

TÜRKÇEDEN ÖDÜNÇLENEN EYLEMLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

RAMAZAN ESMER

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**MERSİN
AĞUSTOS - 2021**

TÜRKÇEDEN ÖDÜNÇLENEN EYLEMLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

RAMAZAN ESMER

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Oğuz ERGENE**

**MERSİN
AĞUSTOS - 2021**

ÖZET

TÜRKÇEDEN ÖDÜNÇLENEN EYLEMLER

Türkler, dünyanın farklı bölgelerinde yaşamış bir ulustur. Yaşam alanlarının geniş olması, onların pek çok uygarlıkla karşılaşmaları sonucunu doğurmuştur. Türkler, karşılaştıkları uygarlıklar ile siyasî, dinî ticarî, kültürel ilişkiler geliştirmiştir. Türklerin diğer topluluklar ile kurduğu bu ilişkiler çerçevesinde gerek Türkçe gerekse ilişkide bulunan toplumların dilleri arasında etkileşimler yaşanmıştır. Türklerin ilişkide bulunduğu uygarlıkların dilleri ile Türkçe arasında öge alışverişi gerçekleşmiş ve Türkçede değişik dillerin ögeleri yer almıştır. Buna karşılık bu dillerin söz varlıklarına da Türkçe ögeler geçmiştir. Çince, Farsça, Arapça, Bulgarca, Yunanca, Sırpça, Rusça, İtalyanca, Fransızca gibi diller, sözcük dağarcığında Türkçe ögeler bulunduran dillerden birkaçıdır. Bu gibi diller, Türkçeden sözcük almakla birlikte; ses, yapı ve anlam gibi kullanımları da ödünçlemiştir. Türkçeden yapılan sözcük ödünçlemeleri arasında ağırlığı adların oluşturduğu söylenebilir. Bununla birlikte eylemler de Türkçeden ödünçlenen sözcük türlerindendir. Bir dilden diğerine eylem geçişlerinin nadir olması, Türkçeden eylem ödünçlenmesini önemli kılmaktadır. Günay Karaağaç'ın *Türkçe Verintiler Sözlüğü* (TDK, 2008) adlı eserinin esas alındığı bu çalışmada; Türkçeden eylem ödünçleyen diller ile Türkçe arasındaki ilişkileri incelemek ve bu kapsamda Türkçenin söz konusu dillere etkisini, eylemler üzerinden göstermek amaçlanmıştır. Çalışmanın örneklemini, Günay Karaağaç'a ait *Türkçe Verintiler Sözlüğü*'nde yer alan ödünçlenen eylemler oluşturmaktadır. Araştırma ile ilgili veriler, doküman inceleme tekniği ile toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde "içerik analizi yöntemi" kullanılmıştır. Çalışma sonucunda yabancı dillerin Türkçeden 560 eylem ödünçledikleri saptanmıştır. Bulgarca, Ermenice, Yunanca, Sırpça ve Macarcanın Türkçeden en fazla eylem alan diller olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Türkçe, ödünçleme eylemler, yabancı diller, dil etkileşimi, sözcük alışverişi
Danışman: Dr. Oğuz ERGENE, Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi/ Türkçe Eğitimi Bölümü
Anabilim Dalı, Mersin.

ABSTRACT

ACTIONS BORROWED FROM TURKISH

Turks are a nation that has lived in different parts of the world. The fact that their habitats are large has resulted in them encountering many civilizations. Turks developed political, religious, commercial and cultural relations with the civilizations they encountered. Within the framework of these relations that Turks have established with other communities, there have been interactions between both Turkish and the languages of the societies they are in contact with. There was an exchange of elements between the languages of the civilizations with which the Turks were in contact and Turkish, and the elements of different languages took place in Turkish. On the other hand, Turkish elements have been added to the vocabulary of these languages. Languages such as Chinese, Persian, Arabic, Bulgarian, Greek, Serbian, Russian, Italian, French are some of the languages that have Turkish elements in their vocabulary. Although such languages take words from Turkish; he also borrowed uses such as sound, structure and meaning. It can be said that among the word borrowings made from Turkish, the weight is formed by the nouns. However, verbs are also word types borrowed from Turkish. The rarity of verb transitions from one language to another makes it important to borrow verbs from Turkish. In this study, which is based on Günay Karaağaç's *Türkçe Verintiler Sözlüğü*; examining the relations between Turkish and languages that borrow verbs from Turkish and in this context, it is aimed to show the effect of Turkish on these languages through actions. The sample of the study consists of the actions in Günay Karaağaç's *Türkçe Verintiler Sözlüğü*. The sample of the study consists of borrowed verbs in the *Türkçe Verintiler Sözlüğü* of Günay Karaağaç. The data related to the research were collected by document analysis technique. The "content analysis method" was used in the analysis of the data obtained from the research. As a result of the study, it was determined that foreign languages borrowed 560 verbs from Turkish. It has been determined that Bulgarian, Armenian, Greek, Serbian and Hungarian are the languages that receive the most action from Turkish.

Keywords: Turkish, borrowing actions, foreign language, language interaction, word exchange

Advisor: Dr. Oğuz ERGENE, Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi/ Türkçe Eğitimi Bölümü
Anabilim Dalı, Mersin.

TEŞEKKÜR

Diller, birbirinden farklı özelliklere sahip olmakla birlikte temelde insanların iletişim kurmasını sağlamaktadır. İnsanla birlikte var olan ve yaşayan dil, yeni nesillere aktararak geleceğe uzanmaktadır. Bu döngü içerisinde dilden insana, insandan dile çok şey geçmekte ve hem dil hem de insan yenilenmektedir.

Türkçe, tüm diller gibi duyguların, düşüncelerin, üretimlerin aktarımını sağlamaktadır. Kimliğimiz, kişiliğimiz, farkımız hep Türkçe ile gerçekleşmektedir. Bu yüzden Türkçe, bir iletişim aracı olmanın yanında varlığımızın bir belgesidir. Çünkü dili olmayan toplumların varlığından da söz edilemez.

Türkçe sahasında sayısız çalışma bulunmaktadır. Yerli ve yabancı yüzlerce bilim insanı, Türkçeye katkı sağlamıştır. Bu çalışmalar ile Türkçenin gelişimi, değişimi, diğer diller ile yaşadığı ilişkiler ve daha pek çok konu irdelenmiştir. Ancak Türkçeden başka dillere geçen sözcük birimlerinin türlerine göre sınıflandırılmasına dönük çalışmalar yeterli değildir.

“Türkçeden Ödünçlenen Eylemler” adlı çalışmamız ile Türkçenin diğer dillerle ilişkisini eylemler temelinde inceledik ve Türkçeden ödünçlenen eylem türü sözcükleri belirledik. Daha geniş ve zengin ürünler için bir önayak niteliği taşıyan bu çalışmanın, Türkçe alanında emek verenlere yardımcı olacağını ümit etmekteyiz.

Çalışma sürecinde değişik konularda yardımını aldığımız kişiler oldu. Destekleri ile çalışma sürecinin ilerlemesini sağladılar. Öncelikle ilgisi, emekleri ve yol göstericiliği ile çalışmamızın tamamlanmasında önemli katkıları olan, hem lisans hem lisansüstü hocam, tez danışmanım Dr. Oğuz ERGENE'ye, bu çalışmaya tez jüri üyesi olarak önemli katkılarda bulunan Prof. Dr. Faik KANATLI'ya ve Prof. Dr. Muna YÜCEOL ÖZEZEN'e, teşekkürlerimi sunarım. Türkçe alanında çok değerli araştırmalar yapan ve çalışmamızın da ortaya çıkmasını sağlayan *Türkçe Verintiler Sözlüğü* (TDK, 2008) adlı eserin yazarı Prof. Dr. Günay KARAĞAÇ'a, deneyimlerini ve fikirlerini paylaşarak çalışmamıza katkı sunan Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi emekli öğretim üyesi Dr. Orhan ÖZDEMİR'e, süreç boyunca gerek yaptığı yardımlar ile gerekse gösterdiği sabır ve özveri ile yanımda olan eşim, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Fatma ESMER'e şükran borçluyum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇ KAPAK	
ONAY	
ETİK BEYAN	
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar DİZİNİ	v
ŞEKİLLER DİZİNİ	vi
KISALTMALAR ve SİMGELER	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Diller Arası Etkileşim	4
1.2. Sözcük Ödünçlemeleri	6
2. KAYNAK ARAŞTIRMALARI	13
2.1. Türkçenin Yabancı Dillerle İlişkisi	13
2. 1. 1. Türkçe – Sümerce	15
2. 1. 2. Türkçe – Moğolca	16
2. 1. 3. Türkçe – Çince	16
2. 1. 5. Türkçe – Farsça	17
2. 1. 6. Türkçe – Arapça	18
2. 1. 7. Türkçe – Rusça	20
2. 1. 8. Türkçe – Ermenice	21
2. 1. 9. Türkçe – Balkan Dilleri	22
2. 1. 10. Türkçe – Macarca	24
2. 1. 11. Türkçe – İtalyanca	25
2. 1. 12. Türkçe – Fransızca	26
2. 1. 13. Türkçe – İngilizce	27
3. YÖNTEM	31
3. 1. Araştırma Modeli	31
3. 2. Problem Durumu	31
3. 3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	31
3. 4. Araştırmanın Sınırlılıkları	32
3. 5. Verilerin Toplanması	32
3. 6. Verilerin Analizi	32
4. BULGULAR	33
4. 1. Türkçeden Ödünçlenen Eylemler	33
5. TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER	169
KAYNAKLAR	207
ÖZGEÇMİŞ	209

TABLolar DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 5. 1. Türkçeden Ödünçlenen Eylemlerin Dillere Göre Dağılımı	170
Tablo 5. 2. Yabancı Dillerin Türkçeden Ödünçledikleri Eylem Sayıları	187
Tablo 5. 3. Türkçeden En Fazla Eylem Ödünçleyen Beş Dil	188
Tablo 5. 4. Ödünçlenme Sıklığı En Fazla Olan 50 Eylem	191

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Grafik 5.1. Türkçeden Ödünçlenen Eylemlerin Dillere Göre Dağılımı	187
Grafik 5. 2. Dillerin Türkçeden Ödünçledikleri Eylem Sayılarına Göre Sıralanışı	188
Grafik 5.3. Ödünçlenme Sıklığı En Fazla Olan Elli Eylemin Dillere Göre Dağılımı	193

KISALTMALAR ve SİMGELER*

Kısaltma/Simge	Tanım
Aç.	Açaryan, R. A. : Eminyan atskakrağan joğovatsoi, Moskova 1902.
Ahl.	Ahladi, Evangelia: Ödünçleme Süreci ve Dilbilgisel Görünümleri: Türkçe ve Yunancada ödünçlemeler, A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1998, - basılmamış yüksek lisans tezi-, 148 s.
Alf.	Grannes, A., Hauge, Kjetil Ra, Süleymanova, H.: A Dictionary of Turkism in Bulgarian, Oslo, 2002, 583 s.
Alim.	İnayet, Alimcan: “Doğrudan ve Dolaylı Olarak Çinceye Geçen Türkçe Kelimeler Üzerine”, 4. Uluslararası Türk Dili Kurultayı, Çeşme 2000.
Alm.	Almanca
Alp.	Alper, Hussein Shafi: Alper’s Vocabulary, Larnaca 1938, 20 s.
Ar.	Arapça
Arn.	Arnavutça
ATS	Dişçi, Rian, Doç. Dr.: Sözlüklü Pratik Konuşma Kılavuzu, Türkçe-Arnavutça, Arnavutça-Türkçe, İstanbul 1995, 322 s.
BA	Dillevi, Feyzüddin: Bezm-i Ahir, Lahor 1965.
Bak.	Bakos, Ferenc: A Magyar Szókészlet Roman Elemeinek Története, Budapest 1982, 560 s.
Blaş	Blaškoviç, J. : “Çek Dilinde Türkçe Kelimeler”, (VIII. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler), Ankara, 1957(1960), s. 87-112.
Bor.	Boretzky, Norbert: Der türkische Einfluss auf das Albanische, Teil 1: Phonologie und Morphologie der albanische Turzismen, Wiesbaden 1975, 279 s. ; Der türkische Einfluss auf das Albanische, Teil 2: Wörterbuch der albanischen Turzismen, Wiesbaden 1976, 224 s.
BTH	Başkort Télénén Hüzlégé, II tomda, Rossiya Fender Akademiyahı, Başkortostan Gilmiy Üzegé, Tarih, Tél hem Ezebiyet İnstitutı, Russkiy Yazık, Meskev, 1993.
Bul.	Bulgarca
Çek.	Çekçe
Çin.	Çince
ÇRS	Çuvaşsko-Russkiy Slovar, (Red: M. İ Skvortsava), Moskova, 1985
Dev.	Devletov, R. R. : Tyurkizmi v ukrayns’kiy ta rosins’y’kiy movah (Tyurkizmi v ukraynskom i russkom yazıkah), Simferopol’ – 2001, 102 s.
DLT	Divanü Lügati’t Türk, Kaşgarlı Mahmud (Çev.: Besim Atalay), TDK, Ankara, 1999
DS	Derleme Sözlüğü I-XII (1963-1982), TDK, Ankara, 1999
EDPT	Clauson, S. Gerard: An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish, Oxford 1972.
Erm.	Ermenice
Erş.	Fard, A. Ershadi: Turkish Lexicon in Persian Literature, Erdebil-?, 326 s.
Eug.	Sluszkiewicz, Eugeniusz: “Remarques sur la langue turque des Arméniens et sur les emprunts turcs de l’arménien, I-II”, RO XIV (S. 136-154), XV (s. 268-320), Krakow 1939, 1949.
ET	Eski Türkçe
Far.	Farsça
Fas.	Fasmer, Max: Russisches Etymologisches Wörterbuch I-IV, Heidelberg 1950-1958.
Fin.	Fince

*Kisaltmaların yazımında, Günay Karaağaç’ın Türkçe Verintiler Sözlüğü (TDK, 2008) adlı çalışmasındaki “Kaynaklar ve Kisaltmalar” bölümünden yararlanılmıştır (Karaağaç, 2008, s. LXVIII – LXXII).

Kısaltma/Simgesi	Tanım
Fr.	Fransızca
FTS	Olgun, İbrahim ve Drağsan Cemşid: Farsça-Türkçe Sözlük, Ankara 1984.
Gab.	Gaberov, İvan: Reçnik na Çujdite Dumi v Bilgarskiy, Sofia, 1998.
Geor.	Georgiadis, P. : Die lautlichen Veraderungen der tiirkischen Lehnwörter im Griechischen. Inaugural-Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der philosophischen Fakultät der Ludwig-Maximilian-Universität zu München, - basılmamamış doktora tezi-, Münih 1974, 331 s.
Gia.	Giagkoullis, Konstantinos, Leksiko Etimologiko kai ermnieütiko tis kupriakis dialektoi, Strovolos-Lefkoşe 1994, 186 s.
Gom.	Gombocz, Zoltán: "Honfoglaláselőtti Török Jövevényszaváink, Budapest 1908, 108 s. (Gom. , madde).
Gran.	Grannes, Alf: Turco-Bulgarica, Articles in English and French concerning Turkish influence on Bulgarian, (I-VII+ 320), Wiesbaden 1996
HWC	Hanyu Wailaici Cidian, Shanghai 1984, 422 s.
İng.	İngilizce
İt.	İtalyanca
İUL	Sarhindi, Varis : İlmi Urdu Lugat, Lahor 1979.
Kak.	Kakuk, S: "Rescherches sur l'histoire de la langue Osmanlie des XVII sciecles, Les elements osmanlis de la langue hongroise", BOH XIX, Budapest 1973.
Kal.	Kaleşi, Hasan: "Arnavut Dilinde Kullanılan Osmanlıca-Türkçe Ekler", Bilimsel Bildiriler (TDK), Ankara 1972, s. 141-149.
KS	Kırgız Sözlüğü, K. K. Yudahin (Çev. A.B. Taymas), TDK yay., Ankara, 1998, 2 c.
KTTS	Kazak Tilinin Tüsindirme Sözdüğü, Kazak SSR'nin Gilim Baspası, Almatı, 1978, 10 c.
Kuk.	Kukkidis, Konstantin: Leksilogion Ellinikon Lekseon Paragomenon ek tis Tourkikis, Atina 1960 . 112 s.
Kun.	Halasi-Kun, T. : The Ottoman Elements in the Syrian Dialects, AO I (1969), s. 14-91, AO 5 (1969) s. 17-95, AO7 (1973), s. 117-267.
Lessing	Lessing, Ferdinand D. : Moğolca-Türkçe Sözlük, (Çev: Günay Karaağaç), 1-2, Ankara 2003, I-XXIII, 1769 s.
Lig.	Ligeti, Lajos: A magyar nyelv török kapcsolatai a honfoglalás előtt és a Arpád-korban, Budapest 1986, 595 s.
Lok.	Lokotsch, K. : Etymologisches Wörterbuch der europäischen (germanischen, romanischen und slavischen) Wörter orientalischen Ursprungs, XVII + 242, Heidelberg 1927.
Mac.	Macarca
Men.	Mendekinova, R.T. : Pereçen tyurkizmov v yazıke proyzedenyi ruskikh pisatey- Slovar' sravoeni respublikanskiy izdatel'skiy kabinet ministerstvo obrazovaniya respubliki Kazahstan, Almatı 1994, 81 s.
Mey.	Meyer, G. : Etymologisches Wörterbuch der Albanesischen Sprache, XIII + 526 Viyana 1891.
Mfö.	Öner, Mustafa, Öner Ferah: "Fincedeki Türkçe Sözcükler", Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi, V. Lefke Edebiyat Buluşması, Ankara 2004; "Fin Destanı Kalevala'daki Türkçe Alıntılar Üzerine", VI. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi, Ankara, 2005.
Mik.	Miklosich, F. : I, Die Türkischen Elemente in den südost- und osteuropäischen sprachen (Griechisch, Albanisch, Rumunisch, Bulgarisch, Serbisch, Kleinrussisch, Grossrussisch, Polnisch), Viyana 1890, 194 s.
MTESz.	A Magyar nyelv történeti-etimológiái szótara I-IV. (Yay. : Benkö Loránd, Kiss Lajos, Papp László), Budapest 1967-1976
MTS	Makedonca-Türkçe Sözlük, Mile Körvezirovski, Kevser Seyfullah, yay. Fahri Kaya, Üsküpp 1967, 670 s.

Kısaltma/Simge	Tanım
Muh.	Canab, Muhammed bin C. : Cezayir Konuşma Dilinde Muhafaza Edilen Türkçe ve (Türkçe aracılığı ile gelen) Farsça Kelimeler, (Çev. Ahmed Ateş), TDAYB-1966, Ankara 1967, s. 157-213.
Nas.	Olivera Yaşar-Nasteva: Tyurskite leksički elementi vo makedonskiot yazik, Üsküp 2001.
Osm.	Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, Ferit Devellioğlu, Aydın Kitabevi Yay., Ankara, 1997.
Pal.	Pallo, Margit, K. : Régi Török eredetű igénik, Studia Uralo-Altaica, Supplementum 1., Szeged 1982.
Prok.	Prokosch, Erich: Osmanisches Wortgut im Sudan-Arabischen, Berlin 1983, 75 s. ; Osmanisches Wortgut im Agyptisch-Arabischen, Berlin 1983; Zum osmanisches Wortgut im arabischen Dialekt von Amman, "Materialia Turcica 15, Bochum 1991, s. 14-23 ve bu yazıyı tamamlamak üzere Jafar Ababneh ile ortak yazı: "Ottoman Loanwords in Jordanian Arabic", Grazer Linguistische Studien 48, Herbst 1997.
Rol.	Rollet, Jacques: Les Turcismes en Serbo-Croate, Bulgare, Grec, Roumain et Hangrois, İstanbul 1996, 242 s.
Rom.	Romence
RTS	Mustafayev, M. E. Ve Şerbinin, V. G. : Rusça-Türkçe Sözlük, Moskova 1972.
Rus.	Rusça
SE	Şeyh Süleyman Efendi-i Buharî: Lugat-i Çağatayî ve Türki-i Osmanî, İstanbul, 1298, 320 s.
Srp.	Sırp-Hırvatça
SİS	Spirkin, A.G. Akurçin, İ.A., Karpinskaya, İ.A. : Slovar' inostrannih slov russkiy yazık, Moskova, 1980, 624 s.
Şkal	Şkalyiç, Abdullah: Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku, Sarajevo 1985. (Kutlar, Hatice; Sırpça-Hırvatça'daki Türkçe Unsurlar, -basılmamış bitirme tezi-, Ege Ün. İzmir
Şay.	Şaineanu, L. : Influenta orientala asupra limbei ti culturei romane, I-III, Bucureşti 1900.
Şip.	Şipova, E. N. : Slovar' tyurkizmov v russkom yazıke, Alma – Ata 1976, 444 s.
ŞY	Şamil Fahri Yahya: Arapçanın Muhtelif Lehçelerinde Türkçe Unsurlar, İstanbul 1984, 391 s. (İ. Ü., basılmamış doktora tezi).
TDK	Türk Dil Kurumu
Tek.	Tekcan, Münevver: "Urducadaki Türkçe Sözlük ve Bunların Tematik İncelemesi", Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi, V. Lefke Edebiyat Buluşması, Ankara 2004, s. 75-91.
TMEN	Doerfer, Gerhard: Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen I-IV, Wiesbaden 1963-1975.
TS	Türkçe Sözlük, TDK. yay., Ankara, 2005.
TT	Türkiye Türkçesi
TTAS	Tatar Tilinin Anlatmalı Sözlüğü, Tatarstan Kitap Neşriyatı, Kazan, 1979-1981, 3 c.
TTS	Tarama Sözlüğü I-VIII (1963-1977), TDK, Ankara.
TUL	Sabir, Muhammed : Türkçe-Urduca Lugat, Karaçi 1968.
UED	An Uygher-English Dictionary, Henry G. Schwartz, Western Washington, 1992.
Ur.	Urduca
Wendt.	Wendt, H. F. : Die Türkischen Elemente im Rumanischen, Berlin 1960.
Yun.	Yunanca

1. GİRİŞ

Toplumların savaş, ticaret, siyaset, din gibi maddi ve manevi zeminlerde yakınlaşmaları, zorunlu olarak toplumlar arası etkileşimi meydana getirir. Toplum yaşamının pek çok alanına yansıyan bu etkileşme, öncelikli olarak ve açık bir biçimde kendini dilde gösterir. Çoğu dilin söz varlığında bulunan ve çeşitli alanlara ait olan alıntı sözcükler, toplumlar arası etkileşimlerin izdüşümüdür.

Alıntı sözcükler, insanın mizacı ile ilgilidir. İnsanın sosyal bir canlı olması, başka insanlarla yakınlaşmasına neden olmuştur. Yakınlaşmalar, önce bireysel iken zaman içinde farklı sebeplerle kitlelerin yan yana gelmesine ve birbirileri ile temas kurmalarına zemin hazırlamıştır. Sözlü ya da yazılı olan iletişimlerle taraflar arasında bir sözcük alışverişi yaşanmıştır. Böylelikle diller arası etkileşimin önü açılmıştır.

Korkmaz'a göre toplumlar arasındaki karşılıklı ilişkiler genellikle dil ile gerçekleştiğinden, iki farklı dünyanın birbiri ile ilişkisi demek, bir bakıma dillerin birbiri ile ilişkisi demektir (Korkmaz, 1997, s. 49).

Sarah G. Thomason (2001, s. 15) dil temasını "aynı yerde birden fazla dilin aynı anda kullanılması" olarak tanımlamaktadır. Konu ile ilgili bir örnek veren araştırmacı, iki gezgin grubun bir mutfakta yemek yapması sırasında birbirinden farklı iki dil kullanması hâlinde dil temasının oluşabileceğini belirtir. Ayrıca Thomason, dil temasının "akıcı dillilik ya da çok dillilik" gerektirmeyeceğini belirtmiştir. Sözü edilen örnekte farklı diller konuşan kişiler ortak alanda bulunduklarından birbirileri ile konuşmaya çalışacaklardır. İşte bu çaba da dil temasının çekirdeğini oluşturur.

Karaağaç'a göre diller arası etkileşimler, o dillerin konuşurlarının türlü düzlemlerdeki karşılıklı ilişkileri sonucu ortaya çıkar. Karaağaç, her kişi ya da topluluğun kendisinininkinden farklı coğrafyalarda yaşayan ve farklı bilgilenme yollarından geçmiş başka kişi ya da topluluklardan yeni şeyler öğrendiğini ve öğrendiklerinin adını da kendi diline taşıdığını belirtmekte ve her dilin bir başka dilden şu veya bu ölçüde etkilendiğini kaydetmektedir (Karaağaç, 2004, s. 7-8). Eker ise diller arası sözcük alışverişinin çok eski dönemlere ait olduğunu, yeryüzünün bütün dillerinin gereksinim duydukları, çoğu zaman, kendi dillerinde bulunmayan kimi sözcükleri birbirinden aldıklarını ifade etmektedir. Eker'e göre "yabancı dillerden sözcüklerin, sözcük çevirilerinin, deyimlerin ve terimlerin alınması ödünçleme (İng. borrowing) olarak" adlandırılır. Araştırmacı ayrıca bu tip sözcüklere ödünç sözcük, alınma sözcük, alıntı, alıntı sözcük, misafir sözcük, yabancı kökenli sözcük (İng. loan word, borrowing) denildiğini belirtmiştir (Eker, 2009, s. 175).

Toplumlar, birbirinden ayrı kültürlere, inançlara, yaşam biçimlerine, gelişmişlik düzeylerine sahiptir. Dolayısıyla toplumların söz varlıkları da birbirinden farklıdır. Buna istinaden bir toplumda herhangi bir kavrama, nesneye, bir duruma ya da araca verilen bir ad, başka toplumlarca bilinmeyebilmektedir. Ancak çeşitli nedenlerle birbirini tanıyan ve iletişim kuran toplumlar arasında genellikle karşılıklı öğrenmeler yaşanır.

Bugün dünya üzerinde kaç dilin konuşulduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte yaşayan dillerin birbirinden az ya da çok etkilendiğini söylemek mümkündür. “Diller arasında kurulan türlü ilişkilerin bir sonucu olan alıntı öğelerin kapsamları, alınma gerekçeleri ve yolları, kaynak dilleri, alıcı dildeki yoğunlukları değişmekle ve bu olgu, zamana, dil içi ve dil dışı etkenlere göre biçimlenmekle birlikte her dilin söz varlığında bu tür örneklerin bulunduğu bilinmektedir” (Ergene, 2015, s. 304).

Bir dilin başka bir dilden; sözcük, gramer, anlam, fonem, morfem gibi birimlerde ödünçlemeler yapması için “akraba dil” olmaları gerekmemektedir. Dil, ihtiyacına göre uzak ya da yakın dillerden ödünçleme yapabilir.

Diller, sözcük alışverişlerindeki durumlarına göre “baskın dil-baskın olmayan dil”, “verici dil- alıcı dil”, “etkileyen dil-etkilenen dil” gibi isimler almaktadır. Dillerin bu durumu, verdikleri ya da aldıkları sözcüklerin sayısına, sözcüklerin niteliğine ve alıcı dildeki yoğunluklarına göre değişmektedir.

Sarı, dil etkileşimlerinde dilin baskın olmayan dilden etkilenmesinin genellikle, sadece söz varlığı boyutunda gerçekleştiğini ve bu boyutun sınırlarının ise oldukça dar olduğunu belirtmiştir. Sarı’ya göre dil etkileşimlerinde baskın dil baskın olmayan dilden (1) kendi kültüründe bulunmayan unsur ve kavramlara dair sözcükleri (çeşitli nesnelerin, yiyecek- içeceklerin adlarını vb. unsurları), (2) argo ya da belirli jargonlarla ilişkili söylemleri, (3) kendi uzmanlık alanı olmayan bir sahaya dair terimleri ya da adları kopyalar (Sarı, 2013, s. 4).

Diller arası etkileşim, etkileyen ve etkilenen dilin durumuna göre yön değiştirirken bir dil bazı dönemler “baskın dil”, bazı dönemler ise “baskın olmayan dil” olabilmektedir. Bu konuda Türkçeyi örnek vermek mümkündür. Türkçe, İslamiyet’in kabulü ile birlikte Arapça ve Farsçadan etkilenmiş ve bu dillerden çok sayıda sözcük almış ve “etkilenen dil” olmuştur. Diğer taraftan Türkçe Balkan dillerini –Sırpçayı, Boşnakçayı, Bulgarçayı- etkilemiş, bu dillere sözcük vermiştir. Bu durumda ise Türkçe “etkileyen dil” konumunda olmuştur.

Diller arası öge alışverişi kimi zaman birbirinden uzak coğrafyalarda konuşulan diller arasında gerçekleşir. Bu tip biröge alışverişi genellikle “aracı diller” ile gerçekleşir. Sarı aracı diller için bu dillerin birbirinden uzakta bulunan ve normal şartlarda etkileşime girmesi mümkün olmayan diller arasında etkileşim sağlayan baskın ya da kültür dilleri olduğunu açıklamakta ve konuyla ilgili olarak Balkan dillerindeki Arapça ve Farsça sözcükleri örnek göstermektedir. Sarı’ya göre Türkçe, Arapça ve Farsça sözcüklerin Balkan dillerine

taşınmasında aracı dil görevi görmüştür. Benzer şekilde Sarı, yoğurt, kahve vb. uluslararası sözcüklerin de dünya dilleri arasında aktarılmasını sağlayan dillerin geçici aracı diller olduğunu vurgulamaktadır (Sarı, 2013, s. 4- 5).

Johanson, (2018, s. 10 – 11, çev. Demir) dil etkileşimleri konusundaki görüşlerini E. Haugen'e ait olan *Kod Kopyalama Teorisi* üzerine geliştirmiştir. Araştırmacı, sosyal açıdan baskın olan dil için “B dili”, sosyal açıdan zayıf olan dil için ise “A dili” tanımını yapmaktadır.

Sosyal açıdan baskın dil (B) ve zayıf dil (A) ayrımının yapıldığı, ayrıca yapısal baskınlık'ın da dikkate alındığı bu teoriye göre:

- a. Bazı yapı özellikleri zaten çekici olabilir,
- b. Bu çekiciliğin derecesi, ilişki dilleri arasındaki tipolojik yakınlığa bağlı olarak değişir, yani görecelidir,
- c. Çekiciliğin etki derecesini sonuçta, sosyal etkenler belirler; yani son sözü sosyal etkenler söyler.

Kopyalama teorisine göre belli derecede iki dillilik ön koşuldur ve A dili konuşurları iki türlü etki tipiyle karşı karşıyadırlar: 1. B dili A dilini etkiler; 2. A dili B dilini etkiler. Johanson, birinci tipin yani baskın dilin zayıf dili etkilemesi anlamındaki etkinin sonucunu *ödüncleme*, ikinci tipin, yani zayıf dilin baskın dili etkilemesinin sonucunun *karışma* olduğunu söyler. İleri derecede sosyal baskınlığın sonucu ise *dil değiştirme*, yani zayıf dili bırakıp baskın dile geçmektir.

Öte yandan Johanson, *ödüncleme* terimine de karşı çıkmaktadır: Johanson'a göre geleneksel ilişki dilbilimin kimi temel terimleri, dil ilişkilerine bağlı bazı olguların çözümlenmesini sık sık sebepsiz yere tesiri altında bırakan, kafa karıştırıcı bir mecaz kullanımı içerdiğinden “ödüncleme” terimi daha işin başından yanlış anlamalara neden olur. Johanson, dil ilişkilerinde hiçbir şeyin gerçekten ödünç alınamayacağını, “verici dil” in hiçbir şeyinin elinden alınamayacağını ve “alıcı dil”in ise “verici dil” dekiyle aynı olabilecek hiçbir şeyi alamayacağını kaydetmiştir (Johanson 2018, s. 28 - 29, çev. Demir).

Günay, bir dilden diğerine geçen sözcükler ile ilgili olarak “ödüncleme ya da aktarma” dışında “öyküntü” den de söz etmekte ve bu kavramı “yapısal ve anlamsal ödünç almalar” olarak tanımlamaktadır. Günay ödüncleme ve öyküntü kavramlarını karşılaştırmakta ve ödünclemede başka dildeki bir sözcüğünün kullanımı olmasına karşın öyküntüde başka dilden bir biçimin değil kullanımın ödünç alınmasının söz konusu olduğunu belirtmiştir. Bu konuya istinaden İngilizcedeki “hot dog” adını örnek veren araştırmacı bu adın Türkçeye “sıcak köpek” olarak çevrilebileceğini ancak bu adın gerçekten terlemiş bir köpeği anlatmadığını burada bir anlam ödünclemesinin değil bir yemek kültürünün, bir kullanımın ödünclendiğini belirtmiştir (Günay, 2007, s. 49).

Geçmişten bugüne süregelen ve dillerin gelişiminde ve değişiminde ciddi bir öneme sahip olan diller arası öge alışverişi, günümüzde olduğu gibi gelecekte de dönemin koşullarına göre devam edeceği düşünülen bir olgudur.

1. 1. Diller Arası Etkileşim

Bireyler ve toplumlar, kendi aralarında iletişim kurmak için yaygın olarak sözlü ve yazılı dili kullanmaktadır. Farklı toplumların birbiriyle karşılaşması ve iletişim kurması diller arasında bir etkileşimi meydana getirmektedir.

Ülkü, başka dillerden kelime almayan hiçbir dilin olmadığını ancak kelimelerin miktarı ve oranının dilden dile farklılık gösterdiğini; bu oranının yüksekliğinin de diline yabancı kelime alan ülkenin tarihin çeşitli dönemlerindeki sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel ilişkilerine bağlı olduğunu bildirmektedir. Ayrıca Ülkü, kimi zaman eski Yunanca ve Latince gibi artık konuşulmayan “ölü” dillerden kelime alındığını hatta sadece kelime alınmakla kalınmayıp söz konusu dillerin ilgili halklarca konuşulduğu çağlarında bilinmeyen ve bu dillerin kelime yapım kurallarına da uymayan (telgraf, telefon, otomobil, bisiklet...) kelimelerin bile türetildiğini belirtmektedir. “Böyle durumlarda bu diller, Walter Porzig’in çok uygun anlatımıyla birer ‘taş ocağı’ görevi görürler” (Ülkü, 1991, s. 81).

“Dilin değişmeye ve gelişmeye meyilli olduğu bir gerçektir. Yeryüzünde diğer dillerle ilişki kurmayan hiçbir dil yoktur. Dünyada konuşulan bütün diller, birbirileri ile sıkı ilişki içerisinde. Bu diller arası bağ, ister istemez dillerin birbirilerini etkilemelerine yol açar”(Özkan ve Musa, 2004, s.95). Diller arasında yakınlaşmanın temelinde dönemsel koşullar etkilidir. Geçmişte coğrafya, ekonomi, savaş, göç, din gibi nedenler diller arasında etkileşimin nedeni iken günümüzde iletişim olanaklarının çeşitlenmesi, sosyal medyanın insan yaşamındaki yeri, teknolojinin ilerlemesi gibi konular diller arasındaki öge alışverişinin çok kısa zamanda gerçekleşmesine neden olmaktadır.

Ülkü’ye göre bir dilin kelime hazinesinin sadece o dilin öz kaynaklarını oluşturan kelimelerden ibaret olması gerçekçi bir düşünce değildir. Ülkü, dillerin kelime hazinesinin “kelime yapımı (eklerle türetme, birleştirme), kelimelere yeni anlamlar yükleme ve alıntılar (başka dillerden kelime alma)” yollarıyla geliştiğini belirtmektedir. Araştırmacı, günümüzdeki kelime alışverişinin küreselleşme ile birlikte tarihte eşi görülmemiş bir biçimde hızlandığını vurgulamıştır. Ülkü, ayrıca kelime alışverişinde bir “eşitlik”ten söz edilemeyeceğini bazı ülkelerin insanların bazı dillerden daha çok kelime aldığını, bazılarının ise hiçbir kelime almadığını belirtmekte ve transferinde belirleyici ögenin, bir dilin konuşulduğu ülkenin bilim, kültür, ekonomi, siyaset ve askerlik alanlarındaki gücünden kaynaklandığına dikkat çekmektedir (Ülkü, 2002, s. 10).

Belge, dillerin sözcük alışverişlerinde bir “denge”nin olmadığını belirtmiş ve “yoksul” dil veya “ilkel” bir dil olmayacağını her dilin potansiyel olarak en karmaşık ilişkileri anlatmaya yetebildiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte dillerin bu anlamda eşit olduğunu ancak kültürlerinin eşit olmadığını vurgulamıştır. Araştırmacı, karşılaşılan dillerin “soyut yapılarıyla” ne denli “eşit” olsalar da o dillerin konuşurlarının eşit olmadığını ve bu yüzden de aralarındaki

alışverişte eşitlik olmayacağını dile getirmiştir. Belge bu konuda Türklerin balık çeşitlerine karşılık ürettikleri adları örnek vermiştir. “Örneğin deniz kıyısına inen Türkler burada gördükleri ve ilk olarak tanımaya başladıkları balıklar arasında, bildikleri şeylere çok benzeyenlere kendi dillerinden ad takabilmişlerdir: “kılıç” “kalkan” gibi. Ama yüzlerce başka çeşit söz konusu olduğunda, “kefal”, “palamut”, “melanur”, “sinagrit” gibi Rumca adları benimsemişlerdir” (Belge, 1982, s. 89).

Genel olarak dünya dillerinde son yüz yıldır belirgin bir biçimde artan İngilizce etkisi, Belge’nin sözünü ettiği durum ile paraleldir. İktisat, politika, savunma, teknoloji, iletişim, ulaşım gibi alanlarda gelişmiş olan ülkelerin dili olan İngilizceden, birçok dil sözcük almış ve bu durum yaygınlaşmıştır.

Ülkü, İngilizcenin dünya üzerinde yaygınlığını, İlk Çağda Yunancanın, Orta Çağda Latincenin, 18. – 19. Yüzyıllarda Fransızcanın durumlarına benzetmektedir. Ülkü’ye göre Yunanca, Latince, Fransızca gibi diller neden geniş bölgelerde konuşulan dillerse bugün de İngilizce aynı sebeplere dayalı olarak yaygınlaşmıştır (Ülkü, 2002, s. 11).

Bir dilin; bir dönem yakınlık kurduğu, çok sayıda öge alışverişinde bulunduğu başka bir dil ile arasındaki ilişki, yaşanan dönemin koşullarına göre yavaşlayabilir hatta durabilir. Örneğin Türkçe, Arapça ve Farsça ile bir dönem sıkı bir ilişki içinde iken bu durum zamanla değişmiştir. Osmanlı Devleti’nin ve devamında Türkiye Cumhuriyeti’nin batılılaşma çabaları, siyasal ve toplumsal değişimler sonucu Türkçede Batı kökenli sözcükler artmaya başlamıştır. Bu durumu, sözlüklerde görmek mümkündür. Erbay (2002, s. 134) Türkçe Sözlük’ün 1945 ve 1998 baskılarında bulunan Batı kökenli kelimeleri karşılaştırmış ve şu sonuçlara ulaşmıştır:

	1945 Baskısı	1998 Baskısı
Fransızca	1092	4551
Yunanca	779	344
İngilizce	115	418
Almanca	20	79
Rusça	13	36

Türkçe Sözlük’ün son basımına bakıldığında ise (TDK, 2011) yine Batı kökenli sözcüklerin artışı gözlenmektedir: Fransızca 5540, İngilizce 518, Almanca 105, Rusça 39, Yunanca 37...*

* Geçmişten bugüne Türkçe Sözlükler karşılaştırıldığında Batı kökenli kelimelerin dillere göre dağılımlarında bir tutarsızlık göze çarpmaktadır. Bu durum çeşitli çalışmalarda da ortaya konmuştur. Erbay, Türkçe Sözlük’ün 1945 baskısında (ilk baskı) yer alan ve İtalyanca, Latince, İspanyolca ve Yunanca olarak belirtilen sözcüklerin 1998 baskısında Fransızca olarak verildiğini belirtmiştir (Erbay, 2002, s. 134). Ergene de Türkçe Sözlüklerde görülen bu tutarsızlığa dikkat çekmektedir: “Sözlüklerde madde başı olan alıntı sözlerin kaynak dillerine ilişkin sayısal dalgalanmalar, yalnızca o dillerden yeni sözlerin girmesine ya da bu sözlerin kullanımdan kalkmasına bağlı olmayıp her baskıda pek çok sözün öncekinden başka dile ait sayılmasıyla da ilgilidir. Yoksa Fransızcadan alınan sözlerin 1945’te 1092, 1998’de 4551, 2011’de ise 5540 olarak

Yukarıda yer alan Türkçe Sözlük'ün üç baskısı gözden geçirildiğinde Türkçeye zamanla daha fazla Batı kökenli sözcük girdiği ortaya çıkmaktadır. Bu da Batı ile artan ilişkilerin bir sonucu olarak düşünülebilir.

1. 1. 1. Sözcük Ödünçlemeleri

Sözcükler, fikirlerin, nesnelerin ya da kavramların taşıyıcı birimleridir. Ancak toplumlar, birbirinden farklı öğrenmelere ve gelişmişlik özelliklerine sahip olduğundan toplumların söz varlıkları birbirinden farklıdır. Birbirileri ile çeşitli şekillerde karşılaşan toplumlar, yeni öğrenmeler ve öğretmeler gerçekleştirir. Yaşanan öğrenme paylaşımları, beraberinde sözcük ödünçlemelerini meydana getirir.

“Aslında bir dilin başka dillerden kelime alması, bütün ülkelerde tarihin her döneminde gözlenen bir olgudur; içinde başka dillerden kelime bulunmayan bir dil olamaz ve düşünülemez” (Ülkü, 2002, s. 6). “Yeryüzünde konuşulan dillerin 6000** civarında olduğu söylenmektedir. Bu dillerden her birinin kendine özgü bir söz varlığı bulunmaktadır. Ayrıca hemen her dilin söz varlığında az ya da çok başka dillerden alınmış kelimeler mevcuttur. En ilkel topluluklar bile komşu toplumların dillerinden kelime almışlardır” (Sarı, 2008, s.21).

Ülkü, “kelime alma”nın herhangi bir yabancı gücün veya güçlerin, bir yabancı hükûmetin veya hükümetlerin bir kurumun veya kurumların emriyle veya baskısıyla olmadığını, ilgili kişilerden kaynaklandığını, kelimeleri şu veya bu nedenle (zorunluluktan ve gerekli gördükleri için veya yenilik, prestij, modernlik, dikkat çekme arzuları ve hevesleri ile), kişilerin aldığını belirtmektedir. Ülkü'ye göre dilde balıkla ilgili kelime yoksa ve birisi ömründe ilk defa barbunya görüyorsa, bunu olduğu gibi veya kendi söylenişine uydurarak alacaktır. Aynı şey telefon'dan otomobil'e, asansör'den opera'ya binlerce kelime için geçerlidir (Ülkü, 2002, s.8).

Dillerin birbirinden sözcük almaları temelde iki ana nedene bağlanabilir. Karaağaç, kişi ve toplulukların diğer kişi ve topluluklardan kelime almalarını “bilgi alıntıları” ve “özent

verilmesini; TDK 1998'de 344 olan Yunanca kaynaklı sözlerin 13 yıl sonra basılan TDK 2011'de ise 37'ye inmesini tek başına sözcük alışverişi ile açıklamak doğru olmayacaktır.” Ergene, TDK'nin 2005 baskısında Yunancadan alındığı gösterilen pek çok sözün 2011 baskısında Rumca kaynaklı olduğunu da kaydetmiştir (Ergene, 2014, s. 650).

** Özezen, dünya üzerinde kaç dilin konuşulduğuna dair farklı görüşlere değinmektedir: Özezen' göre 6000 sayısı, bu konuda öne sürülen sayıların genel bir ortalamasıdır. Araştırmacı, esasında dil-lehçe ayrımının tam olarak yapılamaması nedeniyle bugün dünyada kaç dil olduğu sorusuna farklı cevaplar verildiğini belirtmektedir. “Örneğin genel görünümüyle bir tipoloji çalışmasından çok bir dil envanteri çalışması olarak dikkat çeken ve 2009 yılı itibarıyla bilgilerin sürekli güncellendiği bir internet yayınına dönüşen Ethnologue'da son olarak kullanıcılarıyla 7117 sayısı paylaşmıştır (Ethnologue, www.ethnologue.com (Erişim tarihi: 18.10.2020)). Tore Janson, bugün dünyada tahmini 7.000 dil olduğunu belirtmekte, dil-lehçe ayrımı yapmanın güçlüğünü, dilin aynı zamanda bir toplumsal ve / veya siyasal bir bağlılığı ve ortak kültürü ima etmesine ve bu ayırlamanın yalnızca dilbilimsel olgularla yapılmamasına bağlamaktadır (2016: 37-43). Roland Breton'un aktardığına göre ise David Dalby The Linguasphere Register of the World's Languages and Speech Communities 1-2 (Linguasphere Yayınları, Hebron, Galler, 2000) adlı çalışmasında 13.840 'iç dil', 4994 'dışdil' ve 8881 'lehçe' tespit etmiştir (2017: 15).” Özezen, burada “dışdil” terimiyle bir dil ailesinin kullanıcı sayısı, yazınsallık vb. bakımlarından en iyi temsilcileri, “iç dil” terimiyle bunların dışındaki üyeleri, “lehçe” ise “iç dil”in kendi içindeki bölünmelerinin kastedildiğini kaydetmektedir (Özezen, 2021, s.119-120).

alıntılar” olarak açıklar. “Bilgi alıntıları” bir topluma bir başka toplumdan geçen, temelinde öğrenmenin yer aldığı alıntılardır. Diğer taraftan öğrenme ya da kültürlenme ile ilgisi olmayan, alıcı dilin gereksinimleri dikkate alınmadan yapılan, arka planında modalaşma, toplumsal statü, siyasî ve iktisadî üstünlük gibi konular olan ve bu konulardaki ihtiyaçları karşılayan alıntılar ise “özenti alıntılar” olarak değerlendirilmektedir (Jeffers, R. J., Lehiste I., 1982’den akt. Karaağaç, 2012, s. 359). Sarı da genelde bilgi alıntıları için alıcı dilin söz varlığında yerli bir kelime bulunmadığını ancak özenti alıntıları için çoğu zaman söz varlığında yerli bir karşılık olduğunu belirtmiştir. Sarı’ya göre bilgi alıntıları başka bir ifadeyle ihtiyaçtan kaynaklanan alıntılar için çoğu zaman Türkçenin mantığına uygun yeni kelimeler oluşturmaya çalışılır, ancak özenti alıntıları için söz varlığımızda karşılığı zaten var olan kelimeleri kullanmak tercih edilir. Sarı, buna örnek olarak “blender, jaluzi, laptop, mega store, projektör, solaryum, vantilatör, viyadük” gibi bilgi alıntıları olan sözcükler için *karıştırıcı, şerit perde, dizüstü, büyük mağaza, ısıldak, güneş odası, yelveren* ya da *estireç, köprü yol* karşılıklarının bulunduğunu belirtmekte ve *OK, yes, pardon,* gibi özenti alıntıları yerine *peki, tamam, evet, özür dilerim, kusura bakma* gibi aynı anlama gelen kelimelerin kullanıldığını açıklamaktadır. Araştırmacı, buna rağmen alıcı dilde özenti alıntılarının daha popüler olduğunu bildirmektedir (Sarı, 2008, s. 21-22).

Eker, sözcüksel ödünçlemelerin, ödünç alan dilde sözcük yetersizliği duyulan alanlarda yoğunlaştığını, özellikle son yirmi-otuz yıldır birçok dil gibi Türkçenin de İngilizceden, bilim ve teknoloji başta olmak üzere, azımsanmayacak ölçüde sözcük aldığını belirtmiştir. Eker’e göre ödünçlemeler, yeni kavram ve nesneleri belirtmedeki yetersizlikten kaynaklanmakta ve bir boşluğu doldurmaktadır. Bununla birlikte “ödünçlemeler, zamanla uyarlandıkları ve ödünç alan dili belli açılardan” etkilemektedir. Eker, dil tarihi boyunca alıntıların her zaman ihtiyacın bir sonucu olmadığına da dikkat çekmekte ve bu konuda Türkçeden kimi örnek sözcükler vermektedir. “Örneğin *o:t, sü, ak, kara, kök vb. örneklerle karşın ateş (< Far.), asker (< Ar.), beyaz (< Ar.), siyah (< Far.), sema (< Ar.), âsmân (< Far.) örneklerinin en eski dönemlerinden itibaren Türkçede yer alması, ödünçlemelerin çoğu zaman kültürel etkilenmenin bir yansıması olduğunu göstermektedir” (Eker, 2009, s. 176).

Karaağaç (2017, s. 111) bir başka çalışmasında toplumların birbirilerine karşı siyasî, kültürel vb. üstünlüklerinin alıntıların türünü tayin ettiğini belirtmektedir. Karaağaç’a göre işgal edilen veya yönetilenin temsil ettiği *alt katman dili* (substratum, lower language) ile işgal edenin veya yönetenin temsil ettiği *üst katman dili* (superstratum, upper, dominant language) arasındaki alıntılar, bilgi ve öğrenme amacıyla değil; siyasî ve iktisadî üstünlük, yönetici-yönetilen ilişkisi, özenti ve modalaşma temelinde gerçekleşmektedir. Karaağaç, alt katman dilinden üst katman diline ancak bilgi alıntıları, üst katman dilinden alt katman diline ise hem bilgi hem özenti alıntıların geçtiğini aktarmaktadır.

Karaağaç, alıntı sözcükleri “*ödünç kelime (loan word)*”, “*melez kelime (hybrid word, loanblend)*” “*anlam aktarması (loan translation, semantic loan, calque, loanshift)*” olmak üzere üç başlıkta gruplandırmıştır (Haugen, E., 1950’den akt. Karaağaç, 2017, s. 114-117): Buna göre *ödünç kelime (loan word)* kişi, sosyal grup ve meslek dilleri arasında veya aynı dil ailesi içinde görülen alıntı türüdür. Bunlar iç alıntılardır. Karaağaç’a göre bir dilin kelimesinin, ses ve anlamca hiç değiştirilmeden başka bir dile aktarılması şeklinde yapılan bu alıntılarının gerçekleşmesi için bu diller arasında ses yapısı, anlam örgüsü açısından bir yakınlığın bulunması gerekir ve akraba diller arasındaki alıntılar bu yapıdadır. Karaağaç bu tip alıntıları şu şekilde örneklemiştir: GT *sez-* ‘sezmek, hissetmek; anlamak’ (EDPT) ~ Moğ. *sere-* / *seri-* ‘sezmek; anlamak; ayılmak, kendine gelmek, güvenmek (Lessing), *seregün/serigün* ‘serin; taze’ (Lessing) > TT *serin* ‘serin’ (TS) *sereke* ‘sirke’ (Lessing) > TT *sirke* ‘sirke’ (TS). Araştırmacının sözünü ettiği diğer biçim, *melez kelime (hybrid word, loanblend)* türü alıntılardır. Melez kelime türü alıntılarının, en yaygın alıntı türü olduğunu vurgulayan Karaağaç, bu alıntılarının daha çok ses yapısı ve anlam örgüsü farklı olan diller arasında görüldüğünü ve bunlara dış alıntılar dendiğini belirtmektedir. Karaağaç’a göre bu alıntı türünde alınan kelime, dilin ses yapısına ve anlam örgüsüne uydurulur ve bu uygunlaştırma kelimelerin ses, anlam veya hem ses hem anlam yapılarında gerçekleşebilir: “ET *arba-/arva-* ‘sihir, büyü yapmak’ (EPDT) ~ ET *arbiş/arvış* ‘sihir, büyü’ (EPDT) ~ ET *arbagçı/arvışçı* ‘büyücü, sihirbaz’ (EDPT) > Rus. *vrač* ‘doktor’ (Fasmer), Mac. *orvos* ‘doktor’ (MTESz). ; Far. *nardubân* ‘iskele, merdiven, basamak’ (Steingass) > TT *merdiven* ‘merdiven, baksak, baskıç’ (TS, EDPT)”. Karaağaç bu iki alıntı türü ile birlikte *anlam aktarması (loan translation, semantic loan, calque, loanshift)* türünden de bahsetmektedir. Araştırmacı anlam aktarması türü alıntıları; bir kelimenin anlamının morfem morfem alıcı dile aktararak, verici dilin anlam örgüsünün özelliğini taşıyan; fakat alıcı dilin ses ve yapılarıyla karşılanan alıntılar olarak tanımlamakta ve verici dilden böyle harfiyen yapılan tercümelerin alıntılardaki yerleştirilmesinin en uç noktasını oluşturduğunu belirtmektedir. Karaağaç’a göre İng. *snowman* ‘kar adam’ > TT kar adamı; Alm. *Eisberg* ‘buz dağı’ > TT buz dağı; Fr. *édition critique* ‘tenkitli basım’ > TT tenkitli basım; İng. *cold war* ‘soğuk savaş’ > TT soğuk savaş gibi örnekler anlam aktarması türü ile ortaya çıkan alıntılardır.

Sarı (2008, s. 48-49) “alıntı kelime (loan word)” üzerine David Crystal ve Einar Haugen ile Günay Karaağaç’ın yaklaşımlarını karşılaştırmış ve şu değerlendirmede bulunmuştur:

İlk ikisinin tanımında, alıntı kelimenin ses yapısının alıcı dilin ses yapısına uydurulduğu belirtilirken sonuncunun verdiği tanımda, alıntılarının ses değişikliğine uğramadan alıcı dile aktarıldığı bildirilmektedir. Karaağaç, bu tip alıntılarının ancak akraba diller arasında gerçekleşebileceğini belirtirken, Crystal ve Haugen, tanımlarında böyle bir sınırlama getirmezler. Gerçekten de bugün dilimizde yaygın olarak kullandığımız televizyon, telefon, refüj, mobilya, kontrol, otomatik gibi yüzlerce kelimenin geldiği kaynak ile Türkçe arasında bir akrabalık yoktur. Sonuç olarak, diller arasındaki bu tip kelime alış-verişleri için kaynak dil ile alıcı arasında bir akrabalık bulunmasına gerek yoktur.

Sarı, sözcük alışverişi konusunda Karaağaç'ın görüşünü, David Cyrystal ve Einar Haugen'in düşünceleri ile kıyaslamış ve Karaağaç'ın "Sözcük alışverişleri için dillerin akraba olması gerekir." yaklaşımı olduğundan söz ederek bunu eleştirmiştir. Ancak Karaağaç'ın alıntı sözcükleri gruplandığı çalışması incelendiğinde (bkz. Karaağaç, 2017, s. 111-119) Sarı'nın sözünü ettiği alıntı sözcükler için "iç alıntılar" dediğini ve bunların, akraba diller arasında gerçekleşen sözcük alışverişleri sonucu ortaya çıktığını belirtmektedir. Eş bir deyişle Karaağaç, sözcük alışverişleri için bir "akrabalık sınırlaması" getirmemektedir. Yalnızca sözcük alışverişlerinin akraba diller arasında da gerçekleştiğini ifade etmektedir. Karaağaç ayrıca "melez kelime" ve "anlam aktarması" tipi alıntılar olduğunu da belirtmektedir. Sarı'nın verdiği *telefon, televizyon, refüj...* gibi örnekler, Karaağaç'ın "melez kelime" olarak adlandırdığı "dış alıntı"lardır (Karaağaç, 2017, s. 116).

Ülkü, bir dilin kelime dağarcığının atalardan miras kalan kelimeler (Erbwörter) ve yabancı kelimeler olarak ikiye ayrıldığını açıklamakta ve yabancı kelimelerin de gerçek yabancı kelimeler (Fremdwörter) ve (ses yapısı, vurgu, çekim bakımından dile uymuş) "yerlileşmiş kelimeler" (Lehnwörter) olmak üzere iki grupta toplandığını belirtmektedir. Ülkü'ye göre "söyleniş ve yazımda" yabancı biçimlerini korumalarına rağmen "Courage, interessant, Ingenieur, Restaurant..." gibi birçok sözcük halk tarafından bilinmekte ve kullanılmakta olduğundan bu tür sözcükler "yerlileşmiş"tir. Araştırmacı, diğer taraftan "yüzlerce yıl önce" Alman diline geçen "Evangelium, Kompanie, katholisch..." gibi sözcüklerin "yabancı" olarak algılanmasına karşın "çok yakın zamanlarda alınan Job, Kaffee, Sport, Streik" gibi sözcüklerin "tam olarak yerlileştiklerini" belirtmektedir (Ülkü, 1991, s. 82-83). Ülkü'nün görüşünden hareketle bir dilin söz hazinesinde yer alan sözcükler için "yerli-yabancı" ayrımı yapılmasında göz önünde bulundurulması gereken şey, sözcüklerin dile ne zaman girdiği değil dil kullanıcıları tarafından benimsenip benimsenmemesidir.

Aksan (2015, s. 37) yabancı dilden alınan öğelerin *yerleşmiş yabancı sözcükler* ve *yerleşmemiş yabancı sözcükler* olmak üzere iki bölümde incelenmesinin doğru olacağını belirtmektedir. Aksan, "yerleşmiş yabancı sözcükleri" (Alm. Lehnwort karşılığı), "bir dilin ses eğilim ve kurallarına uymuş, yabancılığı artık belli olmayan öğeler" olarak açıklamakta ve bu konuya "Far. kaynaklı kösele, çerçeve sözcüklerinin yanı sıra duvar (< Far. dīvar), kalıp (< Ar. kālīb), surat (< Ar. sūret), sandık (< Ar. sandūk), ortanca (< Holl. hortensia) gibi öğeleri" örnek olarak vermektedir. Aksan, "yerleşmemiş yabancı sözcükleri" (Alm. Fremdwort) olarak "dilnin ses eğilim ve kurallarına uymayan, yabancılığını hemen belli eden" sözcükler olarak tanıtmakta ve Türkçedeki *oksijen, lokomotif, devalüasyon* gibi sözcükleri tanık göstermektedir.

Eker, ödünçlemelerin dilin söz varlığında önemli bir yer tuttuğunu, sözcük alışverişlerinde edilgen diller (alıcı diller), etken diller (verici diller) olduğunu kaydetmekle birlikte bir dilin diğer dillerle arasındaki alışverişe göre etken ya da edilgen olabileceğini

belirtmektedir. Eker'e göre Türkçe; Arapça, Fransızca vb. dillere karşı edilgen Balkan dillerine karşı ise etken durumda olmuştur. Araştırmacı, her dilin tarihin belirli dönemlerinde etken ve edilgen olabileceğini de vurgulamaktadır (Eker, 2009, s. 177).

Diller arası öge alışverişlerinde bir dilin, bir başka dile karşı etken durumda olması zamanla değişebilir. Bu değişim yaşanan dönemin şartlarına göre biçimlenir. Örneğin Fransızca, Türkçe karşısında özellikle Tanzimat Dönemi yıllarında etken bir dil olmuş ancak bu durum sonraları devam etmemiştir. Diller arası bu tip ilişkiler pek çok dilde görülmektedir. Bugün yaygın olarak konuşulan ve pek çok dile sözcük veren İngilizce, ilerleyen dönemlerde bu etkisini yitirebilir.

Ödünçlenen sözcükler, özgün dillerinde sahip oldukları fonem, morfem ya da anlam özelliklerini ödünçledikleri dillerde kaybedebilir. Karaağaç, alıntıların genellikle verici dildeki (model/lending/borrowing language) ses ve anlam yapılarıyla değil alıcı dilin (recipient/borrowing language) ses yapısıyla ve alıcı dilin anlam dünyasının ihtiyaçlarına göre yapıldığını; dolayısıyla ses ve anlamca alındıkları yeni ortamlara uygun hâle getirildiğini belirtmektedir. Bu uygunlaştırmamanın derecesinin alınma şartları tarafından belirlendiğini kaydeden araştırmacı, gerek iç gerek dış alıntılarda, hem bilgi hem özenti alıntılarda, alıntıların niteliğinin; zamana, mekâna, alıntıyı yapan kişi veya grupların niteliğine, alıcı ve verici dillerin ses yapılarındaki ve anlam örgülerindeki yakınlık veya uzaklıklar gibi birçok şarta göre belirlendiğini kaydetmektedir (Karaağaç, 2012, s. 361).

Karaağaç, sözcüklerin, alınış şekline göre alıntı tiplerinden söz etmiştir. Buna göre “verici dilin aynı kelimesi, alıcı dilin değişik yer ve zamanlarında, değişik kişi ve sosyal gruplarca birkaç defa alınabildiği gibi, aynı kelime birkaç dile verilebilir ki bu tür alıntılara *tekrarlı alıntı* (repeated borrowing) adı verilebilir.” Bir diğer alıntı tipinin de geri dönen alıntı olduğunu belirten araştırmacı, bu alıntıları, “bir başka dile verilen kelimenin, o dilde kazandığı ses ve anlam yapısıyla tekrar geri alınabildiğini ve bu tür alıntıların da *geri dönen alıntı* (reborrowing)” olarak açıklamıştır. *Geri dönen alıntı* örneği denilebilecek bir kullanımı Aksan (2015. s. 30) açıklamaktadır. Aksan, uçak veya helikopter sözcüklerine karşılık Türkçede bir sözcük bulunmadığını ve Fazıl Ahmet Aykaç'ın Ar. *tayera:n* kökünden “*tayyare*” sözcüğünü türettiğini ifade etmektedir. “İşin ilginç yanı, bu sözcüğün Arapçada bu anlamda kullanılmazken sonradan bu dilde de benimsenerek yerleşmesidir.” Karaağaç kimi zaman ise kaynak dilin, başka dillere verdiği sözcükleri kendisinin unutabileceğini belirtmiştir (Karaağaç, 2017, s. 117-119).

Bir dilin söz varlığında yer alan alıntı ögeler sözcük, fonem, morfem, sentaks gibi düzlemlerde bulunmasına karşın en yaygın olanının sözcük türü alıntılar olduğu söylenebilir. Nitekim Osam, “iki veya daha çok kültür arasında meydana gelebilecek en hızlı alışverişin” sözcük alışverişi olduğunu aktarmaktadır. Karaağaç ise diller arasındaki alıntılarda “ilk aklımıza gelen” alıntıların kelime alıntıları olduğunu şu nedene dayandırmaktadır: “Dilin edinim

(competence, langue) kısmının ağır bastığı sözlük alanı, dilin daha çok kullanım (performance, parole) kısmını temsil eden ses bilgisi alanındaki etkileşimlerden daha kalıcı, daha kolay izlenebilen ve belki de bu yüzden daha çekici bulunan bir alan olmuştur.” Karaağaç’a göre “bilgi alıntıları genellikle sözlük çerçevesinde kalırken özentili alıntıları daha çok ses bilgisi ve söz dizimi alanında görülmektedir” (Haugen, E., 1950’den akt. Karaağaç, 2017, s. 114).

Ergene, “Ödünçleme Çizelgesi”nde alıntılara dayalı olarak şekillenen etkileşimi, beş aşamada incelemektedir. Ergene, bu çizelgede ilk üç aşamada “etkileşim”, daha ayrıntılı ve daha derin değişikliklerin yaşandığı son iki aşamada ise “baskı” terimlerinin kullanılmasının dikkat çekici olduğunu belirtmiştir.

- a) Sıradan etkileşim: Yalnızca sözcüksel ödünçlemeler. İçerdiği sözcükler: Tipolojik nedenlerden daha çok kültürel ve işlevsel nedenlerle temel sözcüklerden önce bu niteliği taşımayan sözcükler ödünçlenir.
- b) Biraz daha yoğun etkileşim: Hafif yapısal ödünçleme. Bu işlevdeki sözcükler: bağlaçlar ve türlü zarf parçacıkları. Küçük fonolojik, söz dizimsel özellikler ve sözcüksel anlam özellikleri. Örneğin bu aşamada fonolojik ödünçlemelerin yalnızca alıntı sözcüklerde, yeni seslerle, yeni fonemlerin görünümüyle sınırlı kalması olasıdır.
- c) Daha yoğun etkileşim: Biraz daha yapısal ödünçleme. İçerdiği sözcükler: edatlar. Bu aşamada, yapım ekleri, ödünç sözcüklerden soyutlanmış ve yerli sözcüklere eklenmiş olabilir; çekim ekleri ise ödünçlenmiş dile ekli olarak girebilir. Ödünç sözcük öğeleri sınırlı kalır.
- ç) Güçlü Kültürel Baskı: Orta derecede yapısal ödünçleme. Nispeten küçük tipolojik değişikliğe neden olan temel yapısal özellikler. Örneğin biçim bilgisinde; ödünç çekim ekleri ve kategorileri, yerli sözcüklere eklenecektir.
- d) Çok güçlü kültürel baskı: Yoğun yapısal ödünçleme. Önemli tipolojik bozulmaya neden olan temel yapısal özellikler; morfofonemik kuralların eklenişi, fonetik değişiklikler, fonemik zıtlıkların ve morfofonemik kuralların kaybı, sözcük yapım kurallarında değişiklikler... (Thomason, S. G. ve Kaufman, T., 1988’den akt. Ergene, 2015, s. 305-306).

Aksan, dillerin birbiriyle etkileşimlerinde ortaya çıkan üç tür alıntılama etkisinden söz etmektedir: Aksan’a göre yankatman etkisi, birlikte yaşamının neden olduğu etkileşimlerdir ve “Çinceyle Japoncanın, Türkçe ile Farsçanın” arasındaki etkileşimler bu tür etkileşimlerdir. Altkatman etkisi, bir bölgede var olan dilin, o bölgeyi ele geçirenlerin “dilini etkilemesidir ki yerli dil ülkeden silinse bile, sonradan egemen olan toplumun dilinde izler bırakabilir.” Bu konuda Ülkü, Anadolu’da bir dönem konuşulan dillerin, konuşurları artık olmasa da, bugün izlerinin bulunduğunu belirtmekte ve bu konuda Trak dilinden kalma *Trakya* kelimesini örnek göstermektedir (Ülkü, 2002, s. 1-2). Aksan’ın sözünü ettiği üçüncü alıntılama etkisi ise üstkatman etkisidir. Aksan bu etkiyi; bir bölgeyi fetheden bir egemenliğin dilinin, o bölgede konuşulan dili etkilemesi olarak tarif etmekte ve bu etki tipine “Balkan dillerindeki Türkçe etkisini” örnek göstermektedir (Aksan, 2020, s. 29).

Bu çalışmada; Türkçenin diğer diller ile yaptığı sözcük alışverişi, Türkçeden ödünçlenen eylemler üzerinden incelenecektir. Araştırmada Türkçeden ödünçlenen eylemler, Günay Karaağaç'ın *Türkçe Verintiler Sözlüğü* (TDK, 2008) adlı çalışması esas alınarak belirlenecektir. Belirlenen eylemlerin, yine bu sözlükte yer alan ve Türkçeden eylem ödünçleyen dillere niceliksel dağılımları, tablolar aracılığı ile gösterilecek olup eylemlerin bu dillerde uğradıkları biçimsel ve anlamsal değişimler üzerinde durulacaktır. Türkçeden eylem ödünçleyen diller, ödünçledikleri eylem sayılarına göre sıralanacak ve en fazla eylem ödünçleyen diller tespit edilecektir. Bununla birlikte ödünçlenme sıklığı en fazla olan elli eylem belirlenecek ve bu eylemlerin dillere göre dağılımı gösterilecektir.

2. KAYNAK ARAŞTIRMALARI

2. 1. Türkçenin Yabancı Dillerle İlişkileri

Türkler, dünyanın farklı coğrafyalarında yaşayan bir ulus olmuştur. Kurulan on yedi Türk devleti de bunu göstermektedir. Bu durum, önceleri “göçebelilik, yeni yurt edinme anlayışı” gibi nedenlerden kaynaklanırken daha sonra ise gelişmeye başlayan “hâkimiyet, dünyaya yayılma” türü düşünceler ile devam etmiştir. Türklerin yaşam alanlarının genişliği, gerek doğu gerek batı gerekse farklı coğrafyalarda yaşayan uygarlıklar ile karşılaşmalarını sağlamıştır. Bu karşılaşmalar; sosyal, kültürel, ekonomik ve inanç ilişkilerini de beraberinde getirmiştir. Uzun süreli yaşanan bu ilişkilerin izleri, hem Türkçede hem de diğer uygarlıkların dillerinde görülmüştür. “Uluslar arası filolojik kültür sözlüğünde Türkçenin de onurlu bir payı olduğu, artık tartışılmaz lengüistik bir gerçektir. Bu, daha Altay dağları eteklerindeyken, türlü uluslar akınına ve kültürüne yataklık yapan eski ana Türk yurdunda, Türk dili ile yabancı diller arasındaki filolojik sözcük alışverişi yolu ile sağlanmış sayılabilir” (Caferoğlu, 1969, s. 25).

Karaağaç Türkçenin bugün yaşayan dillerin en yaşlılarından biri olduğunu ve tarih derinliği yanında mekânca da geniş bir coğrafyaya sahip olduğunu ve bu sebeple birçok devlet kurduklarını kaydetmektedir. Karaağaç’a göre yaşanan bu durum Türklerin komşuluklarında yer alan kavimlerden birçok bilgi öğrenmelerini ve komşularına da birçok bilgi öğretmelerini sağlamıştır. Karaağaç, buna bağlı olarak Türklerin komşularına öğrettikleri ile komşularından öğrendikleri bilgilerin adlarının, Türkçe ile ona komşu olarak yaşayan başka diller arasında oldukça zengin bir söz alış verişiye yol açtığını belirtmektedir (Karaağaç, 2004, s. 8).

Türkler, değişik toplumlarla kurdukları ilişkiler sırasında yabancı etkiye büyük ölçüde kapılarını açmış, çoğu zaman yabancı öğeleri kendi öz sözcüklerine yeğlemişlerdir. Bunun sonucunda birçok yerli ögenin kaybolup unutulması yabancılarının yerleştiği görülmüştür (Aksan, 2015, s. 51).

Türkçenin dünya dilleri ile ilişkisi, gerek Türk gerekse yabancı Türkologların uzun yıllardır üzerinde durdukları bir konudur. Türkçe, tarihî süreç içinde Sümerceden İngilizceye kadar birçok dil ile etkileşim içinde olmuştur.

Özetken, bugün nüfus yoğunluğu Türkistan, Hazar çevresi ve Anadolu ekseninde olmak üzere yaklaşık 6-7 milyon kilometreyi kaplayan Türk dilinin, tarih içinde, Sibiryâ’dan Doğu Avrupa’ya, Orta Asya’dan Orta Akdeniz’e kadar yaklaşan 11 milyon kilometrekarelik bir coğrafyaya yayıldığını; Türklerin ve dolayısıyla Türkçenin bu geniş coğrafyasında, Çinliler, Farslar, Araplar, Yunanlılar, Macarlar, Finliler, Slavlar vs. gibi uluslarla kurulan komşuluk ilişkilerinin, aynı zamanda, eskilik sırasına göre, Çince, Farsça, Urduca, Arapça, Rusça, Ermenice, Macarca, Romence, Bulgarca, Sırp-Hırvatça, Arnavutça, İngilizce vs. gibi dünya dilleriyle Türkçenin komşuluğunu da belirlediğini kaydetmiştir (Özetken, 2004, s. 12).

Türkçe yabancı dillerden sözcükler aldığı gibi, onlara da değişen oranlarda sözcükler vermiştir. Balkan dillerinde, Rusçada ve Ural dillerinde binlerce Türkçe sözcük bulunmaktadır.

Yakın zamanlara değin Irak, Mısır ordularında askerlik terimleri arasında geniş ölçüde Türkçe sözcüklerden yararlanılmıştır (Eker, 2009, s. 198).

Türkçenin pek çok dil ile ilişkisinin bulunması, bu konu ile ilgili olarak çok sayıda araştırmanın ortaya çıkmasını sağlamıştır.*

Günay Karaağaç *V. Lefke Edebiyat Buluşması-Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi* (2004) adlı çalışmasında Türkçenin etkilediği diller ile ilgili sunulan bildirileri bir araya getirmiştir. Bu çalışmada çeşitli araştırmacıların sunduğu bildirilerde Türkçenin; Urduca, Rusça, Fince, Macarca, Avarca, Farsça gibi diller ile olan ilişkileri konu edilmiştir.

Karaağaç, yayımladığı çeşitli çalışmalarda da Türkçenin diğer diller ile ilişkisini ve Türkçeden diğer dillere geçen öğeleri incelemiştir. Karaağaç bir başka çalışmasında Türklerin yaşayış alanlarını ve bu yaşam alanlarındaki uğraşlarını göz önünde tutarak Türkçeden diğer dillere geçen giyim-kuşam temelli sözcükleri derlemiştir. Karaağaç, Türkçenin komşularına giyim kuşamla ilgili yüzlerce kelime verdiğini belirtmiştir.

Karaağaç, Türklerin giyim kuşam konusunda komşularına öğrettiklerinin bir liste haline getirildiğinde ve böyle bir liste incelendiğinde, bozkır kuşağı insanların giyim kuşam ham maddesi olan yün ve deriye dayalı giyecek adları kadar, tarım kuşağı insanların giyim kuşam ham maddesi olan pamuk ve beze dayalı giyecek adlarının da listede yer alacağını bildirmiştir. Türkçenin giyim kuşamla ilgili diğer dillere verdiği sözcüklerin sayılarını şöyle sıralanmıştır: Farsçaya 258, Arapçaya 179, Rusçaya 300, Romenceye 193, Sırp-Hırvatçaya 347, Bulgarçaya 185, Arnavutçaya 188, Yunancaya 141 Macarcaya 176 sözcük. Karaağaç, Türkçenin komşu dillere verdiği beslenme kültürü ile ilgili sözcüklerin sayılarını ise şu şekilde açıklamıştır: Farsçaya 233, Arapçaya 180, Rusçaya 280, Romenceye 189, Sırp-Hırvatçaya 316, Bulgarçaya 183, Arnavutçaya 163, Yunancaya 118 Macarcaya 347 sözcük (Karaağaç, 2009, s. 248-249).

Karaağaç, bir diğer çalışmasında Türklerin komşuları ile ilişkisini dil temelinde işlemiştir. Karaağaç'a göre Türkler; Çinliler, Farslar, Macarlar, İslavlar gibi türlü kökenlere sahip uluslarla olan komşuluğunda "bu komşulardan pek çok şey öğrenmişler ve onlara pek çok şey öğretmişlerdir" (Karaağaç, 2012, s. 359-378).

Dünyada birçok bölgede konuşulan Türkçe, çok sayıda dil ile etkileşim içinde olmuştur. Eldeki veriler ışığında; Türkçenin geçmişten bugüne öge alışverişinde bulunduğu kimi dilleri incelemek, bu dillere etkilerini ve bu dillerden etkilenişlerini gözlemlemek çalışmamıza katkı sunacaktır.

2. 1. 1. Türkçe – Sümerce

* Bu araştırmalar arasında, bizim çalışmamızı doğrudan ilgilendirenlere başvurulmuştur.

Kronolojik olarak Türkçenin etkileşim içinde olduğu ilk dilin Sümerce olduğu düşünülmektedir.

Türkçe ile Sümerce arasındaki ilişkiyi, Tuna *Sümer-Türk Dillerinin Tarihi İlgisi ve Türk Dilinin Yaşı Meselesi* (2020) adlı çalışmasında incelemiştir. Tuna, iki dil arasında yaşanan yakınlaşmayı 165 sözcük çifti üzerinden göstermiştir. “Bu konuda yapılan araştırmalarda iki dil arasında tarihî bir münasebeti ispatlamaya yetecek en az sayıdaki **benzer çiftin** kaç olması gerektiği tespit edilmiştir. **KVK** (= ünsüz + ünlü + ünsüz) tipli olmak şartı ile Cowan’a göre, böyle yalnız üç çift, Greenberg’e göre yalnız üç-dört, ampirik bir metod kullanan Bender’e göre, benzerlik sınırlarını tayin eden şartların gevşeklik veya sıkılığına bağlı olarak, yalnız ikiden yediye kadar tarihî bir münasebeti ispatlar. Şu halde sunduğum 165 çifte ‘tesadüfî benzerlik’ atfetmek matematik bakımından mümkün değildir. Üstelik buradaki kelimelerin birçoğunda ‘benzerlik’ ve ‘uygunluk’ sözlerinin gerçeğin yanında çok hafif kaldığını da söylemeliyim” (Tuna, 2020 s. 38).

Tuna, Türkçe ve Sümerce dilleri karşılaştırmasında Türk dilini temsil eden kesiti, Eski Doğu Türkçesinden seçmiştir. Araştırmacı bunun nedenini malzeme eksikliği ve bolluğu, [Altay dillerinin en eski yazılı vesikası **çoyrın** (687-692) bu kola aittir.] Eski Doğu Türkçesinin - Çuvaşça hariç- yaşayan bütün Türk lehçe, şive ve ağızlarına yakın ilgisi; karakteristik özelliklerinin net bir şekilde bilinmesi olarak açıklamaktadır. Buna karşın Tuna, **Batı Türkçesinin** bugün yalnız Çuvaşça ile temsil edildiğini, metinlerinin az olduğunu, **Orta Türkçe Devresi**’ne rastladığını (Volga Bulgar mezar taşları); belirtmekte ve daha eski devre için Bulgar kitabeleri ve kırıntı halindeki malzemenin yetersiz olduğunu dile getirmektedir. Sözü edilen çalışmada Tuna, Türkler ve Sümerler arasında “dil bakımından tarihi bir ilginin bulunduğunu 168 kelime ve gerekli açıklamalarla” kanıtlandığı belirtmekte ve araştırmacı, çalışmasında bundan hariç dört sonuca daha ulaşmaktadır:

1. Türklerin en az m.ö. 3500’lerde Türkiye’nin doğu bölgesinde bulunduğu tespit edilmiştir.
2. Türk dilinin zamanımızdan 5500 yıl önce müstakil ve iki kollu bir dil olduğu ispatlanmıştır. Eğer doğuştan Sümerlerle temasa geldikleri zamana kadarki **çözülme hızı** sabit ise, **İlk Türkçe** veya **Ana Türkçe**’nin muazzam bir zaman önce yaşamış olması gerekir. (...)
3. **Bugün yaşayan diller arasında en eski yazılı belgelere sahip olan dil, Türk dilidir. Bunlar, çivi yazılı Sümerce tabletlerdeki alıntı kelimelerdir.**
4. **Altay dilleri Teorisi**’ndeki en önemli meselelerden biri olan l/ş r/z ye ait misallerdeki anachronism, bu konuda aksi bir istikamette bir düzeltme yapılmasını gerektirir (Tuna, 2020, s. 49).

Bugün, dünya üzerinde Sümerce'nin devamı olan; Sümerceyle akraba olan dil bulunmamaktadır. Ayrıca kendi kelimelerini Sümercenin söz varlığına katmış olan Türkçeden başka hiçbir dil de bulunmamaktadır (Karaörs, 2004, s. 165).

2. 1. 2. Türkçe – Moğolca

Türkçeye ait ilk yazılı eserler olan Göktürk Yazıtları, bir Doğu Asya ülkesi olan Moğalistan'da bulunmuştur. Yazıtların bulunduğu bölge, Türklerin bilinen en eski komşularından birinin Moğollar olduğu yönünde bir fikir vermektedir.

Bugün köken bakımından aynı dil ailesi içerisinde yer alan Türkçe ve Moğolca için "birbirini etkileyen iki dil" demek söz konusu iki dil arasındaki ilişkinin boyutu karşısında çok zayıf kalacaktır. Zira bu dil arasındaki ilişkide "etkilenme"den çok daha fazlası vardır.

Temir (1955, s. 13) Türkçeden veya Türkçe üzerinden Moğolcaya geçen Türkçe, Sanskritçe, veya Çince Budizm ıstıhlardan bazı örnekler sunmuştur:

1. Moğ. ayağa tekimlig "budist rahibi" (Kow. 127) < Uygur. ayağka tegimlik "hürmete layık" (Müller, Uigurica II, s. n).
2. Mog. arbis, arvis, arvis "bilgi" (Kow. 157) < arviş "büyü" (Bang, Gabain, Rachmati, Türkische Turfan-Texte VI, satır 27)
3. Mog. asanggi "yüz bin bilyon" < Uyg. asanki < Kuç. asamkhyai. < Sansk. asamkhyeya "sayısız" (Gab. Gr.). (...)

Temir'e göre Türk ve Moğol boyları arasında pek çok karışma ve kaynaşma olduğu gibi, bunların dilleri de karışmış ve kaynaşmıştı. Temir, Türkçeye pek çok Moğolca kelime ve aynı şekilde Moğolcaya da Türkçe kelime geçtiğini ve bununla birlikte bu iki dil arasında aslen müşterek olan unsurların da çok olduğunu, Türkçe ile Moğolcanın birbirine bütünü iki yabancı dil olmadığını belirtmiştir (Temir, 1989, s. 295).

2. 1. 3. Türkçe – Çince

Türklerin bilinen en eski komşularından biri Çinlilerdir. Bu iki ulus arasında yaşanan ilişkiler de yüzyıllar öncesine dayanmaktadır. Zaman zaman birbirileri ile savaşıyor bu iki ulus, dilleri de yaşanan gelişmelerden etkilenmiştir. "Ticaretten savaşa, aynı devletin vatandaşlığından dindaşlığa kadar her türlü komşuluk ilişkilerini yaşamış olan bu iki ulus, günümüz dünyasının en eski komşularıdır. Çağlar boyu süren bu komşuluk, bu iç içelik, mutlaka, bu ulusların dillerine de yansımıştır" (Karaağaç, 2009, s. 155). İneyet de Türkçe ve Çince aynı ses ve aynı anlamda kullanılan pek çok ortak kelime olmasını Türk ve Çin uluslarının komşuluğuna bağlamaktadır (İneyet, 1999, s. 561).

İneyet, bir başka çalışmasında doğrudan veya dolaylı olarak Çinceye geçen Türkçe sözcükleri incelemiştir. Araştırmacı Çince 307 Türkçe sözcük olduğunu saptamıştır. İneyet, sonuç olarak Çinceye doğrudan ve dolaylı olarak pek çok Türkçe kelime geçtiğini; bazılarının ise

aslen yabancı kökenli olup önce Türkçeye girip yerleşmiş, daha sonra da Çinceye geçtiğini belirtmiştir (İnayet, 2006, s 101).

2. 1. 4. Türkçe – Farsça

Türk tarihi incelendiğinde Türklerin birçok medeniyet ile ilişki kurduğu gözlenir. Bu medeniyetlerden biri de Farslardır. Temelde İslamiyet'in kabulü ve coğrafi yakınlık gibi nedenlerden kaynaklanan yakın ilişki, Türkçe ve Farsça arasında sözcük alışverişine yol açmıştır. Türkçe Sözlük'te Farsça 1.375 sözcük ile üçüncü sırada bulunmaktadır. Buna karşın Farsçada iki bine yakın Türkçe sözün kullanıldığı belirlenmiştir. *bayrak* 'bayrak', *gelengiden* 'mekanizma', *kaşuk* 'kaşık', *urdek* 'ördek', *yagi* 'yağı, düşman' (...) (TDK, 2011, s. 2674).

"V. Lefke Edebiyat Buluşması"na katılan Azmun (2004, s. 243-252) *Farsçadaki Türkçe Sözcükler Üzerine* adlı bildirisinde bu iki dil arasındaki münasebeti irdelemiş ve Farsçada bulunan Türkçe sözcükleri; şairlerden, devlet adamlarından yaptığı alıntılarla somutlaştırmıştır. Azmun, Türkçe-Farsça arasındaki ilişkilerin Sasaniler zamanında geliştiğini belirtmekte ve şiirlerinde Türkçe sözcükler kullanan Fars şairlerinden örnekler sunmaktadır. Bu bağlamda "Menuçehri (XI. yy) Suzeni (XII. yy) Hakani (XII. yy) gibi şairlerin dizelerinde yer alan Türkçe sözcükleri" incelemiştir. Öte yandan araştırmacı, Türkçenin İran topraklarında en geniş kullanıldığı dönemin Safaviler olduğunu açıklamaktadır. "Safavi döneminde çok sayıda Türkçe kasideler, gazeller ve mesneviler yazılıyordu. Bu dönemde Varqa ve Gülşah'ı yazan Mesihi ve Türkçe divanları olan Kavsi, Melik Beğ Avcı ve Murtaza Kulı Han Muzaffer gibi yalnız Türkçe yazan, Saib-i Tebrizi ve Vaiz-i Qazvini gibi hem Türkçe hem de Farsça yazan şairler vardır. Osmanlı padişahı Farsça divan yazarken Hatayi mahlasıyla Şah İsmail'in Türkçe divanı vardır. İstanbul'daki Bab-ı Ali'nin İsfahan'daki karşısı Âli Qapu idi. İşte böyle bir ortamda ve Safavilerin Osmanlılarla ilişkileri sonucunda çok sayıda Türkçe sözcük Farsçaya girdi" (Azmun, 2004, s. 247). Azmun, ayrıca Farsça üzerindeki Türkçe etkisinin Kacarlar* zamanında da sürdüğünü, 1950'lere kadar Türkçenin geniş bir şekilde kullanıldığını, 1960'larda ise edebi dilde Farsçalaştırma sürecinin başladığını ancak buna karşın konuşma dilinde ve argoda arkaizm dâhil birçok Türkçe sözcüğün hâlâ kullanıldığını belirtmektedir.

Türkçe ile diğer diller arasındaki ilişkileri inceleyen Aksan, çalışmasında Türkçenin Farsça olan ilişkisini de gözden geçirmiştir. Türkçeyle Farsça arasındaki sıkı ilişkiler sonucu Farsçaya birçok Türkçe ögenin geçtiğini belirten Aksan, bugünkü Farsçadan Türkçe örnekler sunmaktadır: hekimbaşı (başhekim), dilmaç (tercüman), kolağası (orduda bir rütbe), geravulhane (karakol) keşikçi (bekçi) gibi Osmanlı devlet örgütüyle ilgili sözcükler, Selçuklulardan kalma atabek, arslan (aslan), baykoş (baykuş), kaplan, karakuş (kartal), kısrag (kısarak), emlik (yeni doğ doğmuş kuzu: Anadolu ağızlarında yaşamaktadır) kuş-i kızıl (atmaca),

* Kaçar Hanedanı, İran'daki Azerbaycan Türklerinin Kaçar boylarından olan Kovanlı kolu tarafından kurulmuş ve 1794 ile 1925 yılları arasında hüküm sürmüş devlettir (wikipedia, 2021).

teke gibi hayvan adları; Otarak “kısa dinlenme yeri” (otarak kerden “dinlenmek” eylemi bu sözcükle yapılmıştır) , otağ “oda”, bezek “süs” , gılıç “kılıç” , tohmak “tokmak”, aş “yemek”, elek “elek” gibi günlük dilde kullanılan araç-gereç adları (Aksan, 2015, s. 153). Farsçanın Türkçe üzerindeki etkisinin sözcük boyutuyla da sınırlı kalmadığını, Türkçe dilbilgisi unsurlarının Farsçaya geçtiğini belirten Aksan, Türkçenin meslek gösteren biçimbiriminin [-Cİ] de tıpkı Balkan dillerinde ve Arapçada olduğu gibi Farsçada da çeşitli yerli ve yabancı sözcüklere eklendiğini ifade etmiş ve “madenci, çapçı ‘matbaacı’, keşikçi ‘bekçi’ postçı ‘postacı’ gibi” sözcük örnekleri vermiştir (Aksan, 2015, s. 153).

Köprülü, Türkçe-Farsça ilişkileri konusu ile ilgili olarak 1938’de katıldığı kongrede bir bildiri sunmuştur.* Köprülü, Türkçenin Farsça üzerindeki etkileri konusunun hiç gündeme gelmediğini ve bunun da ötesinde böyle bir konunun düşünülmediğini belirterek bu konuya dikkat çekmiştir. Araştırmacı bu çalışmasında 280 söz listelemiştir.

Farsçada yüzlerce Türkçe sözcük bulunmaktadır. Eker, sık kullanılanlara örnekler vermiştir: açar ‘anahtar’, āguz / āgez ‘ilk süt, ağuz’, ala ‘pembe’, ālāk ‘elek’, arxalāk ‘arkalık, ceket’, āš ‘aş’, bātlaq ‘bataklık bağ/bīg ‘bey’, bāzāk ‘süslenme’ qāyeq ‘kayık’, korpi ‘köprü, iskele’, ocāq ‘ocak’ ordāk ‘ördek’ utu ‘ütü’ yāgi ‘asi, isyancı’, yādāk ‘yedek’ (...) (Olgun, İ., Drahşan, C. 1966’dan akt. Eker, 2009, s. 200).

Karaağaç (2009, s. 163) Farsçadaki Türkçe unsurlar üzerine Gerhard Doerfer tarafından yapılan çalışmaya da vurgu yapmış ve bu hacimli eserde** “Türkçeden Farsçaya geçtiği müzakere edilen 2545 Türkçe ve Moğolca söz” bulunduğunu belirtmiştir.

2. 1. 5. Türkçe – Arapça

Türkçe ile Arapça ilişkisi İslamiyet’in kabulüne dayanmaktadır. Karahanlı Türkçesinde Arapçanın izleri görülmeye başlanmıştır. Arapça, Türkçe üzerindeki etkisini zaman içinde artırmıştır. Öyle ki Farsça ile birlikte Türkçeyi etki altına almış ve Osmanlıca’yı meydana getirmiştir. Osmanlı Devleti’nin hâkimiyet süresi boyunca Anadolu’da varlığını sürdüren Arapçanın, dilde sadeleşme hareketleriyle ve Dil Devrimi ile gücü kırılrsa da günümüzde dâhi etkisi devam etmektedir. Bugün, Türkiye Türkçesinde bulunan alıntı sözcükler içerisinde en fazla sözcük, Arapçaya aittir. “Arapça “6.516” sözcük ile birinci sırada yer almaktadır” (TDK, 2011, s. 2674). Bu bakımdan Türkçenin Arapça ile olan ilişkisi diğer diller ile olan ilişkisinden farklıdır.

Karaağaç, *Türkçe Verintiler Sözlüğü* (TDK, 2008) adlı çalışmasında Türkçe ile Arapça arasındaki bağlantıyı ele almaktadır: Karaağaç; Arapçanın, Türkler için sadece bir komşu dili olmaktan daha fazla şeyler ifade ettiğini, bu dilin Türklerin yeni dinlerinin ve Farslardan öğrendikleri Arap edebi geleneğinin taşıyıcısı olduğunu belirtmiştir. Karaağaç’a göre yöneten ve

* Köprülü, Fuad, “Yeni Fariside Türk Unsurları”, *Türkiyat Mecmuası VII – VIII / 1, İstanbul 1942, 1.- s. 16.*

** Doerfer, Gerhard: *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen I – IV, Wiesbaden 1963 - 1975*

yönetilenin dili ilişkisi Farsça-Türkçe arasında olduğu kadar Arapça-Türkçe arasında da mevcuttur. Her ikisi de geniş coğrafyalara yayılmış bulunan Türkçe ve Arapça ilişkileri, din, sanat bilim ve kültür, yöneten-yönetilen ilişkisi gibi oldukça etkili temellere dayanmaktadır. Araştırmacı, bu iki dil arasında söz alışverişlerinin ötesinde işler de olduğunu Türklerin, yeni ulaştıkları bilgileri, Arapça köklerden türettikleri sözlerle karşıladığını; Arapların, sokağı, çarşı pazarı, esnafılığı, sosyal ve askeri kurumlarıyla bütün sosyal hayatı Türklere ve Türkçeye bırakmış gibi olduklarını ve bu yüzden, Türkçenin kavram eki ve sıfat eki yanında meslek ekinin de Arap konuşma dilinde büyük bir yer tuttuğunu belirtmiştir (Karaağaç, 2008, s. XVIII).

Arap toplumunun maddi ve manevi kültüründe çok sayıda Türkçe unsur görmek mümkündür. “*Binbāṣī* ‘binbaşı’, *çālgi* ‘çalgı, müzik aleti’, *doṣag* ‘döşek’, *sincaḳ* çoğulu *sanāciḳ* ‘sancak’, *tūmān* ‘tümen, on bin’, *ūdaci* ‘odacı’ gibi sözcükler Arapçadaki iki bine yakın Türkçe alıntıdan yalnızca birkaçıdır” (TDK, 2011, s. 2674).

Develi, çalışmasında Türkçe gramer öğelerinin Arapçada kullanımını örneklerle göstermiştir: Örnekler: açığ, aşşı “aşçı”, alay, alaşvareş “alışveriş”, altun “altın”, arabaji “arabacı”, arkadaş, avantacı, ayag, bahşiş, baluk “balık”, baltacı “öncü, emir eri”, başağa, başsavuş “baş çavuş”, bayrak, barakat varsen “bereket versin”, bıçak “bıçak” (...) Develi, bu birkaç örnekten Arapçanın muhtelif diyalektlerinde kullanılan Türkçe kelimelerin genel niteliklerinin belli olduğunu; bunların daha çok maddi kültür unsurlarıyla ilgili olduğunu bir kısmının ise idari ve askeri terminolojiye ait olduğunu belirtmiştir (Develi, 2010, s. 120).

Açıkgöz (2004, s. 37 – 74) Türkçenin Arapça üzerindeki etkisini Kur’an metninden örnekler sunarak açıklamıştır. Açıkgöz, Kur’an-ı Kerim’de bulunan gassâk, gulâm, talâk gibi sözcükleri Türkçe ile ilişkilendirmiştir.

Osmanlı egemenliğinin Suriye, Irak, Lübnan, Mısır, Yemen ve Libya’da uzun süre devam etmesi, yönetim ve askerlikle ilgili kavramların yanı sıra somut ve soyut birçok kavramın da bu dile geçmesine neden olmuştur. Bu sözcükler değişik Arap lehçelerinde uzun süre kullanılmış olup bugün de yaşamaktadır (Aksan, 2015, s. 152).

Arapçada bulunan Türkçe sözcükler üzerine yapılan bazı araştırmaları, Karaağaç (2009, s. 173-174) şöyle sıralamaktadır:

Şamil Yahya’nın hazırladığı doktora çalışmasında* 1981 Türkçe söz, Arapçanın çeşitli coğrafyalarındaki biçim ve anlamlarıyla verilmektedir. Araştırmacı, ayrıca, Arapçada sık kullanılan Türkçenin bazı isim yapım eklerini ve bu eklerin geçtiği sözleri de listelemektedir.

1990 yılında, Mahammad Ahmad Duman, *Memlûkler Devrindeki Tarihsel Sözlük Sözlüğü* adlı çalışmasında** o devrin Arapça metinlerinde geçen 891 söz ve ifade yer almaktadır.

* Şamil Yahya: *Arapçanın Muhtelif Lehçelerinde Türkçe Unsurlar*, İstanbul 1984, 391 s. (İ.Ü., basılmamış doktora tezi)

Arapçadaki Türkçe unsurlar konusunu en çok çalışan bilgin, Erich Prokosch olmuştur. Prokosch'un Sudan Arapçasındaki Türkçe sözlerle ilgili eseri*** Türkçe-Arapça ilişkileri konusunda, alıntılarının ses bilgisi konusunda ve Türkçe meslek ekinin Arapçada kullanımıyla ilgili bilgiler verdikten sonra 202 Türkçe sözü inceler.

Arapçadaki Türkçe sözleri inceleyen bir başka çalışma Bedrettin Aytaç'a aittir. *Arap Lehçelerindeki Türkçe Sözcükler* adlı çalışmada 941 söz Arap lehçelerindeki biçimleriyle gösterilmiştir.

2. 1. 6. Türkçe – Rusça

Türkçe ile ilişkili olan bir diğer dil Rusçadır. Tarihi süreçte ekonomi, savaş, yakın coğrafyalarda yaşamın sürdürülüşü gibi nedenler söz konusu dillerin birbirinden etkilenmesine zemin hazırlamıştır.

12. ve 15. Yüzyıllar Rusya'nın tarihinde karanlık Moğal istilalarıyla geçmiştir ve bunun sonucunda birçok Türkçe sözcük Rusçaya geçmiştir. Rusçada Türkçe kelimelerin geçişleri Kazan, Astrahan (Hadcitarhan) ve Kırım Hanlıklarının döneminde daha da artmıştır. Büyük Ekim Sosyalist Devriminden ve Sosyal Sosyalist Cumhuriyet Birliğinin kuruluşundan sonra birçok farklı kültür topluluk bir araya geldi. Bu birliğin sonucunda diller arasındaki karşılıklı benimseme ve karşılıklı zenginleşme başlamıştır. Bu birliğin içerisinde Türk topluluklarının olması Rusça-Türkçe ilişkisinde çok önemli ve etkin bir faktör olmuştur (Yangın, 2004, s. 99).

Rusçada yer alan Türkçe unsurlar üzerine yapılan çalışmalar yürüten Yangın, *Rusçadaki Türkçe Unsurlar Üzerine Bir İnceleme* adlı çalışmasında Rusçada "türkizm" olarak gösterilen sözcükleri bir araya toplamayı ve bunları Rusçadaki ve Türkçedeki telaffuzları ile aktarmayı amaçlamıştır. Sözü edilen çalışmanın üç ayrı kaynağa dayandığını belirtmiştir: Bunlar Alma-Ata'da 1994'te yayımlanmış olan R. T. Mendekinova'nın *Rus edebiyatında Türkizm listesi* adlı eser, ikincisi 1980'de yayınlanan A. G. Spirkin İ. A. Akurçin, R. S. Karpinskaya tarafından yazılan *Yabancı Kelimeler Sözlüğü* ve son olarak Maks Fasmer'in *Rusçanın Etimolojik Sözlüğü*. Yangın, bu eserlerden yararlanarak 1700 Türkçe kökenli sözcüğü dört grupta analiz etmiştir: Sosyal, Beslenme, Giyim-kuşam ve Doğa gruplarıdır. Araştırmacı, her grubun alfabetik sıraya göre yazıldığını, her kelimenin Türkçe ve Rusça telaffuzlarının gösterildiğini ve hangi sözcüğün hangi kaynaktan geçtiğinin gösterildiğini belirtmektedir (Yangın, 2004, s. 101).

Rusçada yer alan Türkçe unsurlar üzerine yapılan çalışmaların geçmişi 19. yüzyılın ortalarından itibaren devam etmektedir. Elizaveta Nikolayevna Şipova'nın "Slovar tyurkizmov v russkom yazıke" (Rus Dilindeki Türkçe Unsurlar Sözlüğü) adlı eseri, bu çalışmalardan biridir. "E.

** Mahammad Ahmad Duhman: *Mucemu'l- Elfazu't- Tarihiyye fi-Asri'l-Mamalukiya (Dictionry of Historical Mamluk's Words and Expressions)*, Şam 1990, 160 s.

*** Prokosch, Erich: *Osmanisches Wortgut im Sudan-Arabischen*, Berlin 1983, 75 s.; : *Osmanisches Wortgut im Agyptisch-Arabischen*, Berlin 1983; *Zum osmanisches Wortgut im arabischen Dialekt von Amman*, *Materialia Turcia* 15, Bochum 1991, s. 14-23 ve bu yazıyı tamamlamak üzere Jafer Ababneh ile ortak yazı: "Ottoman Loanwords in Jordanian Arabic", *Grazer Linguistische Studien* 48, Herbst 1997.

N. Şipova'nın 'Rus Dilindeki Türkçe Unsurlar Sözlüğü' adını taşıyan eseri, Alma- Ata'da 1976 yılında yayımlanmıştır. Bu çalışmada Rusçaya Türkçeden geçtiği kabul edilen 1507 kelime üzerinde durulmaktadır. Bu sayı Şipova'dan önce Rus etimolojisi sözlüğü yazmış olan Maks Fasmer'in eserindeki Türkçe unsur sayısından oldukça fazladır" (Yangın, 2004, s. 100-101).

Esen (2008, s. 364-382) *Rus Dilindeki Türkçe Kelimeler Üzerine Bir Tasnif Denemesi* adlı çalışmada Şipova'nın sözlüğünde bulunan Rusçaya geçen Türkçe sözcükleri, çeşitli alt başlıklara ayırdığı on sınıfta toplamıştır:

- I. Medeni Sahaya Ait Terimler
- II. Yaşam Tarzı, Yerleşim Hayatı ile İlgili Sözler
- III. Ev Eşyaları ile İlgili Kelimeler
- IV. Giyim ile İlgili Kelimeler
- V. Askeri Donanım ile İlgili Kelimeler
- VI. Doğa Olayları, Yeraltı Zenginlikler ve Coğrafi Terimler ile İlgili Sözler
- VII. Bitki Adları ile İlgili Kelimeler
- VIII. Hayvan Adları ve Hayvanlarla İlgili Kelimeler
- IX. Beslenme ile İlgili Kelimeler
- X. Dini Terimlerle İlgili Kelimeler

Türkçe ve Rusça söz varlıklarında birbirilerine ait sözcükler taşıyan iki dildir. Bu alışverişte Türkçe, Rusçaya çok daha fazla sözcük vermiştir. TDK'ye göre Rusçadan Türkiye Türkçesine geçen otuz dokuz söze karşılık Rusçanın Türk yazı dilerinden ve lehçelerinden alıntılarının sayısı bin beş yüzün üzerindedir: *ajva* 'ayva', , *burçak* 'burçak', *iserga* 'ısırga, küpe', *kurdjuk* 'kuyruk', *tamga* 'damga', *utjug* 'ütü' (TDK, 2011, s. 2674).

2. 1. 7. Türkçe - Ermenice

Karaağaç, *Türkçe-Ermenice Dil İlişkileri* isimli çalışmada ilgili iki dilin geçmişinden söz etmekte. Karaağaç'a göre tarihin bildiği kadarıyla Türklerin Çinliler ve Farslardan sonra en eski komşusu Ermenilerdir ve uzun bir zaman dilimi içinde komşuluk ilişkisi yaşamış olan bu iki halk, birbirinden pek çok şey öğrenmiş; öğrenilen bilginin adı olan söz, komşunun dilinde de yaşama alanı bulmuştur. Araştırmacı, Türkçe-Ermenice ilişkileri söz konusu edildiğinde, Türkçenin Ermeniceden epey söz aldığını, Türkçenin Ermeniceden herhangi bir gramerlik unsur almasının ise söz konusu olmadığını belirtmiş ve Türkçenin Ermenice üzerine etkisine gelindiğinde, bu etkinin Ermenicenin hem sözlük hem de gramer alanlarına yayıldığını kaydetmiştir. Karaağaç, Türkçedeki Ermenice sözcükleri bir liste hâlinde sunmaktadır. Karaağaç, çalışmada Ermenicedeki Türkçe söz alıntılarına, gramerlik altılarına (ses bilgisi düzleminde, şekil bilgisi düzleminde) yer vermiştir. Araştırmacının, sunduğu listede Türkçeden Ermeniceye geçen toplam 3166 sözcük vardır (Karaağaç, 2017, s. 187-291).

Karaağaç, *Türkçe Verintiler Sözlüğü* (2008, s. XXVIII) adlı yapıtında ise “XV- XX. yüzyıl Ermeni yazılı kaynaklarına dayanarak Ermenicede Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesine ait kelimelerin her geçen yüzyıl arttığını” belirtmekte ve R. A. Açaryan’ın *Ermenicedeki Türkçe Alıntılar* adlı kitabında 4262 tane Türkçeden alınmış sözü bulunduğunu açıklamaktadır.

2. 1. 8. Türkçe – Balkan Dilleri

Türkçenin Batı dilleri üzerindeki etkisi konusunda öncelik Balkan dillerine verilmelidir. Çünkü Türkler, XIV. yüzyıldan itibaren Balkan bölgesinde bulunmuşlardır ve kaldıkları süre boyunca da kendi dillerinden Balkan dillerine çok sayıda öge geçmiştir. “14. yüzyılda Rumeliye geçmeye başlayan Türkler, yaklaşık üç yüz yıl önce yani 11. yüzyılda atalarının karşılaştıkları durumu yaşamaya başlamışlardı. Ancak karşılaşılan diller farklıydı. 11. yüzyılda Ermenice ve Rumca ile karşılaşan Türkler, bu sefer Balkan dilleri ve İtalyanca ile karşı karşıya kalmıştır” (Sarı, 2008, s. 25).

Osmanlıların Kuruluş Dönemi ile başlayan, Yükselme Dönemi ile artan ve yüzyıllar boyunca süren Batı ile ilişkilerinde Balkan ülkeleri pek çok şeyde ilk etkilenen bölge olmuştur. Osmanlılar, var oldukları sürede çoğu zaman Batı’da ilerlemeyi amaçlamışlardır. Başarmışlardır da. Balkan ülkelerini egemenliği altına alarak Orta Avrupa’ya kadar gitmişlerdir. İşte Balkan ülkeleri, hem Osmanlılara yakın oluşu hem de Avrupa ile Osmanlı Devleti arasında kalışı gibi başlıca nedenler ile Osmanlılardan pek çok noktada etkilenmişlerdir. Dil etkilenmesi de bunlar arasında ilk sıralarda yer alır.

Eker, Avrupa dillerine giren, özellikle Osmanlı saray hayatını ve geleneksel Türk yaşam biçimini ve kültürünü yansıtan çok sayıda sözcük olduğunu; bu sözcüklere, Turkishsim, Turcism, Turciazm, ‘Türkizm’ vb. adlar verildiğini, Türkizmlerin çoğu zaman Arapça, Farsça vb. kökenli olabildiğini ifade etmiştir. Araştırmacı, bununla birlikte Balkan halkları ya da batılıların Türkçeden alınan sözcüklerin tümünü kökeni ne olursa olsun Türkçe kabul ettiklerini, Osmanlı Türkçesinin beş yüz yıl boyunca kendisine tâbi halklar ile Osmanlılar arasında bir iletişim dili olarak kullanıldığını, Osmanlı Türkçesinin bu süre boyunca prestijli bir iletişim dili olarak varlığını sürdürdüğünü ve Balkan trajedisinin ardından Türkçenin Balkanlardan da çekilmeye başladığını belirtmiştir (Eker, 2009, s. 198).

Türkçenin ilişki içinde olduğu diller konusunda yakın komşuları ile olan ilişkisi, ayrı bir önem taşımaktadır. Zira Türkçenin etkisinin en fazla hissedildiği diller, Türkçenin komşusu olan dillerdir. “Türkçenin en çok etkilediği, sözvarlığından pek çok ögenin geçtiği diller sıralanacak olursa en başta, Balkan ülkelerinde konuşulan dilleri, Sırp-Hırvatça ve Bulgarca’yı saymak gerekir. Bunların yanı sıra Arnavutça, Rumence, Macarca, Makedonca ve Yeni Yunancada da pek çok öge bulunmaktadır. Bunların büyük bölümü Balkanlardaki Türk egemenliği döneminden kalmaz” (Aksan, 2015, s. 146).

Aksan'a göre bugün Balkan ülkelerinin hepsinin dilinde, Osmanlı egemenliği döneminde Türkçeden giren ögelere ya da onların kalıntılarına rastlanmaktadır. Aksan, üstkatman etkisinin, Bulgarca, Rumca, Sırp-Hırvatça, Macarca, Rumencede yerleşmiş büyük ölçüdeki Türkçe sözcüklerle kendini gösterdiğini, daha çok maddi kültür alanının kavramları olan bu sözcüklerin yanı sıra İslamlık, hukuk ve askerlikle ilgili olanların da bulunduğunu belirtmiş ve ayrıca bu dillerde Arapça ve Farsça kökenli olup da Türkçe aracılığıyla geçen pek çok sözcüğün göze çarptığını da eklemiştir (Aksan, 2020, s. 48).

Karaağaç (2008, s. LXIV) çalışmasında Yunancada bulunan Türkçe sözcükler üzerine yapılan araştırmaların sonuçlarını açıklamaktadır: "Yunancadaki Türkçe unsurların sayısı, K. Kukkidis'e göre 3000 ve P. Georgidas'a göre ise 1968'dir."

Eker, Türkçeden yabancı dillere geçen öğeleri incelediği (2009, s. 198-214) adlı eserinde Balkan dillerine geçen sözcüklere örnekler vermiştir:

Bulgarca: acamiya 'acemi' (...) aşçıya 'aşçı', aşık 'aşık', at 'at', aygır 'aygır', babait 'babayiğit', baca 'baca' bacak 'bacak'

Sırpça: adet 'adet' ajgir 'aygır' (...) badava 'bedava', (...) çanak 'çanak', çekic 'çekiç', çerek 'çeyrek' (...)

Arnavutça: adashi 'adaş', aga 'ağa'... bakërxi 'bakırcı', bakër 'bakır', bakllavë 'baklava'... çadër 'çadır', çadërxi 'çadırcı', çair 'çayır' ...

Türkçenin dil düzleminde sıkı bir ilişki içinde olduğu bir başka Balkan dili Yunancadır. Yunancada çok sayıda Türkçe unsurlar yer almaktadır. İki dil arasındaki ilişkiyi değerlendiren Develi şu örnekleri vermiştir: "baklavas "baklava", bamia "bamya", boureki "börek", tsorbas "çorba", dolamadaka "dolma", giouetsi "güveç", (...) manavis "manav", maruli "marul", batzias "baca", tsanaki "çanak", tsatala "çatal", tsurapis "çorap", ntereki "direk", kariola "karyola", kitapi "kitap", konaki "konak", kontaki "kontak", tapsi "tepsi", sapuni "sabun", mangali "mangal", vs. (Develi, 2010, s. 122).

TDK' ye göre Sırpçada sayısı dokuz bine yaklaşan Türkçe alıntıdan *badžànaké* 'bacanak' *bàlta* 'balta', *dùšek* 'döşek', *jòrgan* 'yorgan', *kàjmak* 'kaymak', *òđžak* 'ocak' yalnızca birkaçıdır. Bulgarcadan Türkçeye geçen yirmi iki söze karşılık Bulgarcada *ajràn* 'ayran', *bej* 'bey', *boyadžiya* 'boyacı', *gjuvèč* 'güveç', *djuzen* 'düzen', *djušeme* 'döşeme' gibi yaklaşık üç bin beş yüz Türkçe alıntı kullanılmaktadır. Türkçedeki bir Arnavutça söze karşılık Arnavutçada birkaç yüz Türkçe alıntı belirlenmiştir: *arpaxhik* 'arpacık', *ashik* 'aşık', *bulgur* 'bulgur', *dizgjin* 'dizgin', *gjerdek~gjurdek* 'gerdek', *jufkë* 'yufka' (TDK, 2011, s. 2674).

Birinci (2014, s. 83-90) *Sırp, Hırvat, Makedon, Dilleri Üzerine Türkçenin Etkisi* adlı çalışmasında Türkçeden Balkan dillerinin kültür alanlarına giren sözcükleri göstermiştir.

Bu çalışmada, Türkçeden Balkan dillerine geçmiş Türk-İslam şehircilik anlayışını yansıtan sözcüklere (avlu, baca, bağlama, bahçe, basamak, bedesten, bodrum, bostan, çardak,

çeşme, çarşı, dükkan, hamam, hambar, hendek, ...) Türk kültürüne ait kelimelere (mutfak araç-gereçleri, akrabalık adları, askerî ve mülkî terimlere, esnaf ve çarşı teşkilatına ait sözcükler...) yer verilmiştir. Türkçeden Balkan dillere geçen sözcükler, Türk edebiyatının ürünleri üzerinden incelenmiştir. Öncelikle masal türü üzerinden geçen kelimelere değinilmiştir. “Türkçenin Balkan edebiyatları üzerindeki etkisini araştırırken önce ‘masal’ karşılığı olarak kullanılan hikii (hikaye) -hekeyeden hareket edebiliriz. Hika veya hekeye kelimesinden başka, Arnavutçada aynı manada mesel-mesele kelimesi vardır. Türk masalları hemen her zaman ‘Bir varmış, bir yokmuş’ kalıp cümlesi ile başlar. Arnavut masallarında da bunun aynen tercümesine rastlıyoruz” Birinci, Balkan dillerine geçen Türkçe türkülerin de canlı biçimde yaşadığını ifade etmiş ve çalışmasında özellikle Balkan edebiyatı ürünlerinde Türkçe sözcüklerin varlığı üzerinde durmuştur (Birinci, 2014, s. 85).

Aksan (2015, s. 146-151) Türkçeden Balkan dillerine geçen sözcükleri incelemiştir. Bu kapsamda Türkçeden; Sırp-Hırvatçaya, Boşnakçaya, Bulgarçaya, Arnavutçaya, Rumenceye, Yeni Yunancaya ve Macarcaya geçen sözcüklerden örnekler vermiştir. Türkçenin en çok etkilediği dillerin başında Balkan dilleri geldiği için Aksan’ın bu çalışması, ayrı bir önem taşımaktadır.

Aksan, Türkçenin en çok sözcük verdiği, en çok etkilediği dillerin başında Balkan dillerinin geldiğini, Sırp-Hırvatça, Boşnakça, Bulgarca, Arnavutça, Rumence, Yeni Yunanca, özellikle Balkanlardaki Türk egemenliği sırasında Türkçeden pek çok söz ögesi aldığını ifade etmiştir. Aksan’a göre dilbilim çalışmalarında “superstratum” olarak adlandırılan üst tabaka etkisi burada gerçekleşmiş, maddi kültür öğelerinden başlayarak Osmanlı yönetim ve ordu kavramlarına, sanat ve zanaat terimlerine kadar geniş bir sözvarlığı bu dillere geçmiştir (Aksan, 2015, s. 146-147).

Balkan dillerinden Bulgarca ile Türkçe arasında uzun süre devam eden ilişkiler yaşanmıştır. İki toplumun tarihi birlikteliği, dil düzleminde de etkileşimler meydana getirmiştir. M. Türker Acaroğlu *Türkçeden Bulgarçaya Geçen Kelimeler Sözlüğü* (2016) adlı çalışmasında Türkçenin Bulgarca ile ilişkisini incelemektedir.

Türkçeden Bulgarçaya Geçen Kelimeler Sözlüğü’nün Sözlük kısmı yaklaşık 15.000 temel Türkçe sözcük ve bu sözcüklerin varyantlarından oluşan bir sözvarlığına sahiptir. Sözlükte madde başı olarak gösterilen kelime Türkçeye başka bir dilden girmişse o kelimenin kökeni gösterilmiş ve diyalekt olup olmadığı belirtilmiştir. Kelimenin çeşitli ağızlardaki değişik biçimlerinden kök kelimeye göndermeler yapılmıştır. Kök hâlindeki kelimelerden Türkçe veya Bulgarca eklerle türetilen başka kelimeler de çoğunlukla aynı madde başı içerisinde gösterilmiştir. Sözlükte madde başı olarak verilen bazı kelimeler için de anlamı verildikten sonra bu kelimelerin içerisinde kullanıldığı tamlamalar veya cümleler aynı sözlük maddesi içerisinde örnek olarak gösterilmiştir (Altunay, 2016, 179-181).

2. 1. 9. Türkçe – Macarca

Türkçe-Macarca dilleri arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar, bu ilişkileri belirli dönemlere ayırmaktadır. Güngörmüş, *Macarcadaki Türkçe Kökenli Sözcüklerde Anlam*

Değişmeleri ve Anlam Kaymaları adlı çalışmasında iki dil arasındaki bağı, tarihsel süreç içinde irdelemiştir. Güngörmüş, Macarcadaki Türkçe kökenli sözcüklerin içerik bakımından son derece geniş bir kullanım alanına sahip olduğunu belirtmektedir: “Yaklaşık bundan 1500 yıl önce başlayan Türk-Macar münasebetleri değişik zaman dilimlerinde, farklı coğrafyalarda ve çeşitli alanlarda gerçekleşmiş ve bunun sonucunda dilde de çok sayıda Türkçe sözcük kullanılmaya başlanmıştır.” Güngörmüş, çalışmasında bu dillerin arasındaki bağlantıyı üç döneme ayırmaktadır: “Yurt kurma öncesi devirde yani M.S. V., - IX. yüzyıllar arasındaki dönemde Macarcaya geçen Türkçe kökenli sözcüklerden bugün kullanılanların sayısı yaklaşık 300 civarındadır.” Araştırmacı, belge eksikliği ya da yetersizliği gibi nedenlerden ötürü söz konusu iki dil arasındaki en sorunlu dönemin 896-1526 yıllarına denk gelen Eski Macarca Devri olduğunu ileri sürmektedir. Kuman – Peçenek dillerinin Macarcaya etkisinin olduğu bir dönemdir. Öte yandan iki dil arasındaki ilişkinin, Orta Macarca devrinde rahatlıkla araştırılabildiğini, 1526-1772 yıllarını kapsayan dönemde Osmanlıcadan Macarcaya sözcük geçtiğini aktarmıştır. Güngörmüş ayrıca Macarcadaki alıntı sözcüklerin %9,5’inin Türkçe kökenli olduğunu belirtmiştir (Güngörmüş, 2004, s. 179-200).

Karaağaç ise Macarcadaki Türkçe unsurlar üzerine yapılan araştırmalar hakkında bilgi vermektedir. Karaağaç iki dil üzerine yapılan çok sayıda araştırmanın sonuçlarının “Gombes Zolten tarafından 1908 yılında, önce Macarca ‘Yurt Tutuş Öncesinde Türkçe Alıntı Kelimelerimiz’ adıyla, sonra da 1912’de Almanca olarak ‘Macarcadaki Bulgar Türkçesinden Alıntılar’ adıyla yayımlandığını, Zoltan’ın bu eserinde Macarcaya Türkçeden geçmiş 413 kelimenin müzakere edildiğini belirtmiştir. Bununla birlikte Karaağaç, “1967 – 1976 yılları arasında yayımlanan Macarcanın etimoloji sözlüğünde değişik devirlerde Macarcaya girmiş 1500 civarında” sözcük bulunduğunu ifade etmiştir. Araştırmacının sözünü ettiği bir diğer çalışma ise Lajos Ligeti tarafından oluşturulan ‘Yurt Tutuş Öncesinde ve Arpad Devrinde Macarca-Türkçe İlişkileri’ adlı eserdir. “Bu eserde, bir yandan Karadeniz’in kuzeyindeki ve oradan Orta Avrupa’ya ve Balkanlara inmiş Türk kavimleri ile bu kavimlerin Macarlarla ilişkileri üzerinde durulmuş, bir yandan da en eski zamanlardan 15. yüzyıla kadar Macarcaya geçen 485 kelime uzun uzun müzakere edilmiştir ” (Karaağaç, 2008, s. XXXIV – XXXV).

TDK (2011, s. 2674) ise Macarcaya Türkçeden “binin üzerinde” sözcük geçtiğini bildirmektedir: “*ács* ‘ağaççı, dülger’ *àrok* ‘ark’, *èrdem* ‘erdem’, *kecske* ‘keçi’, *szakál* ‘sakal’, *teve* ‘deve’.”

2. 1. 10. Türkçe – İtalyanca

Türkçe, Doğu dilleri ile olduğu gibi Batı dilleri ile ilişki içinde olmuştur. Bu dillerden biri olan İtalyanca ile Türkçe arasında yoğun bir etkileşim yaşamıştır. Sarı (2008, s. 34) bu durumun temel nedeninin ekonomik ve politik olduğunu belirtmektedir.

Türkçe ve İtalyanca arasındaki ilişkilerin geçmişi 12. ve 13. yüzyıllara kadar uzanmaktadır. Tanpınar, İtalyanlarla yaşanan ilişkiyi Malazgirt Savaşı yıllarında dayandırmaktadır. Tanpınar, bu zafer sonucunda Venediklilerin Akdeniz'in doğusunda aktif ticaret yaptıklarını, 1270'te Sivas'ta, 1304'te de Tebriz'de ticaret büyükelçilikleri bulunduğunu belirtmektedir. Ayrıca Fatih döneminde İtalya ile özellikle ticarî ilişkiler geliştirilmiş ve zirve noktasına çıkmıştır (Tanpınar, 2006, s. 49-50).

Türkçe ile İtalyanca arasındaki alışveriş, özellikle Türklerin İtalyanlar ile denizcilik, ticaret gibi alanlarda yakınlaşması ile artmaya başlamıştır. Türkçe, denizcilik, gemicilik sahalarında Türklere göre gelişmiş bir toplum olan İtalyanlardan gemicilik ve denizcilik ile ilgili çok sayıda sözcük almıştır.

Sarı'ya göre Türkçenin İtalyanca ile ilişkiye girdiği dönemde Osmanlının kapalı bir toplum olması ya da en azından ekonomi ve ticarete güçlü bir devlet olması en önemli etken olmuştur. Başka bir ifadeyle, Osmanlılar bu kadar güçlü bir devlet olmasaydı, İtalyanca dilimize daha büyük oranda kelime verirdi (Sarı, 2008, s. 35).

TDK (2011)'e göre Türkçede 607 İtalyanca sözcük bulunmaktadır. Söz konusu iki dil üzerine çalışma yapan Durdu Kundakçı'nın "İtalyancadan Türkçeye ve Türkçeden İtalyancaya Geçmiş Sözcükler" adlı çalışmasına göre, Türkçedeki İtalyanca sözcük sayısı 523, buna karşılık İtalyancada yer alan Türkçe sözcük sayısının ise 146'dır (Kundakçı, D., 1977'den akt. Karaağaç, 2008, s. L, LI).

Araştırmacı, Türkçedeki İtalyanca sözcükleri üç ana başlıkta inceler:

- a. **Ticaret, giyim kuşam, siyaset, toplumsal yaşam sözcükleri:** acenta, alaturka, alafranga, banyo, bavul, borsa, bilanço, ciro, (...)
 - b. **Denizcilik terimleri:** aboşa, abluka, arya, bandıra, branda, filika, filo, fırtına, forsa, güverte, korsan, levent (...)
 - c. **Müzik Terimleri:** Müzik terimlerinin çoğu Türkçe Sözlük'te İtalyan imlasıyla yazılmaktadır: accelerando, allegro, aria, balo, bando, çambalo, konçerto, koro (...)
- (Kundakçı, D., 1977'den akt. Sarı, 2008, s. 44-45).

2. 1. 11. Türkçe – Fransızca

Dil, devingen bir yapıdadır. Bu sebeple sürekli olarak yenileşir, değişir ve dönüşür. Elbette bu durum, çok uzun bir zaman içinde gerçekleşir. Tarihî süreçte kimi olaylar, bir dil için dönüm noktası olmuştur. Türkçe gibi geçmişi yüzyıllar öncesine giden bir dil için de birçok önemli karşılaşmalar olmuştur. Tanzimat yılları da bu karşılaşmalardan biridir.

Tanzimat döneminde yönünü Batı'ya dönen Türk toplumu, gelişmelere ve modernleşmelere ayak uydurmaya çalışmıştır. Yönetim, sosyal yaşam, eğitim, sanat gibi pek çok alan, Tanzimat döneminde yeni bir boyut kazanmıştır. Edebiyat da bu yenilik hareketlerinden

önemli ölçüde etkilenmiştir. Bir yandan roman, öykü, deneme, makale gibi düzyazı türleri edebiyatımıza girmiş diğer yandan şiirde biçim ve içerik farklılaşmaları başlamıştır.

Tanzimat yıllarında yaşanan değişimler dilde somutlaşmıştır ve Türkçe bu dönemde özellikle Fransızcanın etkisi altında kalmıştır.

Sarı, Türkçe Fransa arasındaki ilişkinin “ekonomik ve politik sebepler”den kaynaklandığını belirtmiştir ve ona göre bu ilişki, başladığı boyutta kalmayıp “politik ve kültürel” alanlara taşınmıştır. Bunun neticesinde de Türkçenin çeşitli alanlarında Fransızca kelimelerin ait oldukları alanlarda da değişmeler meydana gelmiştir (Sarı, 2008, s. 45).

Türkçe Sözlük Türkçede 5.540 Fransızca sözcük olduğunu belirtmektedir. Söz varlığımızda en çok sözcüğü bulunan ikinci dil, Arapçanın ardından Fransızcadır. Sarı (2008, s. 46-47) *Türke Sözlük*’ten yapılan tarama sonucu, Türkçede yer alan Fransızca sözcüklerin hangi alanlara ait olduğunun belirlendiğini açıklamaktadır:

- a. **Bilim ve Teknoloji:** aerodinamik, adaptör, ampul, anten, füze, füzyon, helikopter, jenaratör (...)
- b. **Sağlık:** adrenalin, albümin, alerji, apse, astım, diyabet, doktor, doz, farmakoloji, grip (...)
- c. **Ekonomi ve Politika:** adisyon, amorti, avans, banker, bürokrasi, deklarasyon (...)
- d. **Sosyal Bilimler:** abis, aforizma, agnostik, antoloji, analoji, egzistansiyalizm (...)
- e. **Giyim kuşam, yiyecek, ev, dekarasyon:** abajur, abiye, alyans, balkon, bisküvi (...)
- f. **Eğlence, müzik:** akardeon, bariton, bas, dans, festival, flârmoni, flüt, iskambil...
- g. **Kültür, sanat, medya ve sosyal hayat:** abone, adaptasyon, akrostiş, almanak, dadaizm, fabl (...)
- h. **Kimya:** azot, benzin, hidrokarbon, bizmut, bronz, galyum, hidroksit, karbonat (...)
- i. **Spor:** antrenman, atletizm, barfiks, bonservis, defans, degajman, depar, disk (...)

Sarı (2008, s. 47) ayrıca Türkçe – Fransızca arasındaki ilişkinin sözcük düzeyinde çok yoğun olduğundan yukarıda yapılan sınıflandırma dışında kalan birçok sözcüğün olduğunu belirtmektedir. TDK’ye göre Fransızcadan alıntıladığımız beş binin üzerindeki sözcüğe karşılık Fransızcaya geçen Türkçe kökenli sözcük sayısı yüze yakındır: *agha, aga ‘ağa’, doliman ‘dolama, yenleri düğmeli ve dar manşetli uzun elbise’, khan ‘han’, kiosque ‘köşk’, koumys ‘kırmızı’ odalique ‘odalık’ (...)*” (TDK, 2011, 2674).

2. 1. 12. Türkçe – İngilizce

19. yüzyılın ikinci yarısında Tanzimat ile artan ve Türk toplumunun yaşamında birçok alanda kendini gösteren Fransızca etkisi, 20. yüzyılın ilk yarısında da devam eder. Özellikle dilde sadeleşme hareketleri kapsamında yapılan çalışmalar, sadece Arapça ve Farsçanın etkilerini değil diğer dillerin de etkilerini azaltmaya ya da ortadan kaldırmaya yöneliktir. Nitekim zamanla Fransızca etkisi zayıflar. Buna karşın Türkçenin, zamanla pek çok dili etkisi altına alacak İngilizce ile daha önceden başlayan teması artar.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Amerika, dünya üzerindeki iki süper güçten biri oldu. Dolayısıyla İngilizce de diğer dilleri etkiledi. Ancak İngilizcenin dünya dillerini etkilemesinin geçmişi daha eskidir.

Büyük Britanya, tarihte hep bir güç odağı olmuş ve dünya üzerinde birçok bölgeyi ve toplumların zenginliklerini kendi çıkarlarına katarak "sömürü" hâline getirmiştir.

Yapılan bir araştırma* İngiltere'nin sömürgecilik anlayışını ortaya koymaktadır. Dünya geneline bu denli yayılan bir ülkenin dili de doğal olarak çok sayıda toplumun dilini etkilemiştir.

Günümüzde toplam yetmiş sekiz ülkede resmî dil İngilizcedir. Bunların elli üçü bağımsız devlet veya bölge iken yirmi beşi bağımsız olmayan ülkelerdir (wikipedia, 2021).

Geniş coğrafyalara yayılan, çok sayıda konuşuru olan ve "uluslar arası dil" konumunda olan İngilizceden etkilenen dillerden biri de Türkçedir. İngilizce, 518 sözcüğü ile Türkçenin söz varlığında yer almaktadır. "Türkçede son dönemde İngilizce kullanımların etkisiyle birçok yeni kullanım görülmektedir. Bu tür anlatım biçimleri, sözcükler, anlamsal yapılar vb. Türkçenin anlatım yapısına uymasa da her geçen gün yaygınlaşmaktadır. Örneğin Türkçe anlatımda "döneminde", "koşullarında" ya da "yönetiminde" yerine "altında" şeklinde kullanımının İngilizce kullanımdan aktarıldığı düşünülebilir (Günay, 2007, s. 49).

Türkçe ile İngilizce arasındaki ilişkilerin temelinde diğer dillere olduğu gibi ekonomik ve ticarî sebepler ön plandadır. Günümüzde ise daha çok bilim, teknik, sağlık gibi alanlardaki ilerlemeler ve gelişmeler iki dil arasındaki ilişkinin nedenlerini oluşturmaktadır.

Sarı (2008, s. 47-48) İngiliz ve Amerikan kültürünün, Türk kültürünü hangi yönlerden etkilediğini saptamak için İngilizceden Türkçeye geçen sözcükleri ait oldukları alanlara göre sınıflandırmıştır:

- a. **Bilim ve Teknoloji:** alfenit, antifriz, astronot, cip, data, dozer, egzoz, harddisk, jet, kokpit, lazer, lens, patent, pim, printer, roket, radar, redoks, tank, taret, teleks, torpido, uskur, vinç, zaping vb.
- b. **Ekonomi ve politika:** banknot, brifing, damping, holding, konsarsiyum, lobi, limitet, market, propaganda vb.
- c. **Giyim kuşam, giyecek, eğlence:** bar, barmen, blöf, brokoli, cips, park, bopstil, bot, briç, hit, kek, kokteyl, kot, caz, viski, sandviç vb.
- d. **Kültür, sanat, medya ve sosyal hayat:** balet, betseller, efect, flaş, kareograf, keografi, longpley, mizikhol, rating, şov, şovmen vb.
- e. **Eğitim:** akseptans, handbook, tekst, teksbook, kampus, test vb.

*İngilizlerin dünyanın yüzde 90'ını işgal ettiği belirtildi. Britanya İmparatorluğu'nun dünyanın varoluşundan bu yana hiç işgal edemediği ülke sayısı ise sadece 22.İngiliz tarihçi Stuart Laycock'un yeni yayınladığı "All the Countries We've Ever Invaded: And the Few Never Got Round To" (İşgal Ettiğimiz Tüm Ülkeler: Ve Hiçbir Zaman Ayak Basamadıklarımız) adlı kitabında, tarihleri boyunca İngiliz sömürgeciliği altında yaşamamış 22 ülke şöyle sıralandı: Andora, Belarus, Bolivya, Burundi, Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Guatemala, Fildişi Sahili, Kırgızistan, Liechtenstein, Lüksemburg, Mali, Marshall Adaları, Monako, Moğolistan, Paraguay, İsveç, Tacikistan, Özbekistan, Vatikan ve Sao Tome Adaları (ntv, 2012).

f. **Sağlık:** akut, çekap, lens, bypas vb.

g. **Spor:** aparkat, aut, basketbol, boks, fair-play, foul, finiş, forvet, futbol, korner, kort, kros, maç, nakavt, ofsayt, pas, pasör, pingpong, rafting, raunt, rodeo, set, skor vb.

TDK, Türkçedeki İngilizce alıntılara karşın “İngilizcedeki Türkçe alıntılarının sayısı dört yüzün üzerinde olduğunu buna karşın bu sayının bir bölümünü Türkçe aracılığıyla geçen Arapça, Farsça kökenli sözcükler oluşturduğunu Türkçe kökenli alıntılarının sayısının isee yüze yakın olduğunu açıklamıştır: *bosh* ‘saçma; değersiz’, *caique* ‘kayık’, *dolma* ‘dolma’, *döner* ‘döner kebabı’, *jackal* ‘çakal’, *kilim* ‘kilim’(...)” (TDK, 2011, s. 2674).

Aksan’a göre İngilizce, özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra bütün dünyada yaygın bir yabancı dil durumuna gelmiş, Türkiye’nin batı dünyasıyla ilişkilerinde bu dil ön plana çıkmıştır. Aksan, zamanla bilim kavramlarından günlük yaşamdaki kavramlara kadar pek çok ögenin Türkçeye aktarılmasının nedenlerini; Amerika ile yapılan anlaşmalar, girişilen ilişkiler, sinema endüstrisi, radyo ve televizyonun yaygınlaşması, Türkiye’de eğitim ve öğretimde bu dilin yavaş yavaş öncelik kazanması olarak sıralamıştır. Aksan, bilim, teknik ve sanat alanlarında doğrudan alınma ya da çevrilerek aktarılma ögeleri bir yana bırakılsa bile, günlük yaşamda kullanılan pek çok sözcüğün İngilizcenin özellikle son yıllarda artan etkisine ışık tutacağını belirtmiştir (Aksan, 2015, s. 143-144).

Aksan (2015, s. 144) günlük yaşamda kullanılan İngilizce sözcüklerden örnekler sunmaktadır: blucin (blue-jean), tişört (T-shirt), şort (short), çekap (chek-up), baypas (by-pass), ful (full), fultaym (full time) parttaym (part time), fuel oil (özgün yazılışıyla kullanılıyor) hobi (hobby), kameraman (cameraman), kokteyl (coctail)...

Türkçe Sözlük (2011, s. 2674) Türkçedeki alıntı sözcüklerin dillere göre dağılımını göstermektedir*: Buna göre Arapça 6.516, Fransızca 5.540, Farsça 1.375, İtalyanca 607, İngilizce 518, Rumca 448, Almanca 105, Latince 68, Rusça 39, Yunanca 37, İspanyolca 31, Ermenice 24, Bulgarca 22, Macarca 15, Japonca 13, Moğalca 12, İbranice 8, Fince 2, Malay dili 2, Portekizce 2, Soğdca 2, Arnavutça 1, Korece 1, Sırpça 1, Slavca 1. Çeşitli diller aracılığıyla Amerika, Brezilya, Madagaskar, Maldivler yerlilerinin dilinden geçme çok az sayıda sözcük de Türkçenin söz varlığında yer alır.

Türkçe, pek çok dil gibi kimi zaman sözcük almış kimi zaman sözcük vermiştir. Bu durum; zaman, coğrafya, toplumun yaşantı biçimi, toplumların birbirinden farklı gelişmişlik alanları ve düzeyleri gibi daha pek çok koşul tarafından biçimlenmiştir.

Türkçenin, yabancı diller ile yaptığı sözcük alışverişlerinin konu alındığı çalışmalar, Türkçenin hem geçmişte hem günümüzde pek çok dil ile ilişki içinde olduğunu göstermektedir.

* TDK (2011) basımında Türkçede bulunan alıntı sözcüklerin dillere göre dağılımı verilmiştir. Bu dağılımda Fince iki kez yazılmış ve Finceden bir yerde iki, bir yerde ise bir sözcüğün alındığı belirtilmiştir (TDK, 2011, s. 2674).

Günay Karaağaç'ın *Türkçe Verintiler Sözlüğü* (TDK, 2008) adlı yapıtının esas alındığı bu çalışmada da Türkçe ile on beş* dil arasındaki ilişki, Türkçeden ödünçlenen eylemler konu alınarak incelenecektir. Çalışmamızda Türkçenin on beş dile etkisini, eylemler üzerinden göstermek amaçlanmıştır.

* Günay Karaağaç, *Türkçe Verintiler Sözlüğü* (TDK, 2008) adlı eserinde *Türkçe ile ilişki kuran dilleri şöyle açıklamaktadır: "Biz burada, Türklerin ve dolayısıyla Türkçenin bu geniş coğrafyasında yaşanmış ve yaşanmakta olan komşuluk ilişkilerine bağlı olarak Çince, Farsça, Urduca, Arapça, Rusça, Ukranca, Ermenice, Macarca, Fince, Romence, Bulgarca, Sırp-Hırvatça, Çekçe, İtalyanca, Arnavutça, Yunanca, Lehçe, Fransızca, Almanca, İngilizce vs. gibi dillerle Türkçenin ilişkilerinden söz edeceğiz"* (Karaağaç, 2008, s. VI). Karaağaç'ın söz konusu eserinde eylemlerin; Arapça, Arnavutça, Bulgarca, Çekçe, Çince, Ermenice, Farsça, Fince, Macarca, Makedonca, Romence, Rusça, Sırpça, Urduca ve Yunancaya geçtiği belirlenmiştir. Bu nedenle çalışmamız, adı anılan on beş dilin Türkçeden ödünçlediği eylemler üzerinden yürütülmüştür.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın problemine uygun olarak seçilen araştırma modeli evren ve örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin analiz edilmesi ile ilgili bilgiler alt başlıklarla açıklanmıştır.

3. 1. Araştırma Modeli

Yapılan bu çalışma betimsel bir çalışma olup nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, “Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39). Bu yöntemin seçilmesinin nedeni yöntemin, araştırma amaçlarına uygunluğudur.

3. 2. Problem Durumu

Araştırmanın problem tümcesi “Kaynak bir dil olarak Türkçenin diğer diller ile ilişkisinde eylemlerin etkisi nedir?” şeklindedir. Araştırmanın alt problemleri şunlardır:

1. Türkçeden ödünçlenen eylemler nelerdir?
2. Karaağaç’ın *Türkçe Verintiler Sözlüğü* (TDK, 2008) adlı eserine göre hangi diller Türkçeden eylem ödünçlemiştir?
3. Türkçeden ödünçlenen eylemler, ödünçlendikleri dillerde ne tür değişikliklere uğramıştır?
4. Türkçeden ödünçlenen eylemlerin ödünçlendikleri dillere sayısal dağılımı nasıldır?
5. *Türkçe Verintiler Sözlüğü* (TDK, 2008) adlı eserde Türkçeden en fazla eylem ödünçleyen beş dil hangileridir?
6. Türkçeden en fazla ödünçlenen elli eylem hangileridir ve bu eylemlerin ilgili sözlükteki dillere dağılımı nasıldır?

3. 3. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

“Evren (population) araştırma sonuçlarının genellenmek istendiği elemanlar bütünüdür. Bu bütün ortak özellikleri olan canlı ya da cansız her türlü elemanı içerebilir. Evren terimi, tekli elemanlar için ‘örnek olay’, küçük çokluklar için ‘araştırma kümesi’ gibi deyimlerle de ifade edilebilir” (Karasar, 1999, s. 109).

Bu araştırmanın evrenini tüm yabancı dillerin Türkçeden ödünçledikleri eylemler oluşturmaktadır.

“Örnekleme, belli bir evrenden belli kurallara göre seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliği kabul edilen küçük kümelerdir” (Karasar, 1999, s. 110). Çeşitli örnekleme şekilleri bulunmaktadır: Basit, tesadüfi örnekleme, tabakalı örnekleme, küme/grup örnekleme, olasılık temelli olmayan örnekleme, uygun örnekleme, kota örnekleme, ölçüt örnekleme...

Bu çalışmanın örneklemini, Günay Karaağaç'ın *Türkçe Verintiler Sözlüğü*nde (TDK, 2008) yer alan ve Türkçeden; Çinceye, Farsçaya, Urduçaya, Arapçaya, Rusçaya, Ermeniceye, Macarcaya, Finceye, Romenceye, Bulgarçaya, Sırpçaya, Çekçeye, Arnavutçaya Makedoncaya ve Yunancaya geçen eylemler oluşturmaktadır.

3. 4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılığı “Veri toplama ve çözümlemede kullanılan yöntem ve elde edilecek bulguların niteliğine göre, araştırmadan yapılabilecek çıkarsamaların sınırlarının önceden belirtilmesidir” (Jupp, 2006, s. 325).

Bu çalışmada Türkçeden ödünçlenen eylemler, çalışmada esas alınan Günay Karaağaç'ın *Türkçe Verintiler Sözlüğü* (TDK, 2008) adlı eseri doğrultusunda belirlenmiştir. Tüm yabancı dillerin Türkçeden ödünçledikleri eylemleri belirlemek, geniş kapsamlı sonuçlara ulaşılmasını sağlayacaktır ancak bu çalışmada, ödünçleme yapan diller, başvuru eserinde yer alan ve Türkçeden eylem ödünçleyen diller ile sınırlı tutulmuştur.

3. 5. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada doküman inceleme yöntemi ile veriler toplanmıştır. “Araştırma kapsamında incelenen konuyla ilgili olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı belgelerin analiz edilmesiyle veri sağlanmasına doküman incelemesi denilmektedir” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 188). Çalışmada veriler toplanırken “Türkçenin Diğer Diller ile ilişkisi”, “Türkçenin Yabancı Dillere Etkileri” “Yabancı Dillerin Türkçe ile İlişkileri”, “Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri” konulu kitap, makale vb. araştırmalar ve çalışmalar gözden geçirilmiştir. Günay Karaağaç'ın *Türkçe Verintiler Sözlüğü*’nde (2008) bulunan eylemler belirlenerek veriler elde edilmiştir.

3. 6. Verilerin Analizi

Nitel araştırma olan bu çalışmada “içerik analizi” yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde araştırmacı öncelikli olarak araştırma konusu ile ilgili kategoriler geliştirmektedir. Araştırmacı daha sonra, incelemiş olduğu veri setinde, bu kategoriler içerisine giren kelime, cümle ya da resimleri saymaktadır. (Silverman, D. 2001’den akt. Özdemir, 2010, s. 335).

Bu çalışmada, Günay Karaağaç'ın *Türkçe Verintiler Sözlüğü* (TDK, 2008) adlı eserinden hareketle, bu sözlükte yer alan dillerin Türkçeden ödünçledikleri eylemler belirlenecektir. Eylemlerin hangi diller tarafından ödünçlendiği tablolar aracılığı ile gösterilecek ve söz konusu diller, ödünçledikleri eylem sayısına göre sıralanacaktır. Ardından en fazla eylem ödünçleyen beş dil tespit edilecek ve bu durumun nedenleri üzerinde durulacaktır. Bununla birlikte ödünçlenme sıklığı en fazla olan elli eylem belirlenecek ve bu eylemlerin dillere dağılımı sunulacaktır. Ortaya konan verilerden yola çıkılarak çözümlemelerde bulunulacaktır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, Karaağaç'ın *Türkçe Verintiler Sözlüğü* (TDK, 2008) adlı eserinin taranması sonucu belirlenen eylemlere yer verilmiştir. Türkçeden ödünçlenen kimi eylemler, ödünçledikleri dillerde ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir. Bununla birlikte az sayıdaki eylem, ödünçlendikleri dillerde çekimli biçimleri ile yer almıştır.

4. 1. Türkçeden Ödünçlenen Eylemler

A:

abı- “1. Örtmek, kapamak. 2. Gizlemek, saklamak (EPDT). *krş. yap-, aban-, avun-, avut-, ubıt, ut, utan-, uyal-, kapa-* vb.

Mac. àpolni, òvni “bakmak, korumak, esirgemek; kayırmak, özen göstermek; hastaya bakmak; kendine bakmak, güzellik veya sağlık bakımı yapmak”; ajnàrozni “okşamak” (Gom. 7; MTESz. I, 111, 165, II, 1105; Pal. 13, 19; GK)” (Karaağaç, 2008, s. 2).

abı- eylemi, Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. òvò “esirgeyen, koruyan”; òvònő “çocuk bakıcısı; anaokulu öğretmeni hanım”.

acı- 1. Tadı acı duruma gelmek, acılaşmak. 2. Acılı, ağırlı olmak. 3. Başkasının acısına ortak olmak veya durumdan üzüntü duymak. 4. Başkasının uğradığı veya uğrayacağı kötü bir duruma üzülmek, merhamet etmek. 5. Bir şeyi vermeye kıyamamak veya verdiği, elden çıkardığına üzülmek (TS). *krş. acı* vb.

Bul. acadísvam, acadísam “acımak, bir kimse veya bir şey için üzülmek; canı yanmak, acı çekmek” (Mik. 6; Gran. 34, 35; Alf. 3)

Arn. axhdis “acımak, üzülmek; canı yanmak, acı çekmek” (Mik. 6; Bor. 19).

Yun. acidú “acımak, acı ve ağrı çekmek; merhamet duymak” (Geor. 239) (Karaağaç, 2008, s. 5).

acıt- 1. Acılık vermek 2. Ağrı ve sızı duymasına sebep olmak (TS).

Bul. acattísvam “acıtmak, canını yakmak; üzme, acı vermek” (Alf. 3) (Karaağaç, 2008, s. 5).

aç- 1. Bir şeyi kapalı durumdan kurtarmak. 2. Bir şeyin kapağını veya örtüsünü kaldırmak. 3. Engeli kaldırmak. 4. Sarılmış, katlanmış, örtülmüş veya iliklenmiş olan şeyleri bu durumdan kurtarmak. 5. Oyarak veya kazarak çukur, delik oluşturmak. 6. Tıkalı bir şeyi bu durumdan kurtarmak. 7. Çevresini genişletmek. 8. Birbirinden uzaklaştırmak. 9. Yarmak. 10. Düğümü veya dolaşmış bir şeyi çözmek. 11. Bir kuruluşu, bir iş yerini, bir yeri işler veya ilk defa kullanılır hâle getirmek. 12. Bir aygıtı, bir düzeni vb.lerini çalışır duruma getirmek. 13. Alış verişi başlatmak. 14. Rengin koyuluğunu azaltmak. 15. Yakışmak, güzel göstermek. 16. Ferahlık vermek. 17. Bir konu ile ilgili konuşmak. 18. Savaşla almak, fethetmek. 19. Avunmak veya danışmak için söylemek. 20. Yapmak, düzenlemek. 21. Ayırmak, tahsis etmek. 22. Sıkılganlığını, utangaçlığını gidermek. 23. Görünür duruma getirmek. 24. Bulutların dağılmasıyla gök yüzü aydınlanmak. 25. Geçit vermek. 26. İçini dökmek (TS)

Mac. ocsúdik “açılmak, kendine gelmek, uyanmak; öldükten sonra dirilmek” (Pal. 141; Lig. 55).

Bul. açtísvam, açtísam “açmak, kapağını veya örtüsünü kaldırmak” (Gran. 138).

Yun. açdízo “açmak” (Geor. 18) (Karaağaç, 2008, s. 5 - 6).

ada- 1. Bir dileğin gerçekleşmesi amacıyla kurban kesilip yoksullara dağıtmak veya kutsal güce yönelik bir niyette bulunmak. 2. Kutsal saydığı bir şey uğruna kendini feda etmek, ant niteliğinde söz vermek 3. Ayırmak (TS). *krş.* **ad, adın, ayır-, tat, yad, kayır-, kañır-** vb.

Bul. adadísam, ıdídısım “adamak, sunmak, armağan olarak vermek” (Alf. 2) (Karaağaç, 2008, s. 7).

ahdet- 1. Bir şeyi yapmak için kendi kendine söz vermek. 2. Yemin etmek (TS).

Yun. vazo ahtí “ahdetmek, kin duymak, öçlenmek” (Geor. 193; Ahl. 60) (Karaağaç, 2008, s. 13).

ahdet- eylemi Yunancada ad ya ad soylu bir sözcük veya bir söz öbeği olarak da örneklenmiştir.

Yun. ahtí “kin, intikam isteği, öç; hırs, aşırı istek, arzu”; vğazo to ahti mu “acısını birinden çıkarmak”; ton eho ahti “birine kinim var”.

ak- 1. Bir yerden başka bir yere doğru gitmek. 2. Aşağıya, yere düşmek. 3. Bir yerden çıkmak. 4. İçindeki veya üstündeki sıvıyı sızdırmak. 5. Çabucak savuşmak; ortadan kaybolmak. 6. Art arda veya toplu olarak gitmek. 7. Yıpranıp iplikleri erimeye başlamak. 8. Çabuk geçmek. 9. Birbirine karışmak. 10. Karışmak, katılmak (TS). *krş.* **yağ-** vb.

Far. ākanden “doldurmak, yağmak, biriktirmek” (FTS; GK) (Karaağaç, 2008, s. 15).

ak- eylemi Farsçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Far. ākande “dolu”.

aktar- 1. Bir şeyi bir yerden, bir kaptan başka bir yere veya kaba geçirmek. 2. Bir şeyin yolunu, yönünü değiştirmek. 3. Bir dilden başka bir dile çevirmek, tercüme etmek. 4. Bir lehçeyi başka bir lehçeye uyarlamak. 5. Toprağı altı üstüne gelecek biçimde iyice bellemek. 6. İletmek, bildirmek. 7. Bir tekniğe göre biçimlendirmek, uyarlamak. 8. Bir kitabı genellikle Kur'an'ı başından sonuna kadar okumak. 9. Çatı kiremitlerinin kırık ve bozuk olanlarının yerlerine sağlamlarını koymak. 10. Alıntılanmak (TS).

Yun. aktarévo “aktarmak; kazmak, sürmek” (Geor. 246) (Karaağaç, 2008, s. 18).

al- 1. Bir şeyi veya bir kimseyi bulunduğu yerden ayırmak. 2. Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak. 3. Yanında bulundurmak. 4. Birlikte götürmek. 5. Satın almak. 6. Ele geçirmek, fethetmek. 7. İçine sığmak. 8. Kabul etmek. 9. Kendine ulaştırmak, iletmek. 10. İçeri sızmak, içine çekmek. 11. Birisini eş olarak almak. 12. Sürükleyip götürmek. 13. Kazanmak, elde etmek. 14. Zararlı, tehlikeli bir şeye uğramak. 15. Bürümek, sarmak, kaplamak. 16. Kısaltmak, eksilmek. 17. Yolmak, koparmak. 18. Yerini değiştirmek, çekmek. 19. Temizlemek. 20. Duş veya banyo yapmak, yıkanmak. 21. İçeri götürmek. 22. Bir yeri savaşla ele

geçirmek. 23. Tat veya koku duymak. 24. Örtmek, koymak. 25. (süre için) Değiştirmek. 26. (-e)... gibi anlamak. 27. Başlamak. 28. (-den) Davranış veya makam değiştirmek. 29. (içecek veya sigara için) İçmek. 30. Yutmak, kullanmak. 31. Gitmek, mesafe katetmek. 32. Çalmak. 33. Göreve, işe başlatmak. 34. Görevden, işten çekmek. 35. Kazanç sağlamak. 36. (ölüm sebebiyle) Ayrılmak. 37. Gidermek, yok etmek. 38. Soldurmak. 39. Vücuttaki hasta bir organı ameliyatla çıkarmak. 40. (motor) Çalışması için gerekli olan elektrik veya yakıttan yararlanır duruma gelmek (TS).
Yun. aldizo “almak”; aliverdizo “alıvermek”; alikodizo “alıkoymak, geç kalmasına yol açmak (Kuk. 17; Gia. 14) (Karaağaç, 2008, s. 19-20).

al- eylemi Rusça ve Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Rus. alúy, alyúno “hizmet, görev”; “alyút” “yararlanmak”; aldírom “koca boğazlı; büyük kaşık, kepçe” (Fas. I, 73; Şip. 29).

Bul. alyà “Osmanlı devrinde haraç vergisi düzenleyen büro”; almacína “almasına, dövüştürülen hayvanlardan yenilen hayvanın yenen hayvanın sahibine verilmesi” (Alf. 8).

al- eylemi Sırpçada çekimli biçimiyle yer almıştır.

Srp. àlmadi “almadı, almamış” (Škal. 90).

alçal- 1. Alçak duruma gelmek, yüksekte aşağı doğru inmek. 2. Değeri azalmak (TS).

Yun. alçaklandizo “alçaklaşmak, adi davranmak” (Kuk. 17) (Karaağaç, 2008, s. 23).

alda- 1. Hile yapmak, hile ile bir şeyi ele geçirmek. 2. Yalanlamak, yalan söylemek. 3. Yalan söyleyerek insanları kandırmak, yanlış düşüncelere getirmek, inandırmak. 4. Kışkırtmak. 5. Başka şekillere girmek. 6. Verilen sözü tutmamak, ihanet etmek (TTAS). *krş.* **al 2, yalğan, albız, yilpi, yilvi** vb.

Far. alda kerdin “aldatmak, dolandırmak; avutmak” (TMEN 533).

Rus. alíyrit', alírit', alıyrniçat' “aldatmak, hile yapmak” (Fa. I, 73, 74; Şip. 31, 32; Dev. 64).

Mac. áltatni “değişmek, değiştirmek, değiş tokuş yapmak; avutmak, uyutmak, kandırmak” (Pal. 16).

Bul. aldatísвам (se), ıldıtísoım (sı) “aldatılmak; aldanmak, yanılmak” (Alf. 7) (Karaağaç, 2008, s. 23).

alda- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. aldatmá, ıldıtmı “aldatma, yanıltma”.

aldır- 1. Almak işini yaptırmak. 2. Getirtmek. 3. Vücuttan herhangi bir parçayı veya organı sağlık sebebiyle çıkartmak. 4. Önem vermek, değer vermek. 5. Elindekini başkasına kaptırmak. 6. Sıgdırmak (TS).

Erm. aldırmamış ínel “anlamamış veya işitmemiş gibi davranmak” (Aç. 64).

Bul. aldirísam “alınmak, aldirış etmek, uğraşmak, ilgilenmek; bir kişiye bir şey aldirmek; üstlenmek” (Alf. 7) (Karaağaç, 2008, s. 24).

aldir- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. aldirmek “aldırma; aldirış etme, ilgilenme”.

alíkoy- 1. Bir süre için bir yerde tutmak. 2. Birini, yapmakta olduğu veya yapmak istediği işten geri tutmak. 3. Ayırıp saklamak. 4. Mahrum etmek. 5. Mani olmak, engel olmak (TS).

Erm. aliykoymış ínel “alıkoymak, geciktirmek, engellemek” (Aç. 62).

Yun. alikodízo, lukutáo, lukutízo lokotáo “önlemek, engel olmak; geciktirmek” (Kuk. 17; Geor. 52, 158, 191; Gia. 14) (Karaağaç, 2008, s. 25).

alın- 1. Almak işi yapılmak. 2. Bir sözün, bir davranışın kendisine karşı olduğunu sanarak incinmek, kırılmak veya öfkelenmek. 3. Elde edilmek (TS).

Erm. alınmış ílal “alınmak, endişeli ve üzüntülü olmak, heyecanlanmak” (Aç. 62).

Yun. alindízo “alınmak” (Geor. 267) (Karaağaç, 2008, s. 25).

alış- (I) 1. Bir işi tekrarlayarak kolaylıkla yapabilmek. 2. Yadırgamaz duruma gelmek. 3. Uyar duruma gelmek, uygun gelmek, intibak etmek. 4. Sürekli ister olmak. 5. Bağlanmak, ısınmak. 6. Etkisini yitirmek. 7. Evcilleşmek, ehlileşmek. 8. Tutuşmak, yanmaya başlamak (TS). *krş. yalap, yıldız, yıldırım, şimşek, ılık, alev, ılık, ısın-, al 1 vb.*

Erm. alışmış ílal “alışmak, alışkanlık edinmek”; alıştırmiş ínel “alıştırmak; yakmak, acı vermek, acı çektirmek” (Aç. 62).

Bul. alaştísa, alaştísam, alaştísvam (se) “alışmak, âdet edinmek” (Mik. 10; Mey. 9; Gran. 204; Gab. 39; Alf. 7).

Srp. alíštisati “alışmak, âdet edinmek, öğrenmek” (Škal. 89).

Arn. alleshtis, aléstis, allashtis, alēçis “alışmak” (Mey. 9; Bor. 15) (Karaağaç, 2008, s. 25-26).

alış- eylemi Ermenice Bulgarca Sırpça ve Arnavutçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Erm. alışık “alışmış”.

Bul. alaşma “töre, alışma, âdet edinme”, alaşık “alışık, âdet edinmiş; uyumlu”; alışkanlık “alışkanlık”.

Srp. alíškin, alíškan “alışkın, alışmış olan”; alíšma “alışma”.

Arn. alles “alışkanlık”.

alış- eylemi Arapçada Bulgarcada çekimli biçimiyle de yer almıştır.

Ar. āliš “alıştı”; bi' āliš, bit' āliš “alışıyor”.

Bul. alaşmák “alışılabilir, eğrilir, eğrilebilir, bükülebilir”.

alış- eylemi Arapçada söz öbeği olarak da örneklenmiştir.

Ar. al-muālaşa lāzima “alışmak lazım” (ŞY 84).

alış- (II) 1. Alıp vermek, alış veriş yapmak. 2. Değişmek (TTAS). *krş.* **al 2, alda-, yalan** vb.

Far. alışmış kerden “değiştirmek, değiş tokuş etmek” (TMEN 549, 550) (Karaağaç, 2008, s. 26).

alış- eylemi Farsçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Far. alış “değişim”.

alk- 1. Bitirmek, tamamlamak, sona erdirmek; yıkmak, yok etmek (EPDT). *krş.* **al 3, alkış**

Rus. alkāt', lākat' “lakır lakır içmek, içip bitirmek” (Fas. I, 71, II, 452) (Karaağaç, 2008, s. 26).

an- 1. Birini veya bir şeyi akla getirerek sözünü etmek veya onu düşünmek, zikretmek, hatırlamak. 2. Bir sözü ağzına almak. 3. Bir armağanla gönlünü almak. 4. Adlandırmak (TS). *krş.*

añ, eñ 1, ög, öğren- vb.

Bul. anmak “anma, zikretme; hatırlama” (Alf. 10).

Srp. àndisati “anmak; mektup göndermek” (Škal. 95).

Yun. adó “hatırlamak, anmak, anımsamak” (Geor. 267) (Karaağaç, 2008, s. 31).

añır- 1. Eşek bağırarak (TS) *krş.* **bağır-, çağır-, küğ, kükre-, üñde-, böğür-, üñ, okı-, okrı-** vb.

Yun. anurdó, anirdizo “(eşek) bağırarak, anırmak” (Geor. 125, 240) (Karaağaç, 2008, s. 33).

anla- 1. Bir şeyin ne demek olduğunu, neye işaret ettiğini kavramak. 2. Yeni bilgileri eskileriyle bir araya getirerek sonuç niteliğinde başka bir bilgi edinmek. 3. Sorup öğrenmek. 4. Doğru ve yerinde bulmak. 5. Birinin duygularını, istek ve düşüncelerini sezebilmek. 6. Bir şey hakkında bilgisi bulunmak. 7. İyilik görmek, yararlanmak. 8. Sahip olmayı istemek, dileğinin yerine getirilmesini istemek (TS). *krş.* **añ, an-, eñ3, eñe-, sagın, san-, oña-** vb.

Erm. anglamiş inel “anlamak” (Eug. I, 144).

Bul. annadísam, annadísam “anlamak”; anaštísam se, inıštísam sı “anlaşmak, geçinmek” (Gran. 36; Alf. 10).

Srp. anláisati, anlájisati, anladúmiti, aladúmiti “anlamak, kavramak” (Škal. 95).

Mak. anlatiri “anlattırmak” (Nas. 106 112).

Yun. aǵnedévo, aǵnadízo, aǵnadú, aǵnáro “anlamak, kavramak; gözlemek, gözetlemek, seyretmek” (Geor. 53, 54, 168, 252; Gia. 11; Ahl. 61) (Karaağaç, 2008, s. 33).

anla- eylemi Bulgarca ve Sırpçada çekimli biçimi ile de yer almıştır.

Bul. anadínmu “anladın mı?”.

Srp. anladúnmi, anladúmi “anladın mı kavradın mı?”.

anlat- 1. Bir konu üzerinde açıklama yapmak, açıklamada bulunmak, bilgi vermek, izah etmek. 2. İnanırmak, ikna etmek. 3. Söylemek, nakletmek (TS).

Bul. anatarđisam, anatarđisam “aynı şeyleri anlatarak can sıkmak”; annattırmak “açıklama, izah” (Alf. 10).

Arn. angllatís, annlatís “anlatmak, öğretmek” (Bor. 16).

Yun. anlatirdízo “anlatmak, söylemek; öğretmek” (Kuk. 18) (Karaağaç, 2008, s. 33).

apar- 1. Almak, alıp götürmek. 2. Gizlice almak, alıp kaçmak, çalmak (TS). *krş.* **alıp bar-** vb.

Srp. hparlâisati, aparlâisati “çıkar amacıyla birine yanaşmak” (Škal. 311) (Karaağaç, 2008, s. 34).

ar- Yorulmak, güç yitirmek, tükenmek; zayıflamak; azalmak (EPDT, TTAS). *krş.* **arı-, arta-, yor-, yorgun, argın** vb.

Mac. árik “bozulmak, çürümek”; “ártani “zarar vermek, bozmak; kötülük yapmak”; árnyadni ernyedni, fâradni “eskimek, gevşemek; yorulmak, bıkmak, usanmak” (MTESz. 1, 168, 180, 788, 842; Pal. 28, 32; GK).

ar- eylemi Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. ártalom “zarar, ziyan yara bere”; ártatlan “zararsız; suçsuz”.

ar- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. ardák, irdák “çürümüş ağaç, beneklenip bozulmuş ağaç” (Alf. 12) (Karaağaç, 2008, s. 35).

ara- 1. Birini veya bir şeyi bulmaya çalışmak. 2. Araştırmak, yoklamak. 3. Ziyarete, hatır sormaya gitmek. 4. Bir şeyin yokluğunu duyarak geri gelmesini istemek, özlemek. 5. Önem verip istemek. 6. Şart koşulmak (TS) *krş.* **iz, irdele-, izle-, ar 3** vb.

Bul. aradísvam, aradísam, irdísvim, ırdísim “beğenmek, hoşlanmak, sevmek” (Alf. 11).

Mak. aradisuva “aramak” (Nas. 111, 221).

Yun. aradizo, ádzizo, aridó “aramak, araştırmak” (Kuk. 18; Geor. 53, 183, 235, 267) (Karaağaç, 2008, s. 35-36).

ara- eylemi Ermenicede ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Erm. arayıcı “arayıcı”; araşdirmek “araştırma, arayıp tarama” (Aç. 80).

ara- eylemi Makedoncada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mak. poteraciya “daha arayıcı”.

aralat- Aralık duruma getirtmek, biraz açtırmak (TS).

Erm. aralatmiş ínel “ayırmak” (Aç. 80).

Bul. araşladísvam, araşladísam, araşladişa “aralamak, budamak” (Alf. 12) (Karaağaç, 2008, s. 36-37).

arı- Yorulmak, hâlsizleşmek, güçsüz kalmak (TTAS). *krş.* **ar-, yor-** vb.

Mac. árdyadni, ernyedni, fâradni “yorulmak, güçsüzleşmek; bıkmak, usanmak” (Gom. 12; MTESz. I, 181, 842; Pal. 30, 80; Lig. 33; GK). (Karaağaç, 2008, s. 38).

arı- eylemi Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. ártány “iğdiş edilmiş erkek domuz”.

arit- 1. Temizlemek, temiz duruma getirmek, paklamak. 2. Katışıksız duruma getirmek, tasfiye etmek (TS).

arit- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. arantíya “arıntı; tabaklama sırasında deriden kazınan yün” (Alf. 11) (Karaağaç, 2008, s. 39).

arkala- 1. Arkasına almak, yüklenmek. 2. Bir kimseye güven vererek yardım etmek, destek olmak, korumak, müzaheret etmek (TS).

Yun. arkalatízo “arka olmak, destek vermek, desteklemek, savunmak” (Gia. 23) (Karaağaç, 2008, s. 39).

art- 1. Eskisinden daha çok olmak, çoğalmak. 2. Gereğince harcadıktan sonra bir miktar geri kalmak. 3. Değeri yükselmek, fazlalaşmak (TS). *krş.* ARTIK, AR-, AZ-, vb.

Rom. artársisesk, atárdisesk, artirosesk “artmak”; artirisíre “arttırmak; yükseltmek”; atárdisi “fiyatını artırmak, pahalılaştırmak”; artan “artan, artık”; a face harcea-parcea “parça parça etmek, tahrip etmek, yıkmak” (Mik. 14; Lok. 110).

Bul. artísvam, artísam, artíša “artmak, çoğalmak; arta kalmak, fazlalık olmak”; artardísvam, artırdísvam, artırdíša “arttırmak, çoğaltmak, birikim yapmak, ekonomik davranmak” (Mik. 14; Gran. 124, 137; Gab. 64; Alf. 13).

Srp. artérisati, altérisati “artırmak, fiyatını artırmak” (Mik. 14; Škal. 99).

Yun. artiró, artirízo, tirdízo, artiritzis “çoğaltmak, arttırmak; bir şeyin fiyatını artırmak” (Mik. 14; Alp. 3; Kuk. 19; Geor. 54, 91, 243, 248, 252, 255; Gia) (Karaağaç, 2008, s. 43).

art- eylemi Bulgarca, Sırpça ve Yunanacada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. artarmá, artırmá “kalıntı, artık”; artırmák “üretim fazlası”.

Srp. arta “artık, fazla, çok, kalıntı”.

Yun. artíkis “arta kalan; fazla, çok; her neyse; bundan sonra”.

astır- Asma işini yaptırmak (TS).

Bul. astardísvam, astardísam “bir kimseye astırmak, taktırmak” (Alf. 14) (Karaağaç, 2008, s. 46).

aşa- Yemek yemek (TTAS). *krş.* aş, yal, kaşık, kalak, yalak vb.

Far. âşamiden “yemek yiyip içmek” (TMEN 481, 483; FTS).

Rus. aşát' “yemek, yemek yemek” (Fas. I, 98; Şip. 42) (Karaağaç, 2008, s. 47).

aşa- eylemi Farsçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Far. âşam “yemek; yiyecek”.

aşık- Acele etmek; bir şeyi daha çabuk başarmak, belli bir vakitten önce bitirmek (TTAS).

aşık- eylemi Sırpçada ad olarak örneklenmiştir.

Srp. éška, ěška “acele etme, telaş” (Škal. 271) (Karaağaç, 2008, s. 48).

aşıla- 1. Organizmada bağışıklık yaratmak veya yerleşmiş bir hastalığa karşı koyabilmek için hazırlanmış bir aşıyı vücuda vermek, aşı yapmak. 2. Elde edilmek istenilen herhangi bir ağacın bir parçasını anaç üzerine kaynaştırarak üretmek. 3. Başkasına hastalık geçirmek. 4. Birtakım düşünce veya duyguları başkasına benimsetmek, telkin etmek. 5. Soğuğa sıcak, sığağa soğuk su katmak (TS). *krş.* **aşı, yaş, bala** vb.

Erm. aşılamiş ínel “aşılama” (Aç. 72).

Bul. ašladísam, ašladísam, ašladíša “aşı yapmak, aşılama”; arašladísam “kesmek, budamak, aşılama” (Mik. 15; Alf. 17).

Mak. ašladisuva “aşılama, bitkiyi aşılama” (Nas. 44, 99, 107, 226) (Karaağaç, 2008, s. 48-49).

aşıla- eylemi Bulgarca ve Sırpça ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. ašlamá “aşılı bitki; aşılama zamanı gelmiş ağaç”.

Srp. ašláma, aršláma “aşılanmış bir cins kiraz” (Mik. 15; Škal. 103).

aşıla- eylemi Makedoncada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mak. ašlama “aşılama”; ašlak “aşılık”; ašici “aşıcı, ağaçları aşılayan”.

aşın- 1. Birbirine sürtünerek incelmek. 2. Eskimek, yıpranmak. 3. Çıktıları silinmek, düzleşmek (TS). *krş.* **aş, yal, aša-** vb.

Erm. ašínmiş íllal “aşınmak, yıpranmak” (Aç. 72).

Bul. ašimá “aşınma, yıpranma” (Alf. 17) (Karaağaç, 2008, s. 49).

aşır- 1. Yüksek veya geçilmesi güç bir yerin üstünden diğer yanına geçirmek. 2. Çalmak, çalıp götürmek, araklamak. 3. Tehlike içinde bulunan bir şeyi acele kaçırmak. 4. Başkasının eserinden parçalar alıp kendisininmiş gibi göstermek (TS). *krş.* **aş-, atla-, asra-, esirge-** vb.

Erm. ašurmiş ínel “aşırma, geçirmek; çalmak, yürütmek” (Aç. 72).

Bul. aširdísam, ıširdísam “kovmak, uzaklaştırmak” (Alf. 17).

aşır- eylemi Sırpçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Srp. hašerma, ašerma “uyan, uygun olan, bağlanan; bıçağın sap kısmındaki ek yeri”; hašermédžija “bıçaklar için aşırma yapan sanatçı” (Škal. 319) (Karaağaç, 2008, s. 49).

at- 1. Bir cismi bir yöne doğru fırlatmak. 2. Bir şeyi yere doğru bırakmak. 3. Bir kimsenin ilişkisini kesmek. 4. Koymak. 5. Rastgele bir kenara koymak. 6. Uzatmak. 7. Bir yerden başka bir yere taşımak. 8. Sille, tokat vurmak. 9. Top, tüfek vb. silahları patlatmak. 10. Kurşun, gülle, ok vb. şeyleri hedefe fırlatmak. 11. Geri bırakmak, ertelemek. 12. Örtmek. 13. Yapılmış kötü bir işi birine yüklemek. 14. Sözle sataşmak. 15. Kovmak, dışarıya çıkarmak, ilgisini kesip uzaklaştırmak. 16. İstenilmeyen bir şeyi kendi malı olmaktan çıkarmak. 17. Kullanılması gelenek hâline gelmiş bir şeyi kullanmaktan vazgeçmek. 18. Çıkarmak, dışarıya vermek. 19. Patlayıcı

maddelerle havaya uçurup yıkmak. 20. Yay ve tokmakla ditmek, kabartmak. 21. Çatlamak. 22. Yırtılmak. 23. Yapışık olduğu yerden ayrılmak. 24. Kalp, nabız vurmak, çarpmak. 25. Sıkıntı dolayısıyla giyilen bir şeyi çıkarmak. 26. Yazılı veya banda alınmış bir metinden bazı bölümleri çıkarmak. 27. Değerini eksiltmek. 28. Bir şeyin rengi solmak. 29. Göndermek, yollamak. 30. Haykırmak, bağırmak. 31. Etkisi kaybolmak, alışmak, bırakmak. 32. Terk etmek. 33. Götürmek, sahiplenmek. 34. Söylemek. 35. Yalan veya abartmalı söz söylemek. 36. Bilmeden, kestirerek söylemek. 37. İçki içmek (TS).

Rom. atırdisi “kaldırmak, çekip çıkarmak, atmak” (Lok. 110).

Bul. attırdısvam, attırdışa “attırmak, çıkartmak” (Alf. 15).

Yun. atdızo “atmak, fırlatmak” (Geor. 18, 22) (Karaağaç, 2008, s. 50).

atla- 1. Bir engeli sıçrayarak veya fırlayarak aşmak. 2. Yüksek bir yerden alçak bir yere, ayaküstü gelecek biçimde kendini bırakmak. 3. Binmek. 4. Basında haberi zamanında vermemek veya diğer gazetelerden öğrenmek. 5. Okuma, yazı yazma, sayı sayma vb. işlerde bazı bölümleri üstün körü geçmek. 6. Sınıfı okumadan geçmek. 7. Çıkmak, inmek. 8. Yanılmak, aldanmak (TS).

Yun. atladızo “atlamak, sıçrayıp aşmak” (Kuk. 20; Geor. 53) (Karaağaç, 2008, s. 52).

avla- 1. Bir avı diri veya ölü olarak ele geçirmek. 2. Tuzağa düşürmek, kurnazlıkla kandırmak (TS).

Çin. ā lǐ xǐ “abalaku; avlamak, avı kuşatmak” (HWC 7; TMEN 521; Alim.).

Erm. avlamış ínel “av avlamak, avlanmak, ava gitmek” (Aç. 78).

Yun. avladızo , avlatızo, avlátisma, vlátisma, avlató “gizlice gözetlemek, izlemek, pusu kurmak, tuzak hazırlamak; avlamak, avlanmak” (Kuk. 15; Geor. 91, 182, 191; Gia. 9) (Karaağaç, 2008, s. 53).

avun- 1. Bir şeyle uğraşarak acısını unutmak, sıkıntılardan uzaklaşmak, teselli bulmak, müteselli olmak. 2. Oyalanmak, yetinmek. 3. Hayvan gebe kalmak (TS). *krş.* **abı-, yap-, avut-, yuvan-, utan-, uyal-** vb.

Erm. avínmiş ílal “avunmak, teselli bulmak” (Aç. 78) (Karaağaç, 2008, s. 54).

avut- 1. Bir kimsenin acısını veya sıkıntısını yatıştırmak, teselli etmek. 2. Oyalamak (TS). *krş.* **abı-, avun-, yap-, yuvat-, utan-, uyal-** vb.

Erm. avítmiş ínel “avutmak, teselli etmek; uyutmak, aldatmak” (Aç. 78).

Mac. ápolni “bakmak, korumak; hasta bakıcılığı yapmak” (Gom. 7; MTESz. I, 165; GK) (Karaağaç, 2008, s. 54).

aya- Merhamet etmek, acımak, esirgemek, şefkat göstermek (TTAS). *krş.* **abı-, avun-, yap-** vb.

Mac. ajnározni “okşamak, tatlı sözlerle sevmek, şımartmak” (Pal. 13) (Karaağaç, 2008, s. 54).

ayart- 1. Baştan çıkarmak, doğru yoldan saptırmak. 2. Kandırmak. 3. Birini çalıştığı yerden ayırıp başkasının yanında çalışmaya kandırmak (TS).

Erm. ayartmış inel “baştan çıkarmak, ahlaksızlaştırmak” (Aç. 69).

Yun. ağıardízo, ayıardízo “ayartmak, baştan çıkarmak” (Kuk. 15) (Karaağaç, 2008, s. 55).

ayıl- 1. Sarhoşluk, baygınlık vb. bir durumdan kurtulmak, kendine gelmek. 2. Akli başına gelip gerçeği görmek. (TS).

Erm. ayılmış illal “kendine gelmek” (Aç. 69) (Karaağaç, 2008, s. 57).

ayır- 1. Bölmek. 2. Bir bütünden bir parçayı herhangi bir amaçla bir tarafa koymak, saklamak. 3. Bir yeri bir engelle bölmek. 4. Birbirinden uzaklaştırmak. 5. Nitelik değişikliğini anlamak, fark etmek. 6. Seçmek. 7. İki veya daha çok kimse arasındaki anlaşmayı, uzlaşmayı bozmak. 8. Farklı davranmak, fark gözetmek. 9. Bir şey veya yeri, bir şey veya kimse için kullanmayı belirlemek, tahsis etmek (TS). *krş. yad, adın, tat, kañır-, kayır-, ırkı* vb.

Erm. ayırmış inel “ayırmak, parçalamak, seçmek”; ayırtetmiş illal “seçmek, fark etmek” (Aç. 69; Eug. I, 152).

Srp. ajirisati, aírísati “ayırmak, uzak tutmak, uzaklaştırmak; uzaklaşmak, ayrılmak” (Škal). (Karaağaç, 2008, s. 57).

ayır- eylemi Farsça ve Ermenicede ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. irki “yumuşatıcı, müshil ilacı” (TMEN 1973).

Erm. ayırt “fark; farklılık”.

ayrıl- 1. Ayırma işine konu olmak. 2. Bir yerden, bir kimseden, bir şeyden uzaklaşmak. 3. Evlilik birliğini bozmak (TS). *krş. yad, adın, tat, kañır-, kayır-* vb.

Erm. ayrılmış illal “ayrılmak” (Aç. 71) (Karaağaç, 2008, s. 58).

az- 1. Taşkınlıkta ileri gitmek, kötülüğünü artırmak. 2. Kabarmak, taşmak. 3.(Yara, hastalık vb. için) Etkili, tehlikeli duruma gelmek. 4. Cinsel duyguları artmak. 5.(Çamaşır) Artık ağartılmaz duruma gelmek. 6.(Hayvanlar için) İki ayrı ırktan doğmak (TS). *krş. ar-, yaz-2* vb.

Erm. azmış illal “azmak, ölçüyü kaçırmak, çileden çıkmak; hızla büyümek, çok büyük olmak”; azdırmış inel “yoldan çıkarmak” (Aç. 60).

Bul. azdısvam, azdısam, azdıša “azmak, azgınlaşmak; neşesinden kabına sığamamak, taşkınlık yapmak”; azıttısvam, ızıttısvım “vurmak, tekmelemek” (Mik. 16; Gran. 162; Gab. 31; Alf. 3).

Srp. Ázdisati “kudurmak, azmak, azgınlaşmak” (Mik. 16; Škal. 107).

Arn. azdisem, hazdisem, hasdisem “söz dinlemez ve inatçı olmak, direnmek” (Mey. 21; Bor. 19).

Yun. astizo, aztízo, azdévo “azmak, azgınlaşmak” (Mik.16; Kuk. 16; Geor. 53; Gia. 27). (Karaağaç, 2008, s. 59).

az- eylemi Romence ve Sırpçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Rom. jazme “nefret, tikslenme” (Mik. 16).

Srp. ázgin “azgın”; azgínluk “azgınlık”.

azarla- Paylamak, takdir etmek (TS).

Erm. azarlamiş ínel “azarlamak, paylamak, bağırıp çağırmak” (Aç. 59).

Mak. azardisa, zaardisa, azardisuva, azar stori “azarlamak, paylamak, çıkmak” (Nas. 34, 109, 151, 187, 198, 227) (Karaağaç, 2008, s. 59).

azarla- eylemi Makedoncada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Mak. azar “azar, çıkışma, paylama”.

azlet- Bir görevliyi işinden ayırıp açıkta bırakmak, görevden almak, çıkarmak (TS).

Srp. azul biti “rahat, huzurlu ve mutlu olmak, sıkıntıdan kurtulmak” (Škal. 108).

Yun. mazúlis, manzúlis, mazúleis, manzuleús “azletmek” (Mik. 16) (Karaağaç, 2008, s. 60).

azlet- eylemi Ermenice, Romence, Bulgarca ve Makedoncada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Erm. azl “ayırma, işine son verme” (Aç. 60).

Rom. azlu, mazil “azledilmiş, görevden alınmış, kovulmuş”; mazili “kendi ülkesinden uzaklaştırılmış kişi” (Mik. 16; Wendt. 157).

Bul. azíl, azlíya “ayırma; görevden alma” (Alf. 4).

Mak. azil: “azil, sığınma yeri, azletme işi” (MTS 21).

B:

bağır- 1. İnsan yüksek ve gür ses çıkarmak. 2. Kendini belli etmek. 3. Yüksek sesle azarlamak (TS). *krş.* böğür-, çağır-, añır-, bañ, çañ, çeng vb.

Far. bugarav kerdén “bağırarak” (TMEN 748).

Rus. bazánit, bazlánit “bağırarak, bağırıp çağırmak”; baját', bajít', bajánit', bajénit' “çağırmak; istemek, dilemek, arzu etmek” (Fas. I, 105, 251; Şip. 46, 102; GK).

Bul. bartísam “bağırtmak” (Gran. 139; Alf. 23).

Yun. bağırdó “bağırarak; seslenmek, çağırmak” (Geor. 104) (Karaağaç, 2008, s. 66).

bağır- eylemi Farsça ve Rusçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Far. bagrav, bugarav “bağırtı”.

Rus. bazen, bazlán “yaygaracı, bağırarak”; búsel, búsel' búsol, búşla “leylek; balıkçıl”.

bağışla- 1. Bir mal veya hakkı karşılık beklemeden birine vermek, teberru etmek. 2. Herhangi bir kötü davranış için ceza vermekten vazgeçmek, affetmek. 3. Görevden çekmek, almak. 4. Deyimlerde “Tanrı esirgesin, ayırmasın” gibi anlamlarda kullanılır (TS).

Erm. bağışlamış ínel “bağışlamak” (Aç. 283).

Bul. başladísvam, başladísam, başladíşa “bağışlamak” (Mik. 17; Alf. 26) (Karaağaç, 2008, s. 66).

bağışla- Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. " başlamace "bağış, bağışlama".

bağla- 1. Bir şeyi bir yere veya bir şeye tutturmak. 2. Düşümlemek. 3. Yaraya ilaç koyup bezle sarmak. 4. Denk yapmak, paket yapmak. 5. Oluşmak, tutmak, meydana gelmek. 6. Bir iş veya kimse için ayırmak, tahsis etmek. 7. Anlaşma yapmak. 8. Uyulması zorunlu olmak. 9. Başka bir işle uğraşamaz durumda olmak. 10. Sona erdirmek, bitirmek, tamamlamak. 11. Geçiş engellemenek. 12. Birini söz veya yazı ile bağlamak, taahhüt etmek, angaje etmek. 13. Büyü, muska vb.nin aracılığıyla birinin birtakım isteklerini veya yetkinliğini engellemek, yok etmek. 14. Gönlnü kazanmak. 15. Birinde bir şeye karşı ilgi, istek uyandırarak o şeye ilgi, yakınlık duymasını sağlamak. 16. Bütün ilgisini bir yerde yoğunlaştırmak (TS).

Far. bağlamiş kerden "bağlamak, ilıştirmek" (TMEN 1984).

Yun. bağlaróno "tutuklamak; dövmek, dayak atmak" (Kuk. 62; Geor. 210; Ahl. 62; Gia. 109) (Karaağaç, 2008, s. 66-67).

bak- 1. Bakışı bir şey üzerine çevirmek. 2. Aramak. 3. Yüzü bir yöne doğru olmak. 4. Bir şeyin gelişmesi veya iyi bir durumda kalması için emek vermek. 5. Beslemek, geçindirmek. 6. Bir iş birinden beklenmek. 7. Muayene etmek, tedavi etmek. 8. Yoklamak, incelemek, denemek. 9. Bir işi yapmak, bir işi yapmakla görevli olmak. 10. İlgiilenmek. 11. Yapılabilmesi bir şeye bağlı bulunmak. 12. Gözetmek, korumak. 13. (Renklerde) Benzemek, andırmak. 14. Önem vermek, önem vererek üzerinde durmak. 15. Anlamak, farkına varmak. 16. Başka bir şeyle ilgilenmeyip elindeki veya önündeki işle uğraşır olmak. 17. Eğitim ve bakımıyla ilgilenmek.

Rus. báçit' "görmek" (Fas. I, 138).

Bul. baktísvam "bakmak"; bakárya "saymak, saygı göstermek"(Gran. 38; Gab. 77, 78; Alf. 20).

bak- eylemi Arapça, Ermenice, Bulgarca, Sırpça ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Ar. bāka "şimdi, hemen; zaten" (Kun. 50).

Erm. bakıcı "falcı, büyücü"; bakar kör "bakıp göremeyen, dikkatsiz" (Aç. 283).

Bul. bákacik "gözleme, gözetleme yeri; bakatyá "ışıkta gözleri yorulma"

Srp. báka báka "dikkat dikkat!" (Kak. 55; Škal. 115).

bak- eylemi Macarca, Bulgarca, Sırpça, Arnavutça, Makedonca ve Yunancada çekimli biçimiyle yer almıştır.

Mac. baka! "bak, baksana!; dikkat!" (Kak. 54).

Bul. bakalím "bakalım, görelim" bir baksan "baksana!"

Srp. báka "baksana!"; bakálum "görelim, bakalım".

Arn. bakallēm "bakalım, görelim" (Bor. 20).

Mak. bakalam, bakalum "bakalım, bakıp görelim" (Nas. 112, 179).

Yun. bakalúm, pakkalúm “bakalım, bakıp görelim” (Kuk. 62; Geor. 231, 247; Gia. 110) (Karaağaç, 2008, s. 70).

barın- 1. Doğa etkilerinden korunmak için kapalı bir yere sığınmak. 2. Yerleşmek, yaşamak için uygun şartlar bulmak. 3. Çevresiyle uyumlu, dirlik içinde yaşamak. 4. Bir yerde etkili olmak, gelişecek ortamı bulmak. 5. Bir yerde yatarak geceyi geçirmek (TS). *krş.* **var, varlık, var-, barın-, bark** vb.

Erm. barınmış íllal “korunmak, sığınmak, birlikte ve uyum içinde yaşamak”; barındırmış ínel “korumak, barındırmak” (Aç. 287) (Karaağaç, 2008, s. 80).

barış- 1. Varışmak, birbirine gidip gelmek. 2. İki taraf, aralarındaki dargınlığı kaldırmak, uzlaşmak, anlaşmak. 3. Sevmek, zevk almak. (TS, EPDT). *krş.* **var, varlık, var-, barın-, bark, varlık, barış** vb.

Erm. barışmış íllal “barışmak, uyuşmak, denk düşmek”; barışdırmış ínel “uyumlu hâle getirmek, uzlaştırmak” (Aç. 287).

Bul. baraştısvam, baraştısam, baraştışa “barıştırmak, uzlaştırmak”; baraştısvam se, baraştısam se, baraştışa se “barışmak, uyuşmak, uyum sağlamak” (Mik. 21; Lok. 258; Gran. 139; Gab. 83; Alf. 22).

Yun. bariştú “barışmak” (Geor. 53). (Karaağaç, 2008, s. 80).

bas- 1. Ayak tabanını vücudun veya bacağın ağırlığını verecek biçimde bir yere veya bir şeyin üstüne koymak. 2. Ayakta durabilmek. 3. Bir şeyi üzerine kuvvet vererek itmek. 4. Sıkıştırarak yerleştirmek. 5. Basım işi yapmak, tabetmek. 6. Örtmek, bürümek, kaplamak. 7. Bir şey üzerinde kalıp, mühür gibi bir araçla iz yapmak. 8. Baskın yapmak. 9. Bazı isimlerle birlikte sertlik, aşırılık anlamlarında yardımcı fiil olarak kullanılır. 10. Bir kimse veya bir yaşa girmek. 11. Çevreyi kaplamak. 12. Basınç yaparak sıvı veya gazları itmek. 13. Kümes hayvanları kuluçkaya yatmak (TS).

Far. basmīšī kerden “basmak, bastırmak” (TMEN 696).

Mac. baszík “cinsel ilişkide bulunmak, sikmek”; baszakodik, basyogatni “sikişmek” (Gom. 24; MTESz. I, 256; Pal. 40; Lig. 320).

Bul. báskam “ezmek, kesmek”; bastısvam, bastısam, bastışa “basmak, baskın yapmak; basıp yağmalamak” (Mik. 21; Gran. 37; Gia. 86; Alf. 23).

Srp. bàsati, bàstisati, nábasti “basmak, sert adımlarla yürümek; basmak, yağmalamak, talan etmek”; bázati “deli gibi davranmak, aylak aylak dolaşmak” (Mik. 21; Škal. 121, 126, 481).

Arn. bastis “baskın yapmak, güvenlik araması yapmak; soruşturmak” (Bor. 22)

Mak. bastisa, nabastisa “basmak” (Nas. 111, 112) (Karaağaç, 2008, s. 81-82).

bas- eylemi, Arapça, Rusça ve Arnavutçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Ar. bāšim “basan”; baššām “basım işiyle uğraşan”; mabšūm “basılmış”; bašmā “ezme tatlısı” (ŞY 117; Prok. 46).

Rus. basmá “hanın mührünü taşıyan belge; basılı resimleri olan ince madeni levha; basma, işlemeli keten kumaş” (Fas. I, 131; III, 212; Şip. 65).

Arn. basti “güvenlik gezisi, baskın”.

bas- eylemi Arapça ve Sırpçada çekimli biçimiyle yer almıştır.

Ar. başama “bastı”; yabşumu “basıyor”.

Srp. básti “bastı; yağmaladı”.

bastır- 1. Basma işini yaptırmak. 2. Zararlı bir olayı önlemek. 3. Üstünlüğünü göstermek. 4. Bir kumaşın kenarını kıvrıp dikmek. 5. Gidermek. 6. Hemen cevap yetiştirmek. 7. Ansızın birinin yanına gitmek. 8. Birdenbire ve pek çok etkisini göstermek. 9. Kümes hayvanlarını kuluçkaya yatırmak. 10. Baskı yapmak, üzerine iyice düşmek (TS). *krş. pastırma, bas- vb.*

Rus. bastrík, bastrók, bastryúk, busturgán “sırık; bir şey taşımakta kullanılan sırık, manivela, çatal, dirgen; efsanevi yaratık, cin”; báhtarmá, buhtarmá, nahtarmá “derinin altındaki zar; iç taraf, astar; yaranın üzerine konulan akağaç kabuğu, tampon” (Fas. I, 132, 137, 251; III, 50; Şip. 66, 69; SİS 76).

Erm. basdırmış inel “bastırmak, ezmek; boğmak, bunaltmak” (Aç. 287).

Yun. bastirdízo “bastırmak, eğmek; ezmek” (Kuk. 64) (Karaağaç, 2008, s. 83-84).

başar- Bir işi istenilen biçimde bitirmek, muvaffak olmak (TS). *krş. baş 1, ilk, iley, ileri, al, kaş, alın, eşik, becer-, bacar- vb.*

Bul. başardısam “başarmak, bir işi bitirmeyi başarmak, becermek” (Alf. 25).

Yun. pasardízo, pasardízo, pusurtízo “başarmak, üstesinden gelmek; yenmek” (Gia. 113) (Karaağaç, 2008, s. 85).

başar- eylemi Bulgarçada ad olarak da örneklenmiştir.

Bul. başáriya “başarı”.

başla- 1. Bir işe girmek, harekete geçmek. 2. Çalışır, işler, yürür duruma girmek. 3. Olmak, oluşmak, ortaya çıkmak, doğmak. 4. Görünmek. 5. Etkisini göstermek. 6. Hoş olmayan bir davranışa koyulmak (TS). *krş. baş 1, ilk, al, alın, eşik, bosaga, kaş vb.*

Far. başlamişî kerdan “başlamak; başa geçmek, idare etmek” (TMEN 700).

Ar. bāllaş, bāllaş ya bāllaş “girişmek, kalkışmak, başlamak” (Kun. 50).

Erm. başlayel “başlamak” (Aç. 285).

Bul. başladısvam, başladısam “başlamak” (Gab. 88; Alf. 26) (Karaağaç, 2008, s. 86).

başlat- 1. Başlamasına yol açmak. 2. Kötü konuşmasına yol açmak (TS).

Far. başlatmişî kerdan “başlatmak, yönetmek” (TMEN 699) (Karaağaç, 2008, s. 86).

bat- 1. Bir sıvının üstündeyken içine gömülmek. 2. (Güneş, Ay, yıldız) Dünyanın dönüşü dolayısıyla ufkun altına inmek. 3. İflas etmek. 4. Kirlenmek. 5. Saplanmak. 6. Dokunmak, incitmek. 7. Tedirgin etmek. 8. Hoşa gitmeyen bir duruma uğramak. 9. Yok olmak. 10. Daha kötü bir duruma uğramak (TS).

Erm. batmış illal “batmak, içine girmek, dalmak; iflas etmek, yoksullaşmak”; batırmış inel “batırmak, sokmak; iflas ettirmek” (Aç. 281).

Bul. batısvam, batısam, batışa “yere batmak; suya batmak; batmak, çökmek, azalmak”; batırdısvam, batırdısam, batırdışa “batırmak, daldırmak, suya batırmak; çökertmek, yıkmak” (Mik. 22; Alf. 24).

Srp. bătisati, pătisati “batmak, telef olmak; yok olmak”; batèrisati “batırmak, yok etmek, ortadan kaldırmak” (Mik. 22; Škal. 126, 512).

Arn. batis “batırmak, suda boğulmak; yok etmek”; batèrdis “batırmak; yok etmek” (Mey. 29; Bor. 23).

Mak. batisa, battisa, potona batisa “batmak” (Nas. 170).

Yun. battizo, batakònomai “zarar etmek, iflas etmek, batmak; perişan olmak” (Kuk. 64, 65) (Karaağaç, 2008, s. 88).

bat- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. batkín “değersiz, basmakalıp, çekici olmayan”; batkínlík “doygunluk”; batlák “bataklık, çamurlu”.

batır- 1. Bir şeyin sıvı veya yumuşak bir maddenin içine gömülmesine yol açmak, batmasını sağlamak. 2. Bir işte sermayeyi yitirmek. 3. Bir kimseyi çekiştirip iyice kötülemek. 4. Kirletmek. 5. Mahvetmek (TS).

Bul. batırdısvam, batırdısam, batırdışa “batırmak, daldırmak, suya batırmak; çökertmek, yıkmak” (Mik. 22; Alf. 24).

Srp. batèrisati “batırmak, ticarete iflas etmek”; batérma, batírma “batırma, iflas” (Škal. 126).

Arn. batèrdis, badèrdis “batırmak, bitirmek, tüketmek, yok etmek” (Bor. 23).

Yun. patúra, batırdízo “batırmak, iflas ettirmek”; batırízo “batırılmak” (Kuk. 65; Geor. 99, 177) (Karaağaç, 2008, s. 89).

batır- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. battırcíya, bittırcíy “batırıcı, müsrif”; batırmá “uskumru ağı.

batır- eylemi Yunancada çekimli biçimiyle de yer almıştır.

batírıs “batırılmış”.

bay- 1. Yiyecek baygınlık vermek, mideyi bulandırmak, midede ezinti yapmak. 2. Aldatmak, kandırmak, etki altında bırakmak. (TS). *krş.* BOL-, OL-, BAY- vb.

Srp. bájati “fal açmak, fal bakmak” (Škal. 113) (Karaağaç, 2008, s. 90).

bayıl- 1. Baygın duruma girmek, uyur gibi olmak, kendinden geçmek, kendini kaybetmek. 2. Çok hoşlanmak, çok sevmek. 3. Sıcak, açlık, susuzluk, yorgunluk vb. etkenlerle dayanma gücünü yitirmek. 4. Vermek, ödemek.

Mac. bágyadni “bayılmak, kendinden geçmek; yorulmak, bitkin düşmek; gevşemek; yavaşlamak” (MTESz. I, 217; Pal. 34).

Bul. bayıldısvam, bayıldısam, bayaldısam, bayaldısvam “bayılmak, kendinden geçmek” (Gran. 38, 139; Gab. 88; Alf. 20, 26).

Srp. baílissati se, bajílisati se, baíldisati se, bajíldisati se, obalijéstiti “kendini kaybetmek, bayılmak” (Škal. 113, 497).

Arn. bajëlldis, bajalldis “bayılmak, kendini kaybetmek; dağılmak, sararıp solmak” (Mik. 18; Mey. 24; Bor. 20).

Yun. bağıldízo, payrtízo “baygın düşmek, bayılmak; güçsüz kalmak; ayakta duramamak” (Mik. 18; Kuk. 61; Geor. 52; Gia. 110) (Karaağaç, 2008, s. 91).

bayıl- eylemi Bulgarca ve Sırpçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. bailmá, bayalmá, bayalmak “bayılma, kendinden geçme”.

Srp. baílma, bajílma “bayılma, baygınlık, kendini kaybetme”.

baz- 1. Cesaret göstermek, kahramanlık sergilemek (TTAS).

Mac. bízni “güvenmek, inanmak, emin olmak” (MTESz. I, 309; GK) (Karaağaç, 2008, s. 93).

becer- 1. Güç görünen bir iş veya duruma çözüm bulmak, üstesinden gelmek. 2. Bir şeyi kullanılmaz duruma getirmek, bozmak, kirletmek. 3. İrzına geçmek, kirletmek. 4. Birini öldürmek.

Erm. becermiş ínel “üstesinden gelmek, başarmak” (Aç. 290).

Bul. becerdısvam, becerdısam, becerdışa “becermek, yapmak, başarmak”; becerdısvam se becerdısam se “başarılı olmak, çaresini bulmak” (Gab. 89; Alf. 27, 30).

Arn. bezhërdis “becermek, bitirmek, tamamlamak” (Bor. 26).

Yun. becerdízo, peçertó, peçertízo “başarmak; bozmak, ihlal etmek” (Kuk. 67; Geor. 78, 156; Gia. 117) (Karaağaç, 2008, s. 94).

becer- eylemi Ermenice, Bulgarca ve Yunancada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Erm. becerik “ustalık, yetenek”; becerikli “usta, yetenekli”; beceriksiz “yeteneksiz”.

Bul. bijirmék “başarı”; bijermé “usta, erbab; “korkusuz kimse”.

Yun. beceriklís “becerikli, yetenekli”.

beğen- İyi veya güzel bulmak. 2. Benzerleri arasından birini seçip ayırmak. 3. Onaylamak, kabul etmek, tasvip etmek (TS). *krş. yeğ-, yeğle-, eñ 1, geñ, geniş, ingin 2, engin, öñ, çoñ, yekin-, yükse-, pek, bekçi, bekle-* vb.

Bul. begendísvam, begendísam, begendíša, beendísvam, beendísam, beendíša, beindísvam, beindísam “beğenmek, sevmek” (Gab. 88; Alf. 26, 30).

Srp. begéndisati, begénisati, degénisati “beğenmek, hoşlanmak; hoşla giden bir şeyi seçmek”; begénisati se “hoşlanmak; birbirini beğenmek” (Mik. 24; Škal. 129).

Arn. begenis, begnis, begenisem, begénis, bejendis, begéndis “beğenmek, onaylamak; doğru bulmak, kabul etmek” (Mik. 24; Mey. 31; Bor. 23).

Mak. bendisa, bendisuva “beğenmek”; aresa bendisa “mahpusu beğenmek” (Nas. 22, 111, 172, 184).

Yun. beğentízo, peentízo, peydízo, apentístos “beğenmek” (Mik. 24; Kuk. 65; Geor. 83, 210, 211, 267; Gia. 21, 115) (Karaağaç, 2008, s. 96).

beğen- eylemi Bulgarca, Sırpça ve Arnavutçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. bendiné “seçmece, beğendiğine”; biendin-mi “cazibe, albeni”.

Srp. begénisânje “beğenme, hoşlanma, hoşla gitme”.

Arn. bengi “onay, rıza, tasdik”.

bekle- 1. Bir iş oluncaya, biri gelinceye değin bir yerde kalmak, durmak. 2. Süre tanınmak, acele etmemek. 3. Bir şeyi, bir kimseyi gözetlemek, korumak, muhafaza etmek. 4. Ummak. 5. Karşılaşılması ihtimali bulunmak. 6. Aramak, istemek (TS). *krş. yeğ, yeğle-, eñ 1, geñ, geniş, ingin 2, engin, öñ, çoñ, yekin-, yükse-, pek, bekçi, beğen-* vb.

Erm. bekleyel “beklemek; ummak”; bekletmiş ínel “bekletmek” (Aç. 292).

bekle- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. bekleme, beklentíya “bekleme, beklenti; posta istasyonu, yam, posta durağı” (Mik. 24; Gab. 90; Alf. 28) (Karaağaç, 2008, s. 97).

bele- 1. Çocuğu kundaklamak. 2. Beşiğe yatırıp bağlamak. 3. Bulamak, bulaştırmak (TS). *krş. bula-, balık, balçık, yul, yulak, bulak, yaş, ıslak* vb.

Rus. belenát’ “kundaklamak, sarmak” (Fas. I, 147; III, 229) (Karaağaç, 2008, s. 98).

bele- eylemi Rusçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Rus. belezá “beleme aracı, kalafat çekme aleti, mala; bir tür kürek”; belená “örtü, beşik, belek, kundak”.

belle- 1. Öğrenip akılda tutmak. 2. Sanmak (TS). *krş. bel 3, bil-, belge, bilgi* vb.

Erm. bellemiş ílal “akılda tutmak, öğrenmek”; belletmiş ínel “öğretmek” (Aç. 289).

Yun. belledízo “bakmak, izlemek, takip etmek” (Gia. 116) (Karaağaç, 2008, s. 99).

benimse- 1. Bir şeyi kendime mal etmek, sahip çıkmak, kabullenmek, tesahup etmek. 2. Bir şeye, birine bağlanmak, ısınmak (TS).

benimse- eylemi Bulgarca ve Sırpçada ad ya ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. bením “benim” (Mik. 25; Alf. 29).

Srp. benum “benim” (Mik. 25) (Karaağaç, 2008, s. 100).

benze- 1. İki kişi veya nesne arasındaki birbirini andıracak kadar ortak nitelikler bulunmak, andırmak. 2. Sanını uyandırmak, ... gibi görünmek (TS). *krş.* **beñiz, beñ, eñ, eñe-, añ, aña-** vb.

Erm. benzemiş íllal “benzemek”; benzetmiş ínel “benzetmek, benzer sanmak” (Aç. 290).

Bul. benzetísvam “benzetmek; karşılaştırmak” (Gran. 139; Alf. 29).

Srp. benzéísati, benzéjisati “benzemek, andırmak” (Škal. 137) (Karaağaç, 2008, s. 101).

benze- eylemi, Sırpçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Srp. bénzer “benzer, eş”.

besle- 1. Yiyecek ve içeceğini sağlamak. 2. Yedirmek. 3. Semirtmek. 4. Eklenmek, katılmak, çoğaltmak. 5. Bir şeyi korumak veya sağlamca durmasını sağlamak için, çevresini veya altını desteklemek, doldurmak, pekiştirmek. 6. Yetiştirmek. 7. Bir duyguyu gönülde yaşatmak. 8. Maddî yardım yapmak, desteklemek (TS).

Rus. bazúlit’ “şımartmak, şefkat göstermek” (Şip. 47).

Erm. beslemiş ínel, besletmiş ínel “yedirmek, yapıyı yükseltmek, kaldırmak”; beslenmiş íllal “beslenmek” (Aç. 291).

Bul. besledísvam, bislidísuvum “beslemek, annesiz çocuk veya hayvana bakmak” (Alf. 30).

Srp. besléísati, besléjisati “beslemek; korumak, kollamak; desteklemek, yardım etmek” (Mik. 26; Škal. 139).

Arn. besledís, beshletisë peshletisë “beslemek; geçimini sağlamak” (Bor. 25).

Yun. besledízo, pesledízo “beslemek, doyurmak; bakmak” (Mik. 26; Kuk. 66, 67; Gia. 117) (Karaağaç, 2008, s. 103).

besle- eylemi Ermenice, Sırpça ve Yunancada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Erm. besleme “uşak, hizmetçi”.

Srp. besléma “besleme, besleme işini yapma”.

Yun. beslemés “köle, evlatlık”.

bez- Bezgin duruma gelmek, bezginlik getirmek, bıkip usanmak (TS).

Erm. bezmiş íllal “usanmak”; bezdirmiş ínel “usandırmak” (Aç. 289).

Bul. bezdísvam se, bezdísam se, bezdíša se “bezmek, bıkmak, usanmak” (Mik. 26; Alf. 27).

Arn. bezdis, bezeris “bezmek, sıkılmak, bıkmak” (Mik. 26; Mey. 34; bor. 26).

Yun. bezdízo, beztízo “doymak, bıkmak, usanmak; daha fazla istememek”; bezerízo, bezerdízo “bezdirmek” (Mik. 26; Kuk. 65, 67; Geor. 18, 54) (Karaağaç, 2008, s. 107).

bez- eylemi Bulgarca, Ermenice, Sırpça ve Arnavutçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Erm. bezgin “bezgin, bıkkın”.

Bul. bezgin “bezgin, bıkkın”.

Srp. bėzgin, “bezgin, usanmış, bıkkın” (Škal. 141).

Arn. bezdi, bezdinė, bezdisje “bezginlik, bıkkınlık; sıkıntı”; bezdisėshėm “bezdirici, bıktırıcı, utanç verici”.

bık- 1. Tekrarlanması, sürüp gitmesi yüzünden bir şeyden doyunluk veya yorgunluk duyarak onu istemez duruma gelmek, usanmak. 2. Dayanamaz duruma gelmek (TS).

Erm. bıkmış íllal “usanmak, bezmek”; bıkdırmış ínel “bezdirmek, usandırmak” (Aç. 293).

Bul. baktısvam, baktısam, baktıša, bıktısvam, bıktısam, bıktıša “bir şey yüzünden hasta ve yorgun düşmek, usanmak, bıkmak” (Gran. 140, 141; Alf. 21, 41).

Srp. búktisati “birisi için yanmak, yanıp tutuşmak, üzülmek, sıkılmak” (Škal. 153).

Arn. biktisem “bıkmak, usanmak, artık istememek” (Bor. 26).

Yun. buhtízo, buhtısma “bıkmak, usanmak” (Kuk. 70; Geor. 52, 124, 246; Ahl. 64; Gia. 131) (Karaağaç, 2008, s. 109).

bık- eylemi Bulgarcada ad olarak da örneklenmiştir.

Bul. bıktım “usanç”.

bırak- 1. Elde bulunan bir şeyi tutmaz olmak. 2. Koymak. 3. Bir işi başka bir zamana ertelemek. 4. Unutmak. 5. Eski durumunu değiştirmek. 6. Saklamak, artırmak. 7. Bir işin sorumluluğunu, yükümlülüğünü başkasına vermek, görevlendirmek. 8. Engel olmamak. 9. Sarkıtmak. 10. (Ölen, ayrılan birinden iş, kişi, nesne vb.)Kalmak. 11. Bir alışkanlıktan veya bir işten vazgeçmek. 12. Uğraşmaz olmak, artık uğraşmamak. 13. Bıyık veya sakal uzatmak. 14. Özgürlük vermek, hürriyetine kavuşmasını sağlamak. 15. Boşamak. 16. Kötü bir durumda terk etmek. 17. Ayrılmak, terk etmek. 18. Sınıf geçirmemek, döndürmek. 19. Bir pazarlıkta, belli bir fiyata vermeyi kabul etmek. 20. Bakılmak, korunmak için vermek. 21. Yanına almamak, yanında götürmemek. 22. Sahiplik hakkını başkasına vermek. 23. Yapışık olan bir şey yapışıklıktan kurtulmak. 24. Oluşturmak, meydana getirmek (TS).

Erm. bırakmış ínel “boşamak” (Eug I, 152).

Bul. braktısvam (se) braktısam (se) “düşük yapmak, ölü yavru doğurmak”(Gran. 39; Gab. 106; Alf. 37).

Arn. braktis, braktisėm “bırakmak, terk etmek, vazgeçmek” (Mik. 27; Mey. 44; Bor. 28).

Mak. brak “bırakmak” (Nas. 112) (Karaağaç, 2008, s. 109).

bırak- eylemi, Bulgarcada ad ya ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. brakmá “virane, terk edilmiş, yıkıklık; ölü yavrulmuş koyun, düşük yapan hayvan”; brantí, brantíya “bırakılmış, terk edilmiş kadın; bozuk, işe yaramaz”

bırak- eylemi, Bulgarca ve Sırpçada çekimli biçimiyle yer almıştır.

Bul. brák “bırak!”.

Srp. brák “bırak; dokunma!” (Škal. 150).

biç- 1. Belli bir biçim vererek kesmek. 2. Dikilecek kumaşı belli bir ölçüye ve modele uygun olarak makasla kesmek. 3. Ekin, ot vb.ni orakla, tırpanla, makine ile kesmek. 4. Yayılım ateşiyle öldürmek. 5. Değer, paha, fiyat koymak (TS). *krş.* **bıçak, bıçkı, biti-, bitig, biçig** vb.

Erm. biçmiş ínel “biçmek, kesmek” (Aç. 209).

Mac. becsülni “değerlendirmek, değer biçmek, fiyat koymak; saymak, saygı duymak; takdir etmek” (MTESz. I, 266; Pal, 42).

Bul. biça “biçmek, ağaç kütüklerini tahta veya yongalar hâline getirmek” (Alf. 33).

Mak. biçi “biçmek” (Nas. 74).

Yun. biçdízo “kesmek, dilimlemek” (Geor. 80) (Karaağaç, 2008, s. 110).

biç- eylemi Macarca ve Bulgarcada ad ya ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. becsülés “değerlendirme”; becsület “namus, şeref”; becsületszó “namus sözü”.

Bul. biçim “kesim, biçim; ölçü”; biçimlíya “iyi kesimli; iyi biçimli, hoş, güzel görünümlü”; biçimsíz “kötü görünüşlü, hoş olmayan”; biçmé “dilme, kırı”.

bil- Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak. 2. Bir bilim veya sanat dalında yeterli olmak. 3. Bir iş yapmaya alışmış olmak, elinden gelmek. 4. Tanımak, hatırlamak. 5. Sanmak, varsaymak, farz etmek. 6. Sorumlu tutmak. 7. İnanmak. 8. İşine gelmek, uygun bulmak. 9. -a/ -e ekli fiillerle yeterlik bildiren birleşik fiiller oluşturur. 10. Saymak (TS). *krş.* **bel 3, belge** vb.

Yun. bildirdízo “bildirmek; öğretmek” (Geor. 262) (Karaağaç, 2008, s. 111).

bil- eylemi Arapça, Ermenice ve Arnavutçada ad ya da soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Ar. bildam muşíba “vay başıma gelenler” (ŞY 123).

Erm. bile bile “bilerek, isteyerek” (Aç. 295).

Arn. bilmemnė “bilmem ne, bilmem kim!” (Bor. 26).

bil- eylemi Arapçada çekiml biçimiyle de yer almıştır.

Ar. bildam “bildim”.

bile- 1. Kesici aletleri zımpara veya bileği taşında keskinleştirmek, keskin duruma getirmek, keskinleştirmek 2. Güçlendirmek, etkisini artırmak (TS).

Erm. bilemiş ínel “keskinleştirmek” (Aç. 294).

Yun. biledú “bilemek, keskin hâle getirmek” (Geor. 53) (Karaağaç, 2008, s. 112).

bile- Arapça ve Ermenice ad ya da soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Ar. bileycī “bileyci” (ŞY 123).

Erm. bileyci “bileyci”.

bin- 1. Yüksek bir şeyin veya bir hayvanın üstüne çıkıp ayaklarını sallandırarak oturmak. 2. Bir yere gitmek için tren, vapur, uçak, otomobil vb. bir taşıtta yer almak. 3. Bisiklet, motosiklet benzeri araç kullanmak. 4. İş istenilmeyen veya beklenilmeyen bir biçim almak 5. Bir şey sıkışarak yanındakinin üstüne çıkmak. 6. Fiyat artmak. 7. Eklenmek, katlanmak (TS).

Erm. bindirmiş ínel “bindirmek” (Aç. 295).

Bul. bindirdisam “ata bindirmek, ata binmesine yardımcı olmak”; binçósvam “gezmek, dolaşmak, at ile gezmeye çıkmak” (Alf. 31) (Karaağaç, 2008, s. 114).

bin- Arapçada ad ya da soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Ar. biniş, bunuş “biniş, ata binme; çuhadan bol ve geniş yenli üst elbisesi” (ŞY 126).

birleş- 1. Ayrı iken bir bütün durumuna gelmek. 2. Buluşmak, bir araya gelmek. 3. Uyuşmak, aynı görüşte olmak. 4. Aynı amaç çevresinde toplanmak. 5. Kaynaşmak. 6. Cinsel ilişkide bulunmak (TS).

Erm. birleşmiş ílal “birleşmek, birlik olmak”; birleşdirmiş ínel “birleştirmek” (Aç. 296) (Karaağaç, 2008, s. 116).

bit- 1. Tükenmek. 2. Sona ermek. 3. Çok yorulmak, güçsüz kalmak. 4. Çok zayıflamak. 5. Çok sevmek, bayılmak, beğenmek (TS). *krş.* **büt- bütün, bitki, bit-, bitkin, bitik, yet-, yetişkin, yit-, yitik** vb.

Erm. bitirmiş ínel “sona erdirmek, tamam hâle getirmek” (Aç. 294).

Rom. bitisi “bitmek”; bitisere “bitirmek” (Mik. 24, 29; Lok. 317).

Bul. bittísam, bittísam, bittíša, bitísam, bitísam, bitíša “bitmek, tükenmek; tamam olmak”; bitirdisvam “bitirmek, tüketmek” (Mik. 24; Alf. 33).

Srp. bitisati “ölmek, yok olmak; bitmek, tükenmek”; bitirisati “bitirmek, tamamlamak” (Mik. 29; Škal. 146).

Arn. bitis “bitmek; bitirmek, son vermek” (Mik. 29; Mey. 38; Bor. 27)

Mak. bitisa “bitmek, tükenmek, sona ermek” (Nas. 111) (Karaağaç, 2008, s. 116-117).

bit- eylemi Arapça, Rusça, Romence ve Bulgarcada ad ya ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Ar. butuk, putuk “bitik, bitkin, zayıf”; šâyirbutuk “iflas eden, müflis”; bitmiş “tavla oyununda el” (ŞY 107).

Rus. bityúg, bityúk “iri ve sağlam at; yapılı ve sağlam kişi” (Fas. I, 169; Şip. 82).

Rom. beterme “tamamlama ; başarı; anlaşma, müttefiklik verilen karar”.

Bul. bitím “son, bitiş”; bitır “bitmiş, tamamlanmış”; bitirmece “tamamlama, bitirme”.

bitir- 1. Bitmesini sağlamak, sona erdirmek, tüketmek, tamamlamak, sonuçlandırmak. 2. Güçsüz düşürmek, bitkin duruma getirmek, yormak. 3. Onulmaz duruma getirmek, mahvetmek (TS). *krş.* **büt-, bütün, bitki, bit-, bitkin, bitik, yet-, yetişkin, yit-, yitik** vb.

Yun. bitízo, puturévo, pittirdízo “bitirmek, öldürmek, ortadan kaldırmak” (Kuk. 63; Geor. 119; Gia. 120) (Karaağaç, 2008, s. 117).

bitiş- Birbirine dokunacak kadar yanaşmak (TS). *krş.* **büt-, bütün, bitki, bit-, bitkin, bitik, yet-yetişkin, yit-, yitik** vb.

Erm. bitişmiş íllal “bitişmek, ilişmek” bitişdirmiş ínel “bitiştirmek, iliştmek” (Aç. 294).

bitiş- eylemi Ermenice ve Bulgarca da ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Erm. bitişik “bitişik, ilişik”.

Bul. bitişik “bitişik; sürekli” (Alf. 33) (Karaağaç, 2008, s. 117).

boğ- 1. Bir canlıyı, soluk almasına engel olarak öldürmek. 2. El, ip vb. ile bir şeyi çepeçevre sarmak. 3. Silik bir duruma getirmek, bastırmak. 4. Tamamıyla kaplamak, sarmak. 5. Peş peşe yapmak, bir kimseyi bir şeyin fazlasına erdirmek veya uğratmak. 6. Fazla yakıtla motoru çalışmaz duruma getirmek. 9. Bir durumu başka bir durum yaratarak örtmeye çalışmak. 10. Bunaltmak (TS). *krş.* **bog, bohça, bogul** vb.

Far. mogutgamiş kerdan “boğmak, tutup yakayarak yok etmek” (TMEN 376).

Bul. buyuštısvam se “boğuşmak; uğraşmak, bir şeyle meşgul olmak” (Alf. 37, 41).

Yun. boğdú “boğmak, boğarak öldürmek” (Geor. 53, 126) (Karaağaç, 2008, s. 118).

boğ- eylemi Bulgarca da ve Rusça da ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. buanák “boğanak, ağır yağmur, sel”.

Rus. Rus. búhtı-baráhtı “boğdu-bıraktı; ne olduğunu anlamadan, düşünmeden; sebepsizce” (Şip. 61; GK).

bokla- Bir yeri veya işi kötü bir duruma getirmek (TS).

Bul. bokladısvam, bokladısam, bokladıša “sıçmak, sıçratmak, pisletmek; kötü ve güç duruma sokmak, karmakarışık etmek” (Gab. 101; Alf. 34).

Yun. bokladízo “bozmak; yokuşa sürmek; kirletmek, içine etmek” (Kuk. 68) (Karaağaç, 2008, s. 121).

bokla- eylemi Bulgarca da ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. boklatmıš “altını kirletmiş, donuna etmiş”.

bollan- Bollaşmak, bol duruma gelmek, genişletmek (TS).

Bul. boladísam, boladísvam, bolandísvam, bolandísam “bollaşmak, artmak, çoğalmak” (Gab. 102; Alf. 35) (Karaağaç, 2008, s. 121).

boşa- 1. Kanunlara göre iki eş, aile ilişkisini kesmek. 2. Karısı ile arasındaki nikâh bağı bozmak (TS).

Erm. boşanmış íllal “boşanmak, boşalmak; ayrılmak”; boşatmış ínel “boş hâle getirmek, boşaltmak” (Aç. 301).

Mac. bocsátni “vermek, elden çıkarmak; satmak; ayırmak; boşanmak; bağışlamak, affetmek”; bocsánni “boşanmak, kurtulmak, ayrılmak; bağışlamak” búcsúzni “vedalaşmak; veda etmek”; (MTESz. I, 316, 376; Pal. 48; Lig. 17).

Yun. bosadú, posatízo “boşamak; ayrılmak” (Geor. 167; Gia. 126) (Karaağaç, 2008, s. 125).

boşa- eylemi Macarcada ad ya ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. bocsánat “af, özür; serbest bırakma, ayırma; bağışlama”; búcsú “veda, ayrılma, ayrılış; kurtuluş”; búcsúzás “veda, ayrılış”; búcsúszó “veda sözü”.

boşan- 1. Karı ve koca mahkeme kararı ile birbirinden ayrılmak. 2. Hayvan, başlığından koşum takımından veya bağından kurtulmak. 3. Birdenbire ve bol bol akmak. 4. Baskı altında gergin duran bir şey, birden ve hızla kurtulmak. 5. Kapalı bir yerde bulunan insanlar birden dışarı çıkmak. 6. Çok ağlamak. 7. Dertlerini, yakınlarına anlatmak. 8. Sıyrılmak, kurtulmak (TS).

Mac. bocsánni “boşanmak, kurtulmak, ayrılmak; bağışlanmak” (Gom. 42; MTESz. I, 316; Pal. 48; Lig. 17).

Bul. boşandísvam, boşandísam “silahını boşaltmak, ateş etmek” (Mik. 30; Gran. 140; Alf. 35, 36) (Karaağaç, 2008, s. 125).

boşan- eylemi Macarcada ad ya ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. bocsánat “af, özür; serbest bırakma, ayırma; bağışlama”.

boşat- Boşama işini yaptırmak (TS).

Erm. boşatmış ínel “boş hâle getirmek, boşaltmak” (Aç. 301).

Mac. bocsátni “vermek, elden çıkarmak; satmak; ayırmak; boşamak; bağışlamak, affetmek”; bocsánni “boşanmak, kurtulmak, ayrılmak; bağışlanmak”; bocsánat “af, özür, serbest bırakma, ayırma; bağışlanma” (MTESz. I, 316; Pal. 48; Lig. 17).

Arn. boshatís “boşaltmak” (Bor. 28) (Karaağaç, 2008, s. 125).

boşat- eylemi Macarcada ad ya ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. bocsánat “af, özür; serbest bırakma, ayırma; bağışlama”...

boya- 1. Boya sürerek veya boyaya batırılarak renk vermek. 2. Ağır söz söylemek, aşağılamak (TS).

Erm. boyamış inel “boyamak”; boyanmış illal “boyanmak” (Aç. 300).

Bul. boyadísam, boyadísam, boyadísa “boyamak, renklendirmek” (Mik. 29; Lok. 328; Gran. 93, 124, 140, 168, 245; Gab. 105, 106, 121; Alf. 36, 37).

Srp. bojádísati “boyamak”; bojédísati se, “boyanmak, renkli hale gelmek, badanalanmak”; bójiti “boyamak, boya sürmek” (Mik 29; Lok. 328; Skal. 146).

Arn. bojatis, bojadis “boyamak”; çbojatis “boyayı çıkartmak, soldurmak” (Bor. 27, 33).

Mak. boyadisuva, boyosuva, boya udira “boyamak”; boya faka “boya tutmak” (Nas. 96, 110, 137, 158, 164, 193, 208-247).

Yun. boğiadizo “boyamak; karalamak” (Kuk. 68; Geor. 52, 190) (Karaağaç, 2008, s. 127).

boya- eylemi Bulgarca ve Sırpçada ad ya ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. boyama “boyama; boyanmış, renkli”.

Srp. bojáma “boya, boyalı olan nesne; başörtüsü; boyalı kumaş veya elbise”.

boyala- Gelişigüzel boya sürmek (TS).

Erm. boyalamış inel “boyamak” (Aç. 300) (Karaağaç, 2008, s. 127).

boyla- 1. İstemeyerek bir yere gitme durumunda kalmak. 2. Batmak. 3. Düşmek. 4. Yükselmek, çıkmak. 5. Destan söylemek, anlatmak (TS). *krş. beden, biye, büyü-, budun, boy 2 vb.*

Erm. boylamış inel “bir yeri boyuna yürümek; toprağa uzanıp yatmak” (Aç. 300) (Karaağaç, 2008, s. 127).

boz- 1. Bir şeyi kendisinden beklenen işi yapamayacak duruma getirmek. 2. Bir yerin, bir şeyin düzenini karıştırmak. 3. Dokunmak, zarar vermek. 4. Kötü duruma getirmek. 5. Geçersiz bir duruma getirmek. 6. Büyük parayı küçük birimlere ayırmak. 7. Bir kimseyi beklemediği bir davranış karşısında bırakarak veya sözünü yalana çıkararak küçük düşürmek. 8. Bozguna uğratmak, yenmek, mağlup etmek. 9. Altını paraya çevirmek, bozdurmak. 10. Bağ veya bostanın son ürününü toplamak. 11. Aklını yitirecek derecede bir şeye düşkün olmak. 12. Biçimini ve kullanılışını değiştirmek. 13. Bırakmak, dağıtmak (TS). *krş. yoz-, çürü-, çor, bor 1 2, 3, çorak vb.*

Far. borīden “bozmak, parçalamak; kesmek, biçmek, doğramak” (FTS; GK).

Bul. bozdísam, bozdísam, bozdísa “bozmak, yıkmak, zarar vermek”; bozuştísam, bozuştísam, bozuştísa “ara bozmak, insanla birbirine düşürmek” (Mik. 31; Gab. 101; Alf. 34, 38).

Srp. bózidisati “bozmak, işe yaramaz hâle getirmek” (Škal. 150) (Karaağaç, 2008, s. 128-129).

boz- eylemi Bulgarcada ad ya ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. bozmasí “karışık, bozuk biçim, cinsi bozuk; sahte taklit”; buzúm “bağ bozumu, üzüm hasatı”.

boz- eylemi Arapçada çekimli biçimiyle yer almıştır.

Ar. bavvaz “hava bozuldu, hava sislendi”; bavvazi’ş-şey “bir şeyi bozdu”; bavvaza “bozuldu, kızdı” (Muh. 170; ŞY 131; Prok. 47).

bozar- Rengi boz olmak, renk değiştirmek, boz rengini atmak (TS). *krş.* **boz, bor 1, 2, 3, mor** vb.

Rus. búset', busét' “bozlaşmak, kül rengini almak, grileşmek”; burét' “esmerleşmek, koyulaşmak, boz renkli olmak, konurlaşmak” (Fas. I, 199, 232, 245, 249, 252; Şip. 87, 97, 98, 101, 103; TMEN 785; RTS; GK).

Erm. bozarmiş illal “bozarmak; gün ağarmak” (Aç. 299) (Karaağaç, 2008, s. 129).

bozuş- Araları açılmak, dostlukları bozulmak (TS). *krş.* **bozuk 1, 2, boz-** vb.

Bul. bozuştısvam, bozuştısam, bozuştışa “ara bozmak, insanları birbirine düşürmek” (Mik. 31; Gab. 101; Alf. 34) (Karaağaç, 2008, s. 130).

böbürülen- Övünerek kabarmak, kurulmak (TS).

Erm. böbürülenmiş illal “kibirlenmek” (Aç. 293) (Karaağaç, 2008, s. 130).

bögle- Bir deliği doldurmak, tıkamak, tapalamak, mantarlamak; pencere ve kapı kenarlarını tıkamak, kalafat çekmek, engel olmak, siper yapmak; önlemek (Lessing).

Far. böklemişi kerden “tıkamak; kesmek, engel olmak”; bugda “bıçak” (TMEN 106, 746) (Karaağaç, 2008, s. 131).

böl- 1. Bir bütünü iki veya daha çok parçaya ayırmak, taksim etmek. 2. Birliğin bozulmasına yol açmak, parçalamak. 3. Bir niceliği iki veya daha çok eşit parçaya ayırmak. (TS). *krş.* **del-, deş-, dil-, üleş-** vb.

Erm. bölmüş inel “bölmek” (Aç. 292).

böl- eylemi Yunancada ad ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Yun. bulmés “bölme, kapalı yer; gemi kamarası” (Geor. 101, 129) (Karaağaç, 2008, s. 131).

bul- 1. Arayarak veya aramadan bir şeyle, bir kimse ile karşılaşmak. 2. Bir şeyi elde etmek. 3. Kaybedilen bir şeyi yeniden ele geçirmek. 4. Varlığı bilinmeyen bir şeyi ortaya çıkarmak, keşfetmek. 5. İlk kez yeni bir şey yaratmak, icat etmek. 6. İstenilen şeye kavuşmak, nail olmak. 7. Bir yere, bir noktaya erişmek, ulaşmak. 8. Herhangi bir görüşe, bir yargıya varmak. 9. Seçmek, uygun saymak. 10. Sağlamak, temin etmek. 11. Kabahat, suç, kusur yüklememek. 12. Cezaya uğramak. 13. Hatırlamak (TS).

bul- eylemi Farsçada ad ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Far. bulargu “buluntu, bulunan eşya”; bularguči, bularči “bulunan eşyayı saklayan kişi” (TMEN 92, 93) (Karaağaç, 2008, s. 136).

bula- 1. Bir nesnenin her yanını bir şeye değdirerek üstünü onunla kaplamak, bir nesneyi başka bir maddeye batırmak. 2. Kirletmek (TS.) *krş.* **balık, balçık, balkan, yaş, yul, yulak, bulak, ıslak vb.**

Rus. balamútít' "suyu bulandırmak, ortalığı karıştırmak, kargaşa çıkarmak"; bulíndat'siya "bulanmak, kirlenmek; bir işe bulaşmak"; bultíhát'sya "çırpınmak, çakallanmak" (Fas I, 113, 117, 187, 238, 239; Şip. 91; Men. 36; Dev. 70; RTS; GK).

Erm. bulanmış íllal "bulanık olmak"; bulandırmış ínel "karıştırmak, bulandırmak"; bulaşamış íllal "enfeksiyon kapmak, mikroplanmak; kirlenmek"; bulaşdırmış ínel "mikrop bulaştırmak; kirletmek"; bulaşık "mikroplu, kirli, pis" (Aç. 297).

Bul. buladísvam, buladísam, buladíşa "bulamak, kirletmek"; bulaştırdısvam, bulaştırdısam "bulaştırmak" (Kak. 81; Gran. 140) (Karaağaç, 2008, s. 136).

bula- eylemi Rusça, Ermenice, Macarca ve Romencede ad ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Rus. balamút, bálmoş', bálamoş', balagúr, balbés, vzbálmoşny "delişmen, zıpır; karıştırıcı; anlayışsız, kalın kafalı; boş boğaz, çenebaz"; bulgá "heyecan, telaş, kargaşa, koşuşturma"; bolgárin "Bulgar; karışık, melez"; bulánıy "açık boz renkli at, kula"; bultíh "pat, şırak sesi"

Erm. bulama "pekmez; aydınlık olmayan, muğlak"; bulanık "bulanık, karışık; parlak olmayan" bulantı "karışıklık"

Mac. belc, belch "karışık renkli, alaca bulaca" (Bak. 209; GK).

Rom. báltat "karışık renkli, alaca bulaca" (Bak. 209; GK).

bulandır- 1. Bulanmasına yol açmak, bulanmasını sağlamak. 2. İki veya daha çok şeyi birbirilerinden fark edilmeyecek biçimde karıştırmak (TS). *krş.* **bula-, balık, balçık, balkan, yaş, yul, yulak, bulak, ıslak vb.**

Rus. bulíndat'siya "kirlenmek, lekeli olmak, bulanmak" (Fas. I, 239).

Arn. bulandris "bulandırmak" (Bor. 29) (Karaağaç, 2008, s. 137).

bulandır- eylemi Arnavutçada ad ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Arn. bullandër, bullëndër "ayak yıkama kabı".

bulaş- 1. Bir nesne, üzerine sürülen bir şey yüzünden kirlenmek. 2. İstenilmeyen bir madde bir şeye sürülmek. 3. Hastalık geçmek, sirayet etmek. 4. Çatmak, sataşmak, tedirgin etmek. 5. İstmeden veya rastlantı sonucu bir işe karışma (TS). *krş.* **bula-, balık, balçık, balkan, yaşı yul, yulak, bulak, ıslak vb.**

Far. bulgaşmişî kerdén "bulaşmak, karışmak" (TMEN 767).

Bul. bulaştısvam, bulaştısam, bulaştışa "bir işe başlamak, girişmek, ele almak; bir kimseyi bir şeye bulaştırmak"; bulaştısam se "bir şeye bulaşmak, burnunu sokmak" (Gran. 140; Alf. 38)

Yun. bulastízo “hakaret etmek, rezil etmek, utandırmak, mahcup etmek” (Gia. 129) (Karaağaç, 2008, s. 137).

bulun- 1. Bulma işine konu olmak. 2. Herhangi bir durumda olmak. 3. Bir yerde olmak (TS). *krş.* **bulargu, bul-** vb.

Arn. bullundís “bulunmak” (Mey. 52; Bor. 29) (Karaağaç, 2008, s. 138-139).

bun- Beğenmemek, azımsamak, küçümsemek (TS).

Mac. bänni “sıkılmak; pişman olmak”; bántani, bántalmazni “sıkma, üzme, incitme” (MTESz. I, 236, 240; Pal. 37, 50). (Karaağaç, 2008, s. 139).

bun- eylemi Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. bántani “tahkir, incitme”.

bur- 1. Bir şeyi iki ucundan tutup eksenini etrafında ters yönlerde çevirerek bükme. 2. Hadım etmek, iğdiş etmek. 3. Ağza kekre tat vermek. 4. Mide, bağırsak sancımak. 5. Üzmek, sıkıntı vermek (TS). *krş.* **bür-, büz-, boru, borazan, burgu** vb.

Rus burit’ “delmek, burgulamak” (Fas. I, 243; Şip. 262; RTS; GK).

Erm. burmiş inel “eğmek, bükme; iğdiş etmek”; buruşmiş illal “bükülmek, büzüşmek”; buruşdurmiş inel “kırıştırmak, büzüştürmek” (Aç. 298).

Mac. borítani “örtmek, kaplamak, sarmak”; burkolni “sarmak, kaplamak”; borulni “sarılmak; bulutlarla kaplanmak” (Gom. 51; MTESz. I, 344; Lig. 320; Pal. 52; GK).

Fin. porata “buza delik açmak” (SKES 650a; MFö).

Srp. odbúrmati, razburmávati, zabúrmati “burmak, çevirmek; gevşetmek, burarak açmak; sarık sarmak” (Škal. 498, 532, 643).

Yun. burdízo “burmak, çevirmek; büzme” (Kuk. 70) (Karaağaç, 2008, s. 139-140).

bur- eylemi Rusça, Macarca ve Fince ad ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Rus. bur “delgeç, sondaj aleti, burgu”; burílniy, burénie, burovòy “delme, burgulama, sondaj”; purgá “tipi, kar fırtınası”; burák “pancar; silindir biçimli (sepet)” .

Mac. burok “kuşak, sargı, kaplama, kabuk, bağa; borús “bulutlu, kaplı”; borússág “bulutlu oluş, kapalılık”.

Fin. pura “demir kama, burgu, matkap”.

buş- Kızmak, öfkelenmek (EPDT).

Mac. búsulni “sıkılmak, üzülmek” (Gom. 57; MTESz. I, 352; Lig. 305; Pal. 54, 56) (Karaağaç, 2008, s. 142).

buyur- 1. Bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını kesin olarak söylemek, emretmek. 2. Söylemek, demek, düşüncesini bildirmek. 3. Gelmek, gitmek, geçmek, girmek. 4. “Etmek, eylemek” anlamında yardımcı fiil olarak kullanılır (TS). *krş.* **bol-, bolur- ol-, bay-** vb.

Erm. buyurmuş ínel “emretmek” (Aç. 298).

Mac. bírni “buyurmak; sahip olmak, kullanmak” (MTESz. I, 303, 305; Pal. 45).

Bul. buyurdísvam, buyurdísam, buyurdíša “buyurmak, emretmek; bakmak, kontrol etmek; sesini yükseltmek” (Mik. 32; Lok. 346; TMEN 815; Gran. 40; Gab. 113; Alf. 40).

Srp. bujúrisati “buyurmak, emretmek” (Mik. 32; Lok. 346; TMEN 815; Škal 152).

Yun. buğıurtízo “buyurmak, emretmek” (Mik. 32; Kuk. 69; Kak. 85; Geor. 40, 207; Gia. 128) (Karaağaç, 2008, s. 143-144).

buyur- eylemi Arapça, Rusça, Macarca, Bulgarca, Sırpça, Arnavutça ve Yunancada ad ya ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Ar. buyrın, buyrım, būrun, būrum “buyurun”; buylurdī “buyruk; sultanın şeref unvanı vermesi” (ŞY 136, 138; Ayt. 49).

Rus. biríč, bíryúç, bírçý “buyurucu, seslenen, tellal, mübaşir, mahkeme komiseri; haberci; başkan, müdür” (Fas. I, 167; TMEN 815; Dev. 69).

Mac. bíro “buyuran, emir veya hüküm veren, yargılayan; yargıç, hâkim”.

Bul. buyúr, buyrúm, buyurmak, buyúrsun “çağırma, davet; buyur, buyurun, buyursun!”; buyurcíya, buyurcíy “buyuran, isteğini emreden”; buyuruldísvam, buyruldíša “buyruk almak, yazılı emir almak”.

Srp. bújur, bújrum “buyurun!”; bujrúntija, burúntije, burjúntija “buyrultu, vezir mektubu”.

Arn. bujrun, bujrum, bújrën, byjrum, byjrëm, byrum “buyrun” byrdi, bujurdi “buyruk, ferman” (Bor. 29).

Yun. buğyurdi, buğıurtín, buğıurntí “buyrultu, buyruk”.

buyur- eylemi Yunancada çekimli biçimiyle de yer almıştır.

Yun. búgiurun “buyurun!”.

bük- 1. Sertçe çevirmek, kıvrırmak. 2. Birkaç tel ipliği burarak sarmak. 3. Eğmek. 4. Katlanmak (TS). *krş.* **büğrü, eğri, eğ-** vb.

Erm. bükülmüş íllal “katlanmak, eğrilmek” (Aç. 296).

bük- eylemi Ermenice ve Makedoncada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Erm. bükecek “öreke”; “bükücü “iplik büken”; büküm büküm “kat kat”.

Mak. bikili “bükülü, bükülmüş eğri” (Nas. 181) (Karaağaç, 2008, s. 145).

bürü- 1. Sarmak, kaplamak, örtmek, basmak, istila etmek. 2. Çok, güçlü etkilemek (TS). *bk.* **bur-;** *krş.* **bür-, büz-, burgu, boru, borazan** vb.

Mac. borítani “bürümek, kaplamak, örtmek”; borulni “bürünmek, örtünmek, kaplamak” (Gom. 51; MTESz. I, 344; Lig. 320; Pal. 52; GK) (Karaağaç, 2008, s. 142).

büyü- 1. Organizmanın bütününde veya bu bütünün bir bölümünde, boyutlar artmak, irileşmek, eskisinden büyük duruma gelmek. 2. Yetişmek. 3. Yaşı artmak, yaşlanmak. 4. Artmak, güçlenmek, şiddeti artmak. 5. Sayıca artmak. 6. Genişlemek. 7. Önem ve değer kazanmak (TS). *krş. beden, biye, büyü-, budun, boy 1, 2 vb.*

Rus. buyát “serpilmek, gelişmek, büyümek” (Fas. I, 257).

Bul. biyuttısvam, biyuttısam, biyuttısvım, biyuttıısım “büyütmek, besleyip yetiştirmek” (Alf. 33).

Srp. bújati “çabuk büyüme” (Škal. 152).

Yun. peyíp, peyiyíp “büyümüş” (Geor. 101) (Karaağaç, 2008, s. 147).

büz- 1. Buruşturarak, sıkıştırarak veya kıvrım yaparak bir şeyin alanını ve hacmini küçültmek. 2. Kısımak. 3. Kapatmak, dedikodu yapılmasına engel olmak (TS). *krş. bür-, bur-, burma, büzme, burgu, boru, borazan vb.*

Erm. büzülmüş íllal “sıklaşmak, büzüşmek” (Aç. 296) (Karaağaç, 2008, s. 147).

büz- eylemi Arapçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Ar. buzma “büzme, düğmeli elbise kolu veya pantolon paçası”; mubavvav “buruşuk ve asık suratlı, mağmum” (ŞY 114, 327).

C:

cay- Sözünden kararından dönmek, vazgeçmek (TS). *krş. ayrı, yad, tat, cuda, yay-, ayrıl-, tay, kay-, kayır-, kañır- vb.*

Erm. caymış íllal “düşünce değiştirmek, vazgeçmek”; caydırmış ínel “değiştirmek, vazgeçirmek” (Aç. 216) (Karaağaç, 2008, s. 151).

cebele- 1. Hızlandırmak, acele ettirmek. 2. Yardım etmek; cesaretlendirmek (ktts). *krş. cebe, kepenek, aba, kaba, yapağı vb.*

Far. cebelemişî kerden “silah kuşanmak, silahlanmak” (TMEN 153, 154) (Karaağaç, 2008, s. 152).

cebele- fiili Farsçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Far. cébelekü “zırhlı at”

coş- 1. Duygu ve düşünceleri güçlü bir tepki ile dışarı vurmak, galeyan etmek. 2. Doğa olaylarından herhangi biri birdenbire çoğalıp hızlanmak. 3. Heyecanlanmak, içten içe kaynamak, aşırı duygulanmak (TS).

Erm. coşmış íllal “akmak, taşmak”; coşup şarkı söylemek” (Aç. 223) (Karaağaç, 2008, s. 160).

Ç:

çabala- 1. Güç bir durumdan kurtulmaya uğraşmak. 2. Bir işi başarmak için uğraşmak, gayret etmek (TS).

Erm. çabalanmış ínel “gayret göstermek, çırpınmak, çaba harcamak” (Aç. 268) (Karaağaç, 2008, s. 163).

çagla- Ölçmek, çığla ölçmek (EPDT). *krş.* **çığla-**, **çağ 2**, **çak**, **çın**, **sına-**, **sagu 1**, **sagula-**, **denk**, **dene-**, **değiş-** vb.

Far. çagلاميşı kerden “ölçmek, değer biçmek” (TMEN 1046).

çagla- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. cak “keçi kılı dokumada mekik olarak kullanılan cilalı sopa” (Alf. 66) (Karaağaç, 2008, s. 164).

çağır- 1. Birinin gelmesini kendisine yüksek sesle söylemek, seslenmek. 2. Herhangi birinin bir yere gelmesini istemek, davet etmek. 3. Binmek için bir araç istemek. 4. Yüksek sesle şarkı, türkü söylemek (TS). *krş.* **bağır-**, **anır-**, **böğür-** vb.

Yun. çırízo çigirdó “cızırdımak” (Geor. 21, 62; Ahl. 89) (Karaağaç, 2008, s. 164).

çağır- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. çağара-маğара “gevezilik” (Alf. 66).

çak- 1. Vurarak sokup yerleştirmek. 2. Çivi ile tutturmak. 3. Kazık çakıp hayvan bağlamak. 4. Kabul edilmeyecek bir şeyi kurnazlıkla kabul ettirmek. 5. Vurmak. 6. Bir şeyi başka bir şeye sürtmek, vurmak veya çarpmak. 7. Sezinlemek, anlamak, farkına varmak. 8. İçki içmek. 9. Parıldamak, ışık vermek (TS).

Far. çakiden “çakmak, sokmak; vurmak” (TMEN 1100; FTS; GK).

Ar. çakam, yaçkum “vurmak, öldürmek, boğarak öldürmek” (Kun. 84; ŞY 183).

Rus. çekánit’ “çakmak, kakmak; kalıba dökmek, yontmak, çeki düzen vermek”; çakríyit’ “kesmek, budamak” (Fas IV, 312, 415; Şip. 373, 415; RTS; GK).

Erm. çakmış ínel “çakmak, ateş çıkarmak; kadeh tokuşturmak” (Aç. 267).

Mac. csakolni “mengenede kesmek, kesip çıkarmak” (Mik. 38; MTESz. I, 467, III, 700).

Bul. çaktísam “vurmak, çarpmak, anlamak, kavramak” (Gab. 906; Alf. 278, 290).

Arn. çakís “çakmak, vurmak” (Mey. 439).

Yun. çakízo, çakdizo “kırmak, parçalamak; iflahını kesmek, dövmek”; çakízome “parçalanmak, paramparça olmak” (Mik. 35; Mey. 439; Kuk. 99; TMEN 1100; Ahl. 88; Gia. 168) (Karaağaç, 2008, s. 165).

çak- eylemi Farsça, Arapça, Rusça, Macarca ve Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Far. çahū “kuyu kazan usta; lağımıcılık”.

Ar. çahma “çakma”.

Rus. çekánka “kakma, yontma işi”; çekániost’ “yontulmuşluk, düzenlilik”; çekányi’ “çakma, kakma, sokma, vurma”; çekántşik “kakmacı”; çakríynik “yonga, kırpıntı”; şahmá “iz, dar yol; tren yolundaki kalas döşeme”.

Mac. csákány “bozdoğan, savaş baltası; kazma”; sekács “keski bıçak; ağaç veya maden kesici makas”.

Bul. šáknat, šantav “şamar, tokat”.

çak- eylemi Arapçada çekimli biçimiyle de yer almıştır.

Ar. çahḥam “çaktı”.

çakıştır- 1. Çakışma işini yaptırmak. 2. İçki içip keyfetmek (TS).

Yun. çakirdízo “içki içmek, sarhoş olmak” (Kuk. 102) (Karaağaç, 2008, s. 167).

çal- 1. Başkasının malını gizlice almak, hırsızlık etmek, aşırmaq. 2. Vurarak veya sürterek ses çıkartmak. 3. Bir müziği dinlemeyi sağlayan aleti çalıştırmak. 4. Ses çıkarmak, ses vermek. 5. Yoğurt yapmak için sütü mayalamak. 6. Katip karıştırmak. 7. Üzerine sürmek. 8. Bozmak, zarar vermek. 9. Kumaşın bir parçasını kesmek. 10. Madeni oymak, kalemle işlemek. 11. Süpürmek, temizlemek. 12. Benzemek, andırmak. 13. Zamanı boşa harcatmak, ziyan edilmesine yol açmak. (TS). *krş. al 2, alda-, yalan, yilpi, albız, çalım vb.*

Far. çalmiṣī kerden “çalmak, vurmak, kesmek” (TMEN 1051, 1119; Erş. 125, 177).

Erm. çalel “müzik aleti çalmak; bir renge çalmak, benzemek” (Aç. 265).

Mac. csalni “aldatmak”; csalodni “aldanmak” (MTESz. I, 471).

Bul. čálvam, čálna, čadısvam, čaldísam, čaldíša “vurmak, çarpmak, çalmak” (Gab. 907; Alf. 278, 279).

Srp. čališiti “kaşıkla yemek kabını kazımak” čalgíjanje “çalmak, öttürmek, müzik yapmak”; čála (Škal. 160, 161).

Arn. çalapátis “çalmak, almak; müzik aleti çalmak” (Mey. 443).

Yun. çalízo “çalmak” (443) (Karaağaç, 2008, s. 168-169).

çal- eylemi Farsça, Arapça, Ermenice, Macarca, Bulgarca ve Sırpçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Far. çaliş, šaltāk “savaş, dövüş, kavga; çekişme, tartışma”.

Ar. çaliş “öncü birlik; sancak, tuğ” (TMEN 1051).

Erm. çalar saat “zilli saat”.

Mac. csaló “aldatıcı”; csalás “aldatış, hile”; csalfa “hilekâr, fettan”.

Bul. čalgín “ürünü kurutucu sıcak rüzgâr, kavurucu yel”; çalacák, çılıcák “yoğurt mayası”.

Srp. čališa, čaliha “tencere gibi kazınarak yenilen yemek”; čálan “çalar saat, zilli saat”.

çal- eylemi Bulgarca ve Sırpçada çekimli biçimiyle de yer almıştır.

Bul. çálinız “çalınız!”.

Srp. čála “çal!”; čála čalgidžije mlade “çalın çalın genç çalgıcılar”.

çalış- 1. Bir şeyi oluşturmak veya ortaya çıkarmak için emek harcamak. 2. İşi veya görevi olmak. 3. İş üzerinde bulunmak. 4. İşe yarar durumda olmak veya işlemekte bulunmak. 5. Bir şeyi yapmak için gereken çarelere başvurmak, o şeyi gerçekleştirmek için kendini zorlamak, çaba harcamak. 6. Bir şeyi öğrenmek veya yapmak için emek vermek (TS). *krş.* **çal-1** vb.

Ar. çāliç “gayret göstermek, ağır işler yapmak” (Muh. 177; Kun. 88; ŞY 180).

Rom. cilihtisi, celahtisi “çalışmak” (Mik. 35).

Bul. çalištısvam, çalištısam “çalışmak, çabalamak, uğraşmak, emek harcamak” (Mik. 35; Gran. 130; Gab. 907; Alf. 279).

Srp. čalištisati, čališiti “çalışmak, iş yapmak, uğraşmak” (Škal. 161).

Arn. çallēstis “çalışmak, çabalamak” (Mik. 35; Mey. 444; Bor. 32).

Yun. çalistízo, çalištó “işlemek, çalışmak” (Kuk. 103; Geor. 238) (Karaağaç, 2008, s. 170).

çalış- eylemi Arnavutçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Arn. çallēsti “çaba, çalışma, gayret”.

çalış- eylemi Arapçada çekimli biçimiyle de yer almıştır.

Ar. çālaş “çalıştı”; yiçāliš “çalışıyor”; çāliç “çalıştı”; şalaş “çalıştı”.

çalka- 1. Çalkalamak. 2. Tahıl elemek (TS).

Erm çalkalamış ínel “çalkalamak, sallamak; sarsmak”; çalkalanmış íllal “sallanmak, sarsılmak” (Aç. 266).

Srp. čalákati, poçalákati “meyveleri düşürmek için ağaç dallarını sarsmak, sikelemek; yemek tabağını silip süpürmek” (Škal. 161).

Yun. çalkadízo “karıştırmak; sallayıp yıkamak” (Kuk. 103). (Karaağaç, 2008, s. 171).

çalka- eylemi Ermenice ve Yunancada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Erm. çalkantí “çalkantı, bulanıklık, karışıklık”.

Yun. çalkamás “yıkama, karıştırıp yıkama”.

çalka- eylemi Arapçada çekimli biçimiyle yer almıştır.

Ar. çārḥālā “çalkaladı” (ŞY 179).

çap- 1. Koşturmak. 2. Akın etmek, koşmak. 3. Dört nala, dolu dizgin gitmek. 4. Keskin bir aletle kesmek. 5. Bir şeye yapışmak, tutunup kalmak (TS, TTAS, KKTS). *krş.* **çapkun, çapul, çapavul, çapar** vb.

Far. çepānden “tıkamak, sokmak, doldurmak”; çapīden “çapmak, yağmalamak, talan etmek” (TMEN 1034, 1039, 1065; Erş. 121; FTS; GK).

Rus. capat', çapat' “almak, çalmak, yağmalamak” (TMEN 1039).

çap- eylemi Farsça, Urduca ve Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. çap “basma, tabetme”; çapçı “matbaacı”; çâp-ḥane “basımevi” çapav, çapuv “yağma, baskın, yağmacılık”; çapkulaş “dövüş, kavga”.

Ur. çapkalaş, çapkuliş “tartışma, kavga, gürültü” (SI; UTK; TMEN 1065; Tek).

Bul. cebé “eşkin, hafif dörtlal” (Alf. 68) (Karaağaç, 2008, s. 174).

çarla- 1. Bağlamak, hıçkırarak ağlamak. 2. Bağlı olarak konuşmak. 3. Çok söylemek. 4. Nara atmak, haykırmak. 5. İlan etmek, duyurmak (EPDT, TS). *krş.* **çar, çarçı, çerçi** vb.

Rus. çırıkát', çırkat' “cırlamak, cıvıdamak” (Fas. IV, 365).

çarla- eylemi Romence ve Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Rom. ciripie, ciripire “cırlama, kuş ötüşü, cıvıltı” (Lok. 450).

Bul. çarmık “kaynak, pınar, kök” (Alf. 281) (Karaağaç, 2008, s. 179).

çarp- 1. Hızla değmek, vurmak. 2. Etkisiyle birdenbire hasta etmek. 3. Varlığına inanılan bir gücün öfkesine uğramak. 4. El çabukluğu ile çalmak, dolandırarak elde etmek. 5. Kurnazlıkla ele geçirmek. 6. Hızlı atmak. 7. Hızla bir yere vurmak. 8. Biri çarpılan, öbürü çarpan denilen iki sayı verildiğinde çarpanı çarpılandaki birim kadar çoğaltarak çarpım adı verilen bir üçüncü sayıyı elde etmek, zarp etmek. 10. Çekiciliğiyle etkilemek, şaşırtmak (TS).

Erm. çarpmiş ínel “çarpmak, yıldırım çarpmak”; çarpılmış íllal “çarpılmak, yıldırım çarpmak” (Aç. 269).

Bul. çarptísvam, çarptíša “incitmek için birine vurmak”; çarpaladıísvam “çarpılmak, delirmek; uğramak, yakalanmak, tutulmak” (Gab. 908; Alf. 281).

Yun. çarpalızo, çarptízo, çuğrízo “çarpmak, tokuşturmak” (Kuk. 104; Ahl. 88; Gia. 168, 169) (Karaağaç, 2008, s. 179).

çarp- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. çarpíya “marangozun tebeşir çizgisi; şakul, iskandil, iskandil ipi”; çarpúk “düzgün olmayan kimse, bozuk insan”.

çat- 1. Değnek, kılıç, tüfek vb. uzun şeylerden birkaç tanesini, tepelerinden birbirine çaprazlama dayayarak durdurmak. 2. Birbirine tutturmak. 3. Bir şeyi yapmak için gerekli parçaları bir araya getirmek. 4. İki yanlı yük yüklemek. 5. (Başa yemeni, çatki, yazma gibi şeyleri) Bağlamak. 6. Sertlik, öfke bildiren bir duruma sokmak. 7. Üzücü olaylarla karşılaşmak. 8. Birine sert sözler söylemek veya yazılar yazmak. 9. Rastlamak, karşılaşmak. 10. Sırası gelmek, zamanı gelmek (TS).

Erm. çatmış ínel “uç uca getirmek, birleştirmek; düzenlemek, kurmak” (Aç. 265).

Mac. cstolní “çatmak, tokalamak, birleştirmek, katmak; kemer bağlamak” csatlakozní “ilişmek, birleşmek, bir araya gelmek, katılmak” (Gom. 78; MTESz I, 486; Pal. 59; GK).

Bul. çatısvam, çatısvam, çatısam, çetisvam, çetışa “çatmak, bağlamak, birleştirmek; kirişleri çatarak çatı yapmak; iki kumaş parçasını bir yere dikmek”; çakmòsvam, çakmòsam “kaş çatmak” (Alf. 278, 281, 284).

Srp. čátisati “birdenbire karşılaşmak; yetişmek, ermek, ulaşmak, varmak; kavuşmak, birleşmek” (Mik. 38; Škal. 166).

Arn. çatis “birdenbire karşılaşmak” (Bor. 33).

Yun. çadızo “öfkelenmek, sinirli hâle getirmek, kızdırmak”; çadızome “kızdırılmak, öfkelenmek” (Ahl. 88; Gia. 169) (Karaağaç, 2008, s. 180-181).

çat- eylemi Macarca, Sırpça ve Yunancada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. csatolás “birleştirme”; csatlòs “çoban, silah taşıyıcı; başkasına bağımlı yaşayan”.

Srp. čátma “içine çapraz veya paralel tahtalar konduktan sonra sıvanan ev duvarı; çatmalı kaş”; čátmara “içinde çatma duvarları olan ev, çatmalı ev”.

Yun. çadıla “öfke”.

çatallan- Çatal gibi ikiye ayrılmak (TS).

Erm. çatallanmış íllal “çatallanmak, dal budak salmak, dallanmak” (Aç. 265).

Mak. rasçatali “çatallanmak” (Karaağaç, 2008, s. 181).

çatallan- eylemi Makedoncada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mak. rasçatalen “çatallaşmış, çatalı”.

çatla- 1. Parçaları ayrılıp dağılmayacak biçimde yarılmak. 2. Bir yüzeyde kırışıklıklar, çizgiler oluşmak. 3. Aşırı yemekten, içmekten, yorgunluktan veya ağlamaktan ölecek duruma gelmek veya ölmek. 4. Sıkıntı, sevinç, yalnızlık, heyecan, sabırsızlık, kıskançlık gibi ruhsal durumları aşırı derecede duymak (TS).

Erm. çatlamış íllal “çatlamak, patlamak, yarılmak”; çatlatmış ínel “çatlatmak; kıskançlıktan çatlamak” (Aç. 265).

Bul. çatarladısvam “çatırdamak, çökmek, göçmek, yıkılmak” (Alf. 281).

Srp. čatlájisati “çatlamak, patlamak, yarılmak” (Škal. 166) (Karaağaç, 2008, s. 182).

çek- 1. Bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek. 2. Taşıtı bir yere bırakmak, koymak. 3. Germek. 4. İçine almak, emmek. 5. Bir yerden başka bir yere taşımak. 6. Bir amaçla ortadan kaldırmak. 7. Solukla içine almak. 8. Üzerinde bulunan bir silahla saldırmak için davranmak. 9. Atmak, vurmak. 10. Bir kimseyi veya bir şeyi geri almak. 11. Güç durumlara dayanmak, katlanmak. 12. Yüklenmek, üzerine almak, etkisi altında bulunmak. 13. Tartıda ağırlığı olmak. 14. Döşemek. 15. Herhangi bir engel kurmak. 16. Şans denemek amacıyla hazırlanmış kâğıtlardan birini almak. 17. İmbik yardımı ile elde etmek. 18. Çizgi durumunda uzatmak. 19. Tıpkısını yazmak veya çizmek. 20. Tedavi amacıyla şişe, vantuz, sülük vb.ni

uygulamak. 21. Bir yerden bir şeyi yukarı doğru almak. 22. Görüntüyü bir aletle özel bir nesne üzerine kaydetmek. 23. Taşıma gücü olmak. 24. Öğütmek. 25. Protesto, polıçe, çek vb. düzenleyip yürürlüğe koymak. 26. Dikkat, ilgi vb.ni üzerine toplamak. 27. Hoşa gitmek, sarmak. 28. Kaçan ilmeği örmek. 29. Masrafını karşılamak, ikramda bulunmak. 30. Bir duyguyu içinde yaşatmak. 31. İçki içmek. 32. Yürütmek, sürmek. 33. Bir kimse ailesinden birine herhangi bir bakımdan benzemek. 34. Bir şeyin içyüzünü anlamak amacıyla bir kimseyi sıkıştırmak. 35. Herhangi bir anlama almak. 36. Örtmek, giymek. 37. Dişi hayvanı çiftleşmek için erkeğin yanına götürmek. 38. Yol sürmek. 39. Daralıp kısılmak. 40. Söylemek. 41. Asmak. 42. Boya, badana vb. sürmek. 43. Yollamak. 44. Bir şeyi emip dışarıya çıkarmak. 45. Hamur vb. iyice pişmiş duruma gelmek. (TS)

Far. çekīden “çekmek, damlamak” (FTS; GK).

Ar. çakḫ “çekmek” (Muh. 178; ŞY 186).

Rom. a se cārābāni “gizlice gitmek, terk etmek” (Mik. 12; Lok. 90; Kak. 41; Wendt. 35; Rol. 66)

Bul. çektardisam “bir kimseyi bir şeye uğratmak, zorlamak, mecbur etmek” (Alf. 282, 283).

Srp. čéktisati “çekmek, dayanmak, tahammül etmek” (Škal. 168).

Yun. çekkéro “çekmek, katlanmak, dayanmak, tahammül etmek” (Gia. 169) (Karaağaç, 2008, s. 185).

çek- eylemi Arapça, Romence, Bulgarca ve Sırpçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak veya kalıplaşmış bir söz öbeği olarak da örneklenmiştir.

Ar. çekçek “otuzbir işi, kendi kendini tatmin”.

Rom. čarābāni “çek arabanı!; gitmek”.

Bul. çekeldí solár “sular çekildi, gelgit bitti; dingin deniz”; çeké-çeké, çekyá- çekyá “son nefesine kadar çekerek”.

Srp. čékalo, čékétalo “kahve değirmeni veya bu değirmenin gövde kısmı; yün eğirmede iğle birlikte dönen ağırlık”.

çek- eylemi Arapçada çekimli biçimiyle de yer almıştır.

Ar. çakḫi’ş-şüre “fotoğraf çekti”; çakḫitü’ş-şüre “fotoğraf çektim”; çikḫi’ş-şüre “fotoğraf çek”.

çekin- 1. Saygı, korku, utanma vb. duygularla bir şeyi yapmak istememek, kaçınmak. 2. Bir şeye sürünmek (TS).

Erm. çekinmiş íllal “kaçınmak, sakınmak, korunmak” (Aç. 272) (Karaağaç, 2008, s. 186).

çel- 1. Düşürmek. 2. Yolundan çevirmek, engel olmak, engellemek. 3. Örtü vb.ni örtünüp iki ucunu bağlamak. 4. Bir şeyin kenarını verev veya çapraz kesmek, çalmak. 5. Düşünce ve davranış birbirini tutmamak, birbirine ters düşmek. 6. Topa gidiş yönünü değiştirecek biçimde vurmak. 7. Kendi yanına çekmek, sempatisini, sevgisini kazanmak (TS). *krş.* **çal-** vb.

Far. çelīden “ezilmek, sıkışmak”; çelānden “sıkıştırıp sızdırmak, ezmek” (FTS; GK).

Rus. çalıt' "urgan veya halatla bağlamak, çıma ile bağlamak" (Fas IV, 312; RTS; GK).

çel- eylemi Farsça, Ermenice, Rusça ve Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. çelenger "çilingir".

Erm. çelme "çelme, ayak çengeli atma" (Aç. 271).

Rus. çal "urgan, halat, çıma".

Bul. çeldísan, çildísın "deli, kaçık" (Alf. 283) (Karaağaç, 2008, s. 187).

çevir- 1. Bir şeyin yönünü değiştirmek. 2. Öteki yüzünü görünür duruma getirmek. 3. Döndürerek hareket ettirmek. 4. Yönetmek, idare etmek. 5. Yolundan alıkoymak, yoldan döndürmek. 6. Geri göndermek. 7. Bir giyeceği söküp iç yüzünü dışa getirmek. 8. Çevrilemek, tevil etmek. 9. Hile dolap, dalavere gibi dürüst olmayan davranışlar için yapmak. 10. Kötü bir duruma gelmek. 11. Bir dilden başka biiirrr dile aktarmak, tercüme etmek. 12. Bir yerin çevresini bir şeyle sarmak, kuşatmak. 13. Bir durumdan başka duruma getirmek, dönüştürmek. 14. Bir durumdan başka duruma geçmek. 15. Kâğıt oyunu oynamak. *krş. tegre, çevre, evir-, evren, tegir-, dön-, değin-, değiş- vb.*

Rus. çiverzit' "koşmak, yüpürmek, koşuşturmak" (Fas. III, 824; IV, 358; Şip. 382).

Mac. csavarni "çevirmek, döndürmek; bükmek" (Gom. 79; MTESz I. 488; Pal. 63; TMEN 1054; Lig. 104, 320).

Bul. çeverdísvam se "birisinin işiyle ilgilenmek, kendi işi olarak düşünmek" (Gran. 66; Alf. 282).

Mak. çeverdísuvu "çevirmek" (Nas. 121, 176, 217, 242).

Yun. çivirtízo, çivirtó "yardım etmek, beslemek, nafaka vermek" (Gia. 169) (Karaağaç, 2008, s. 194).

çevir- eylemi Farsça, Arapça, Rusça ve Ermenicede ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. çavur "kapı sürgüsü, kilit, baskı" (TMEN 1054).

Ar. şāvurmā "çevirme; döner kebab" (Kun. 93; ŞY 179, 233; Ayt. 54).

Rus. çivergá "telaş, koşuşturma"; syavrórina "küçük tatlı su balığı"

Erm. çevirme "kavurma türü; reçel türü" (Aç. 272).

çevir- eylemi Arapçada çekimli biçimiyle de örneklenmiştir.

Ar. çāra "çevirdi"; yaçūru "çeviriyor".

çıda- Dayanmak; sabretmek, tahammül etmek (TTAS) *krş. çıda, çıta, daya-, dayak, cıda- vb.*

Far. çidamişī kerdn "bir şey yapmayı başarmak" (TMEN 188).

çıda- eylemi Arnavutçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Arn. xhidavi "çıdağı, yara bere" (Bor. 141) (Karaağaç, 2008, s. 195).

çık- 1. İçeriden dışarıya varmak, gitmek. 2. Elde edilmek, sağlanmak, istihsal edilmek. 3. Bir meslek veya bilim kurumunda okuyup yetişmek, mezun olmak. 4. Ayrılmak, ilgisini kesmek. 5. Süresi dolduğunda ayrılmak. 6. Yapılmak, yürümek. 7. Yetiyecek ölçüde olmak. 8. Eksilmek. 9. Sonuca ulaşmak. 10. Sıyrılmak, ayrılmak. 11. Harcama zorunda kalmak. 12. Herhangi bir durumda olduğu anlaşılmak. 13. Bir durumla ilgili niteliklerini yitirmek, bir durumdan başka bir duruma geçmek. 14. Bir şeyin yukarısına doğru yürümek. 15. Bir inceleme, bir araştırma sonucu bulmak. 16. İş için, yetkili birini makamında görmek. 17. Talihine veya payına düşmek, isabet etmek, vurmak. 18. Gitmek, koyulmak. 19. Bir konu yetkililerce karara bağlanmak. 20. Birdenbire görünmek. 21. Mal olmak. 22. Oyunda herhangi bir rolü oynamak. 23. Ulaşmak, varmak. 24. Karaya ayak basmak. 25. Yayılmak, duyulmak. 26. Olmak, bulunmak, var olmak. 27. Bir iddia ile ortalıkta görünmek. 28. Yayılmak. 29. Karşı gelebilmek, boy ölçüşmek. 30. Bulaşmak. 31. Yapmak. 32. Bulunduğu yeri bırakıp başka yere geçmek, taşınmak, ayrılmak. 33. Bir sebeple bulunulan yerden ayrılmak. 34. Niteliği anlaşılmak. 35. Davranışta herhangi bir niteliği bulunmak. 36. Yerinden oynamak. 37. Görünür veya belli bir durumda bulunmak. 38. Oluşmak, olmak. 39. Piyasaya sürülmek. 40. Bitmek, büyümek, sürmek. 41. Verilmek. 42. Geçmek. 43. Yeni yetişip satışa sunulmak. 44. Yükselmek, artmak. 45. Arttırmak, fiyatı yükseltmek. 46. Sesini yükseltmek. 47. Büyük abdest bozmak. 48. Giderilmek, yok olmak. 49. Unutmak. 50. Doğmak. 51. Vermeye katlanmak. 52. Yayımlanmak. 53. Gelmek. 54. Gerçekleşmek. 55. Bulunduğu yerden fırlamak, kopmak. 56. Düzeni bozulmak, eskisinden daha değişik, kötü bir duruma gelmek. 57. Flört etmek (TS). *krş. dış, taş, taş-, taşık-* vb.

Rus. çigárit' "kaldırmak, çıkarmak" (Şip. 390).

Erm. çikmiş illal "çıkma" (Aç. 274).

Srp. čikati "birine meydan okumak, kavgaya çağırma"; čikárma "birini öfkeliendirme, kızdırma, zıvanadan çıkarma"; (Mik. 40; Škal. 176).

çık- eylemi Farsça, Ermenice, Bulgarca, Sırpça ve Arnavutçada ad ya da ad ya da ad soylu bir sözcük olarak veya kalıplaşmış bir söz öbeği olarak örneklenmiştir.

Far. çih, çah! "çık, çıkıp git!", çihçihi , çahçahi, çağçağa "çık çık, bir çocuk oyunu" (TMEN 2020; Erş. 129).

Erm. çıkartma "denizden karaya asker çıkarma"; çikiş "azarlama, çıkışma".

Bul. çakım "hasat edilmiş veya sürülmüş tarlanın çizgileri, çubuk, şerit"; çakımcıya, çıkımcıya "önden giderek hasatçılara yol açan biçici" (Alf. 278).

Srp. čik! "meydan okuma sözü: çık!".

Arn. çık "dışarı çık, defol!" (Mey. 447, Nor. 35) (Karaağaç, 2008, s. 196-197).

çıldır- 1. Delirmek, aklını oynatmak. 2. Israrla istemek, büyük arzu göstermek (TS). *krş. al- , çal 2, çal- 2, alda-, yalan* vb.

Erm. çıldırmış íllal “delirmek, deli olmak” (Aç. 274).

Bul. çavdardísvam “çıldırmaq, deliye dönmek” (Alf. 277).

Yun. çıldirdízo “delirmek, aklını kaçırmak, feryat etmek” (Kuk. 105) (Karaağaç, 2008, s. 198).

çırp- 1. Kanatları hızla ve kesik kesik hareket ettirmek. 2. Halı, kilim vb. şeyleri hızla ve kesik kesik silkelemek. 3. İki şeyi birbirine çarpmak. 4. Bir şeyin ucundan bir parça kesmek. 5. Sulu yiyecekleri hızla ve sürekli olarak çatal, kaşık vb. ile karıştırmak. 6. Çalmak, hırsızlık etmek. 7. Güreşte rakibinin kollarını beli hizasında sımsıkı kavrayarak minderde kendi üzerinden sağa ve sola sırtüstü savurmak (TS). *krş.* **çap- çarp-** vb.

Erm. çırpmış ínel “kesmek” (Aç. 275) (Karaağaç, 2008, s. 199-200).

çiftleş- 1. Bir şey tek iken bir tanesinin daha katılmasıyla iki olmak. 2. Erkek ve dişi hayvan veya bitki hücreleri döllenmek için bir araya gelmek (TS).

Erm. çiftleşmiş íllal “birleşmek”; çiftleşdirmiş ínel “birleştirmek, üremeleri için hayvanları birleştirmek” (Aç. 278) (Karaağaç, 2008, s. 202).

çiğne- 1. Ağza alınan bir şeyi dişler arasında ezmek, öğütmek. 2. Ayak veya tekerleği altına alarak ezmek. 3. Uyulması gereken kural veya yasaya uymamak. 4. Sayılması gereken bir şeyi saymamak. 5. Egemenliği altına almak, hükmetmek (TS).

Yun. çeğnedízo “çiğnemek” (Geor. 143) (Karaağaç, 2008, s. 202).

çitile- Kirini çıkarmak için çamaşırın iki yanını ele alıp birbirine sürmek (TS).

Erm. çitilenmiş ínel “yıkarken çamaşırı sürtmek” (Aç. 275) (Karaağaç, 2008, s. 205).

çitile- eylemi Ermenicede ad türü bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Erm. çiti “sürtme”.

çiz- 1. Çizgi çekmek. 2. Resmini yapmak, resmetmek. 3. Çizgiler hâlinde belirtmek, desenini yapmak. 4. Çizgi hâlinde berelemek. 5. Geçersiz kılmak için üzerine çizgi çekmek (TS). *krş.* **yaz- 1, yar-, çiz-, kaz-, kazma, karık, arık, ark** vb.

Erm. çizmiş ínel “çizgi çekmek, yarmak”; çizdirmiş ínel “çizdirmek, çizmek” (Aç. 270).

Bul. çizdósvam, çizdósam “çizmek, çizgi çekmek” (Gab. 910).

Yun. çizáro “çizmek, çizgi çekmek” (Gia. 163) (Karaağaç, 2008, s. 206).

çiz- eylemi Ermenicede ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Erm. çizgi “çizgi; yarık”; çizík “çizgi”; çizíklí “çizgili”.

çiz- eylemi Arapçada çekimli biçimiyle yer almıştır.

Ar. cazz “çizdi”; cazzi ’l- kitâbî “yazıyı çizdi” (ŞY 165).

çök- 1. Bulunduğu düzeyden aşağı inmek, çukurlaşmak. 2. Üzerinde bulunduğu yere yıkılmak. 3. Çömelmek. 4. Oturmak, birdenbire oturmak. 5. Deve, sığır vb. olduğu yere oturmak. 6. Şakak,

avurt vb. içeri doğru girmek, çukurlaşmak. 7. İnerek kaplamak. 8. Tortu dibe inmek. 9. Sarsılıp dinçliğini yitirmek. 10. Son bulmak, yıkılıp dağılmak. 11. Basmak, yayılmak. 12. Yoğun bir biçimde duymak. (TS).

Far. çökiden “çöktürmek, diz çöktürmek” (TMEN 1142, 1144).

Erm. çökmüş inel, çokelu “diz çökmek, göçmek, yığılmak” (Aç. 273, 280; Eug. II, 282).

Mac. csökkenni “çökmek, azalmak, eksilmek” (MTESz. I, 562; Pal. 61; TMEN 1144; Lig. 89, 320).

Yun. çoktío “eğilmek, bükülmek; güçsüzleşmek, yaşlanmak” (Kuk. 106) (Karaağaç, 2008, s. 212).

çök- eylemi Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. csökönyös “kalıcı, inatçı hastalık; serkeş kimse”.

çök- eylemi Farsçada çekimli biçimiyle de yer almıştır.

Far. çök! “(deveye) çök!”.

çöm- Çömelmek (TS). *krş.* **çumbat-, çök-, siñ-** vb.

Far. çumbatma, çombatme, çonbak “bağdaş, bağdaş kurma”; çonbak zeden “çömelmek, çönmek, bağdaş kurmak” (Erş. 136; FTS; GK) (Karaağaç, 2008, s. 212).

çöz- 1. Düğümlü, bağlı veya sarılı bir şeyi açmak. 2. Düğmeyi iliğinden açmak. 3. Saçı saçmak. 4. Bulmaca, sorun vb.nin bilinmeyen, gizli noktasını bulup açıklamak, sonuca bağlamak. 5. Bir maddeyi çözücüyle çözündürmek, onun çözeltisini yapmak. 6. Bir problemde aranan sonucu, belli ögeler yardımıyla ortaya çıkarmak, halletmek. 7. Çözgü ipini tezgâha yerleştirmek (TS). *krş.* **çeş-, şeş-, yiş-, saş-, şaş-,** vb.

Yun. çezdízo “çözmek” (Geor. 101) (Karaağaç, 2008, s. 213).

çürü- 1. Bitki ve hayvan türlü etkilerle ve en çok mikropların etkisiyle, kimyasal değişikliğe uğrayarak bozulup dağılmak. 2. Sağlamlığını, dayanıklılığını yitirmek. 3. Vurulma veya sıkışma yüzünden vücutta lekeler oluşmak. 4. (İnsan) Yıpranmak, çökmek. 5. Dava temelsiz ve kanıtsız kalmak (TS).

Erm. çürümiş illal “çürümek”; çürütmiş inel “çürütmek” (Aç. 277).

Arn. çyrdis, çorodit “çürümek”; çoroditem “çürümüş olmak”; çyryktis, çuruktis “çürütmek” (Bor. 38).

Yun. çurudízo “çürümek, bozulmak; para değerini yitirmek” (Kuk. 107) (Karaağaç, 2008, s. 217).

D:

dadan- 1. Tadını aldığı, hoşlandığı bir şeyi sık sık istemek. 2. Yarar, çıkar amacıyla veya alışkanlıkla bir yere sık sık uğramak (TS). *krş.* **tat 1, tat-** vb.

Erm. dadanmış illal “dadanmak, rahat bırakmamak, ısrarlı davranmak”; dadandırmış inel “dadanmış hâle getirmek, alıştırmak” (Aç. 332).

Bul. dadandísam “alışmak, tadını alıp ısrarla tekrar istemek” (Alf. 58) (Karaağaç, 2008, s. 218).

dağıl- 1. Toplu durumdayken ayrılıp birbirinden uzaklaşmak. 2. Değer ve birimler belli etkenlerle, oranlı olarak bölünmek. 3. Parçalanarak yayılmak, ufalanmak. 4. Karışık duruma gelmek, düzeni bozulmak. 5. Birliği, beraberliği bozulmak. 6. Bir topluluğun, kuruluşun varlığı son bulmak, fesholunmak, münfesi olmak. 7. Yavaş yavaş kaybolmak, yok olmak. (TS).

Arn. dagēndis “dağılmak; dağıtmak” (Bor. 38) (Karaağaç, 2008, s. 219).

dağıl- eylemi Farsçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Far. dāğan “dağınık, ayrı”; dāgīne “eski, kullanılmış” (Erş. 148; FTS).

dağıt- 1. Toplu durumda bulunanları birbirinden uzaklaştırmak veya ayırmak. 2. Belli bir orana göre bölüştürmek, pay etmek, tevzi etmek. 3. Herhangi bir şeyi ayrı ayrı kimselere vermek. 4. Bir şeyin veya bir yerin düzenini bozmak. 5. Güçlü bir vuruşla büyük bir zarara yol açmak. 6. İletmek, ulaştırmak. 7. Bir topluluğun varlığına son vermek, feshetmek. 8. Kurulu bir düzeni bozmak. 9. Etkisini, gücünü azaltmak, gidermek. 10. Kendinden geçmek. 11. Değişik sebeplerle kendini koyuvermek, beklenmedik davranışlarda bulunmak.

Erm. dagítmiş ínel “dağıtmak” (Eug. I. 149) (Karaağaç, 2008, s. 219-220).

dağla- 1. Kızgın bir demirle hayvan derisine damga vurmak. 2. Akan kanı dindirmek veya hasta bölümleri ortadan kaldırmak için vücudun bir yerini kızdırılmış bir metal araçla yakmak. 3. Çok sıcak, soğuk veya acı bir şeyi yakmak. 4. Acısı yüreğine işlemek (TS). **dağ 2, çoğ, çoğun vb.**

Erm. daglamiş ínel “dağlamak” (Aç. 329) (Karaağaç, 2008, s. 220).

dağla- eylemi Arapçada çekimli biçimiyle yer almıştır.

Ar. dāğ “dağ, yara”; davvağ “dağladı” (ŞY 202).

dal- 1. Suyun içine bütünüyle ve hızla girmek. 2. Bir yerin içine girmek. 3. Başka bir şeyle uğraşamayacak veya başka bir şeyi düşünemeyecek biçimde kendini bir şeye kaptırmak. 4. Kendini bilmez duruma gelmek, kendinden geçmek. 5. Uyumak. 6. Güreşte dalma oyunu yapmak (TS).

Far. talaşmişī kerdēn “dalaşmak, çekişmek, yarışmak” (TMEN 923, 924, Erş. 102).

Erm. dalmiş ílal “dalmak, batmak; dalgın ve düşünceli olmak”; daldírmış ínel “batırmak; suya kap sokmak” (Aç. 328; Eug. I, 149).

Rom. talmeş balmeş “karmakarışık, çok karışık”; a face talmeş “karıştırmak, dala bata veya bata çıka yürümek” (Lok. 201).

Bul. daldisvam, daldísam “dalmak, su altında yüzmek; suya batmak”; daldísvam se, daldísam se “bir düşünce veya bir iş içinde kendinden geçmek, dalıp gitmek”; daldírdísvam, daldírdísam, daldírdísa “daldırma usulü bitki dikmek, daldırma yapmak” (Alf. 59).

Srp. dáldisati “düşünceye dalmak, dalgınlaşmak” (Škal. 206).

Arn. dallëndis, tallandis “endişeye, merak ve telaşa düşürmek”; dallëdis, dalldis “cesaret etmek, riske girmek; delldisem “kafa yormak, düşünceye dalmak” (Mey. 59; Bor. 39, 41).

Mak. daldisuva “dalmak” (Nas. 109, 111).

Yun. daldízo “suya dalmak; batmak” (Kuk. 73) (Karaağaç, 2008, s. 221).

dal- eylemi Farsça, Urduca, Romence ve Arnavutçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Far. talaş “çaba, gayret, çalışma”; telaş “telaş, heyecan”.

Ur. talaş “arama, araştırma, soruşturma” (TMEN 923).

Erm. dalgín “düşünceli, dalgın; aptal, dikkatsiz”.

Arn. ” dalldis “heyecan için”; dallëndi, tallandi “gürültü, patırtı”; dallëdi “heyecan, coşku”; dalldi “coşkunluk”.

dala- 1. Köpek, kurt vb. dişlemek, ısırarak. 2. Zehirli böcek, ısırgan otu, sert kumaş vb. dokunarak teni acıtmak veya kaşıdırmak (TS). *krş.* **dalaş, telaş** vb.

Far. talāşmişî kerden “dalaşmak, çekişmek, yarışmak” (TMEN 923, 924; Erş. 102; FTS).

Rus. talovát’ “soymak, çalmak” (Fas. IV, 15).

dala- eylemi Farsça, Urduca ve Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Far. talaş “çaba, gayret, çalışma”; telāş “telaş, heyecan”

Ur. talaş “arama, araştırma” (Sİ; Tek.).

Mac. tolvaj “hırsız, soyguncu” (MTESz III, 936; GK) (Karaağaç, 2008, s. 221).

dalaş- 1. Köpekler boğuşup birbirini ısırarak. 2. Ağız kavgası etmek (TS). *krş.* **dala-, dalaş, telaş** vb.

Far. talāşmişî kerden “dalaşmak, çekişmek, yarışmak” (TMEN 924; Erş. 102).

Rus. talāşitsya “koşuşturmak, gürültü etmek, kapışmak” (Fas IV, 15; Şip. 304).

Erm. dalaşmiş ínel, dalaşmiş íllal “dalaşmak, kapışmak, kavgaya tutuşmak” (Aç. 328; Eug. I, 149).

Bul. dalaştısvam se, dılıştısvım sı “bir şeyle meşgul olmak; biriyle kavgaya tutuşmak” (Alf. 59). (Karaağaç, 2008, s. 222).

dalaş- eylemi Farsçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. talaş “çaba, gayret, çalışma”; telāş “telaş, heyecan”.

daniş- Bir iş için bilgi veya yol sormak, görüş almak, istişare etmek, müracaat etmek, meşveret etmek (TS). *krş.* **tan, tanı-** vb.

Far. danişten “bilmek” (Erş. 149; GK).

Erm. danişmiş íllal “görüşmek, akıl soruşturmak” (Aç. 330).

Mac. tanulni “öğrenmek”; tanítani “öğretmek”; (MTESz. III, 836; GK)

Bul. danaştısvam se “danışmak, görüş sormak, akıl almak” (Alf. 60).

Yun. danistízo “danışmak, sormak” (Geor. 7; Gia. 158) (Karaağaç, 2008, s. 226).

danış- eylemi Farsça ve Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. dānişik “toplantı, müzakere, görüşme; danışma meclisi”.

Mac. tan “bilgi; bilim”; tanár “öğretmen”; tanács “öğüt, nasihat, danışma”; tanú “şahit; delil”.

danış- eylemi Arapçada çekimli biçimiyle yer almıştır.

Ar. dānaş “danıştı”; yidāniş “danışıyor” (Kun. 171; ŞY 203).

davran- 1. Bir kimseye veya bir şeye karşı belli tavır takınmak. 2. Bir şeye el atmak, girişmek. 3.

Bir işi yapmaya hazır olmak, hazırlanmak (TS). *krş.* **tepren-** vb.

Erm. davranmış ínel “hareket etmek, iş görmek” (Aç. 332).

Bul. davrandısvam, davrandısam “canlanmak, dirilmek, kendine gelmek; karşı çıkmak”;

davrandısvam se, davrandısam se, davrandısa se “iyileşmek, sağlığına kavuşmak; yeniden sağlığını kazanmak; hazır olmak, hazırlanmak” (Gran. 112; Alf. 58) (Karaağaç, 2008, s. 228).

davran- eylemi Bulgarcada çekimli biçimiyle yer almıştır.

Bul. davránma “dur, hareket etme, karşı koyma!” davrán “davran, hazırol”.

dayan- 1. Bir yere yaslanmak, kendini dayamak. 2. Kullanışı uzun sürmek, dayanıklı olmak. 3.

Zarar görmemek, varlığını korumak, hasar görmemek. 4. Birinden, bir şeyden güç almak,

güvenmek; istinat etmek. 5. Tutunmak, karşı durmak. 6. Bir şeyin üzerinde kurulmuş olmak,

istinat etmek. 7. Güç bir duruma katlanmak, çekmek, sabretmek, tahammül etmek. 8. Varmak,

ulaşmak. 9. Bütün gücünü kullanarak bir işi yapmak. 10. (İstenmeyen işler için) Sonunda birinin

veya bir şeyin üzerinde kalmak. 11. Hız vermek. 12. Yetişmek, yeter olmak (TS). *krş.* **daya-**,

diren-, döz- vb.

Ar. dāyan “dayanıklı olmak”; idayen, madayene “dayanmak, direnmek” (Kun. 172; ŞY 248; Ayt. 58).

Erm. dayanmış ílal “direnmek, destek olmak; dayanıklı olmak” (Aç. 330).

Rom. dāinui “dayanmak, sürmek, devam etmek” (Mik. 44; Lok. 1993).

Bul. dayandısvam, dayandısam, dayandısa “dayanmak, direnmek; sabretmek, tahammül etmek;

ulaşmak, tutmak, yetişmek; eklemek, katmak”; dayattısvam, dayattısa “diretmek; ödetmek;

güvenmek, teslim etmek” (Gran. 142; Gab. 172; Alf. 62, 66, 81).

Srp. dajánisati se, dojánisati se “dayanmak; sabretmek; tutunmak; güvenmek” (Mik. 44; Škal. 205).

Arn. dajandis “dayanmak, direnmek” (Bor. 39).

Mak. dayandisuva “dayanmak” (Nas. 111).

Yun. dayandízo, dağiantízo, tağiantó “dayanmak, direnmek; katlanmak, sabretmek” (Mik. 44;

Kuk. 73; Ahl. 66; Gia. 157) (Karaağaç, 2008, s. 229).

dayan- eylemi Arapça, Ermenice, Bulgarca ve Sırpçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak veya bir söz öbeği olarak örneklenmiştir.

Ar. žayyān “dayanıklı elbise; güçlü adam”.

Erm. dayanıklı “sağlam, dirençli”.

Bul. dayanakliya “dayanıklı; sabırlı”; dayansín, dıyínsín, dıyısín, deyán “zavallı, sıksın dişini!” dınsín “çok fazla, pek çok”.

Srp. dajànli, dojànli “dayanıklı, güçlü; sabırlı”

dayan- eylemi Arapça ve Sırpçada çekimli biçimiyle yer almıştır.

Ar. zāyana “dayanıklı oldu”

Srp. dajana! “dayan, tutun!”

dayat- 1. Dayama işini yaptırmak. 2. Kendi istediğini yaptırmakta direnmek. 3. Başkasının isteğine karşı koymak. 4. Empoze etmek (TS). *krş.* **daya-, diret-, döz-** vb.

Erm. dayatmiş ínel “desteklemek, direnmek”; dayattırmış ínel “diretmek” (330).

Bul. dayattísвам, dayattíша “diretmek, ödemek; güvenmek, teslim etmek” (Gran. 142; Gab. 172; Alf. 62, 66, 81).

Yun. taǵiantó, taǵiadízo, tantó “dayanmak, direnmek; katlanmak, sabretmek” (Kuk. 73) (Karaağaç, 2008, s. 230).

dayat- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. dayanakliya “dayanıklı, sabırlı”.

de- 1. Söylemek, söz söylemek. 2. Söylemek, söz söylemek. 3. Bir dilde karşılığı olmak. 4. Herhangi bir ses çıkarmak. 5. Herhangi bir ses çıkarmak. 6. Düşünmek. 7. Oranlamak. 8. Ummak. 9. Erişmek. 10. Bir işe kalkışmak, yeltenmek (TS). *krş.* **dil, ilen-, elçi, kolt-, dile-, yalavaç, dilmaç, kala-, kolmaşık, kılavuz, keleşü** vb.

Far. téşmiş kerdén “konuşturmak, soruşturma yapmak” (TMEN 1001).

Erm. dēmiş ínel “söylemek” (Aç. 332, 333, 337; Eug. I, 152).

Arn. demek “ad vermek, adını koymak” (Bor. 41, 42).

de- eylemi Arapça, Ermenice, Bulgarca, Sırpça, Makedonca ve Yunancada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak veya bir söz öbeği olarak örneklenmiştir.

Ar. damak “demek ki, yani”; dī gal bāḥ “haydi gel bak” (Kun. 133; ŞY 208, 214; AYT. 59).

Erm. dé, déimdi “peki, öyleyse”; deyi, teyi “diyerek; dolayı”; deye “diyerek, dolayı”.

Bul. demék “demek ki..., yani; böyle”; dendi “gerçekten; eğer” (Gran. 42, 112; Gab. 184; Alf. 64).

Srp. délum “diyelim, diyelim ki”; démek “demek, demek ki” (Škal. 210).

Arn. demekdé “demek ki, olabilir ki”; dijexhek “diyecek, görüş, düşünce”

Mak. demek “demek ki...” (Nas. 231, 234, 246).

Yun. demék “demek; demek ki” (Kuk. 74) (Karaağaç, 2008, s. 231).

de- eylemi Arapçada çekimli biçimiyle de yer almıştır.

Ar. dī “de, söyle!”.

değ- 1. Aralık kalmayınca kadar birbirine yaklaşmak, dokunmak, temas etmek. 2. Ulaşmak, erişmek. 3. İstenilen yere düşmek, rast gelmek, isabet etmek (TS).

Far. tékemişī kerden, nikemişī kerden “izlemek, ardını bırakmamak” (TMEN 388, 391, 392; GK).

Erm. deydirmiş ínel “değirmek” (Aç. 334).

Mac. tekinteni “değirmek, bakmak, ilgilenmek; dikkate almak, önem vermek”; tekintgetni “bakınmak” (MTESz III, 878; GK).

Bul. deydísvam, deydíša “değmek, ulaşmak, erişmek; eline geçmek” (Alf. 63).

Srp. dégdísati “değmek; yetişmek, ulaşmak; karşılaşmak, rastlamak; bildirmek, haber vermek” (Škal. 208).

Arn. degdís “gönderme, yollama”; degdíssem “varmak, yakınına gelmek, ulaşmak” (Mey. 62; Bor. 40) (Karaağaç, 2008, s. 232).

değ- eylemi Farsça ve Macarcada ad ya ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Far. nıkevül “izci, iz sürücü”; nöker “arkadaş”.

Mac. tekintve “bakarak, göre; bakımından, açısından”.

değiş- 1. Başka bir biçim veya duruma girmek, tahavvül etmek. 2. Yerine başka şey veya kimse gelmek. 3. Karşılıklı alıp vermek, mübadele etmek. 4. Değiştirmek (TS). *krş.* **teg, denk, değin-, dön-** vb.

Far. tegişmişī kerden “armayan vermek” (TMEN 921; Erş. 152).

Ar. dāyış, dāğış, dākīş “değiştirmek, mübadele etmek, değiş tokuş etmek; rıza ile aralarında yer değiştirmek; dağış, idagiş, madagaşe “değiştirmek, takas etmek” (Muh. 181; Kun. 132; ŞY 203; Ayt. 59).

değiş- eylemi Arapça ve Ermenicede ad ya ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Ar. becayış, değıştirme”.

Erm. deyiş dokuş “değişim, trampa, değıştirme” (Aç. 333) (Karaağaç, 2008, s. 233).

dene- 1. Değerini anlamak, gerekli niteliği taşıyıp taşımadığını bulmak için bir insanı, bir nesneyi veya bir düşünceyi sınamak, tecrübe etmek. 2. Bir işe, başarmak amacıyla başlamak, girişimde bulunmak, teşebbüs etmek (TS). *krş.* **teg, denk, denge, tenge, değış-, sına-, cın, sagu 2, sagula-** vb.

Erm. denemiş ínel “denemek, sınamak” (Aç. 334).

Bul. daylemék, denedísvam, denedísam “denemek, test etmek, sınamak”; denetísvam, denetísam “dikkat etmek, gözden geçirmek” (Alf. 63, 64) (Karaağaç, 2008, s. 235).

dene- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. denemek-için “denemek için, sınamak için”.

depreş- Yeniden ortaya çıkmak, nüks etmek (TS) *krş.* **tep-, deprem, tepük, tepke, tekme vb.**

Bul. debreštísvam, dibrištísuvam “hareketlenmek, harekete geçmek, depreşmek, kıpraşmak” (Alf. 62) (Karaağaç, 2008, s. 236).

devir- 1. Ayakta veya dik duran bir şeyi düşürmek, yatay duruma getirmek. 2. Bir yönetim organının veya başkanının yönetim gücünü zorla elinden almak. 3. Bütünüyle içmek. 4. Bir yana eğmek. 5. Bir kitabı başından sonuna kadar okuyup bitirmek (TS). *krş.* **evir-, çevir-** vb.

Erm. devirmiş ínel “devşirmek”; devrilmiş íllal “devrilmek” (Aç. 334).

Mac. tekemi “çevirmek, burmak, döndürmek; sarmak, bükme” tekercselni “çevirmek, yuvarlamak, döndürmek” (MTESz. III, 877, 878; Pal. 183; GK).

Srp. odevréčiti “devirmek, çevrilmek, yan dönmek” (Škal. 498).

Yun. devirdízo “devirmek, yıkmak”; devrilmúša “aşağı çevrilmiş, ters dönmüş” (Kuk. 74; Geor. 65) (Karaağaç, 2008, s. 242).

dik- 1. Bir cismi dik olarak durdurmak. 2. Yetiştirmek için bir bitkiyi toprağa yerleştirmek. 3. Bardak, kadeh, testi vb. kapların içindekini bir çırpıda, bir solukta içmek. 4. Beklemek için birini bir şeyin başına getirmek. 5. Top, taş vb.ni dikine havaya atmak. 6. Yapı kurmak, inşa etmek. 7. Top vb.ni oyun alanında belirli bir yere koymak. 8. Biçilmiş veya yırtılmış kumaş, deri, yara vb.ni iğneye geçirilmiş iplikle tutturmak (TS). *krş.* **dik** vb.

dik- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. dikíciya “ayakkabı tamircisi” dikicilík “ayakkabı tamirciliği” (Gran. 8, 143; Gab. 204; Alf.74) (Karaağaç, 2008, s. 243).

dil- 1. Bir bütünü ince ve yassı parçalara ayırarak kesmek. 2. Yarmak (TS). *krş.* **del-, deş-** vb.

Far. tîşe “keser, marangoz çekici” (FTS; GK).

Mac. tiolni “dilmek, kesmek, dilimlemek” (MTESz. III, 918; Pal. 192) (Karaağaç, 2008, s. 244).

dil- eylemi Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. tiló “tılıg, keski, kendir, kenevir ve kargı gibi örgü malzemesini dilmeye yarayan alet”.

dile- 1. Birinden bir şeyin yapılmasını istemek, rica etmek, arzu etmek 2. Biri için bir dilekte bulunmak. 3. Canı istemek (TS). *krş.* **dil, ilen-, elçi, kolt-, dile-, yalavaç, dilmaç, kala-, kolmaşık, kıla- vuz, keleşü vb.**

Yun. diladás “dilenmek”; diledízo “dilemek, istemek” (Geor. 95, 229) (Karaağaç, 2008, s. 245).

dillen- 1. Konuşmaya başlamak. 2. Konuşma yeteneği olmayan varlık konuşmak, dile gelmek. 3. Onaylanmayan bazı davranışlar sebebiyle hakkında dedikodu yapılmak, dile düşmek (TS). *krş. til, elçi, yalavaç, kılavuz vb.*

Arn. delendis, telendis “karalamak”; delendisem “dalaşmak, savaştak, kavgaya etmek” (Bor. 41).

Yun. dulettiménos “tecrübeli olmak, denemek” (Gia. 174) (Karaağaç, 2008, s. 245).

dinle- 1. İşitmek için kulak vermek. 2. Birinin sözünü, öğüdünü kabul edip gereğince davranmak. 3. Uymak, baş eğmek, itaat etmek. 4. Kulakla veya dinleme aletiyle hastayı muayene etmek (TS).

Erm. dinlemiş illal “dinlemek” (Eug.I, 144).

Srp. dinléisati, dinléjisati “dinlemek” (Škal. 219).

Yun. deynetízo, daynatízo “dinlemek, itaat etmek, dikkate almak, ilgi göstermek” (Gia. 159) (Karaağaç, 2008, s. 247).

dinlen- 1. Güç kazamak için çalışmaya ara vermek, yorgunluğu gidermek, istirahat etmek. 2. Önemsemek, öğüdü yerine getirilmek. 3. Bazı yiyecek ve içeceklerin tadını arttırmak, kolay pişmesini sağlamak gibi sebeplerle bir süre bekletmek (TS).

Bul. izdilindísvam se, izdilindíša se “ağırdan almak, gecikmek” (Alf. 101) (Karaağaç, 2008, s. 247).

diren- 1. Herhangi bir düşüncede, bir istekte veya bir durumda ayak diremek, inat etmek, ısrar etmek, taannüt etmek (TS). *krş. dayan-, döz- vb.*

Mac. túrni “dayanmak, direnmek; katlanmak, tahammül etmek” (Gom. 323; MTESz. III, 1014; Pal. 208).

Srp. dířindžiti, dířinčiti, říngati, dringati “direnmek, ağır ve zor bir iş yapmak” (Škal. 219) (Karaağaç, 2008, s. 248).

diren- eylemi Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. türelem “dayanıklık, sabır, tahammül”.

diril- 1. Güçlenip canlanmak. 2. Solmuş, pörsümüş bitki durumundayken yeniden canlılık kazanmak, diri duruma gelmek. 3. Hasta yeniden sağlığını kazanmak, iyileşmek. 4. Öldüğü sanılan şey canlılık kazanmak. 5. Yeniden etkin olmak, geçerli duruma gelmek (TS).

Erm. dirilmiş illal “canlanmak, hayata dönmek; güçlenmek, dayanıklı hâle gelmek” (Aç. 338) (Karaağaç, 2008, s. 248).

diril- eylemi Farsçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Far. tiriltgen “yaşatan, can veren tanrı” (TMEN 895).

diz- 1. Bazı nesneleri iplik, tel vb.ne geçirmek. 2. Yan yana veya üst üste sıralamak. 3. Harfleri yan yana getirerek yazı düzenlemek. 4. Düzenlemek, hazırlamak (TS). *krş. düz-, töre, tüzük vb.*

Erm. dizmiş ínel “dizmek, düzene koymak” (Aç. 337).

diz- eylemi Arnavutçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Arn. dizme “sıralama, düzene koyma; tahtaları dizerek yapılan oda veya ev” (Mey. 79) (Karaağaç, 2008, s. 251).

doğur- 1. Yavru dünyaya getirmek, doğum yapmak. 2. Ortaya çıkmasına yol açmak, sebep olmak (TS).

doğur- eylemi Bulgarçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. dúurcíyka “hamile, yüklü” (Alf. 81) (Karaağaç, 2008, s. 253).

doku- 1. Tezgâhta ipliği, çözgü ve atkı durumunda kullanarak kumaş yapmak. 2. En ince noktalarına kadar özen göstererek, emek vererek ortaya çıkarmak. 3. Ağacın yemişlerini sırkla vurarak indirmek (TS). *krş.* **çak-, sok-, tokmak, çekiç** vb.

Rus. tkat' “dokumak, örmek; işlemek, donatmak” (RTS; GK).

Mac. tukmálni “dokumak, örmek, sıklaştırmak” (MTESz. III, 823, 997; GK) (Karaağaç, 2008, s. 253).

doku- eylemi Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. takács “dokumacı, dokuma işçisi”.

dokun- 1. Nesnelerin sıcaklık, soğukluk, sertlik, yumuşaklık vb. niteliklerini derinin altındaki sinir uçları aracılığıyla duymak, değmek, el sürmek, temas etmek. 2. Karıştırmak. 3. Almak, kullanmak, el sürmek. 4. Sağlığını bozmak. 5. Tedirgin etmek, sataşmak. 6. (İyilik, kötülük gibi kavramlarda) Olmak. 7. (İnsan için) içine işlemek, duygulandırmak, etkilemek, koymak, batmak. 8. İlişkin, ilgili olmak, değinmek. 9. Hafifçe değmek. 10. Onur, anlayış vb. ile uyuşmaz bir durum ortaya çıkmak (TS).

Bul. dokundísam, dokundísam “değmek, dokunmak”; incitmek; yıkmak, tahrip etmek”; dokunmák , dukunmák “aşağılama, hakaret” (Alf. 77, 78).

Srp. dokúnisati, dokúndisati “dokunmak, ellemek; içine işlemek, duygulandırmak, rahatsız etmek” (Škal. 222).

Arn. dokundis, dokëndis, dogëndis “dokunmak, incitmek, zarar vermek” (Bor. 44).

Mak. dokundísuva, dokundisa “dokunmak” (Nas. 111, 211).

Yun. dokundizo “dokunmak, değmek; sataşmak, takılmak” (Kuk. 76) (Karaağaç, 2008, s. 253-254).

dol- 1. Dolu duruma gelmek. 2. Bir yere iyice yayılmak, kaplamak. 3. Bir yerde pek çok kimse toplanmak, kalabalık duruma gelmek. 4. (Süre, hesap) Tamamlanmak. 5. Sabrı tükenip öfkesi taşacak duruma gelmek (TS). *krş.* **dolu, tele, tola, telim** vb.

Mac. telik “dolmak, dolu olmak; tamam olmak, bitmek; geçmek” (MTESz. III, 880, 882; GK).

Rom. doldora de bani “zenginleşmek, zengin olmak” (Lok. 531)

Srp. dólmiti, nadólmiti, nadólísati “dolmak”; dolídati “doldurmak, mideyi çok fazla kahve içerek şişirmek; ölçüden fazla içmek” (Škal. 223, 481) (Karaağaç, 2008, s. 254).

dol- eylemi Macarca ve Romencede ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. tele “dolu; çok”; teljes “tam, tamam, bütün”; teljesen “tamamen, bütünüyle”.

Rom. doldora “dolu, dopdolu, pek çok”.

dola- 1. İplik, şerit, tel gibi nesneleri bir şeyin üzerine döndürerek sarmak. 2. Sarmak, kavuşturmak (TS). *krş.* **eş, tuş, koş, koş-, tuşa-, tuşak, dolak, dolama, koşuk, koşma** vb.

dola- eylemi Farsçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. dolā “dolanmış, bükülmüş” (FTS; GK) (Karaağaç, 2008, s. 254).

dolan- 1. Bir şeyin çevresine sarılmak. 2. Bir şeyin çevresinde dönmek, gezmek. 3. Karışmak, dolaşmak. 4. Gelişigüzel gezmek (TS). *krş.* **dola-, eş, tuş, koş, tuşak, koşma, koşuk, tuşa-** vb.

Bul. daldísati “dolanmak” (Mik. 50).

Arn. telaş; endişe”; donléndis, tantis “rahatsız etmek, endişe uyandırmak” (Mik. 50)

Yun. daldízu “dolanmak” (Mik. 50). (Karaağaç, 2008, s. 255).

dolan- eylemi Arnavutçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Arn. dalendi “huzursuzluk, heyecan”.

dolandır- 1. Dolanma işini yaptırmak. 2. Dolaştırmak. 3. Birisini aldatarak parasını veya malını elinden almak (TS).

Erm. dolandírmış ínel “dolandırmak” (Aç. 341).

Bul. dolandírdísvam, dolandírdísam, dolandírdíşa “aldatmak, kandırıp soymak” (Gran. 173; Gab. 214; Alf. 78).

Arn. dollandërdis “aldatmak, kandırmak, dolandırmak” (Bor. 44)

Yun. dolandírdízo “aldatmak, yalan sözlerle kandırmak” (Kuk. 76; Gia. 164) (Karaağaç, 2008, s. 255).

dolandır- eylemi Ermenice ve Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Erm. dolandírící “dolandırıcı”.

Bul. dolandírcíya, dolándarciya “aldatıcı, yalancı”; dolandírcilík “yalancılık, aldaticılık, dolandırıcılık”.

dolaş- 1. Gezmek, gezinmek. 2. Doğru gitmeyip yolu uzatmak. 3. Dönüp başka bir yönden gelmek. 4. Kan, damarlarda yer değiştirmek. 5. Saç, iplik vb. şeyler birbirine karışarak güç çözülür duruma gelmek. 6. Bir yeri belli bir amaçla gezmek. 7. Denetlemek amacıyla bir yeri

gezmek. 8. Bir şey üzerinde hafifçe hareket etmek. 9. Gezinmek. 10. Çok kimse tarafından söylenmek. 11. Belirmek (TS). *krş. dola-, tuşa-, eş, tuş, koş, tuşak vb.*

Erm. dolaşmış illal “dönmek, dolaşmak” (Aç. 341).

Yun. dolastízo “gezmek, gezinmek” (Kuk. 76) (Karaağaç, 2008, s. 256).

dolaş- eylemi Ermenicede ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Erm. dolaşık “karışık, karmaşık, dolaşık”.

doldur- 1. Dolmasını sağlamak, dolu duruma getirmek. 2. Araç deposunu akaryakıtla tamamen dolu duruma getirmek. 3. Ateşli silahların içine mermi sürmek. 4. Bildirge, çizelge, fiş vb. basılı kâğıtların boş yerlerini tamamlamak. 5. Yaşını, yılını bitirmek. 6. Ses, koku yayılıp kaplamak. 7. Belirli bir süreyi kaplamak, almak. 8. Canlılık kazandırmak. 9. Birini, başkası için kötü düşünecek duruma getirmek (TS). *krş. dol-, dolu, tele, delim, deli dolu vb.*

Srp. dolidati, nadolidati (se) “doldurmak, aşırı yemek” (Škal. 223, 481).

Arn. dórdullis “doldurmak” (Bor. 44).

Yun. doldurdízo “doldurmak, tıka basa doymak; çok koymak” (Kuk. 76) (Karaağaç, 2008, s. 256).

doldur- eylemi Arnavutçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Arn. dórdull “dolu”.

donat- 1. Birinin giyimini sağlamak. 2. Göz alıcı şeyler kullanarak gösterişli bir duruma getirmek, süslemek. 3. Bir şeyin iş görebilmesi için gereken nesneleri, gereçleri katmak, teçhiz etmek. 4. Sövmek veya azarlamak (TS).

Erm. donatmış ínel “süslemek; azarlamak, paylamak” (Aç. 342).

Bul. donattísvam, donattísam “gerekli malzemeyi koymak, düzenlemek; süslemek” (Alf. 79).

Arn. donatis “süslemek” (Mey. 71; Bor. 44) (Karaağaç, 2008, s. 258).

donat- eylemi Arnavutçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Arn. donati “süs, ziynet, bezek”.

doy- 1. İsteği kalmayınca kadar yemek, açlığı kalmamak. 2. Bir gereksinimini yeteri kadar karşılamak. 3. Yeter bulmak, kanmak, tatmin olmak (TS). *krş. dol-, tele, delim, dolu vb.*

Mak. doyaduva, doyade “doymak, yemeğini bitirmek” (Nas. 107, 118; MTS) (Karaağaç, 2008, s. 259).

doy- eylemi Bulgarca ve Makedoncada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. doyún, duyún “doyum”; doyunce “doyuncaya kadar, doyasıya”; dóymacak “aç, acıkmış kimse” (Alf. 77, 79).

Mac. doyunce “doyunca, doyuncaya kadar”.

döşe- 1. Bir tabanı, tahta, karo, mermer gibi yapı gereçleriyle kaplamak. 2. Açıp yaymak; kumaş, halı gibi şeyleri bir yeri iyice örtecek biçimde sermek. 3. Bir ev veya dairenin oturulabilir duruma gelmesi için gerekli eşyayı oraya yerleştirmek. 4. Yerleştirmek (TS). *krş. eş, tuş, tüş, koş, töle-, dola-* vb.

Erm. döşenmiş íllal “döşenmek, döşeli olmak”; döşetmiş ínel “döşemek, döşetmek” (Aç. 336).

Bul. dyşedísvam, dyuşedísam “odayı döşemek, evi dayayıp döşemek” (Alf. 83) (Karaağaç, 2008, s. 260).

döv- 1. vurarak canını acıtmak. 2. Çamaşır, halı vb.ni tokaç, sopa gibi şeylerle vurarak temizlemek. 3. Bir şeyi toz durumuna getirmek için ezmek. 4. Ezmek veya çırpma. 5. Ateşte ısıtılarak yumuşatılmış bir madeni, vurarak istenilen biçime getirmek. 6. Topa tutmak. 7. Çarpma, vurma. 8. Davul vb. çalmak, vurma (TS). *krş. tokmak, tok-, tokı-, çak-, sok-, savaş* vb.

döv- eylemi Arapçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Ar. dūgārim, gūdārim “ister istemez, zorla, kaba kuvvetle” (Muh. 206; ŞY 317) (Karaağaç, 2008, s. 261).

döz- Dayanmak, sabretmek (TTAS). *krş. dire-, ter-, direk, daya-, dayak* vb.

Mac. túrni “dayanmak, direnmek; katlanmak, tahammül etmek” (Gom. 323; MTESz. III, 1014; Pal. 208) (Karaağaç, 2008, s. 261).

döz- eylemi Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. türelem “dayanıklılık; sabır”.

dur- 1. Hareketsiz durumda olmak. 2. İşlemez olmak, çalışmamak. 3. Bir yerde bir süre oyalanmak, eğlenmek, eğleşmek, tevakkuf etmek. 4. Dinmek, kesilmek. 5. Varlığını sürdürmek. 6. Var olmak. 7. Beklemek, dikilmek. 8. Yaşamak. 9. Birisinin malı olarak bulunmak veya o malla ilişkisi olmak. 10. Kalmak. 11. Hareketsiz durumda olmak. 12. Bir yerde olmak veya bulunmak. 13. Belli bir durumda, bir görevde bulunmak. 14. (Olumsuz biçimiyle) Ara vermeden, sürekli olarak. 15. Bir konuyla çok ilgilenmek, üstüne düşmek. 16. *yard. f.* : çekimli bir fiille süreklilik bildiren birleşik fiiller oluşturur (TS). *krş. durmuş, dursun, er-, ker-, kerge-* vb.

Bul. durdísam, durdísam “durmak, bitmek, tükenmek” (Alf. 81).

Arn. durón, nduris “bir şeye tahammül etmek, sabretmek, katlanmak”; durati “sabretmek, tahammül etmek” (Mik. 51; Mey. 77; Kak. 134; Bor. 45).

Mak. durli “tembellik yapmak” (MTS 115) (Karaağaç, 2008, s. 263).

dur- eylemi Ermenice, Macarca, Romence, Bulgarca, Sırpça, Arnavutça ve Makedoncada ad ya ad soylu bir sözcük veya bir söz öbeği olarak örneklenmiştir.

Erm. durbak “babacan, cana yakın” (Aç. 340).

Bul. duraki “şeftali cinsi”; durbakalım “dur bakalım!”; dırma “işe yaramaz, döküntü, kullanışsız”; dur-dabak “ılgın ağacı”; durgún-in “arık hayvan, cılız hayvan”; durucák “bebek arabası; el arabası”.

Srp. dırmadan “durmaksızın, sürekli”; dırāšan, dırátan, dırēcan, dırēcli “dayanıklı; sabırlı”; dır bakálum “bekle de görelim!”; dırati, izdúratı, nadúratı “sabretmek, dayanmak, katlanmak”; nadurávati se “dayanıklı olup olmadığını sınamak” (Mik. 51; Lok. 548; Škal. 228, 355, 482).

Arn. durim “sabır, tahammül”; durúatšm, durušm, durúk “sabırlı, sebatlı”

Mak. durla “üşengeç, tembel”.

dur- eylemi Bulgarca, Sırpça ve Arnavutça ve Macarca ve Romencede çekimli biçimiyle de yer almıştır.

Bul. dur “dur!”.

Srp. dur, dura! “dur, bekle, kıpırdama!”.

Arn. dura, dur! “bekle, dur!”.

Mac. dur! “dur, bekle!” (Kak. 134).

Rom. durbac “dur, dur bak!” (Şay. I, 63; Wendt, 82; Kak. 134).

durul- 1. Duru duruma gelmek. 2. Gürültü, kımıldanış, karışıklık, yağış, yel dinmek, sükun bulmak. 3. Uslanmak, sakinleşmek (TS).

Erm. durulmiş íllal “durulmak, arınmak; sakinleşmek” (Aç. 340) (Karaağaç, 2008, s. 264).

duy- 1. İşitmek, ses almak. 2. Bilgi almak, öğrenmek, haber almak. 3. Sezmek, fark etmek, hissetmek. 4. Dokunma, koklama vb. duyularla algılamak, hissetmek. 5. Nesnelere dokunmakla onların sıcaklık, soğukluk, sertlik, ağırlık, hareket vb. fizik durumlarından bilgi edinmek, hissetmek. 6. Bir ruh durumu içine girmek (TS).

Srp. dújisati se “duymak, sezmek, anlamak” (Škal. 226) (Karaağaç, 2008, s. 265).

duy- eylemi Arapçada ad ya ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Ar. duvaynātī “duyduğu her şeye inanan” (ŞY 214).

dür- 1. Bir şeyi kıvrıp silindirik biçiminde, kendi üzerine sarmak. 2. Bir şeyi üst üste katlamak (TS).

Mac. túrni “dürmek, katlamak” (Gom. 322; MTESz. III, 104; Pal. 207) (Karaağaç, 2008, s. 267).

dürt- 1. Ucu sivri bir şeyle veya elle hafifçe itmek. 2. Değmek, dokunmak. 3. İstenilen şeyi yaptırmak için birine kışkırtıcı söz söylemek, tahrik etmek. 4. Uyarmak, ikaz etmek (TS).

Erm. dürtmiş ínel “dürtmek, itmek, vurmak” (Aç. 340).

Yun. dyurtízo “dürtmek” (Geor. 120) (Karaağaç, 2008, s. 268).

düş- 1. Yer çekiminin etkisiyle boşlukta, yukarıdan aşağıya inmek. 2. Durduğu, bulunduğu, tutunduğu yerden ayrılarak veya dayanağını, dengesini yitirerek yukarıdan aşağıya inmek. 3.

Yere devrilmek, yere serilmek. 4. Hava taşıtları kaza sonucu hızla yere inerek çarpmak. 5. Hava taşıtları kaza sonucu hızla yere inerek çarpmak. 6. Yağmak. 7. Vurmak, değmek, rastlamak. 8. Ölü doğmak. 9. Atlanmak, aradan çıkmak, eksik kalmak. 10. Eksilmek. 11. Bir zorunluluk sebebiyle bulunduğu yerden ayrılmak. 12. Aşırı ilgi veya sevgi göstermek. 13. Uğramak, kapılmak. 14. Yakışmak, uygun gelmek. 15. Yakışık almak. 16. Ödevi veya yetkisi içinde bulunmak. 17. Bulunmak. 18. Biriyle yaşama, çalışma, birlikte olma durumunda kalmak. 19. Bir bölüşme sonunda payına ayrılmak. 20. Kötü bir sebeple istenmeden bir yerde bulunmak. 21. İşbaşından uzaklaşmak. 22. Hızı, gücü, değeri azalmak. 23. Isı, basınç, ateş vb. eksilmek, azalmak. 24. Düşkünleşmek. 25. Bir yere ansızın gelmek, damlamak, tesadüfen gelmek. 26. Belirli zamana rastlamak. 27. Fırsat çıkmak. 28. Olmak, olumsuz bir duruma girmek. 29. Savaşta savunulmaz duruma gelerek teslim olmak. 30. Bazı deyimlerde "yürümek, birlikte gelmek" anlamlarında kullanılır. 31. Bayağılaşmak. 32. Alışmak, müptela olmak (TS).

Rus. дешевёт' "ucuzlatmak" (Fas. I, 510; RTS; GK).

Mac. dőlni "düşmek, yıkılmak, devrilmek, yakıp yıkılmak"; telepedik "konmak, mesken tutmak, oturmak, yerleşmek" (MTESz. I, 668; Pal. 66, 185; Lig. 17; GK).

Bul. dyuştisvam "düşmek, alçalmak; inmek" (Alf. 83) (Karaağaç, 2008, s. 268-269).

düş- eylemi Rusça ve Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Rus. дешыовй, дыошево, дешыовка "düşük, ucuz".

Bul. dyuşuk "uç, son; kıyı".

düşün- 1. Bir sonuca varmak amacıyla bilgileri incelemek, karşılaştırmak ve aradaki ilgilerden yararlanarak, düşünce üretmek, zihni yetiler oluşturmak, muhakeme etmek. 2. Aklından geçirmek, göz önüne getirmek. 3. Zihniyle arayıp bulmak. 4. Bir şeye karşı ilgili ve titiz davranmak. 5. Akıl etmek, ne olabileceğini önceden kestirme. 6. Tasarlamak. 7. Tasalanmak, kaygılanmak. 8. Farz etmek (TS). *krş.* eş, tuş, düş, koş vb.

Erm. düşünmiş ínel "düşünmek" (Aç. 339).

Yun. dusundízo "düşünmek" (Kuk. 77; Geor. 53, 108; Gia. 164, 165) (Karaağaç, 2008, s. 269).

düşün- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. dyuşunmedén "düşünmeden, ummadan, beklenmedik bir biçimde" (Alf. 83).

düz- 1. Bir gereksinimi karşılamak amacıyla birçok şeyi birbirini tamamlayacak biçimde bir araya getirmek. 2. Düzene sokmak, düzene koymak, sıralamak, elverişli, uygun bir duruma getirmek. 3. Yaratmak, oluşturmak, meydana getirmek. 4. Uydurmak. 5. Cinsel ilişkide bulunmak (TS). *krş.* töre, tüzük vb.

Erm. düzmiş ínel "düzmek, dizmek, sıralamak"; düzenmiş íllal "süslenmek"; düzülmüş íllal "düzenlemek, hazır hâle gelmek"; düzetmiş ínel "düzeltmek, sıraya koymak" (Aç. 338).

Bul. duzdısvam, duzdısam, dyuzdısvam dyuzdısam, dyuzdışa “düzmek, düzenlemek; giydirmek, giydirip kuşatmak; donatmak, süslemek”; duzeterdicvam “düzgün hâle getirmek, düzeltmek; düzenlemek” (Mik. 52; Alf. 80, 82).

Mak. duzdısa “düzmek” (Nas. 53, 86, 111, 217, 242).

Yun. duzdízo “düzeltmek, düzene koymak; birleştirmek, bir araya getirmek” (Kuk. 76) (Karaağaç, 2008, s. 270).

E:

edin- Kendini bir şeye sahip kılmak, kendine sağlamak, iktisap etmek (TS). *krş.* **et-, eyle-** vb.

Bul. edindısvam, edindışa “edinmek, elde etmek, almak, sahip olmak” (Alf. 85) (Karaağaç, 2008, s. 273).

eğ- 1. Düz olan bir şeyi eğik duruma getirmek. 2. Sert bir cismi bükmek (TS). *krş.* **bük-, yükün-** vb.

Mac. engagedni “boyun eğmek, söz dinlemek, itaat etmek; bırakmak, izin vermek” (MTESz. I, 768; Pal. 70; GK) (Karaağaç, 2008, s. 274).

eğil- 1. Belirli bir yönle açı oluşturacak bir durum almak, bir yöne doğru çarpılmak. 2. İnsan, bir işi yapmak için belini eğmek. 3. Başkasının baskısını veya egemenliğini benimsemek, kabul etmek. 4. Önemseyip ele almak (TS). *krş.* **bük-, bükül-, yükün-** vb.

Erm. eyilmiş íllal “eğilmek” (Aç. 100).

eğil- eylemi Bulgarca da ad ya ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. eilme, eylme “dağ ve tepe eteğindeki düzlük, bayır, bökter, yamaç” (Alf. 85) (Karaağaç, 2008, s. 275).

eğir- Yün, pamuk gibi şeyleri iğ ile büküp iplik durumuna getirmek (TS). *krş.* **ebir-, evir-, çevir-tegir-, tezgir-, dön-, değin-** vb.

Far. egirmişı kerden “döndürmek” (TMEN 652).

Mac. örölni “öğütlemek, ufalamak, dağıtmak” (MTESz. III, 36, 38; Pal. 147, 151; GK).

eğir- eylemi Farsça, Macarca ve Bulgarca da ad ya ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Far. egirmişı “dönme, dönüş”.

Mac. örölt “öğütölmüş un”.

Bul. eríl, heríl “ipek; ipekli, ipekten” (Alf. 89, 274) (Karaağaç, 2008, s. 275).

eğlen- 1. Neşeli, hoşça vakit geçirmek. 2. Bir kimsenin herhangi bir kusuru veya zayıf noktası ile alay etmek. 3. Bir yerde durmak, beklemek, tevakkuf etmek. 4. Oyalanmak (TS). *krş.* **ed, et, edle-, eyle-** vb.

Erm. eylenmiş íllal “eğlenmek; alay etmek”; eylendirmiş ínel “eğlendirmek” (Aç. 100).

Rom. a se eglindisi “eğlenmek, sohbet etmek” (Mik. 56).

Bul. eglendísвам, eglendíša (se) “hoşça vakit geçirmek, eğlenmek” (Lok. 560; Gab. 226; Alf. 84).

Srp. eglénistai, jeglénistai, egléndisati, izeglénisati, poeglénisati “sohbet etmek, konuşmak; eğlenmek” (Mik. 56; Škal. 264, 355, 367, 520).

Arn. eglendis “eğlendirmek”; eglendisem, engledisem, engletisem “eğlenmek, kendini eğlendirmek” (Mey. 94; Bor. 47).

Mak. eglendisuva “eğlenmek” (Nas. 103, 111, 203).

Yun. ğlentú, ğlentokopú “eğlenmek; tadını çıkarmak” (Mik. 56; Kuk. 31; Geor. 52, 209; Ahl. 68) (Karaağaç, 2008, s. 275).

eğlen- eylemi Romence ve Makedoncada ad ya ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Rom. eglindže “konuşma, sohbet, eğlence”.

Mak. eglence “eğlence”.

ekle- 1. Bir şeyi tamamlamak, ulamak, ilave etmek. 2. Bir şeyi ek olarak kullanmak (TS).

Bul. ekledísам se, iklidísам cı “eklemek, birleştirmek; katmak”; eklendísвам, eklendísuvım “birleşmek, bir araya gelmek” (Alf. 85) (Karaağaç, 2008, s. 276).

eksil- 1. Azalmak, az duruma gelmek. 2. Bulmak, var olmak, rastlamak (TS).

Bul. eksildísвам, eksildíša “azalmak, eksilmek, küçülmek”; izsildísва “bir şeyin yokluğunu hissetmek, yüksünmek”; isildísвам “silme, çıkarmak, yok etmek (Alf. 86, 101, 106).

Yun. eksilciša, eksildízo “eksilmek, azalmış olmak”; eksiklemés “azaltma” (Geor. 240; Gia. 48) (Karaağaç, 2008, s. 277).

elle- Elle dokunmak, elle karıştırmak (TS).

Erm. ellemiş ínel “elle dokunmak; ayıklamak, seçmek; toplamak” (Aç. 96) (Karaağaç, 2008, s. 279).

elle- eylemi Ermenicede ad ya ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Erm. elleme “ayıklanmış kömür”.

em- 1. Dudak, dil ve soluk yardımıyla bir şeyi içine çekmek, somurmak. 2. Tükürük yardımıyla eriterek içine çekmek. 3. Soğurmak. 4. Uzun süre yararlanmak (TS). *krş. öp-, sev-, soğur-, sor-, sömür-, öfke vb.*

Mac. emik “emmek; süt emmek” (Gom. 111; MTESz. I, 763).

Fin. ime- “emmek” (Gom. 111) (Karaağaç, 2008, s. 279-280).

em- eylemi Macarcada ad ya ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. emlő “meme; göğüs”.

er- 1. Erişmek, kavuşmak. 2. Yetişip dokunmak. 3. Bitkiler veya bunların ürünleri olgunlaşmak. 4. Kendini Tanrı yoluna vermiş kimse insanüstü kutsal bir aşamaya erişmek (TS). *krş. tur-, ker-, kerge-, erdem, erik, erteme, armut, kerteme* vb.

Mac. érnei “olmak, olgunlaşmak, yetişmek; değmek, dokunmak; etmek, değerinde olmak; ulaşmak; tutmak; kavuşmak”; érinteni “dokunmak, değmek”; érintkezni “ilişkide olmak”; érkezik “ulaşmak, kavuşmak”; érdekelni “ilgilenmek” (Gom. 112, 113; TMEN 451; MTESz. I, 778-80, 791; Pal. 72; Lig. 153, 197; GK) (Karaağaç, 2008, s. 283).

er- eylemi Macarcada ad ya ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. érintkezés “ilişki”; érkedes “ilginç”; értek, ár “değer, fiyat”; értenti “anlamak”; érdem “değer; yeterlilik”; érdemes “değerli”

es- 1. Hava bir yönden bir yöne akmak, rüzgâr olmak. 2. Yapılması önce düşünülmüş olmayan veya beklenmeyen bir şeyi yapmaya birdenbire karar vermek (TS). *krş. yel* vb.

Erm. esmiş inel “esmek, coşmak” (Aç. 104) (Karaağaç, 2008, s. 286).

esirge- 1. Korumak, himaye etmek. 2. Bir şeyi yapmaktan veya vermekten kaçınmak. 3. Yardım etmek; korumak, esirgemek (TS, TTAS). *krş. asra-, alt, aşığı, ast* vb.

Far. asarmışi kuniden “esirgemek, acımak” (TMEN 20).

Erm. esirgemiş inel “korumak, bakmak; sakınmak, kıskanmak” (Aç. 103).

Yun. eserkedízo “esirgemek, korumak, sakınmak” (Geor. 158) (Karaağaç, 2008, s. 286).

esne- 1. Uykulu, sıkıntılı veya yorgunluk duyulan bir anda ağzı genişçe açarak soluk alıp vermek. 2. Bir cisim bir etki ile biçim değiştirmek. 3. Bollaşıp genişlemek (TS).

Erm. esnemiş inel “esnemek, gevşek duruma gelmek, yaylanmak” (Aç. 104) (Karaağaç, 2008, s. 287).

eş- 1. Toprağı veya toprak gibi yumuşak bir şeyi biraz kazmak. 2. Araştırmak, incelemek. 3. At hızlı gitmek (TS). *krş. del-, deş-, çeş-* vb.

Mac. ásni “eşmek, kazmak” (MTESz I, 184; GK).

Bul. iştısvam, iştısam “saldırmak, hücum etmek, tecavüz etmek” (Alf. 109) (Karaağaç, 2008, s. 288).

eş- eylemi Macarcada ad ya ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. ásó “çapa, kazma; bel”.

et- 1. Bir işi yapmak. 2. Bir durumu ortaya çıkarmak. 3. “İyi, kötü” tarflarıyla birlikte davranmak. 4. Bulmak, erişmek. 5. Birini bir şeyden yoksun bırakmak. 6. Vermek. 7. Eşit değer kazanmak. 8. Herhangi bir değerinde olmak. 9. Kötülükte bulunmak. 10. Küçük veya büyük abdestini yapmak (TS). *krş. edle-, eyle-, eğlen-* vb.

Erm. itmiş inel “etmek, eylemek, yapmak” (Eug. I, 152) (Karaağaç, 2008, s. 289).

ettir- 1. İşi başkasının yapmasını sağlamak. 2. Sebep olmak (TS).

Bul. ettirdisvam “doldurmak, katmak, eklemek” (Alf. 91).

Yun. ettirdízo “her yaptığını ödemek” (Gia. 49) (Karaağaç, 2008, s. 289).

evril- 1. Bir biçimden başka bir biçime doğal olarak dönmek (TS).

Mac. örülñi “dağılmak, çözülmek, şaşırma; salaklaşmak, aptallaşmak; delirmek” (MTESz. III, 36, 38; Pal. 147, 151; GK) (Karaağaç, 2008, s. 290).

evril- eylemi Macarcada ad ya ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. örült “şaşkın, deli”; örültség “delilik”.

eyle- Etmek, yapmak (TS). *krş.* **et-, edle-, eğlen-** vb.

Erm. iyileşmiş ínel “etmek, yapmak” (Eug. I, 152) (Karaağaç, 2008, s. 291).

eymen- Sıkılmak, çekinmek (EPDT).

eymen- eylemi Farsçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. eymen “korunmuş, emin, sağlam” (FTS; GK) (Karaağaç, 2008, s. 291).

ez- 1. Üstüne basarak veya bir şey arasına sıkıştırarak yassılaştırmak, biçimini değiştirmek. 2. Ağır bir şey, başka bir şeyin üzerinden geçmek, çiğnemek. 3. Sıvı içinde bastırıp karıştırarak eritmek. 4. Üzmek, sıkıntıya sokmak. 5. Baskı altında tutmak. 6. Dayanıklılığını aşacak derecede çalıştırarak yormak. 7. Yenmek, sindirmek. 8. Harcamak (TS).

Erm. ezmiş ínel “ezmek, basmak”; ezinmiş íllal “üşenmek, erinmek”; ezilmiş íllal “ezilmek; duygulanmak” (Aç. 95).

Bul. izdísavm, izdísam “yıpratmak, elbiseyi eskitmek; yormak” (Alf. 101).

Yun. ezdízo “bastırmak, ezmek; baskı yapmak; kışkırtmak, isteklendirmek” (Kuk. 31) (Karaağaç, 2008, s. 291).

ez- eylemi Ermenicede ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Erm. ezme “özsuyu, usare”; domates ezme “domates suyu”; ezgi, ezgin “türkü ezgisi; ezinti “sevimsilik, cilve”.

F:

fırçala- 1. Temizlemek veya parlatmak için fırça ile sürtmek. 2. Sık ve bataklık ormandan geçmek. 3. Birini çok azarlamak, fırça çekmek (TS).

Erm. fırçalamış ínel “fırçalamak, fırça ile temizlemek” (Aç. 375) (Karaağaç, 2008, s. 300-301).

fırlla- 1. Hızla, birdenbire bulunduğu yerden çıkmak, ayrılmak. 2. Yerinden oynayıp ileriye doğru çıkıntı yapmak. 3. Fiyatı birdenbire yükselmek (TS).

Erm. fırlamış íllal, fırlanmış íllal “fırlamak”; fırlatmış ínel “fırlatmak, atmak” (Aç. 375).

Srp. fírlíjti, fírljáknuti “fırlatmak, uzağa atmak” (Škal. 285).

Yun. furladízo, furlandísi “fırlatmak, atmak” (Kuk. 109; Geor. 122). (Karaağaç, 2008, s. 301).

fışkır- 1. Gaz veya sıvılar bir yerden basınç etkisiyle yukarıya doğru birdenbire ve hızla çıkmak. 2. Bitkiler toplu hâlde, gür olarak yetişmek. 3. Bir şey bir yerde bol bol görülmek (TS). *krş.*

fıskın, püskür- vb.

Erm. fışkırmiş ínel “fıskırmak” (Aç. 374).

fıskır- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. fişkín “filiz, sürgün; dip sürgünü, piç” (Alf. 265) (Karaağaç, 2008, s. 302).

G:

geber- 1. Kötü bir biçimde ölmek. 2. Bir kimseye aşırı ilgi, istek ve yakınlık duymak (TS). *krş.*

kabar-, köp, kop, öbek, göbek, köpek, sömür-, semiz, semir- vb.

Srp. deberisati, gebérisati “gebermek, ölmek, telef olmak” (Škal. 247).

Bul. geberdísam, geberdísam, geberdiša “ölmek, gebermek” (Gab. 144; Alf. 47).

Mak. geberdisa “gebermek” (Nas. 111, 203).

Yun. gabardízo “ölmek, şişip kalarak ölmek” (Kuk. 28) (Karaağaç, 2008, s. 313).

geber- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. geberecék, geberejék “zayıf, güçsüz”; gebermé “zayıf ve işe yaramaz hayvan”.

geber- eylemi Bulgarcada çekimli biçimiyle de yer almıştır.

Bul. gebér “öl, geber!”.

gebert- Öldürmek (TS).

Yun. keperdízo “öldürmek” (Gia. 65) (Karaağaç, 2008, s. 313).

gecik- 1. Geç kalmak, herhangi bir işi kararlaştırılan zamandan sonra yapmak. 2. Bir taşıt zamanında kalkmamak veya zamanında varamamak (TS). *krş.* **geç-, geri, kidin, kiyin, kirse, kıç, kid, kuyruk** vb.

Mac. késni “geç kalmak, gecikmek”; késleltetni “geciktirmek” (Gom. 199; MTESz. II, 469; Pal. 132; Lig. 56, 121, 197) (Karaağaç, 2008, s. 314).

gecik- eylemi Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. késés “gecikmeli, ertelemeli”.

geç- 1. Bir yerden başka bir yere gitmek. 2. Bir yandan girip diğer yandan çıkmak. 3. Yol, araç veya akarsu bir yerin yakınından veya içinden gitmek. 4. Bir duruma uğramak, konu olmak. 5. Bırakmak, vazgeçmek. 6. Yaşamak. 7. Bir şeyi bundan böyle yapma durumunda olmamak. 8. Olmak, vuku bulmak, cereyan etmek. 9. Hastalık bulaşmak, sirayet etmek. 10. Herhangi bir durum, soya çekim yoluyla birinde görünmek. 11. Bulunduğu yeri veya konumu değiştirmek. 12. Bir yeri aşmak, öbür yana ulaşmak. 13. Yerini bırakıp başka yer almak. 14. Bir konu üzerinde

veya bir yerde çalışmış olmak. 15. Etki yapmak, işlemek. 16. Görev almak. 17. Kalmak, devrolmak. 18. Geride bırakmak, aşmak. 19. Tükenmek, bitmek, sona ermek. 20. Üstünlük sağlamak. 21. Söylemeden veya bitirmeden atlamak. 22. Zamanı aşmak, geride bırakmak. 23. Harcamak. 24. Bir müzik parçasını meşk ederek öğrenmek, çalmak veya söylemek. 25. Birinden meşk etmek. 26. Haberi bir iletişim aracı ile bildirmek. 27. Sönmek. 28. Yazılmak, girmek. 29. Sürümü olmak, satılmak. 30. Konuşmada sözü geçmek veya basında yer almak. 31. Kullanımda olmak, tedavülde olmak. 32. Kabul edilemez olmak. 33. Okulda, sınavda başarı göstermek. 34. Bir yere gidip oturmak. 35. Çok bekletilmekten çürümeye yüz tutmak. 36. Sıyrılmak, kurtulmak, işin içinden çıkmak. 37. Çekiştirmek, yermek. 38. Bazı kelimelerle birleşik fiil yapar (TS). *krş. git-, geç, geri, kidin, kiyin, kirse, kış, kid, kuyruk vb.*

Bul. geçerdísvam “geçirmek, zaman geçirmek; üzerinden aşırarak” (Gran. 113; Alf. 50, 51, 147).

Yun. geçéro “denetlemek, kontrol etmek” (Geor. 217; Gia. 67) (Karaağaç, 2008, s. 314-315).

geç- eylemi Macarca, Bulgarca, Sırpça ve Arnavutçada ad ya da ad soylu bir sözcük veya söz öbeği olarak örneklenmiştir.

Mac. késni “gecikmek, geç kalmak”; késés “gecikme”; késön, késö “geç vakit”; később “daha sonra” (Gom. 199; MTESz. II, 469; Pal. 132; Lig. 56, 121).

Bul. geçmiş ola “geçmiş olsun!”; geçérkin “tesadüfen; yanlışlıkla”; gikçenlíya “ağır, yavaş hareket eden”; kiçerlíya “bütün gücü yerinde olan teke”.

Srp. đečmišóla, géčmišóla “geçmiş olsun! (Škal. 247).

Arn. gječmishólla “geçmiş olsun” (Bor. 54).

geçin- 1. Yaşamak için gerekeni sağlamak. 2. Uzlaşmak, anlaşmak. 3. Taslamak. 4. Kendi ihtiyaçlarını başkalarından sağlamak. 5. Ölmek (TS).

Erm. geçinmiş íllal “geçinmek”; geçindirmiş ínel “geçimini sağlamak” (Aç. 199).

Bul. geçindísvam se, geçendísam se, geçindíša se “geçinmek, maişetini temin etmek, geçimini sağlamak; uyum içinde yaşamak, uzlaşmak” (Gab. 149; Alf. 50).

Arn. gječenisë “geçinmek, yaşamını sağlamak” (Bor. 54).

Yun. geçintízo “hayatını sürdürmek, yaşamak” (Gia. 65) (Karaağaç, 2008, s. 315).

geçin- eylemi Ermenice, Bulgarca ve Yunancada ad ya da ad soylu bir sözcük veya bir söz öbeği olarak örneklenmiştir.

Erm. geçinme “geçim, hayatını sürdürme”.

Bul. geçín, geçinmék “geçinme, yaşama, hayatını sürdürme; var oluş”.

Yun. geçínmen “günlük hayat temini, maişet”.

geğir- Midede toplanan gazı ağızdan sesli bir biçimde çıkarmak (TS). *krş. kakır-, üñ, küg, kükre-, okrı-* vb.

Erm. geyirmiş íllal “geğirmek” (Aç. 199) (Karaağaç, 2008, s. 315).

geğir- eylemi Farsçada ad ya da ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. ok, oka “geğirme” (TMEN 607).

gel- 1. Bir şeye gitmek, varmak. 2. Geriye dönmek. 3. Oturmaya, ziyarete gitmek. 4. İsabet etmek. 5. Varmak, ulaşmak. 6. Varlığını sürdürmek, yaşamak, intikal etmek. 7. Ortaya çıkmak, doğmak. 8. Belli bir süre dolmak veya belli bir zamana ulaşmak. 9. ... kadar olmak. 10. Çıkmak, yönelmek. 11. İzlemek, takip etmek. 12. Bir yerden alınıp bir yere ulaştırılmak. 13. Katılmak, eklenmek, türemek. 14. Daha önce üzerinde durulmuş olan bir konuya yeniden dönmek. 15. Sonuç çıkmak. 16. Dayanmak, tahammül etmek. 17. Kendine yapılan herhangi bir davranış veya durumu iyi karşılamak. 18. Bir şeye sonradan inanmak, doğruluğuna hak vermek, eğilim göstermek. 19. Kazanılmak, sağlanılmak. 20. Uymak. 21. Olmak, -e uğramak. 22. Akmak. 23. Düşmek, rast gelmek. 24. Görünmek, sanılmak. 25. Uygun düşmek. 26. Başlamak, ortaya çıkmak. 27. Mal olmak. 28. Biriyle birlikte gitmek. 29. Başlamak, ulaşmak. 30. İhtiyaç anlatan deyimler kurmaya yarayan bir fiil. 31. Sürerlik fiili yapmaya yarar. 32. -mez, -mezlik ile birlikte yapmacık anlatan deyimler yapar. 33. Yönelme durumundaki bazı kelimelere getirilerek birleşik fiil yapar. 34. Gelmek fiilinin olumlu emir kipi, bazen öğüt, istek anlatır. 35. Gel, gelsin biçiminde “elinde ise” anlamında da kullanılır. 36. '-dikçe, -eceği' biçiminde kullanılan fiilimsilerden sonra geldiğinde önceki fiille ilgili olarak pekiştirilmiş bir istek ve süreklilik bildirir. 37. Herhangi bir sırada bulunmak (TS).

gel- eylemi Arapça, Bulgarca, Sırpça ve Yunancada ad ya da ad soylu bir sözcük veya bir söz öbeği olarak örneklenmiştir.

Ar. galacak şubāta kālsūn “gelecek şubata kalsın”; gala “gele, tavlada geçersiz zar”; rāḥgele “boşa gitti, gele attı” (ŞY 315; AYT. 70).

Bul. gel burada “buraya gel!”; géle “tavla kötü atış; kötü talih, şanssızlık”; géleciya “tavlada hep kötü zar atan; talihsiz, şanssız”; gílam “gitmek, yürümek”; gil bir “gelince, hele bir gel”; gilentíya, gilentí “belli bir süre için başka bir yerde bulunan kişi”; gilín giçiné “sürekli, daima” (Mik. 12; Gab. 144; Alf. 48, 51).

Srp. đēla, gēla “hoş geldin, buyur!” (Mik. 12; Škal. 248).

Yun. ḡkéla “gele”; ḡkél-ḡkelelúm “ama, fakat” (Mik. 12; Kuk. 28; Gia. 65) (Karaağaç, 2008, s. 315-316).

gel- eylemi Arapça, Bulgarca ve Sırpçada çekimli biçimiyle de örneklenmiştir.

Ar. gal, galbāḥ “gel bak”.

Bul. gel “gel!”.

Srp. đěl, gěl “gel!”; đěl búraje “gel buraya”; đēldi, gēldi “geldi, yetişti”; đeledžek, délecek “gelecek”.

geliş- 1. Büyüyüp boy atmak, yetişmek, neşvünema bulmak. 2. İlerlemek, olgunlaşmak, genişlemek, inkişaf etmek. 3. Şişmanlamak (TS).

Yun. gilstízo “gelişmek, ilerlemek” (Gia. 66) (Karaağaç, 2008, s. 317).

geliş- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. gelişir “iyileşme, ilerleme, düzelme” (Alf. 48).

ger- 1. Bir şeyin uçlarından veya kenarlarından çekerek gergin duruma getirmek. 2. Gergin bir şeyle örtmek. 3. Kol, bacak, uzatmak. 4. Gergin duruma getirmek, sinirlendirmek, gerginlik yaratmak (TS).

Erm. germiş ínel “germek”; gerilmiş íllal “gerilmek, esnemek” (Aç. 200).

Bul. gerdísam “şişirmek” (Alf. 49, 51) (Karaağaç, 2008, s. 318).

ger eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. geremé “germe, dokuma tezgâhındaki demir tarak, sürgü”; germé “ağılın yavrulamış koyunlara ayrılan bölgesi; balıkçı ağının tutamağı; dokuma tezgâhının çerçeve kısmı; pencere kanadı”; germeli” girdirmé “hayvan tasmaı”.

getir- 1. Gelmesini sağlamak. 2. Bir şeyi yanında veya üstünde bulundurmak. 3. Erişmek veya eriştiğini sanmak. 4. İleri sürmek. 5. Sebep olmak, ortaya çıkarmak. 6. İletmek, bildirmek. 7. Sağlamak. 8. Bir makama atamak veya seçmek. 9. Bazı kelimelerle birleşik fiil yapmaya yarar (TS). **keltür-, kelür-, gel-** vb.

Bul. getirdísvam, getirdísam “alıp gelmek, getirmek”; getirtísam “getirtmek” (Gran. 141; Gab. 149; Alf. 50) (Karaağaç, 2008, s. 320).

gev- 1. Ağızda katı bir şey çiğnemek, geviş getirmek (TS). *krş.* **geviş, gevşe-, gevrek, kemir-, kip** vb.

Mac. kérődzik “gevmek, geviş getirmek, tekrar tekrar çiğnemek” (MTESz. II, 463; Pal. 130).

gev- eylemi Romencede ad ya da ad soylu bir sözcük veya bir söz öbeğı olarak örneklenmiştir.

Rom. cuvrinie “çiğneme, geviş getirme; geveleme”; îi tremură cuvrintele “laflar geveliyor” (Wendt. 157) (Karaağaç, 2008, s. 320).

gevşe- 1. Sertlik ve gerginliğı bozulmak. 2. Çözölmek. 3. Yumuşamak, yatışmak, sakinleşmek. 4. Sevmek, hoşlanmak. 5. Para piyasasında değeri yitirmek (TS). *krş.* **gev-, geviş, kağşa-** vb.

Bul. geveşedyásvam, geveşedyásam “bol hâle gelmek, bollaşmak; gevşemek, tembelleşmek” (Gab. 144; Alf. 47).

Yun. gefşedó “gevşekleşmek, geniş ve bol hâle gelmek, bollaşmak” (Geor. 249) (Karaağaç, 2008, s. 320-321).

gevşe- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. gevşék “zayıf, güçsüz; tembel”.

gez- 1. Hava alma, hoş vakit geçirme vb. amaçlarla bir yere gitmek, seyran etmek. 2. Bir yerde dolaşmak, yürümek. 3. Gitmek. 4. Başvurmak. 5. Bulunmak. 6. Bir yeri görüp incelemek. 7. (Hasta) Ayağa kalkmak. 8. Herhangi bir biçimde gezinmek. 9. Bir yerde gezi yapmak (TS).

Erm. gyezmış illal, gezinmiş illal “gezmek, gezinmek” (Aç. 198).

Bul. gezdirdísam se “gezinmek, yürüyüş yapmak”; gezdirdísam, gizdirdísam “gezdirmek, gezinti yaptırmak” (Mik. 12; Gran. 169, 214; Gab. 144; Alf. 48, 51).

Arn. gjezdis “gezinmek, dolaşmak”; gezdísje “dolaşılma, gezilme” (Mik. 12; Mey. 139; Bor. 55).

Yun. gkezero “gezmek, gezinmek, dolaşmak” (Kuk. 28) (Karaağaç, 2008, s. 321).

gez- eylemi Bulgarca ve Sırpçada ad ya ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. gezmé “şehrin gezme alanı, yürüyüş sahası, tören alanı”; gezyá, gezé “gelin ve güveyi için verilen ziyafet; gezme, yürüyüş”; gezmelík “gezinti, yürüyüş”.

Srp. gezgíndžija “çok gezen, çok yeri gezip görmüş olan” (Škal. 291).

gez- eylemi Arapçada çekimli biçimiyle yer almıştır.

Ar. gazdír “gezdirmek” (Ayt. 70).

gezin- 1. Eğlenmek, vakit geçirmek için gezmek, dolaşmak, seyran etmek. 2. Belirli bir çevre içinde gezip durmak. 3. Özellikle ağaçtan yapılan müzikte, ezgiyi belli bir makam anlayışı içinde değişik perdeler üzerinde çalmak (TS).

Yun. gázindó, gzeráo “gezinmek, dolaşmak” (Geor. 54, 83, 196) (Karaağaç, 2008, s. 321).

gir- 1. Dışarıdan içeriye geçmek. 2. Sıgmak. 3. Katılmak, iltihak etmek. 4. Almak, fethetmek. 5. İncelemek, ayrıntılara inmek. 6. Girişmek, başlamak. 7. Bulaşmak. 8. Zaman anlamlı kavramlar için gelmek. 9. Ağrı, sancı başlamak, saplanmak. 10. Yeni bir duruma geçmek, dönüşmek. 11. İyice anlamak, iyice bilmek. 12. Kavgaya tutuşmak. 13. Başlamak. 14. Erişmek, ulaşmak. 15. Bir şeyin yapımında, birleşiminde yer almak. 16. Yazılmak, başlamak. 17. Yemek yemek (TS).

gir- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. girgútsa “girgiç; müstehcen takma ad, pejoratif lakap” (Alf. 52) (Karaağaç, 2008, s. 323).

git- 1. Bir yere doğru yönelmek. 2. Bir yerden veya bir işten ayrılmak. 3. Çıkmak, ulaşmak. 4. Belli bir amaçla bir yere devam etmek veya bir işle uğraşmak. 5. Bir duruma, bir sonuca ulaşmak, varmak. 6. Sürmek, devam etmek. 7. Yakışmak, yaraşmak. 8. Tüketilmek, harcanmak. 9. Götürülmek, gönderilmek. 10. Yeter olmak, yetmek, yetişmek. 11. Yürümek, yol almak. 12. Dayanmak. 13. Geçmek. 14. Herhangi bir durumda olmak. 15. Yok olmak, elden çıkmak. 16. Ölmek. 17. Başvurmak, yapmak. 18. Bir şey zarar görmüş olmak. 19. Makine, işlemek, çalışmak. 20. Satılmak. 21. Saymak, değerlendirmek, karşılamak. 22. Yapmak (TS).

Bul. gittikçé, gid gidé “zamanla, gittikçe”; gidé-gidé, giç-gidé “zamanla, derece derece”; gidiş “tutum, gidişat; gelişim”; git “git, defol!”; gid burada “uzaklaş!”; gitti bitti “oldu bitti, hepsi bu” (Gran. 141; Alf. 51, 52).

Yun. kittos “gitmek”; kitta-kéli “gide gele”; ğkít-ğkídé “git gide” (Kuk. 30; Gia. 60). (Karaağaç, 2008, s. 323).

git- eylemi Sırpçada çekimli biçimiyle yer almıştır.

Srp. điti “gitti”; điti-bíti “gitti-bitti, oldu-bitti” (Škal. 251).

göç- 1. Yerleşmek amacıyla mahalle, köy, şehir veya ülke değiştirmek. 2. Bazı hayvanlar, sıcak iklimli ülkelere gitmek. 3. Çökmek. 4. Ölmek, yok olmak 5. Oturmak (TS).

Far. köçiden, güçiden, kuçiden, güç kerden, kūçāniden “taşınmak; göçmek”; kūç “git, defol!” (TMEN 1661, 1671; Erş. 274).

Rus. kočevát' “göçmek, göçebe hayatı yaşamak” (Fas. II, 357, 359; Şip. 198; Men. 55; RTS).

Çek. kočavati “göçmek, konar göçer bir yaşantı sürmek” (Blaš. 93) (Karaağaç, 2008, s. 325).

gönder- 1. Bir yere doğru yola çıkarmak, yollamak, ulaşmasını sağlamak, irsal etmek. 2. Yetki vererek gitmesini sağlamak. 3. Bir kaynaktan çıkıp gelmek, ulaşmak. 4. Yolcu etmek (TS). *krş.* **göñ, köñ-, öñ, öñ-** vb.

Yun. kondardiéo “göndermek, yola çıkarmak, yolcu etmek” (Geor. 82) (Karaağaç, 2008, s. 327).

gör- 1. Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek. 2. Anlamak, kavramak, sezmek. 3. Yanına gidip konuşmak. 4. Bir şey hakkında bir yargıya varmak, değerlendirmek. 5. Belirli bir zamanın içinde bir olaya tanık olmak, yaşamak. 6. Yapmak, etmek. 7. Kendisine yapılmak, bir davranışla karşılaşmak, maruz kalmak. 8. Almak. 9. Bir şeye erişmek. 10. Çok değer vermek. 11. Bir işleme uğramak. 12. Yüzü bir yöne doğru olmak, bakmak. 13. Ziyaret etmek. 14. Karşılaşmak, rastlaşmak. 15. Gözlerin görmediği durumlarda başka duyu organlarıyla algılamak. 16. Sahne olmak, geçirmek. 17. Saymak, herhangi bir şey gibi görmek. 18. Gezmek. 19. Vermek. 20. Karşı oyuncunun yapacağı vuruşu önceden kestirip ona göre durum almak.

Ar. görmemiş “görmemiş, görmedik”; ’umür görmüş “tecrübeli”; göraçī “görücü” (ŞY 317).

Bul. görgíya “şaşırtıcı, tuhaf, alışılmadık şey”; görendísam “gösteriş yapmak, hava atmak, caka satmak”; görmedik “açgözlü”; izgörmedévam “zarar görmek, zarara uğramak” (Alf. 54, 101).

Srp. dòrdisati, córdisati “görmek, bakmak, incelemek” (Škal. 252) (Karaağaç, 2008, s. 328).

göster- 1. Görülmesini sağlamak, görmesine yol açmak. 2. Birini veya bir şeyi işaretle belirtmek. 3. Belirtmek, anlatmak. 4. Bir şeyin etkisi altında tutulmak. 5. Kanıtla inandırmak. 6. Öğretmek, açıklamak. 7. Yapmasını söylemek, görevlendirmek. 8. Güzelliği ortaya çıkarmak, temsil etmek. 9. Herhangi bir biçimde değerlendirmeye yol açmak. 10. Sert bir biçimde karşılık vermek. 11. Görünmek, benzemek. 12. Etmek (TS). *krş.* **gör-, körset-** vb.

Erm. göstérmiş ínel “göstermek” (Eug. I. 149).

Bul. gözterdisam “göstermek, bildirmek” (Alf. 53).

Srp. dustérisati “göstermek, tanıtmak” (Škal. 258) (Karaağaç, 2008, s. 328).

göster- eylemi Farsçada ad ya ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. görgüz “yol gösterici, kılavuz” (TMEN 1630).

gözet- 1. Korumak, bakmak, özen göstermek, himaye etmek. 2. Önem vermek, göz önünde bulundurmak. 3. Kollamak, beklemek. 4. Bir sonuca giderken bütün ayrıntı ve etkenleri dikkate almak. 5. Kayırmak (TS).

Erm. gözetmiş ínel “beklemek, gütmek” (Aç. 200) (Karaağaç, 2008, s. 329-330).

gücen- Birinin beklenilmeyen bir davranışı veya sözü karşısında kırgınlık duymak, üzülme (TS).

Erm. gücenmiş íllal “kırmak, gücenmek” (Aç. 203)

Yun. küçaneúmai “gücenmek, kırmak, etkilenmek” (Kuk. 48; Geor. 83) (Karaağaç, 2008, s. 331).

gürle- 1. Kalın ve gür ses çıkarmak. 2. Beklenmedik bir zamanda ansızın ölmek (TS).

Erm. gürlemiş ínel, gürüldemiş anel “gürlemek, gürüldemek” (Aç. 204).

Yun. guruldízo “gürlemek” (Kuk. 29) (Karaağaç, 2008, s. 335).

güt- 1. Hayvan veya hayvan sürüsünü önüne katıp otlatarak sürmek. 2. Bir düşünceyi veya bir ilkeyi gerçekleştirmeye çalışmak. 3. Bir düşünceyi veya bir ilkeyi gerçekleştirmeye çalışmak. 3. Bir kimseyi, bir topluluğu kendi düşünce ve amacı doğrultusunda yönetmek, sevk ve idare etmek (TS).

Bul. kyútam “umursamaz olmak, susmak, yatıp uzanmak” (Alf. 168) (Karaağaç, 2008, s. 336).

güven- Güven duymak, güveni olmak, itimat etmek (TS).

Erm. güvenmiş íllal “güvenmek, inanmak” (Aç. 204).

Bul. gyuvendísvam se “güvenmek, inanmak” (Alf. 54).

Yun. govendízo “güvenmek, inanmak”; ğküventímai “cesaretini toplamak, cesaretlenmek” (Kuk. 26, 29; Geor. 108, 116) (Karaağaç, 2008, s. 336).

H:

hârca- 1. Bir iş görmek veya bir şey satın almak için parayı elden çıkarmak, sarf etmek. 2. Bir şey yapmak için kullanmak, tüketmek. 3. Birinin değer ve onurunu kırıcı bir durum yaratmak. 4. Manevi yönden kötü duruma düşürmek, feda etmek. 5. Yok olmasına, ölmesine sebep olmak (TS).

Bul. hârça, hârca “sarf etmek, harcamak” (Gran. 64, 129; Gab. 874).

Srp. hárčiti, árčiti, ísharčiti “harcamak, bitirmek, tüketmek”; (Škal. 314, 349).

Mak. zaarçi “harcamak” (Nas. 212) (Karaağaç, 2008, s. 350).

harca- eylemi Sırpçada ad ya ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Srp. hárčivo “harcama, masraf”.

haşla- 1. Bir şeyi kaynar suya daldırmak. 2. Bir şeyin üstüne kaynar su dökmek. 3. Suda kaynatarak pişirmek. 4. Kaynar sıvı bir şeyi yakmak. 5. Don, kırağı için bitkilere zarar vermek. 6. Dalamak. 7. Sızı vermek, acı vermek. 8. Sertçe paylamak, azarlamak (TS). *krş.* ısı-, ısı-, alev, asa-, hala-, halaga-, halagun vb.

Bul. aşladısam, aşladısvam, haşlıdısvam, haşlıdısam “haşlamak; azarlamak, paylamak, tokatlamak” (Gab. 72; Alf. 17, 273, 277).

Yun. haşevo “suda pişirmek, suda kaynatmak” (Geor. 236) (Karaağaç, 2008, s. 355).

haşla- eylemi Bulgarcada ad ya ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. hıslák “işsiz, serseri, aylak, haylaz”; aşlamá “haşlama yemeği”

havla- Köpek bağırarak, ürümek (TS).

Erm. havlamış ínel “havlamak” (Aç. 210) (Karaağaç, 2008, s. 357).

hayda- 1. Çifte koşulan hayvanı sürmek, dehlemek. 2. Kovmak, defetmek (TS). *krş.* ayda-, hayda-, haydi, haydut, hayduk, aylan-, aylak, hayta, haylaz vb.

Rus. haydákat’ “haydamak, sürmek, hızlandırmak üzere seslenmek; bitirmek, yok etmek” (Fas. I, 64, 383; IV, 178, 216; Şip. 25; Men. 21; Dev. 63, 71; GK).

Mac. hajtani “haydamak, sürmek; gütmek” (MTESz. II, 23, 25).

Çek. haydati, lajdati “dolaşmak, gezinmek” (Blaš. 91, 101, 102, 107).

Mak. aydamak “haydamak” (Nas. 49 107) (Karaağaç, 2008, s. 359).

hayda- eylemi Rusça, Macarca, Romence, Çekçe, Bulgarca ve Sırpçada ad ya da ad soylu bir sözcük veya bir söz öbeği olarak da örneklenmiştir.

Rus. aydá, gaydá, aydáte “haydama, sürme, haydi”; aydakóm “eyersiz sürme”; gaydróp “dizgin”

Mac. hajdú “güden, sığır çobanı; haydut”.

Rom. haidamac “gezgin, gezici. Göçebe” (Lok. 780; ML 3994; Wendt. 122; Rol. 118).

Çek. hajdalác “ihmalci, perişan ve dağınık kimse”; lajdák “dağınık, haylaz ve yaramaz çocuk”; “hajdalácký “dağınıklık”; hajdamác “Lehlilere karşı ayaklanan Ukraynalı; haydut”; hajdamácký “haydutluk”.

Bul. haydamák “iri ve aptal kimse; serseri, avare”; háyde “haydi, davran!; iyi, hoppala!” haydacíya, ıydıcıy “ağıldaki koyunları süt sağma yerine süren çocuk”; háyka “sürek avı, av partisi”; háykaciya “sürek avına çıkan” (Gab. 870; Alf. 267, 268).

Srp. hájde, ájde “haydi!; ajdámak “sopa, değnek; dayak” (Škal. 76, 298).

hırpala- 1. Örselemek. 2. Dövmek. 3. İtip kakmak, azarlamak veya yıpratmak (TS). *krş. harın, hırçın vb.*

Mac. hurbolódik “yorulmak, kendini hırpalamak” (Bak. 297).

Rom. a hîrbui “yormak, hırpalamak”; a se hîrbui “yorulmak, hırpalamak; bitmek, tükenmek” (Bak. 297).

Bul. hırpaladósam, hırpaladósam, hırpılıdósım, hırpılıdósım “çalmak, gizlice almak, bir şeyi kanun dışı yollarla edinmek” (Alf. 277) (Karaağaç, 2008, s. 368).

hırpala- eylemi Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Mac. hurbol, húrból “eski püskü, eski giysi”; hurbancs “hırpani giyinen kimse”.

I:

ılga- Atı dörtne sürmek (TS).

Far. ilgamişi kerdn “seçmek; sürekl avı için usta avcılarını seçip avı bu grupla gerçekleştirmek” (TMEN 71) (Karaağaç, 2008, s. 378).

ısın- 1. Sıcak duruma gelmek. 2. Üşümesini gidermek. 3. Yadırgamaz olmak, hoşlanır olmak, alışmak, benimsemek. 4. Var olan gerginlik sona ermek (TS). *krş. ılı-, ılık, alış-, ışı-, alev, sıcak vb.*

Mac. izzik “kızarmak; ışıldamak” (Pal. 120) (Karaağaç, 2008, s. 379).

ıslat- 1. Islak duruma getirmek. 2. Dayak atmak veya ağır hakarete bulunmak (TS).

Srp. isleisati “(yaradan) su akmak” (Mik. 58) (Karaağaç, 2008, s. 379).

ısmarla- 1. Bir şeyin yapılmasını veya getirilmesini, bu işlerle uğraşan birine söylemek, sipariş etmek. 2. Parasını kendi ödeyerek başkaları için yiyecek veya içecek getirilmesini söylemek. 3. Kendi için bir şey alınmasını başkasına söylemek. 4. Bir şeyin, bir kimsenin bakılmasını, korunmasını birine veya birinin gözetilmesine bırakmak, emanet etmek. 5. Bir işin yapılmasını, bırakılmasını veya o işten vazgeçilmesini söylemek (TS).

Erm. símarlamiş ínel “ısmarlamak” (Aç. 316).

Bul. smarlama “sipariş”; smarladísam “sipariş etmek, tevdi etmek, yüklemek” (Alf. 233).

Srp. smarláisati, smarlájisati “ısmarlamak, sipariş etmek” (Mik. 58; Škal. 568).

Yun. sumarláro “sipariş etmek” (Gia. 150) (Karaağaç, 2008, s. 379).

ısmarla- eylemi Arapça, Ermenice, Bulgarca, Sırpça ve Yunancada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Ar. işmarlama “ısarlama” (ŞY 70).

Erm. símarlama “ısmarlama, sipariş”.

Srp. smárlama “ısmarlama olarak yaptırılan”.

Yun. sumarlamás “sipariş usülü”.

İ

il- 1. Hafif bir düğüm yaparak bağlamak. 2. Halı dokurken düğümleri bağlamak. 3. Değmek, dokunmak (TS). *krş. yıldam*

Erm. ilişmiş illal “ilişmek, dokunmak”; ilişdirmiş ínel “iliştirmek” (Aç. 141).

Mac. ölteni “bağlamak, iliştmek; takmak, asmak”; öltözik “giyinmek”; ilik “yaraşmak, yakışmak” (MTESz II, 199, 200, III, 255; Pal. 105, 144; Lig. 87, 320; GK).

Bul. ildısvam “ılmek, bağlamak, düğüm atmak”; ildirısvam, ilindısvam “teyellemek, kabaca dikmek”; ilidısvam, ilidısam “iliğe düğmeyi geçirmek, iliklemek, düğmelemek; teyellemek” (Alf. 102, 103) (Karaağaç, 2008, s. 388-389).

il- eylemi Ermenice, Macarca ve Bulgarca ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Erm. ilişik “rapor eki, ek”.

Mac. ildom, illem “uyum, uygun davranış; beceri, hüner” ildomos “uyumlu; akıllı; becerikli”

Bul. ilgıya “kaba ve kalın dikiş; teyel, seyrek dikiş”; ildirmá, iligıya “teyel, seyrek dikiş”; ilík “ilik, düğme deliği”.

ilet- 1. Götürmek, ulaştırmak, geçirmek, nakletmek. 2. Elektrik akımı, ısı, gaz vb. ni bir yerden başka bir yere götürmek (TS).

Mac. ölteni “bağlamak, iliştmek; takmak, asmak” (MTESz. II, 199, III, 25; Pal. 105, 144; Lig. 87, 320; GK). (Karaağaç, 2008, s. 389-390).

imde- Gözle işaret vermek (ATS). *krş. im, añ, eñ, eñe-* vb.

Mac. inten “işaret vermek, mendil sallamak” (MTESz II, 203, 219; Pal. 109, GK) (Karaağaç, 2008, s. 392).

imde- eylemi Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. im “işte; imdi”.

imren- 1. Beğenilen, hoşlanılan bir şeyi edinme veya bir yiyeceği yeme isteğini duymak. 2. Beğenilen bir kişi veya şeye benzemeyi istemek, gıpta etmek (TS). *krş. amra-, amrag, imren-emre, emrah, sev-,öp-, em-, soğur- sor-, sömür-, semiz* vb.

Erm. imrenmiş illal “imrenmek, özenmek”; imrendirmiş ínel “özendirmek, imrendirmek” (Aç. 146).

Bul. imrendısvam, imrendısam, imrendısa “çok istemek, imrenmek” (Gran. 143; Alf. 104).

Mak. imrendisa “imrenmek” (Nas. 111, 198) (Karaağaç, 2008, s. 393).

imren eylemi Bulgarca ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. imrén “sevilen, sayılan, tapılan, kutsal”.

inan- 1. Bir şeyi doğru olarak benimsemek. 2. Birini doğru sözlü olarak bilmek, güvenmek. 3. Bir şeyin varlığını, doğruluğunu kabul etmek. 4. Sevecek, güvenecek ve bağlanacak en yüksek varlık olarak bilmek. 5. Kanarak aldanmak. 6. İman etmek (TS). *krş. yınan-, inak, cın, sına-* vb. *Yun.* ğinantízo “güvenmek, inanmak; emniyet etmek” (Gia. 40) (Karaağaç, 2008, s. 393).

inci- 1. İncinmek. 2. Zahmet çekmek, zorluk görmek; yorulmak (TTAS). *krş. yon-* vb.

Erm. innitmiş inel “incitmek”; inilmiş illal “incinmek” (Aç. 144).

Bul. incidísvam se “sinirlenmek, kızmak”; incitísvam, incettísvam “incitmek, üzme, rahatsız etmek” (Alf. 104, 105) (Karaağaç, 2008, s. 394).

ir- (II) Dolmak; toplanmak, yığn olmak, yığılmak, içeriye dolmak, birikmek; kalabalıklaşmak; kıvrılmak (Lessing). *krş. iri, ir- 1, er-, irik-, birik-, bar-* vb.

Mac. irdalni “birlikte olmak” (Pal. 114) (Karaağaç, 2008, s. 396).

işan- İnanmak, güvenmek (TTAS).

işan- eylemi Rusçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Rus. işán “inançlı kimse, dindar” (Fas. II, 146; Şip. 144; SİS 209; Dev. 76) (Karaağaç, 2008, s. 401).

işle- 1. Bir şeye emek vererek onu daha elverişli bir duruma getirmek. 2. İnce ve süslü şeyler yapmak, nakışlamak. 3. İçine girmek, etkilemek, nüfuz etmek. 4. İyi çalışmak, müşterisi bol olmak. 5. Durağan durumdan hareketli duruma geçmek, çalışmak. 6. Herhangi bir konuyu ele alarak incelemek, öğretmek. 7. Düşüncelerini herhangi birine etki yaparak benimsetmek. 8. İşlek, etkin durumda olmak. 9. Çıban, olgunlaşma yolunda olmak. 10. Yara, kapanmak. 11. Gidip gelmek. 12. Hesapları, kayıtları düzenli olarak tutmak veya gereken yere aktarmak. 13. Herhangi bir ürünü satışa sunulmadan önce birtakım işlemlerden geçirmek (TS).

Bul. işlidísvam, işlidísam “işlemek, nakış yapmak, süslemek” (Alf. 108).

Arn. eshletis “işlemek, çalışmak” (Bor. 48) (Karaağaç, 2008, s. 402).

işlet- 1. İşlemesini sağlamak, çalıştırmak. 2. Bir şeyi, bir kimseyi, bir yeri kullanarak veya çalıştırarak yarar sağlamak. 3. Üzerine işleme yaptırmak. 4. Şaka ve birtakım yalanlarla sezdirmeden birini kandırmak veya onunla eğlenmek (TS).

Bul. işlettísvam, işlettísuvım “bir kimseyi çalışmaya zorlamak; kendi hesabına çalıştırmak, sömürmek” (Alf. 108).

Yun. isletirdízo “işletmek, başkasına iş yaptırmak, uğraştırmak” (Kuk. 37) (Karaağaç, 2008, s. 402).

izle- 1. Birinin veya bir şeyin arkasından gitmek, takip etmek. 2. Zaman, süre, sıra vb. bakımından gelmek, arkasından gelmek, arkasında olmak. 3. Bir olayın gelişimini gözden geçirmek. 4. Eğlenmek, görmek, öğrenmek için bakmak, seyretmek. 5. Belirli bir yönde gitmek.

6. Gözlemek, incelemek. 7. Belirli bir tutum, davranış veya düşünceyi benimsemek. 8. Bir şeye uymak, bağlı olmak. 9. Herhangi bir olayla ilgilenmek (TS).

Bul. ezledísvam “izlemek, takip etmek, peşine düşmek” (Alf. 85) (Karaağaç, 2008, s. 404).

K:

kabar- 1. Ağırlığı artmadan hacmi büyümek. 2. Yağışlardan veya kaynamaktan taşmaya yüz tutmak. 3. Niceliği artmak, büyümek. 4. Şişmek, genişlemek. 5. (Hayvanlar için) Tüyleri dikilmek. 6. (Kumaş için) Üzerinde tüyler oluşmak, havlanmak. 7. Islanıp veya ısınıp yerinden kurtulmak. 8. Dalgalanmak, büyük dalgalar oluşmak. 9. Bulunmak. 10. (Öfke, sevgi gibi bazı duygular için) Gittikçe güçlenmek. 11. Kafa tutmak, öfkelenip üstüne yürüyecek gibi davranmak. 12. Böbürlenmek, gururlanmak (TS). *krş.* **kabar- geber-, tepe, yoğun, kıvan-, güven-** vb.

Erm. kabarmış íllal “kabarmak, şişmek; kendini beğenmek”; kabartmış ínel “kabartmak” (Aç. 167).

Bul. kabardísvam, kabardísam, kabardíša “yükselmek, kalkmak; şişmek, kabarmak” (Gab. 310, 311; Alf. 112, 160).

Srp. kabárisati, kabárdisati “taşmak, kabarmak, akmak” (Škal. 376).

Arn. kabardisem “şişmek; kasılmak, böbürlenmek, şişinmek” (Mey. 164; Bor. 71).

Mak. kabardisuva “kabarmak” (Nas. 52, 211).

Yun. kabardízo, gabardízo, kapardízo “boş yere övünmek, gururlanmak, şişinmek” (Kuk. 28, 41; Gia. 58) (Karaağaç, 2008, s. 407).

kabar- eylemi Rusça, Ermenice ve Bulgarca da ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Rus. kabartmá “ekşi hamurdan yapılan kabartma, pişi” (Fas. II, 150; Şip. 147).

Erm. kabartma “kabartma, oyma, rölyef” kabarçık “kabarcık”.

Bul. kibrílv “kabarık, dalgalı”.

kaç- 1. Kimseye bildirmeden bulunduğu yerden ayrılmak, firar etmek. 2. Hızla koşup bir yere saklanmak. 3. Kendini göstermemek, rastlaşmamaya çalışmak. 4. Kaçınmak. 5. Sızmak. 6. İpi kopmak. 7. Girmek. 8. Bir yana doğru kaymak. 9. Görünmeden gitmek, savuşmak, sıvışmak. 10. Hızlı koşmak. 11. Yok olmak. 12. Yaklaşmak, benzemek, andırmak. 13. Kaçgöçe uymak. 14. Yasalara ve aile isteklerine karşı gelerek evlenmek için evinden ayrılmak. 15. Ağarmak, uçmak. 16. Yarışçı diğerlerinden hızla ayrılıp arayı açmak. 17. Futbol ve basketbolda engelleyen adamdan kurtulmak veya pas alabilmek için boş alana koşmak. 18. Bazı nitelik bildiren sözlerle birlikte “olmak” anlamıyla yardımcı fiil gibi kullanılır (TS).

Bul. kaçtísvam, kaçtísam “kaçmak, uzaklaşmak, kaybolmak; kaçtísvam “çalmak” (Gran. 49; Gab. 351; Alf. 135).

Srp. kačerisati “kaçmak; kaçırmak” (Škal. 378).

Yun. kaştí, kastí “kaçmak” (Gia. 62) (Karaağaç, 2008, s. 410).

kaç- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. kaçarak “koşarak, aceleyle”.

kaç- eylemi Farsça ve Bulgarcada çekimli biçimiyle yer almıştır.

Far. kaştí “kaçtı” (TMEN 1392).

Bul. kaştí “kaçtı”.

kaçır- 1. Kaçmasını sağlamak veya kaçmasına fırsat yaratmak. 2. Bir işi belirlenen zamanda yapmamak. 3. Zor kullanarak yanında götürmek. 4. Yararlanamamak; bir daha ele geçmemek üzere yitirmek. 5. Gitmek, kaçmak zorunda bırakmak. 6. Çalmak, kimsenin haberi olmadan götürmek, aşırarak. 7. Yasal olmayan yoldan bir ülkeye mal sokmak veya çıkarmak. 8. Ölçüyü sınırı aşmak, fazlasına gitmek. 9. Sızdırmak. 10. İstemeyerek apdestini yapmak. 11. Delirmek. 12. Bir araç veya aletle iş görürken aracı iyi kullanamama yüzünden herhangi bir zarara yol açmak. 13. Birini veya bir şeyi göstermemek (TS).

Bul. kaçardísam; kaçardísam, kaçardíša “kaçırmak, kaçmasına yardım etmek; kaybetmek, yitirmek” (Gran. 146; Gab. 351; Alf. 135).

Srp. kačérísati “kaçırmak” (Škal. 378).

Yun. kačirdízo “kaçırmak, kaçirtmak” (Kuk. 44; Gia. 63) (Karaağaç, 2008, s. 411).

kaçır- eylemi Romence ve Yunancada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Rom. kaçarma “kaçakçılık” (Mik. 84).

Yun. kaçirmás “kaçırma mal”.

kakı- Bir kimsenin yaptığı işin beğenilmediğini kendisine sert sözlerle söylemek; öfkelenmek, kızmak, darılmak, paylamak (TS).

Far. kakimişī kerdén “kızmak, darılmak” (TMEN 1400).

kakı- eylemi Rusçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Rus. kavardák “kargaşa, gürültü” (Fas. II, 153) (Karaağaç, 2008, s. 419).

kal- 1. Olduğu yeri ve durumu korumak, sürdürmek. 2. Belirtilen miktarda bulunmak. 3. Konaklamak, konmak. 4. Oturmak, yaşamak. 5. Hayatını sürdürmek, yaşamak. 6. Varlığını korumak, sürdürmek. 7. Oyalanmak, vakit geçirmek. 8. Sınıf geçmemek. 9. İşlemez, yürümez duruma gelmek. 10. İleriye atılmak, ertelenmek. 11. Görevi veya yetkisi içinde olmak, düşmek. 12. Bir şeyle kaplanmak, bir şeye bulanmak. 13. Bir işi belli bir noktada bırakmak, ara vermek. 14. Geçmek. 15. Geri kalmak, yapamamak. 16. Belli bir gelirle geçinmek zorunda bulunmak. 17. Yetinmek. 18. (Olumsuz olarak) Olmak, herhangi bir durumda bulunmak. 19. (yar.) Olmak, herhangi bir durumda bulunmak. 20. Herhangi bir durumda bulunmak. 21. Kök veya gövdeleri

sonuna -a (-e), -ıp (-ip) zarf-fiil eki almış fiillere gelerek süreklilik bildiren birleşik fiiller oluşturur (TS). *krş. kal, kalıp, kuy-, kuyumcu vb.*

Bul. kıldısıvam, kıldısam “kalmak, yorulmak, yorgun düşmek” (Alf. 119, 161).

Arn. kaldıs “kalmak; sürmek, devam etmek” (Mey. 167; Bor. 74) (Karaağaç, 2008, s. 420).

kal- eylemi Farsça ve Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. kal aç “Kalaç, Halaç”; kalmak, kullab “olta”; kalma “toplam, yekun” (TMEN 1403, 1521, 1522; Erş. 231).

Bul. kalá-kalá “sadece, yalnız, ancak”; kalán-kusúr “kalan, artık, kalan miktar”.

kaldır- 1. Bulunduğu yerden almak. 2. Yukarı doğru hareket ettirmek. 3. Yükseltmek. 4. Ürün toplamak, taşımak. 5. Çekmek, taşımak. 6. Katlanmak, tahammül etmek. 7. Uygun gelmek, götürmek, yakışmak. 8. Bir kuruluşun çalışmasına son vermek, feshetmek, lağvetmek. 9. Hastayı hastaneye götürmek. 10. Gerekli töreni yaparak gömmek. 11. Çalmak, aşırarak. 12. Alıp başka yere götürmek, toplamak. 13. Uyandırmak. 14. Piyasadan çekmek. 15. Elin ulaşamayacağı yere koymak, saklamak. 16. Kaçırarak. 17. İyi etmek, iyileştirmek. 18. Bir şeyden çok satın almak (TS) kaldır- eylemi Arapça ve Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Ar. kâdirköy, kâtilköy “kaldır koy; Avrupa usülü yemek, atıştırma” (ŞY 272; AYT. 80)

Bul. kaltırmá “metalden yapılmış bir baş süslemesi” (Alf. 121).

kaldır- eylemi Sırpça ve Yunacada çekimli biçimiyle yer almıştır.

Srp. káldera! “kaldır!” (Škal. 386).

Yun. kaldéra! “kaldır, götür!” (Geor. 99). (Karaağaç, 2008, s. 422).

kalgı- 1. Sıçramak, fırlamak, şaha kalkmak. 2. Öfkeyle kalkmak. 3. Su yüzünde durmak, batmamak, bata çıka yüzmek. 4. Havada süzülme. 5. Ayırmak (TS, KTTS).

kalgı- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. kálka “kürekçilerin daha iyi kürek çekebilmek için oturup kalkmaları” (Alf. 120). (Karaağaç, 2008, s. 424).

kamaş- 1. (Göz) Güçlü bir ışık sebebiyle bakamaz olmak 2. (Diş) Ekşi bir şey sebebiyle uyuşup tedirginlik vermek (TS). *krş. kam-, kamu, kambur, kamag vb.*

Erm. kamaşmış íllal “kamaşmak, uyuşmak”; kamaşdırmış ínel “kamaştırmak” (Aç. 160) (Karaağaç, 2008, s. 429).

kan- 1. Söylenilen sözün, anlatılan konunun doğruluğuna inanmak. 2. Aldanmak. 3. Bir ihtiyacını, bir isteğini yeteri kadar karşılamış olmak, doymak. 4. Yetinmek, iktifa etmek (TS).

Erm. kanmış íllal “kanmak, inanmak; doymak”; kandırmış ínel “inandırmak, doyurmak” (Aç. 165).

Bul. kandısvam, kandısam, kandısa “kanmak, inanmak; kabul etmek; yeterli bulmak; yetinmek, kanaat etmek” (Alf. 123, 124).

Srp. kándisati, káni biti “kanmak, yetinmek, ikna olmak” (Škal. 391).

Mak. kana kana “kana kana, doya doya”; kandisuva “kanmak, doymak; inanmak, aldanmak” (Nas. 34, 150, 164, 189, 197, 208).

Yun. kaneúo “inanmak, ikna olmak; kanmak” (Kuk. 41) (Karaağaç, 2008, s. 430).

kan- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. kanmák “kanma, inanma; doyma, yeterli bulma”; kandík “dolu; doyun”; kanínja, kanímca “çok fazla, ihtiyaçtan çok, doyunca”; kandím “doygunluk sözü: doydum!”.

kandır- 1. Kanmasını sağlamak, inandırmak, ikna etmek. 2. Aldatmak. 3. Yeme içme isteğini karşılamak (TS).

Bul. kándırdısvam, kándırdısam “kandırmak, inandırmak, ikna etmek” (Gran. 145; Gab. 328; Alf. 123).

Srp. kándérisati “birini bir şeye kandırmak, bir şey için ikna etmek; kándisati, kandisati, káni biti “kanmak, yetinmek, ikna olmak” (Škal. 391).

Arn. kandis “kandırmak, aklını çelmek” (Bor. 75).

Mak. kandardisuva “kandırmak, doyurmak; aldatmak, inandırmak” (Nas. 96, 112, 163, 177).

Yun. kandirdízo, kantirtízo, kantirtíro “kandırmak, inandırmak” (Kuk. 41; Geor. 62; Gia. 58) (Karaağaç, 2008, s. 432).

kandır- eylemi Arapça ve Bulgarcada ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Ar. kándara “kandırma, aldatma” (ŞY 293).

Bul. kándırmá, kándırmalík “kandıran, ikna edici”; kándırmacıya “ikna eden kimse”; kándırmák “ikna, inandırma”

kanır- Bir şeyi eğip zorlayarak yerinden çıkarmak veya çıkarmaya çalışmak (TS).

krş. ayır-, kayır- vb.

kanır- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. kanardısvam “açmak, ayırmak, aralamak”; kanarík “kanırık, aksi, huysuz kimse” (Alf. 122). (Karaağaç, 2008, s. 433).

kap- 1. Birdenbire yakalayarak, çekerek almak. 2. Isırıp parçalamak. 3. Koparmak, kıstırmak 4. İştir ıştırmez veya görür görmez bellemek ve öğrenmek. 5. (Yer için) Ayırmak, tutmak 6. Bulaşmış olmak, geçmek (TS). *krş.* ob, ovrak, uşak, ufak, abuška, yıpra- vb.

Far. kapiden, kápīden “kapmak, tutmak, ele geçirmek” (TMEN 1372; Erş. 195; FTS).

Erm. kapmış ínel “kapmak, yolmak, söküp almak”; kapışmış ínel, kapış kapış zal “kapışmak, çekişmek”; kapışdırmış ínel “kapıştırmak, çekiştirmek”; kapdırmış ínel “kaptırmak” (Aç. 176).

Mac. kapni “kapmak, almak, tutmak, yakalamak” (TMEN 1372; MTESz. II, 354; Pal. 128)

Fin. kapata “kapmak, kaçırmak, kapıp kaçmak, çalıp gitmek” (SKES 134b; Mfö)

Bul. kaptısvam, kaptısam, kaptışa “kapmak, yakalamak; ele geçirmek; çalmak; hızla gitmek, sıvışmak; tokatlamak, şamar atmak”; kaptırdısam “kapmak, sahiplenmek, almak, kendine mal etmek (Gran. 146; Gab. 335; Alf. 124, 125, 126).

Mak. kaptiran’e “kapmak, toplamak” (MTS 210).

Yun. kaptízo “kapmak, birden tutmak, yakalamak” (Kuk. 42) (Karaağaç, 2008, s. 435).

kap- eylemi Rusça, Bulgarca ve Arnavutçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Rus. habár “çıkar, kazanç, gelir; rüşvet” (Fas. IV, 213).

Bul. kapana “kapan kapana, itişip kakışmaya yol açan satış”; kapsomünün “asalak, otlakçı; açgözlü kimse; hırsız”; kápıl “et doğrama kütüğü; ağır kişi ve nesne”.

Arn. kap “tutma, yakalama, alma”; kaplis “baskına uğratma, uğratma, üzerine atlama; ezip çiğneme” (Mey. 174, Bor. 75).

kapa- 1. Bir açıklığı örtmek için, bir şeyi, açık yerin üzerine getirmek. 2. Bir şeyin görünmesine engel olmak. 3. Geçiş engellemek. 4. Tıkamak, içini doldurmak. 5. (Su, elektrik için) Gelişini kesmek. 6. Çalışamaz, görev ve iş yapamaz duruma getirmek. 7. Üzerinde durmamak, bir şey üzerinde konuşmayı bırakmak. 8. Bir yere sokup dışarı çıkmasını engel olmak, hapsetmek. 9. Ortalıktan alıp saklamak. 10. Karşılama, denk gelmek (TS). *krş. kap, kapak, abı-, aban-, avun-, avut-, yap-* vb.

Far. řabā kerdan “kapamak” (TMEN 2072).

Erm. kapatmiş ínel “kapamak, örtmek”; kapanmiş íllal “kapanmak, örtünmek” (Aç. 175).

Bul. kapadısvam, kapadısam “yerleşmek, tıkamak, kesmek, bitirmek; kapamak, kapak koymak, tıkamak, örtmek”; okaparyávam “tam doldurmak” (Alf. 124, 202).

Srp. kăpariti “kilitlemek” (Škal. 393) (Karaağaç, 2008, s. 435).

kapa- eylemi Arapça, Rusça ve Ermenicede ad ya da ad soylu bir sözcük olarak veya bir söz öbeği olarak örneklenmiştir.

Ar. řappat řiğlū “işlerini bitirdi”; kappat fulūsū “parasını bitirdi”; řappat ağrāzū “eşyalarını bağladı, denk yaptı” (ŞY 277).

Rus. kabalá “vergi borcu; vergi borcu yoluyla doğan kölelik; kölelik, uşaklık” (Fas. II, 148).

Erm. kapaník “kapalı, örtülü”.

kapa- eylemi Arapçada çekimli biçimiyle yer almıştır.

Ar. řappat “kapattı”.

kapan- 1. Kapalı duruma gelmek. 2. Dışarı ile ilişkisini kesmek. 3. Çalışamaz, etkinliğini sürdüremez duruma gelmek. 4. Son verilmek, kesilmek. 5. Yüzü, gövdesi bir yere gelecek biçimde eğilmek. 6. Tatile girmek. 7. Yara iyileşmek. 8. Göz kör olmak. 9. Hava bulutlanmak (TS). *krş. kapa-, yap-, abı-* vb.

Yun. kapandízo “kapanmak, ortadan kaybolmak; diz çökmek” (Kuk. 42) (Karaağaç, 2008, s. 437).

kapat- 1. Kapamak. 2. Bir malı değerinden aşağı bir karşılıkla elde etmek. 3. Bir kadınla nikâhsız yaşamak. 4. Yayımını yasak etmek. 5. Herhangi bir yerin bütün masraflarını üzerine alıp isteği doğrultusunda ve başkalarını içeri almadan eğlenmek. 6. Bitirmek, unutturmak, söz edilmesini engellemek (TS). *krş. kapa-, yap-, abı-* vb.

Yun. kapadízo, kappatízo “almak, vergi tahsil etmek” (Kuk. 42; Gia. 59) (Karaağaç, 2008, s. 437).

kapattır- Kapatma işini birine yaptırmak (TS).

Bul. kapattórdísvam “tutuklamak, hapse attırmak” (Gran. 48; Alf. 124) (Karaağaç, 2008, s. 437).

kapla- 1. Her yanını örtmek, istila etmek. 2. Çepeçevre sarmak. 3. Bir kabın, bir kılıfın, bir örtünün içine almak. 4. Yayılıp doldurmak, etkisinde bırakmak. 5. Bastırmak. 6. Bir yüzeyi döşemek, başka bir nesne ile örtmek. 7. Kaplama adı verilen ince ağaç levhaları, değişik yöntemlerle hazırlanan tablalara yapıştırmak. 8. Bir madeni başka bir madenle kimyasal bir yöntemle örtmek. 9. Bir kimsenin veya bir şeyin nitelikleri herkesçe bilinir olmak. 10. (duygular için) Doldurmak (TS). *krş. kap, kapa-, yama* vb.

Erm. kaplamiş ínel, kap'layel “kaplamak, süs veya yama takmak, döşemek” (Aç. 176).

Rom. capladisecs “sarıp sarmalamak, katlamak”; cǎptuşi “astar kaplamak; yüz geçirmek” (Lok. 1065).

Bul. kapladísvam, kapladísam, kapladíşa “bir nesnenin üzerine bir örtü dikmek; kaplamak, sarmak; kuşatmak” (Lok. 1066; Kak. 217, 462; Gran. 146; Gab. 334; Alf. 125).

Srp. haparláisati, aparláisati “çıkar amacıyla birine yanaşmak” (Škal. 311).

Arn. kaplladis, kapllais, kapllatis “örtmek, üzerine kap geçirmek”; dazı kaplis “üstesinden gelmek, yenmek”; kaploj “kaplamak, sarmak” (Bor. 75).

Yun. kapladízo “örtmek, kaplamak, sarmak” (Kuk. 42; Gia. 59) (Karaağaç, 2008, s. 438-439).

kapla- eylemi Romencede ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Rom. cǎptuşeală “kaplama, astar, yüz”.

karış- 1. İki veya ikiden çok şey bir araya gelip birbirinin içine dağılmak, birbirinin içine girmek. 2. Düzensiz, dağınık olmak. 3. Bulanmak, durgunluğu yitirmek. 4. Açıklığı yitirmek, anlaşılması güçleşmek. 5. Engellemek, araya girmek; müdahale etmek. 6. Bir araya gelmek,

katılmak. 7. İlgilenmek, müdahale etmek, el atmak. 8. Yetkisinde bulunmak, bakmak, iş edinmek, işi olmak (TS).

Bul. karaştısvam, karaştısam, karaştışa “karışmak, bulaşmak; bir şeye burnunu sokmak” (Gran. 146, 181; Gab. 338, 341; Alf. 129).

Arn. kareshtis “karıştırmak; aklını çelmek” (Bor. 77).

Yun. kariştízo, karistízo, kariseúkumai “ilgilenmek, ilgi duymak” (Kuk. 43; Gia. 60) (Karaağaç, 2008, s. 451).

karış- eylemi Arapçada ad ya da ad soylu bir sözcük veya bir söz öbeği olarak örneklenmiştir.

Ar. kārāša “karıştı, araya girdi”; taḵāraša, iḵtarāša “birbirine karıştı, birbirine girdi”; lātḵāriş “karışma”; ḵaraşbayna “karıştırdı, aralarını bozdu”; ḵāriş vāriş “karış marış, karmakarışık” (Kun. 202; ŞY 273; Ayt. 84).

karış eylemi Arapçada çekimli biçimiyle de yer almıştır.

Ar. taḵarraša “toplandılar”; ḵaruša “karıştırdı”.

kas- 1. Kısaltmak. 2. Daraltmak. 3. Baskısı altında tutmak. 4. Kasları gergin duruma getirmek (TS).

Erm. kasmiş ínel “toplamak, bağlamak, dürmek” (Aç. 171).

Bul. kósvam, kósam, kostísam “satmak” (Alf. 152, 153).

Srp. káskatiti se “donakalmak, kasılıp kalmak” (Škal. 399) (Karaağaç, 2008, s. 453).

kaşandır- Hayvanı durdurup işetmek (TS). *krş.* **çiş, işe-** vb.

Bul. kaşandísam se “işemek” (Alf. 136).

Yun. kaşandízo “hayvanı işemesi için dolaştırmak” (Kuk. 43) (Karaağaç, 2008, s. 456).

kaşandır- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örnklenmiştir.

Bul. kaşán “işeme”.

kaşın- 1. Kaşıntısı olmak, kaşıma isteği duymak. 2. Kendi kendine kaşımak. 3. Kötü bir karşılık gerektiren davranışlarda bulunmak (TS). *krş.* **kaşı- kaşağı** vb.

Erm. kaşınmiş íllal “kaşınmak” (Aç. 165) (Karaağaç, 2008, s. 457).

kat- 1. Bir şeyin içine, üstüne veya yanına, niteliğini değiştirmek veya niceliğini artırmak için başka bir şey eklemek, karıştırmak. 2. Bir araya getirmek. 3. Birlikte göndermek. 4. Döllenmeyi sağlamak için erkek hayvanı dişinin yanına salmak. 5. Birbirine düşürmek, aralarını bozmak. 6. Düzenini bozmak. 7. Katı hâle gelmek. 8. Donma sonucunda veya düşük sıcaklıkların etkisiyle katı hâle gelme. 9. Üşümek. 10. Hareketsizlenmek, kıpırdamadan durmak. 11. Kirlenmek, pislenmek. 12. Hissiz hâle gelmek, bir şey hissetmemek. 13. Ölmek (TTAS, TS).

Bul. katalýásvam, katalýásam “katılmak, katılaşmak, donmak; nefes alamaz olmak, donup kalmak; bitmek tükenmek” (Alf. 133) (Karaağaç, 2008, s. 458).

katla- Kâğıt, kumaş vb. nesneleri üst üste kat oluşturacak biçimde bükme (TS).

Bul. katladısvam, katladışa “dürmek, katlamak” (Alf. 133) (Karaağaç, 2008, s. 460).

kav- (II) Bir araya getirmek, toplamak (EPDT) *krş.* **kavga, kavara, kavuş-, kavra-** vb.

kav- eylemi Rusçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Rus. kavardák “kargaşa, karışıklık, isyan” (Fas. II, 426; Şip. 147; Men. 59; Dev. 76; RTS). (Karaağaç, 2008, s. 461).

kavra- 1. Elle sıkıca tutmak. 2. Her yönünü anlamak, iyice anlamak, tam anlamak (TS). *krş.*

kubrat-, kıvrın-, kavza- vb.

Srp. kavraisati, kavraisavati “kavramak, yakalamak, tutmak”; kavrásita “çevirmek, döndürmek” (Mik. 94; Şkal. 403).

Yun. kavradízo “kavramak, el ile tutmak, yakalamak” (Kuk. 38) (Karaağaç, 2008, s. 463).

kavra- eylemi Sırpçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Srp. kavra “düğme, kopça”.

kavur- 1. Bir şeyi bir kabın içinde su katmadan kızartarak pişirmek. 2 (Rüzgâr, soğuk, sıcak vb. için). Kurutmak; yakmak. 3. Çok üzme, yakmak, mahvetmek (TS). *krş.* **kak, kav, kaklık, kakaç, kakşak** vb.

Erm. kavurmiş ínel “kavurmak, kavurma yapmak”; kavrulmiş íllal “kavrulmak” (Aç. 172).

Bul. kavardısvam, kavardısam “kavurmak, kızartmak; biktırmak, sıkmak, usandırmak” (Mik. 94; TMEN 1554; Şkal. 403).

Srp. kavúrisati, kaúrisati “kavurmak” (Mik. 94; TMEN 1554; Şkal. 403).

Arn. kavurdis, kaurdis, kauris, kavardis, kavërdis “kızartmak, kavurmak” (Mik. 94; Mey. 184; TMEN 1554; Bor. 78).

Yun. kavurdízo, kaurtízo “kavurmak”; kavurdízome “kavruk olmak, kavrulmak”. (Mik. 94; Mey. 184; Alp. 12; Kuk. 38; TMEN 1554; Geor. 45, 52, 170, 183; Ahl. 73; Gia. 58) (Karaağaç, 2008, s. 464).

kavur- eylemi Çince, Farsça, Urduca, Arapça, Ermenice, Rusça, Bulgarca, Sırpça, Arnavutça, Makedonca ve Yunancada ad ya da ad soylu bir sözcük veya bir söz öbeği olarak örneklenmiştir.

Çin. kú' èrdáké “kavurdak; patatesle yapılan etli yemek” (HWC 192; Alim.).

Far. kavurdag, kavurma “kavurma, kızgın ateşte pişmiş küçük et parçaları”; kavurmaç, kurmaç “kavrulmuş tahıl” (TMEN 1554, 2067, 2091; Erş. 240; GK).

Ur. kıorma “kızartılmış et parçası, kavurma; yağda kavrulmuş et” (Sİ; UTK; İUL; TMEN 1554; Tek).

Ar. kıavurma, kāvırma, kıavarma, kıavarma, āvirma “kavurma, yazın kavrulup küpe basılan ve kışın yenen et” (Muh. 199; Kun. 198; TMEN 1554; ŞY 295; Prok. 63; Ayt. 86).

Erm. kavurma “kavrulmuş et”

Rus. kurmáč “arpa kırmacı, yulaf ezmesi”; kavardák “balık parçaları katılmış bir tür yemek” (Şip. 147; TMEN 1554).

Bul. kavarmá “kavurma”

Srp. kavúrma, kaúrma “kavrulmuş ve dondurulmuş et”.

Arn. kaurma “bir çorba çeşidi”

Mak. kaurdisan “kavrulmuş” (Nas. 89).

Yun. kavurdistós “kavrulmuş”; kavurdistíri “çok eski araç, külüstür”; kavurgás, kavurmás, kavúrdisma “et kavurması”.

kavur- eylemi Arapçada çekimli biçimiyle yer almıştır.

Ar. kavram “kavurdu”.

kay- 1. Düz, ıslak, donmuş veya kaygan bir yüzey üzerinde sürtünerek kolayca yer değiştirmek. 2. Kaygan bir yüzey üzerinde birdenbire dengesini yitirmek. 3. Yerini değiştirmek. 4. Yer, durum değiştirmek. 5. Görüş, düşünce veya tutumunu değiştirmek. 6. “İstemeden bir şey yapmak” anlamıyla bazı deyimlerde geçer. 7. Anlamı değiştirmek. 8. Kurtulmak (TS).

Erm. kaymış íllal “kaymak”; kaydírmiş ínel “kaydırmak” (Aç. 162, 163).

Mac. kajtárni, kajtatni “eğilmek, meyletmek; araştırmak, incelemek” (MESz. II, 308; Pal. 126; GK).

Bul. kaydísvam, kaydísam “kaymak; eğilmek, sarkmak”; kaydırdísam “çalmak, sessizce almak, aşırmaq” (Gab. 316; Alf. 116, 117).

Srp. kájdisati “kaymak” (Škal. 383).

Mak. kaydisuva “kaymak” (Nas. 112, 211).

Yun. kaydízo, kâğıdízo “kaymak, yanılmak” (Kuk. 38) (Karaağaç, 2008, s. 465).

kay- eylemi Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. kajla “sarkık, eğri”.

kayır- 1. Koruyarak başarısını sağlamak, elinden tutmak, himmet etmek. 2. Birini, başkalarının veya işin zararı pahasına tutmak, birine haksız yere kolaylıklar sağlamak, iltimas etmek (TS).

krş. **kayıran, ayır-, kañır-, sıyır-** vb.

Bul. kaydísvam, kaydisam “acımak, merhamet etmek” (Alf. 116) (Karaağaç, 2008, s. 467).

kayna- 1. Bir sıvı, sıcaklığı belli bir dereceyi bulduğunda buhar durumuna geçerek fokurdamak. 2. Pişmek, haşlanmak. 3. Yerden çıkmak. 4. Eski durumunu almak, birbirine yapışmak. 5. Kapanmak, iyileşmek. 6. Kabarıp köpürmek. 7. Ekşimek. 8. Çalkantı durumunda olmak, dalgalanmak. 9. Çok miktarda bulunmak. 10. Gizli bir iş çevirmek, için için hazırlanmak. 11.

Huzursuzluk, tedirginlik olmak. 12. Gerektiği gibi yapılamamak. 13. Arada kaybolmak. 14. Artmak, çoğalmak, yoğunlaşmak. 15. Coşmak, heyecanlanmak (TS).

Erm. kaynamış illal “kaynamak, birleşmek, kaynaşmak”; kaynatmış inel “kaynatmak” (Aç. 162).

Srp. kajnádisati “kaynamak, kaynayıp pişmek” (Škal. 384).

Yun. kaynatízo “kaynamak” (Gia. 55) (Karaağaç, 2008, s. 469).

kayna- eylemi Ermenice, Bulgarca ve Sırpçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Erm. kaynar “sıcak su; kaynamış, kaynayan”.

Bul. kaynár-oyvár “yemeğin kaynayıp kabararak pişmesi” (Alf. 118).

Yun. kaynamás “zor sürülen toprak; beton”.

kaz- 1. Herhangi bir araçla toprağı açmak, oymak. 2. Bu yolla çukur, kuyu, yol vb. oluşturmak. 3. Hakketmek (TS).

Far. xariden “kaşınmak” (Erş. 141; FTS; GK).

Arn. kazdis “kazmak, kazımak” (Bor. 78) (Karaağaç, 2008, s. 471).

kaz- eylemi Sırpçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Srp. kazdrma “hendek, tabya” (Mik. 95).

kazan- 1. Kazanç sağlamak. 2. Olumlu, iyi bir sonuç elde etmek. 3. Çıkmak, isabet etmek. 4. Edinmek, sahip olmak. 5. Uğramak, yakalanmak. 6. Kendinden yana çekmek. 7. Ele geçirmek, fethetmek. 8. Yenmek, galip gelmek (TS).

Erm. kazanmış illal, gazanmış illal “kazanmak, elde etmek” (Aç. 154; Eug. I, 139).

Bul. kazandísvam, kazandísam kazandişa “kazanmak, para kazanmak, gelir sağlamak” (Mik. 95; Alf. 115).

Srp. kazánisati, zakazánisati “layık olmak, hak etmek, kazanmak” (Škal. 404, 645).

Arn. kazandis, kasandis “kazanmak” (Bor. 78).

Mak. kazandisuva “kazanmak” (Nas. 76, 112, 211) (Karaağaç, 2008, s. 472).

kazan- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. kazanmák “kazanma; kazanç, yarar”.

kekele- 1. Damak sesleriyle başlayan kelimeleri ve heceleri tekrarlayarak ve kesik kesik konuşmak. 2. Ne söyleyeceğini şaşırıp kelimeleri birbirine karıştırmak (TS).

Rus. kékat’ “kekelemek; hıçkırmak”; netsí beliberdú “saçmalamak, zırvalamak; sayıklamak; sapık şeyler söylemek” (Fas I, 148; II, 221; Şip. 177; Dev. 69; RTS; GK).

Bul. kekelendísvam, kekeldísvam “kekelemek”; kekéşkam “sürekli sızlanmak” (Alf. 137) (Karaağaç, 2008, s. 478).

kekele- eylemi Rusçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Rus. beliberdá, küliberdá “saçma sapan söz, gevezelik”.

keneş- 1. Söyleşmek, konuşmak, sohbet etmek 2. İstişare etmek, akıl danışmak (KTTS). *krş.* **keñ, geñ, geniş, eñ vb.**

Far. kéngemiş kerden “danışmak, görüşmek” (TMEN 1651, 1706 ; Erş. 262).

Rus. kenésit’ “görüşmek, danışmak, tartışmak, müzakere etmek” (Fas. II, 222; Şip. 178) (Karaağaç, 2008, s. 483).

keneş- eylemi Farsçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. kéngeç, kengeş, kenkâş “görüşme, müzakere, meşveret, danışma”.

kenetle- 1. Kenetle tutturmak veya kenetle birbirine bağlamak. 2. Birbirine geçirerek bağlamak. 3. Sıkıca birbirinin üzerine kapamak (TS).

Erm. kinetlemiş ínel “kaynak yapmak, lehimlemek” (Aç. 392). (Karaağaç, 2008, s. 483).

kenetle- eylemi Ermenicede ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Erm. kinet “kaynak, lehim”; kinetli “birbirine bağlı”; kinetçi “kaynakçı, lehimci”.

kert- 1. Bir şeyin kenarında kertik açmak, çentmek. 2. Sertçe sürtünmek (TS). *krş.* **ert-, kaz-, çiz-, yar-** vb.

Bul. kértıya “çizmak; yazmak; hesaba katmak, işaretlemek, dikkate almak” (Gran. 49; Alf. 141) (Karaağaç, 2008, s. 487).

kert- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. kerkmé “çukur, yolda araba tekerleklerin açtığı çukur”; kert, kertík “kertik, çentik, zıvana, yuva; kapı mandalı”.

kes- 1. Bıçak, makas vb. bir araçla bir şeyi ikiye ayırmak, parçalamak, doğramak. 2. Dibinden ayırmak. 3. Düzgün parçalara ayırmak. 4. Kesici bir araçla yaralamak. 5. Ucunu almak. 6. Hayvanın başını gövdesinden ayırmak, boğazlamak. 7. Son vermek, gidermek. 8. Ara vermek. 9. Bir şeyden yoksun bırakmak, vermemek. 10. Akımı durdurmak. 11. Belirtmek, kararlaştırmak. 12. Verilecek şeyin bir bölümünü alıkoyup vermemek. 13. Para basmak. 14. Azaltmak, güçleştirmek. 15. İskambil kâğıtlarında destenin üzerinden bir bölümünü kaldırıp öte yana koymak. 16. Geçiş önlemek. 17. Susmak. 18. Hasta organı ameliyatla almak. 19. Bölmek, ayırmak. 20. Yazıyı, filmi kısaltmak. 21. Uydurmak, yalan söylemek. 22. Rüzgâr, soğuk vb. çok etkili olmak. 23. Birini yermek, kötülemek. 24. Karşı cinsten birisini sürekli olarak süzmek, dikkatli bir biçimde bakmak. 25. Oyuncuyu takım kadrosuna almamak (TS).

Bul. kes “kavun dilimi; yastık kılıfının teki”; kesápul “büyük bıçak”; kesicék “kandil fitilini kesme makası”; késam se “baş eğerek selamlamak, suçlu suçlu bakmak”; kestísvam, kestísam, kestişa, kyáskam “kesmek, durdurmak, dindirmek; almak, tutmak; hesaplamak, döküm çıkarmak”;

késene “toptan hesaplayarak, hepsini hesaba katarak” (Gran. 183, 218, 219; Gab. 359; Alf. 141, 142, 169).

Srp. césmati “kesmek, delik yapmak, delmek” (Škal. 191).

Arn. qestis, qesëndis, qesendis “şakalaşmak, takılmak, sataşmak” (Mey. 224; Bor. 109) (Karaağaç, 2008, s. 487-488).

kes- eylemi Arnavutçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Arn. qesendi, qesëndi, qesti “şaka, nükte”.

kesil- 1. Kesme işi yapılmak. 2. Bitkin duruma gelmek, gücü, takati kalmamak, çok yorulmak. 3. Gibi olmak, benzemek, dönmek. 4. Süt, ayran vb. bozulmak, ekşimek. 5. Dinmek. 6. Sona ermek. 7. Akmamak. 8. Akım gelmez olmak. 9. Kendinden önceki kelimeyi “olmak” anlamıyla pekiştiren bir fiil. 10. Son veya aralık verilmek. 11. Kendini herhangi bir şey gibi göstermek. 12. Tutulmak, kapatılmak. 13. Makaslanmak. 14. Durmak. 15. Yoksun kalmak. 16. Sünnet olmak. 17. Çok beğenmek, çok hoşlanmak (TS).

Bul. kesildísvam “kesilmek, bitkin düşmek, zayıflamak, güçsüzleşmek” (Alf. 142) (Karaağaç, 2008, s. 489).

kıl- 1. Etmek, eylemek, yapmak. 2. Namazı yerine getirmek (TS). *krş.* **kılık, kılçık, kesim, kış-** vb.

Bul. kaldísvam “kılmak; namaz kılmak” (Alf. 119) (Karaağaç, 2008, s. 494).

kımıl-da- Yerinde hafifçe hareketlenmek (TS). *krş.* **kıpırda-** vb.

Erm. kímíş ílal “kımıldamak, kımıldanmak”; kímíldatmíş ínel “hareket ettirmek, kımıldatmak” (Aç. 181).

Bul. kamaladísvam “yeni dikilmiş fidelere su serpmek, can suyu vermek” (Alf. 121) (Karaağaç, 2008, s. 496).

kına- Yapılan bir işin kötü olduğunu belirtir bir biçimde söz söylemek, ayıplamak, takbih etmek (TS). *krş.* **kıy-, kıyın-, kin, kıyna-** vb.

Erm. kínamiş ínel “kınamak, ayıplamak” (Aç. 183).

Bul. kínósvam, kínósvam “kınamak, ayıplamak” (Gab. 424).

Arn. këndis “kınamak, ayıplamak” (Mey. 187; Bor. 79). (Karaağaç, 2008, s. 497).

kır- 1. Vurarak veya ezerek parçalamak. 2. İri parçalara ayırmak. 3. Belirli bir biçimde katlamak. 4. Öldürmek, yok olmasına neden olmak. 5. Azaltmak, indirmek. 6. Gücünü ve etkisini azaltmak. 7. Yok etmek. 8. İndirimle almak. 9. Dileğini kabul etmeyerek veya beklenmeyen bir davranış karşısında bırakarak gücendirmek, incitmek. 10. Tavlada karşı oyuncunun pulunu oyun dışında bırakmak. 11. Vücut kemiklerinden birini parçalamak. 12. Tahılı iri ve kaba

öğütmek. 13. Hareket durumundaki canlının veya taşıtın yönünü değiştirmek, çevirmek, döndürmek. 14. Kaçmak, uzaklaşmak. 15. Daha iyi bir sonuç elde etmek (TS).

Erm. kırmış inel “kırmak; kıvırmak” (Aç. 185).

Rom. curma “kesmek, ayırmak; bölmek; bir şeye ara vermek”; precurm “kesmek” (Mik. 96; Lok. 1278).

Bul. kirdísvam, kirdísam “yok etmek, mahvetmek; yıkmak, bozmak”; kirdísvam se “yok olmak, mahvolmak, bitmek, tükenmek” (Gab. 425; Alf. 162).

Srp. krdísati “kırmak, bozmak, parçalamak” (Mik. 96; Škal. 418, 420).

Arn. kěrdis “kırmak, kılıçtan geçirmek, kökünü kazımak, kıyım yapmak” (Mey. 188, 189; Bor. 79).

Yun. kirdízo “kırmak, parçalamak; kesmek; koparmak” (Kuk. 46) (Karaağaç, 2008, s. 497-498).

kır- eylemi Farsça, Ermenice, Romence, Sırpça ve Arnavutçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. kır, kı̄r “mahvoluş, kırım, yıkım”; kormut “samanla karıştırılmış arpa veya yulaf kırmısı, at yemi, kırma” (TMEN 1597, 2081; Erş. 244).

Erm. kírğín “kıyım”.

Rom. curmej “parça kısım, adet”.

Srp. kşntija, kşndija “kırıntı, eski püskü şey”.

Arn. kěrdi “katliam”; kerdis, kěrdi “kıyım, kırım”.

kırk- 1. Bir şeyi uçlarından kesmek. 2. (Saç, sakal, tüy için) Kesmek. 3. Bir hayvanın tüylerini kesmek (TS). *krş.* **kırp-**

Erm. kirtmiş inel “kırmak, soymak” (Aç. 185).

Srp. krklásati, krklájisati, krklésita, krkléjisati, krklásita, krklájisati “kırmak, kısaltmak, kesmek; kesilmiş bir hayvanı parçalara ayırmak, parçalamak” (Mik. 96; Škal. 419).

kırk- eylemi Bulgarca, Sırpça, Arnavutça ve Makedoncada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. kırkmalíya, perçe korkmalíya “kırkılmış saç tutamı, perçem”; kırklík, kırklígi “kırklağı, kırkılık, hayvan kırkma makası, koyun yünü ve keçi kılını kesme makası”; kırkím “yün veya kıl kırkma; kırkma mevsimi”; kırkımcíya “kırkımcı” (Mik. 96; Mey. 188; Alf. 154, 162).

Srp. krkláma, kerkláma “eti parçalara ayırıp, kurutmaya hazır bir hâle getirme; derideki tüyleri temizleme”; kşkma “alındaki saçları kısaltmak; rus modeli saç kesimi”; kşmeta, křmēta “zülûf, perçem”.

Arn. kėrkma “kadınların alınındaki kesilmiş, kısaltılmış saçlar, saç perçemi” (Mey. 188).

Mak. krş “kırıp dökme”; krşi “kırma”; krşliv “kırılan, kırılır” (MTS 241) (Karaağaç, 2008, s. 500).

kırp- 1. Parçalara ayırmak, kesmek, kırmak. 2. Göz kapaklarını açıp kapamak. 3. Kesinti yapmak, tutumlu davranmak (TS). *krş. kırk-*

Erm. kırpmiş inel “kırmak, keserek ufaltmak” (Aç. 185).

Mac. kirpácsolni kirpálni “yamamak, yenilemek” (Bak. 338).

Rom. a cîrpáci, a cîrpi “yamamak, yenilemek” (Bak. 338) (Karaağaç, 2008, s. 502).

kırp- eylemi Ermenice, Macarca ve Romencede ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Erm. kırpík “kırpılmış; kırpık bıyık”.

Mac. kirpács “kırpıntı, yama”.

Rom. cîrpáci “yamacı, yama yapan terzi; sahtekâr”.

kıs- 1. Sesi azaltmak, alçaltmak. 2. Gözü biraz kapamak. 3. Ezmek, büzmek, daraltmak. 4. Lamba ışığını azaltmak. 5. Sıkıştırmak. 6. Masraf, harcama vb.ni azaltmak. 7. Verilen hak ve özgürlüklerin sınırını daraltmak. 8. Pintilik etmek (TS).

Bul. kístısvam “kısmak; kısaltmak”; kisterısvam “kıstırmak, tuzak kurup yakalamak”; kístırdısvam “saldırmak, üzerine atılmak” (Alf. 147, 161, 164).

Mak. skusuva “kısmak, kısaltmak” (MTS 532) (Karaağaç, 2008, s. 502).

kıs- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. kis-kis “kıs kıs, kas kas”; kızımi “elbise kısması, giysi büzgüsü, pli”.

kıskan- 1. Sevgide veya kendisiyle ilişkili şeylerde bir başkasının ortaklığına, üstün durumda görünmesine dayanamamak. 2. Herhangi bir bakımdan kendinden üstün gördüğü birinin bu üstünlüğünden acı duymak, güzülemek, hasetlenmek, haset etmek. 3. Esirgemek, çok görmek. 4. Bir şeye, en küçük saygısızlık gösterilmesine bile dayanamamak. 5. Yerinde olmayı istemek, imrenmek (TS). *krş. kızık*

Erm. kıskanmış íllal “kıskanmak” (Aç. 186).

Bul. kískantıya, kískınmák “kıskançlık, günü”; kískandısvam, kískandısam, kískandıša, kaskandısvam “haset etmek, kıskanmak” (Mik. 97; Gab. 425; Alf. 164).

Arn. kėskanis “kıskanmak” (Mey. 190; Bor. 79).

Yun. kuskaneúkumai “kıskanmak, kıskanç olmak” (Geor. 125) (Karaağaç, 2008, s. 502-503).

kıskan- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. kískancıya “kıskanç, haset”; kískancılık “kıskançlık, hasetlik, günü”; kískanmá “kıskanma”.

kıstır- 1. İki şey arasında bırakarak sıkıştırmak. 2. Kaçamayacak bir duruma getirmek (TS).

Bul. kisterısvam “kıstırmak, tuzak kurup yakalamak”; kístırdısvam “saldırmak, üzerine atılmak” (Alf. 164) (Karaağaç, 2008, s. 503).

kış- 1. Sapmak, yoldan çıkmak, şaşırarak; dönmek; yanılmak. 2. Kuş ve kümes hayvanlarını ürkütmek. 3. Satranç oyununda bir taşı zorlama (ADPT, TS). *krş. kışa bak-, kışmaç, kıl-, kes-* vb. *Far.* kışmış kerden “yan bakmak, şaşı bakmak, kaymış gözlerle bakmak” (TMEN 315, 336, 1604; GK)

kış- eylemi Farsça ve Arapçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. kelink “şaşı, gözü kaymış”; kiya “genç saray muhafızı, iç oğlanı”.

Ar. kişş “kiş, satrançta şahın tehlikeye düştüğünü belirten söz” (Muh. 204; ŞY 306) (Karaağaç, 2008, s. 503).

kışla- 1. Kış olmak. 2. Kışı bir yerde geçirmek (TS). *krş. kış*

Far. kışlamiş kerden “kışlamak, kışı geçirmek” (TMEN 1497; Erş. 229, 242, 244).

Bul. kışlómam, kışlómamane “kışı geçirmek, kışlamak” (Gab. 425) (Karaağaç, 2008, s. 504).

kışla- eylemi Rusçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Rus. kaslát'sya “göçme, kışlamak için bir başka yere gitme” (Fas II, 206; Şip. 171).

kıvan- Övünülecek bir olaydan dolayı sevinmek, iftihar etmek, memnun olmak (TS). *krş. kut, kıvıt* vb.

Mac. kívánni “istemek, dilemek” (MTESz. II, 500; Pal. 133).

Srp. kiverisati “zor bir işe başlamak, gayrete gelmek, çaba göstermek” (Şkal. 410) (Karaağaç, 2008, s. 505).

kıvan- eylemi Macarca ve Sırpçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Mac. kívánság “dilek, istek”.

Srp. kıvan “kinli, öç almak isteyen, kin tutan”.

kıvır- 1. Herhangi bir şeyi bükmek. 2. Kenarından katlamak. 3. Bir giysinin veya kumaşın kenarını bükerek tersinden dikmek. 4. Kalçalarını iki yana sallayarak oynamak veya yürümek. 5. Uydurup söylemek. 6. Sapmak. 7. Yapmak istememek, yan çizmek. 8. Başarmak, başa çıkmak, becermek, hakkindan gelmek.

Erm. kivrímış ínel “kıvırmak, bükmek”; kivrílmış íllal “bükülmek”; (Aç. 187).

Arn. kërnelldis “kıvrılmak, çekmek, büzüşmek” (Bor. 79) (Karaağaç, 2008, s. 505).

kıvır- eylemi Ermenicede ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Erm. kivrírma “örme, örgü”; kivrírím “büküm”; kivrírím “büküm”; kivrírík “bükük, eğri”.

kıy- 1. Çok ince ve küçük parçalar biçiminde doğramak. 2. Acımadan vermek, esirgememek, feda etmek. 3. Acımayıp öldürmek. 4. Acımayarak büyük bir kötülük etmek, zulmetmek. 5. Nikâh kıymak (TS). *krş. kıl-, kış-, kes-, kılıç* vb.

Erm. kímíşel, kıymış ínel “kıymak, küçük parçalara ayırmak” (Aç. 181).

Bul. kaydisvam, kaydısam, kaydışa “kıymak, doğramak; tahrib etmek, yıkmak, mahvetmek; girişmek, bir şey yapmaya karar vermek”; kaeştısvam (se), kaeştısam (se) “karar vermek, kararlaştırmak, girişmek”; kayaştısvam “girişmek, teşebbüs etmek” (Mik. 95; Alf. 115, 117, 136, 161).

Srp. kidisati, kídísati, kindisati, kéisati, kéhisati “birisine kıymak, öldürmek, cinayet işlemek; mahvetmek, yok etmek” (Mik. 95; Škal. 407).

Yun. kiydízo “kıymak, kesmek, doğramak; gözden çıkarmak, tehlikeye atmak” (Kuk. 46; Geor. 141) (Karaağaç, 2008, s. 505).

kıy- eylemi Farsça, Macarca, Bulgarca ve Sırpçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. kidişi “kıyıcı, öldüren, katil” (TMEN 351).

Mac. kın “ıstırap, eziyet, cefa, işkence” (Mik. 96).

Bul. kıyciya “kıyıcı, acımasız, zalim kişi”.

Srp. kinjiti “işkence, azap, ceza”.

kız- 1. Isıtılan veya ısınan bir nesnenin sıcaklığı çok artmak. 2. At, eşek vb. hayvanlar çiftleşmek istemek, kösnümek. 3. Dişi kuşlar zamanı gelip kuluçkaya yatma isteği göstermek. 4. Öfkelenmek, sinirlenmek (TS).

Erm. kızmış íllal “kızarmak; öfkelenmek”; kızıdırmış ínel “kızartmak, öfkelenmek” (Aç. 179).

Bul. kızmá “kızma, kızışma, kaşınma”; kızıdısvam, kazdısvam, kazdısam, kızıdısvam se “kızarmak; öfkelenmek, öfkeden deliye dönmek”; kızıdırdısvam, kızıdırdısam “kızdırmak, öfkelenmek, sinir sahibi etmek”; kızıştısvam se, sı kızışt'tısvım, kızıştısam se, sı kızıştısvım “kızışmak, kızarmak, cildi iltihaplanmak; kokmak, kokuşmak” (Gran. 147; Gab. 424; Alf. 116, 161).

Yun. kizdirdízo “sinirlendirmek, öfkelenmek” (Kuk. 46; Gia. 66) (Karaağaç, 2008, s. 507).

kız- eylemi Ermenicede ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Erm. kızıgín “kızmış, kızarmış; öfkeli”.

kızar- 1. Kırmızı veya ona yakın bir renk almak. 2. Bazı sebze ve meyveler olgunlaşmaya başlamak, olgunlaşmak. 3. Utanç, öfke vb. duyguların etkisiyle, kanın yüze hücumu sonucu yüz kırmızı bir renk almak. 4. Yiyecekler tavada kızgın yağ içinde veya ateşte kırmızılaşarak pişmek (TS).

Erm. kızarmış íllal “kızarmak, kırmızı renge bürünmek”, kızırtmış ínel, gızırtmış anel “kızartmak” (Aç. 178) (Karaağaç, 2008, s. 508).

kok- 1. Koku çıkarmak. 2. Çürüyüp bozularak kötü bir koku çıkarmak, kokuşmak. 3. Olacağıyla ilgili belirtiler göstermek, olacağı hissedilmek. 4. Koklamak (TS).

kok-eylemi Bulgarcada kızgın ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. kokmuş, kukmuş “tembel, tembellikten kokuşmuş, pis, kirli” (Alf. 153, 155) (Karaağaç, 2008, s. 505).

kol- 1. Söylemek, isteği söylemek. 2. İstemek, aramak (EPDT, GK) *bk. kolt-, kala-, hel, kelen, ilen-, elçi, kolt-, dile-, yalavaç, dilmaç, kala-, kolmaşık, keleşü, kılavuz, yalavaç* vb.

kol- eylemi Farsça, Rusça ve Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. komlaş, qalmāş “konuşkan, geveze boşboğaz; boş söz” (TMEN 1520; Erş. 234).

Rus. kalıka “dilenci” (Fas. II, 167, IV, 219).

Mac. koldús “dilenci” ; koldulni “dilenmek” (MTESz. II, 524; Lig. 211) (Karaağaç, 2008, s. 517).

kolaylat- Kolaylaştırmak (Aç.). *bk. kolay*

Erm. kolaylatmış ínel “kolay hâle getirmek, kolaylaştırmak; bitirmeye yaklaşmak, kolaylamak” (Aç. 194; Eug. 139) (Karaağaç, 2008, s. 518).

kolla- 1. Olmasını, ortaya çıkmasını beklemek, gözetmek. 2. Göz önünde tutmak, gözlemek. 3. Korumak, gözetmek (TS).

Erm. kollamış ínel, gollamış anel “gözetmek, kollamak, beklemek” (Aç. 194).

Bul. koladísam, koladísam, koladísā “kollamak, doğru ve uygun zamanı beklemek” (Alf. 149) (Karaağaç, 2008, s. 519).

kolt- 1. Söylemek, isteği söylemek. 2. İstemek, aramak (EPDT, GK) *bk. kolt-, kala-, hel, kelen, ilen-, elçi, kolt-, dile-, yalavaç, dilmaç, kala-, kolmaşık, keleşü, kılavuz, yalavaç* vb.

Mac. kolindálnı, kolingálnı “bozuk bir sesle şarkı mırıldanmak; dinî bayramda dinî şarkı ve dualar söyleyerek evden eve dolaşmak” (MTESz. II, 524; Bak. 260; Lig. 211, 212).

Rom. a colindá, a corindá “bozuk bir sesle şarkı mırıldanmak; dinî bayramda dinî şarkı ve dualar söyleyerek evden eve dolaşmak, dilenmek” (Bak. 261; GK). (Karaağaç, 2008, s. 519-520).

kolt- eylemi Farsça, Rusça ve Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. komlaş, qalmāş “konuşkan, geveze boşboğaz; boş söz” (TMEN 1520; Erş. 234).

Rus. kalıka “dilenci” (Fas. II, 167, IV, 219).

Mac. koldulni “dilenmek”; koldus “dilenci”.

komar- 1. Kıvırmak, sarmak, çevrelemek, kuşatmak. 2. Ulaşmak, kavuşmak, yaklaşmak, yetişmek, yakalamak (Lessing).

Far. komarmişī kerdn “sürek avı düzenlemek” (TMEN 285, 286). (Karaağaç, 2008, s. 520).

komar- eylemi Farsçada ad ya da ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Far. komarga “sürek avı”.

kon- 1. Kuş, kelebek, uçak, toz vb. bir yere inmek. 2. Yolculukta geceyi geçirmek için bir yerde kalmak, konuk olmak. 3. Kısa bir süre için bir yere yerleşmek, bir yeri yurt edinmek. 4. Bir şeyi emeksiz edinmek (TS). *krş.* **kon, konak, hane, konuş-** vb.

Erm. konmiş illal "konmak, tünemek, oturmak" (Aç. 195; Eug. I, 139).

Bul. kondısvam, kondısam, kondısa "konmak, geceleme üzere bir yere yerleşmek; varmak, ulaşmak"; kondurdısvam, kondurdısam "kondurmak, yerleştirmek; istenilen zarı atmak"; kondurmá "çıkarılmış, icat edilmiş, sonradan yapılma, kurulmuş, uydurulmuş"; konúsa "bir araya getirmek, yaklaştırmak" (Gab. 385; Alf. 151).

Srp. kóndisati, kónačiti "konmak, konaklamak, bir yerde geceleme" (Škal. 414).

Arn. kondis, konis "konaklamak, konmak" (Bor. 81).

Mak. kondisuva "konmak" (Nas. 112, 177, 211) (Karaağaç, 2008, s. 521).

kon- eylemi Arnavutçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Arn. konomllëk "konaklamalık tasarruf, konaklama masrafı".

kondur- 1. Konma işini yaptırmak. 2. Gelişigüzel takmak, iliştiirmek. 3. Birden yapıvermek veya söyleyivermek. 4. Yakıştırmak, haksız yere birtakım eksiklikler isnat etmek, üzerine yormak (TS.)

Bul. kondurdısvam, kondurdısam "kondurmak, yerleştirmek; istenilen zarı atmak" (Gab. 385; Alf. 151) (Karaağaç, 2008, s. 522).

kondur- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. kondurmá "çıkartılmış, icat edilmiş, sonradan yapılma, kurulmuş, uydurulmuş".

konus- 1. Bir dilin kelimeleriyle düşüncesini anlatmak. 2. Belli bir konudan söz etmek. 3. Bir konudan karşılıklı söz etmek, sohbet etmek. 4. Söylev vermek, konuşma yapmak. 5. Konuşma dili olarak kullanmak. 6. Düşüncesini herhangi bir araç kullanarak anlatmak. 7. İlişki kurmak veya ilişkiyi sürdürmek. 8. Belli bir biçimde söylemek. 9. Geçerli olmak, etkili olmak. 10. Şık ve zarif görünmek. 11. Flört etmek (TS). *krş.* **kon, kon-, konuk konak, hane** vb.

Far. konuşmiş kerden "konuşmak, sohbet etmek" (TMEN 1535).

Erm. konuşmiş illal "konuşmak" (Aç. 195; Eug. I, 139).

Bul. konuştısvam, konuştısam "konuşmak, birileriyle söyleşmek"; konuştısvam se, konuştısam se, konuştısa se "söyleşmek, sohbet etmek" (Gab. 392; Alf. 151).

Srp. konúštisati (se) "konuşmak; sohbet etmek" (Škal. 415).

Mak. kunoştisa "konuşmak" (Nas. 184).

Yun. kunuçtízo "konuşmak, arkadaşlık etmek" (Kuk. 51; Geor. 88, 158, 249; Gia. 68) (Karaağaç, 2008, s. 522-523).

konuş- eylemi Farsça, Bulgarca, Sırpça ve Yunancada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. konuşmišī “konuşma, sohbet”.

Bul. konuşmá, konuşmák “konuşma”; konuşkán “konuşmayı seven, çok konuşan”.

Srp. konúšma “konuşma; sohbet”.

Yun. konuśmás “karşılıklı konuşma, görüşme; sohbet”.

kop- 1. Herhangi bir yerinden ikiye ayrılmak. 2. Yerinden ayrılmak. 3. Gövdeden ayrılmak. 4. Birdenbire başlamak veya ortaya çıkmak. 5. Bütün ilişkileri kesilip büsbütün ayrılmak veya uzaklaşmak. 6. Uzaklaşmak, kurtulmak. 7. Çok ağrmak. 8. Koşmak, hızla gitmek (TS). *krş. ob, epri-, yıprat-, ovrak, obruk, abuška, uşak, ufak vb.*

Bul. koptísvam se, koptísam se, koptíša se “kopmak, kesilmek, üzülmek; çıkmak, görünür olmak” (Alf. 151, 152).

Srp. kóptisati “aniden görünmek, ortaya çıkmak; vurmak; saldırmak” (Mik. 99; Škal. 415).

Mak. koptisa “kopmak” (Nas. 112).

Yun. kopardízo “koparmak, kesmek, kesip çıkarmak” (Kuk. 49) (Karaağaç, 2008, s. 523).

kop- eylemi Bulgarcada ad ya da ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. koparán “yünden yapılmış kısa kollu erkek ceketi, yelek”; koparantíya “boş gezen, haylaz”; koparkmá “alçak, adi, işe yaramaz kimse”; kopartmá “babası belirsiz çocuk; itibarsız kişi”.

kork- 1. Korku duymak, ürkmek, dehşete kapılmak. 2. Kaygı duymak, endişe etmek. 3. Çekinmek, sakınmak, saygı duymak. 4. Yapamamak, cesaret edememek (TS).

Yun. kurkáro “korkmak, geri çekilmek, ödün vermek” (Gia. 13, 76) (Karaağaç, 2008, s. 525).

kork- eylemi Bulgarca ve Sırpçada ad ya da ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. korkák “korkak”; korkazán “çocukça ağlayan, ağlak”; korkulúk “bostan korkuluğu; siper, istihkâm, sürte; yığınak”; korkurák “korkak” (Gab. 398; Alf. 152).

Srp. korkáluk, kalkáluk “yüksek yerlere yapılan ve aşağıya düşmesini engelleyen kısım, korkuluk”; kórkija “korku, endişe” (Škal. 416).

kork- eylemi Sırpçada çekimli eylem olarak da yer almıştır.

Srp. kórkma “korkma!”.

koru- 1. Bir kimseyi veya bir şeyi dış etkilere, tehlikeden, zor bir durumdan uzak tutmak, esirgemek, muhafaza etmek, vikaye etmek, sıyanet etmek. 2. Güçlü bir kimse veya kuruluş, güçsüz birini veya bir şeyi desteklemek, himaye etmek. 3. Tehlikeye karşı denetimi altında bulundurmak, savunmak, müdafaa etmek. 4. Tehlikeli, zararlı durumları önlemek. 5. Bir şeyin eskimesini, yıpranmasını önlemek için gereken dikkat ve özeni göstermek. 6. Süregelen bir durumun değişikliğe uğramasını önlemek. 7. Karşılama, denk gelmek (TS).

Far. kormiṣī kerden “korumak, esirgemek, saklamak”; korukmiṣī kerden “koruma, altına almak, yasaklamak” (TMEN 1462, 1475, 1558).

koru- eylemi Farsça ve Urduçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. koruk “sınırlı, engelli, yasak”.

Ur. kūrḡ, kūrūḡ “koruyuculuk” (Sİ; İUL. 1076) (Karaağaç, 2008, s. 526).

koş- 1. Birlikte iş görmesi için bir şeyi, bir kimseyi başka birinin yanına katmak, arkadaş olarak vermek. 2. Hayvanı çekeceği arabaya, sabana vb.ne bağlamak. 3. Şart ileri sürmek. 4. Birini, bir işte görevlendirmek. 5. Adım atışlarını artırarak ileri doğru hızla gitmek. 6. Adım atışlarını artırarak ileri doğru hızla gitmek. 7. Bir işle çok ilgilenmek, koşturmak. 8. Koşuya çıkmak. 9. Kovalamak, üstüne düşmek, izlemek (TS; GK). *krş.* **eş, tuş, tüş, düşün-, koş-** vb.

Rus. koşlyát', koşelyát' “yüklemek, koşmak”; koşúnstvovát' “din ve töreyi bozmak” (Fas. II, 361; Şip. 200; GK).

Erm. koşdurmiş inel “hayvanı arabaya koşmak” (Aç. 196).

Bul. koştisvam “hayvanı arabaya koşmak, koşum takımını takmak; koşmak, seğirtmek”; kuştisvam “koşmak, seğirtmek; düzenlemek, takmak”; kuştisvam se “taahhüt etmek, üstlenmek; kıkırdamak, histerik bir biçimde gülmek” (Alf. 153, 160).

Yun. koseúa “koşmak, seğirtmek” (Kuk. 50) (Karaağaç, 2008, s. 526-527).

koş- eylemi Rusça ve Bulgarçada ad ya da ad soylu bir sözcük da örneklenmiştir.

Rus. koşún, koşúnstvenniy “alaycı, şarlatan; bozguncu”.

Bul. koş “öküzleri hareket ettirme sözü; koş, deh!”.

kovala- 1. Kovmak. 2. Kaçanın arkasından koşmak, yakalamaya çalışmak. 3. Bir şeyin arkasına düşüp elde etmeye veya bir sonuca bağlamaya çalışmak. 4. Yarışta, kaçmakta olan koşucu veya koşucuları yakalamaya çalışmak (TS).

Erm. kogalamış inel “kovmak, kaçırmak” (Aç. 197).

Yun. kovaladízo, kovalaúo “peşinden koşmak, defetmek” (Kuk. 49) (Karaağaç, 2008, s. 528).

kozgal- Hareket etmek; topluca isyan etmek (TTAS).

Far. kozgalmiṣī kerden “kızmak, heyecanlanmak, yaygara çıkarmak” (TMEN 1456, 1560) (Karaağaç, 2008, s. 530).

kozgal- eylemi Farsçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Far. kurça “gıcırtı”.

köl- Koşmak, hayvanın koşumunu takmak, hayvanı arabaya koşmak (Lessing). *krş.* **kolimag, halimag, hayme, koş, koş-, koşum** vb.

köl- eylemi Rusçada ad ya ad ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Rus. kolımága “çatki, çadır; eski zaman faytonu; külüstür araba” (Fas. II, 291; Şip. 193; RTS; GK) (Karaağaç, 2008, s. 531).

kölbe- 1. Yan yatmak 2. Çok yer kaplamak (KTTS). *krş.* **köl, el** vb.

Rus. kulpát’ “topallamak, bir yana ağdırmak” (Fas II, 412; Şip. 234) (Karaağaç, 2008, s. 531).

köpür- 1. Köpük yapmak, köpük oluşturmak, köpük çıkarmak, kabarmak. 2. Ekşiyip köpüklenmek. 3. Çok kızmak, birdenbire öfkelenmek, feveran etmek. 4. Gerekli gereksiz, aralıksız ve bıktırıcı konuşup durmak (TS). *krş.* **köp, köpük, kögere, öbek, tepe, tüm, tümsek** vb.

Erm. köpürmiş illal “köpürmek” (Aç. 361).

Bul. kifurdísam, kofurdísan, kyupyurdísvam “köpürmek, köpük bağlamak, kabarmak; kızmak, öfkelenmek” (Alf. 147, 153, 167) (Karaağaç, 2008, s. 533).

köpür- eylemi Bulgarcada ad ya ad ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. kyuplyucik otu “köpürcek otu, çöven, sabun otu, helvacıkökü”.

kösne- *krş.* **köşi-, kösük, köseği** vb.

Mac. köszönni “teşekkür etmek” (MTESz. II, 624; Pal. 137) (Karaağaç, 2008, s. 535).

köyün- 1. Yanmak, kavrulmak, kararmak. 2. Etkilenmek, müteessir olmak (KTS, KpTS, DS). *krş.*

köy-, köli-, köşi-, kön-, kölige, köşige, könegsuv vb.

Mac. könyörülñi “acımak, merhamet etmek”; könyörögni “yalvarmak, yalvarıp yakarmak”; (MTESz. II, 442; Pal. 135; GK) (Karaağaç, 2008, s. 538).

köyün- eylemi Macarcada ad ya da ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Mac. könyörtelen “acımasız”.

kudur- 1. Kuduz olmak, kuduz hastalığına yakalanmak. 2. Aşırı davranışlarda bulunmak, taşkınlık göstermek. 3. Çok yaramazlaşmak, ele avuca sığmamak. 4. Gücünü artırmak, tehlikeli bir durum almak, tehlikeli bir duruma gelmek. 5. Çok kızmak, öfkelenmek (TS). *krş.* **kuduz**

Yun. kudurdízo “kudurmak, azmak” (Kuk. 51) (Karaağaç, 2008, s. 505).

kullan- 1. Bir şeyden belli bir amaçla yararlanmak. 2. Bir kimseyi bir hizmette bulundurmak, çalıştırmak. 3. İşletmek, değerlendirmek. 4. Giymek, takmak. 5. Bir şeye alışmış olmak, içmek. 6. (Kelime için) Yazmak, söylemek. 7. Harcamak, sarf etmek. 8. Amacına ulaşmak için yararlanmak, amacına alet etmek, sömürmek, istismar etmek. 9. Araç veya aleti işletmek, yönetmek (TS). *krş.*

el, kol, köl, kolla- iş, işle- vb.

Erm. kullanmış illal “kullanmak” (Aç. 188).

Bul. kolandísam, kolandísam, kolandíşa, kulandísam, kulandísam, kulandíşa “bir şeyi kullanmak; önemsemek, dikkate almak”; kolandrísam, kolandrísam, kolandríşa, kulandrísam,

kulandrísam, kulandríša “bir kişiye bir şey kullandırmak, yaptırmak”; kulanísvam “bir şey yapabilmek, bir şey başarmak” (Gab. 418; Alf. 149, 156).

Srp. kulánisati, kulándisati “bir şeyi kullanmak, harcamak” (Škal. 423).

Arn. kullandris “kullanmak, işlemek” (Mey. 212; Bor. 82).

Mak. kulandisuva “kullanmak” (Nas. 112).

Yun. kulandrízo “kullanmak, yararlanmak”; kulliandirízo, kulliandíro “kullandırmak” (Kuk. 50, Geor. 52, 54, 114; Gia. 74) (Karaağaç, 2008, s. 542).

kullan- eylemi Bulgarca ve Yunancada ad ya da ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. kolamá “tütün bitkisinin kullanışlı yaprakları”.

Yun. kulanmísikos “kullanılmış”.

kur- 1. Bir şeyi oluşturan parçaları birleştirerek bütün durumuna getirmek, monte etmek. 2. Hazırlamak. 3. (Yaylı, zemberekli şeylerde) Yay ve zembereği germek. 4. Gereken şartları hazırlayıp kendi kendine olmaya bırakmak. 5. (Etkisi ve önemi geniş, sürekli şeyler için) Meydana getirmek, tesis etmek. 6. Yapmak, inşa etmek. 7. Yapmak, oluşturmak. 8. Ortaklık sağlamak. 9. Belli bir işte beraber çalışacak kimseleri belirlemek. 10. Belli bir işte beraber çalışacak kimseleri belirlemek. 11. Gizlice hazırlamak, tasarlamak. 12. Düşünmek. 13. Aklına koymak. 14. Zihinde büyütme. 15. Bir kimseyi dedikodu veya telkinlerle başkasına karşı öfkelenmek. 16. Sağlamak, oluşturmak (TS).

Far. kurmişī kerdan “kurmak, koymak, yapmak, çalıştırmak” (TMEN 1556).

Erm. kurmiş ínel, gurmiş anel “yapmak, yükseltmek, hazır etmek, kurmak”; kurulmiş íllal “yapılmak, hazır edilmek; çalım satmak” (Aç. 191).

Bul. kurdísvam, kurdísam, kurdíša “kurmak; yerleştirmek; hazırlamak; düzenlemek”; kurdísvam se, kurdísam se, kurdíša se “yerleşmek, kendisinin olmayan bir yere oturmak; giyinip kuşanmak, hazırlanmak” (Mik. 101; Mey. 215; Gab. 421; Alf. 157).

Srp. kúrisati, kúrdisati “hazırlamak, düzenlemek, yapmak; saati kurmak”; kúrisati, kúrdisati se “kurulmak, hazırlanmak, yapılmak” (Mik. 101; Škal. 426).

Arn. kurdis “yapmak, düzenlemek, kurmak; yönetmek” (Mey. 216; Bor. 83).

Mak. kurdisuva “kurmak” (Nas. 105, 112, 211).

Yun. kurdízo “kurmak, yapıp hazırlamak” (Geor. 52, 183, 208) (Karaağaç, 2008, s. 546).

kur- eylemi Ermenicede ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Erm. kuruntu “görüş, düşünce”.

kurtar- 1. Bir canlıyı felaketten, tehlikeden veya zor durumdan uzaklaştırmak. 2. Kurtulmasını sağlamak. 3. Kazandırmak, yeniden ele geçirmek. 4. Bir şeye zarar gelmesini önlemek. 5. Birinin cezalandırılmasını engel olmak. 6. Bir şeyin değerini karşılamak (TS). *krş. kut, kiv vb.*

Rom. cortorose, ocrotese “esirgemek, kurtarmak” (DP).

Bul. kurtardísva “kurtarmak, başışlamak, kıyamamak” (Alf. 158).

Srp. kurtárisati, kutárisati, kotárisati “kurtarmak, birini özgür bırakmak, birini bir şeyden kurtarmak” (Mik. 102; Škal. 427).

Arn. kurtalis “kurtarmak” (Bor. 83) (Karaağaç, 2008, s. 550).

kurtar- eylemi Sırpçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Srp. kúrtariš, kúrtara “kurtariş, kurtarma”.

kurtul- 1. Tehlikeli veya kötü bir durumu atlatmak. 2. İstenmeyen, sıkıntı veren, hoşlanılmayan bir kimseden, bir yerden, bir durumdan uzaklaşmak. 3. Bir şey bulunduğu veya bağlı olduğu yerden ayrılmak. 4. Bağını koparıp kaçmak. 5. Doğurmak (TS). *krş.* **kut, kiv** vb.

Bul. kurtuldísvam se “kaçmak, kaçıp kurtulmak”; kurtulísvam, kurtulísam, kurtulíša “kurtulmak, rahatlamak, selamete çıkmak” (Mik. 102; Gran. 9; Gab. 423; Alf. 158).

Srp. kurtálisati (se) “kurtulmak, özgür kalmak” (Mik. 102; Škal. 427).

Mak. kurtulisane, kortolisa “kurtulmak”; (Nas. 105, 177, 185 198).

kurtul- eylemi Bulgarca, Sırpça, Makedonca ve Yunancada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. kurtomá, kurtulmák, kurtulúš “kurtuluş”; kurtulán “bir yılan cinsi”.

Srp. kúrtulīš, kúrtala “kurtuluş, kurtulma”.

Mak. kurtuliya, kurtulisovaç “kurtarıcı”; kurtulisa, kortolisovane “kurtulmuş”.

Yun. kurtulúsi “kurtulma, kurtuluş” (Kuk. 52). (Karaağaç, 2008, s. 550).

kuru- 1. Islaklığını, nemini yitirerek kuru duruma gelmek. 2. Bitki, suyu çekilip cansız duruma gelmek. 3. Akarsu, göl vb.nin suyu kalmamak. 4. Bazı nesneler yumuşaklığını yitirmek, sertleşmek. 5. Cılızlaşmak, siskalaşmak, zayıflamak (TS). *krş.* **kak, kakı-, kavur-** vb.

Bul. kórmuşki “kuru, kurumuş”; kóroman “kuruman, somun asker ekmeği” (Alf. 152) (Karaağaç, 2008, s. 551).

kurul- 1. Kurma işine konu olmak veya kurma işi yapılmak. 2. Rahatça oturmak, yerleşmek. 3. Övünür biçimde davranışlarda bulunmak, kasılmak (TS).

Bul. kurulmá “kurulgan, şişingen”; kurulmák “kurulma, şişinme, çalım”; kuruldísvam se, kuruldíša se “kasılmak, şişinmek, kasıla kasıla yürümek; rahatça yerleşmek” (Gran. 147; Alf. 158)

Yun. kuruldízo “çalım atmak, kibirli davranmak” (Kuk. 52; Gia. 74) (Karaağaç, 2008, s. 551).

kus- 1. Midenin içindekini basınçla ağızdan dışarı atmak, çıkarmak, kay etmek, istifra etmek. 2. Reddetmek. 3. Boyanan ve temizlenen şeyler yeniden ortaya çıkmak. 4. İçinde birikmiş kinini, öfkesini söyleyerek açığa vurmak (TS).

kus- eylemi Farsça, Arapça ve Bulgarca da ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. kasmak “kusmuk; kir, pislik, yağ, pas” (TMEN 1488)

Ar. kōš, žarabkōš; ġasāk, ġassāk “kusak, cehennemliklerin içeceği su, kusmuk; kötü kokulu” (Muh. 202; ŞY 264, 296).

Bul. kusaklık “batak, bataklık, çamur” (Alf. 159). (Karaağaç, 2008, s. 552).

kuşat- 1. Çevresini sarmak, muhasara etmek. 2. Çevrelemek, çokça bulunmak. 3. Kaplamak. 4. Bele sarılıp bağlanan şeyleri başkasının beline bağlamak (TS). *krş.* **eş, tuş, koş, tuşak, kuşa-, kuşak vb.**

Erm. kuşanmış illal “kuşanmak” (Aç. 191).

Srp. kušátiasiti “kuşatmak, kuşak takmak, bu törenlerde adaylara kuşak bağlamak” (Škal. 428) (Karaağaç, 2008, s. 553-554).

kuşat- eylemi Sırpça da ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Srp. kušátma, kúšhana “eskiden çırakların kalfa, kalfaların ise usta olması dolayısıyla yapılan tören”.

kükre- 1. Aslan, bağırmak. 2. Deniz, nehir kabarmak, taşmak. 3. Coşkuyla saldırmak. 4. Mayalanıp kabarmak. 5. Gür bir biçimde yetişmek. 6. Coşmak, taşkınlık göstermek. 7. Kızgınlık ve öfke ile yüksek sesle bağırmak (TS). *krş.* **küg, üñ, eñ vb.**

Yun. kokretízo “kükremek, böğürmek” (Geor. 115) (Karaağaç, 2008, s. 558).

kürü- 1. Küremek. 2. Kazımak, yontmak. 3. Ok sivriltilmek (TS, Lessing). *krş.* **kaz-, kazı-, kazma, kürek vb.**

Bul. tyuryudísam, türüdísam “kürümek, atmak, terk etmek” (Alf. 257) (Karaağaç, 2008, s. 562).

küs- 1. Darılmak. 2. Görevini yerine getirememek. 3. Gelişmemek, büyümek. 4. Bir madde, herhangi bir sebeple istenilen niteliğini yitirmek (TS).

Bul. kusyá “küsmek, kızmak” (Alf. 159) (Karaağaç, 2008, s. 562).

M:

mahvol- 1. Yok olmak. 2. Bozulup yararsız duruma gelmek. 3. Onulmaz duruma gelmek. 4. Boşa gitmek, heba olmak (TS).

Srp. mähv biti “mahvolmak, yok olmak”; mäh učiniti “mahvetmek, yok etmek” (Škal. 442).

Yun. káno máfi “mahvetmek, yıkmak” (Geor. 199) (Karaağaç, 2008, s. 579-580).

mahvol- eylemi Bulgarca ve Makedoncada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. maf-olsún “boş ver!” ; mafiş “pasta üzerine serpilen toz şeker” (Alf. 180).

Mak. maf “mahv, yok etme” (Nas 34).

makta- Herhangi bir kimsenin veya bir şeyin iyi yanlarını dile getirmek, övmek (TTAS, Lessing).

Rus. bahválit'sya "övünmek" (RTS; GK) (Karaağaç, 2008, s. 581).

makta- eylemi Rusçada *Yun. káno máfi* "mahvetmek, yıkmak" (Geor. 199) (Karaağaç, 2008, s. 579-580).

Rus. bahvál "övüngen, kendini öven".

mırıl-da- Alçak ve güç anlaşılır bir sesle bir şeyler söylemek (TS).

Rus. bormotát', murlíkat', murníkat', mormatát, morkotát, bormotát' "mırıltı çıkarmak, mırıldamak" (Fas. I, 195; III, 13; Şip. 86, 236, 238).

mırıl-da- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. marmár-in "gürültücü, kavgacı" (Alf. 178) (Karaağaç, 2008, s. 607).

N:

nike- İzlemek, değmek; peşine düşmek, ardını bırakmamak (TMEN). *krş. teg-* vb.

Far. tékemişî kerden, nikemişî kerden "izlemek, ardını bırakmamak" (TMEN 388, 391, 392) (Karaağaç, 2008, s. 641).

nike- eylemi Farsçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. nikevül "izci, iz sürücü"; nöker "arkadaş".

O:

ofla- "Of" diyerek sıkıntı, bezginlik, usanç, acı veya yorgunluk duyduğunu belli etmek (TS).

Ar. bilā-alfama "oflamadan şikayet etmeden, sıkılmadan" (ŞY 76).

Erm. oflamiş ínel "oflamak" (Aç. 371).

ofla- eylemi Rusça, Sırpça ve Arnavutçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Rus. uf "bıkkınlık ünlemi" (Şip. 352).

Srp. óf áman "of, of aman" (Škal. 499).

Arn. of "sıkılma ve şaşkınlık ünlemi" (Mey. 314) (Karaağaç, 2008, s. 648-649).

okşa- 1. Sevgi veya şefkat belirtisi olarak elini bir şeyin üzerinde yavaş yavaş gezdirmek veya ona hafifçe vurmak. 2. Hafifçe dövmek. 3. Benzemek, andırmak, hatırlatmak. 4. Bir kimseyi hoşnut etmek (TS). *krş. ok, tag, teg, çağ* vb.

Erm. okşamiş ínel "okşamak, sevmek" (Aç. 368).

Yun. oksatízo, oksalatízo "okşamak" (Gia. 107) (Karaağaç, 2008, s. 650).

oku- 1. Yazıya geçirilmiş bir metne bakarak bunu sessizce çözümleyip anlamak veya aynı zamanda seslere çevirmek. 2. Bu biçimde yazılmış olan bir metnin iletmek istediği şeyleri öğrenmek. 3. Bir konuyu öğrenmek için okulda, bir öğretmenin yanında veya yazılı şeyler

üzerinde çalışmak, öğrenim görmek. 4. Sesli olarak veya ezgi ile söylemek. 5. Bir şeyin anlamını çözmek. 6. Bazı belirtilerle bir anlamı, gizli bir duyguyu anlamak, kavramak. 7. Hastalığı iyi edeceğini ileri sürerek okuyup üflemek, üfürükçülük etmek. 8. Bir yere çağırmak, davet etmek. 9. Sövmek, küfretmek (TS). *krş. üñ, eñ, küg, kükre-, okrı-, bağır-, çağır-, añır-* vb.

Bul. ukuttısvım, ukittısvım “anlatmak, ayrıntılarıyla açıklamak” (Gran. 191; Gab. 570; Alf. 147, 203, 258).

oku- eylemi Bulgarca ve Sırpçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. okuv “bilen, bilgili; güzel, seçkin”; okumúş “okumuş, eğitilmiş; açık göz, uyanık; anlayışlı, çabuk kavrayan”; okumuşlúk “eğitilmişlik”; klue, kluye “okuntulu, çağrılı, düğüne davetli”.

Srp. okúsati, okújisati, kújisati, zaokúisati “okumak; minarede ezan okuma” (Şkal. 501, 646) (Karaağaç, 2008, s. 651).

ol- 1. Varlık kazanmak, meydana gelmek, vuku bulmak. 2. Gerçekleşmek veya yapılmak. 3. Bir görev, makam, san veya nitelik kazanmak. 4. Bir şeyi elde etmek, edinmek. 5. Bir durumdan başka bir duruma geçmek. 6. Herhangi bir durumda bulunmak. 7. Uygun düşmek, yerinde görülmek. 8. Yetişmek, olgunlaşmak. 9. Hazırlanmak, hazır duruma gelmek. 10. Bulunmak. 11. Geçmek, tamamlanmak. 12. Sürdürmek, yürütmek. 13. Bir kuruluşla, örgütle ilgili bulunmak, mensup olmak. 14. Yaklaşmak, gelip çatmak. 15. Bir şey, birinin mülkiyetine geçmek. 16. Özne bir isim tamlaması olduğunda, belirtenin belirtilene ait olduğu düşüncesini anlatır. 17. Ek fiilin geniş zamanı olan -dır /dir anlamında kullanılır. 18. Sarhoş olmak. 19. Uymak, tam gelmek. 20. Yitirmek, elinden kaçırmak. 21. Bir yerde doğmuş, yaşamış olmak. 22. Bir fiilin geniş zamanının tekil üçüncü kişisi olumlu olduğunda kabul, olumsuz olduğunda ret anlatır. 23. Bir olayla karşılaşmak, başına kötü bir şey gelmek. 24. Ne gibi bir ilginin bulunduğunu sormak veya hiçbir şey olmayacağını belirtmek için kullanılır. 25. Yol açmak. 26. Bir isim veya sıfatın belirttiği durumu almak. 27. Sıfat-fiil eki almış kelimelerle birlikte başlama, bitirme vb. bildiren fiilleri oluşturur. 28. Hastalığa yakalanmak, tutulmak (TS). *krş. bol-, bay-, bayar, bayan* vb.

Far. bolgamişî kerden “oldurmak, yoklama yapmak, kontrol etmek” (TMEN 107, 109, 110, 111, 811).

Mac. vol-, van-, vagy- “olmak, var olmak; ana yardımcı fiil” (MTESz. III, 1084; GK).

Fin. olla “olmak, var olmak; ana yardımcı fiil” (SKES 428a; Mfö.).

ol- eylemi Farsça, Arapça, Ermenice, Bulgarca, Sırpça, Arnavutça, Makedonca ve Yunancada ad ya da ad soylu bir sözcük veya bir söz öbeği olarak örneklenmiştir.

Far. bolsun “olsun”; boldak “tepe, tümsek”; bolgavul “kontrolcü, keşif kolu”; bolcar, molcar, borcal, morcal “süre; vade; buluşma yeri”; bolçagan “buluşma, randevu”.

Ar. ussün, oşşün “olsun”; ‘aş olsün “aşk olsun”; ölân “olan” (Muh. 163; ŞY 68, 94).

Erm. oldukça “epeyce”; oldu-oldu “saklambaç oyunu sözü”; olmuş, olgun “olgunlaşmış” (Aç. 368).

Bul. olâcak “... gibi olan, denilen, ...diye bilinen; derhâl, hemen”; alâbilir “olabilir, mümkün; muhtemel”; bolakí, bolakím, bulakí “belki; olur ki”; olmáz “olmaz, imkânsız; kesinlikle değil”; osúm, osún “olsun, hatta, bile; ... olsun ...olsun”; uldú gibi “olduğu gibi” (Gran. 66, 150; Gab. 570, 571; Alf. 6, 35, 38, 41, 203, 205, 259).

Srp. öldi “oldu, bitti”; öldi-bíti “oldu bitti, sona erdi” (Škal. 501).

Arn. olaki “olur da” (Mey. 1).

Mak. bolaki “bolay kim, ola ki” ; bolurma, bulurma “bir cins siyah erik” (Nas. 44, 234).

Yun. olúrmu “olur mu?” olmúsikos “olgunlaşmış” (Kuk. 77; Gia. 107) (Karaağaç, 2008, s. 651).

ol- eylemi Bulgarca ve Sırpçada çekimli eylem biçiminde de yer almaktadır.

Bul. ólmacak “olmayacak”; ólmadı “olmadı, henüz gerçekleşmedi”;

Srp. ólmadi “olmadı, yapılamadı”; ólmaz “olmaz, olması mümkün değil”; ólsun “olsun!”, ólur “olabilir”.

opra- Yıpranmak, eskimek (EPDT). *bk. yıpran-;* krş. **obruk, epri-, oru, ovrak** vb.

Mac. áporodik “yıpranmak, çürümek, bozulmak”; apró, apróság, apró çepró (Pal. 22) (Karaağaç, 2008, s. 653).

ora- 1. Biçmek. 2. Biçer döverle buğday biçip toplamak (KTTS).

Rus. arát', orát' “sürmek, toprağı sürmek” (Fas. III 148; SİS 51; GK).

Mac. aratni “oramak, biçmek; ürün almak, semeresini göstermek” (Gom. 9; MTESz. I, 172, III, 494; Pal. 25; Lig. 287, 320) (Karaağaç, 2008, s. 653).

ora- eylemi Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. aratás “biçim, biçme vakti”; sarló “orak”.

ortala- 1. Ortasını bulmak, ortasına varmak. 2. Topla oynanan bazı oyunlarda, oyuncu topu alanın ortasına doğru atmak (TS).

Erm. ortalamiş ínel “ortalamak; sarmak, kuşatmak” (Aç. 371) (Karaağaç, 2008, s. 655).

otla- 1. Dolaşarak yerdeki ot, çimen, yaprak vb.ni yemek, meşgul olmak, bulunmak. 2. Para ve emek harcanmadan başkalarının sırtından geçinmek. 3. Meşgul olmak (TS).

Erm. otlatmış ínel “otlatmak”; otlanmış íllal “otlamak” (Aç. 367). (Karaağaç, 2008, s. 657).

otur- 1. Vücudun belden yukarısı dik duracak biçimde ağırlığı kaba etlere vererek bir yere yerleşmek. 2. Bu biçimde yerleştiği yerde kalmak. 3. Uygun gelmek. 4. Bir yerde sürekli olarak kalmak, ikamet etmek. 5. Hiçbir iş yapmadan boş vakit geçirmek, boş durmak. 6. (Toprak veya yapı için) Çökmek, aşağı inmek. 7. Biriyle beraber yaşamak. 8. Bir işi yapmakta olmak, bir işe başlamak üzere olmak. 9. Mal olmak. 10. Yer almak, geçmek. 11. Benimsenmek, yerleşmek,

kökleşmek. 12. Belli bir yörüngede dönmeye başlamak. 13. (Sıvı tortular için) Dibe çökmek, dipte toplanmak. 14. Herhangi bir durumda belli bir süre kalmak (TS). *krş. ol-, otur-, bol-, bay-vb.*

Bul. oturdısvam “oturmak” (Gran. 151; Alf. 205).

otur- eylemi Farsça ve Sırpçada çekimli biçimiyle yer almıştır.

Far. otur! “otur!” (TMEN 1964).

Srp. ótur, ótura “otur!”; otürisati “oturmak” (Kak. 313; Škal. 505) (Karaağaç, 2008, s. 657).

ovala- 1. Ellerini bir şeye veya birbirine sürtmek. 2. Sertçe ovmak. 3. Ezmek veya ufak parçalara ayırmak (TS). *krş. ob, yıpra-, ovrak, oğ-, doğ-, doğra-* vb.

Erm. ovalamış ínel “ovmak, ovuşturmak” (Aç. 370).

Srp. ófuštura “vurmak, dövmek, sopa veya el ile vurmak” (Škal. 499) (Karaağaç, 2008, s. 658).

oy- 1. Keskin, sivri uçlu bir cisimle bir şeyi yontarak veya delerek çukur oluşturmak. 2. Kumaş gibi bir şeyi girintili bir biçimde kesmek (TS).

Mac. áj-ni, váj-ni “oymak, içini oyup çıkarmak” (Pal. 10, 216).

Erm. oymış ínel “oymak” (Aç. 370) (Karaağaç, 2008, s. 658).

oy- eylemi Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Mac. vájfuró “burgu”.

oyna- 1. Vakit geçirme, eğlenme, oyalanma vb. amaçlarla bir şeyle uğraşmak. 2. Herhangi bir tutku, ilgi vb. sebeple bir şeye kendini vermek. 3. Kımıldamak, hareket etmek. 4. Bir şeyi sürekli evirip çevirmek veya sürekli olarak ona dokunmak. 5. Bir film, oyun vb.nde rol almak. 6. Film gösterilmek. 7. Tiyatro eseri sahneye konmak. 8. Eşyanın herhangi bir parçası kımıldamak, hareket etmek. 9. İnsan gerekli görevini yapacak hareketten yoksun olmak. 10. Sarsılmak, yeri değişmek. 11. Sporla ilgili çalışmalara katılmak. 12. Müziğin gerektirdiği uyumlu hareketleri yapmak. 13. Büyük bir ustalık, beceri ve kolaylıkla bir işi yapmak. 14. Değişiklik göstermek. 15. Tehlikeye düşürmek. 16. Oyalanmak, gereği gibi yapmamak, boşuna vakit geçirmek. 17. Rastgele yön vermek, aldatmak. 18. Herhangi birine karşı önemsemeyici bir davranışlarda bulunmak. 19. Tedirgin etmek, rahatsız edici davranışta bulunmak (TS).

oyna- eylemi Romence ve Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Rom. oínă, hoínă “bir çeşit beyzbol oyunu” (Wendt. 157).

Bul. oyún “oyun; şaka”; óyna “küçük toplama oynanan bir oyun”; oyunciya, oynaciya “oyuncu, bir şeyleri kurcalamayı, insanlara elleşmeyi seven kimse; şakacı” (Gran. 150; Alf. 202, 205) (Karaağaç, 2008, s. 659).

oynat- 1. Oynamasını sağlamak. 2. Kımıldamasına yol açmak. 3. Herhangi bir canlıya istenilen hareketleri yaptırmak. 4. Korkutmak, heyecan vermek. 5. Herhangi bir ödevi yerine

getirmeyerek karşı tarafı düzenle oynamak. 6. Sahneye koymak. 7. Bir araç, gereç kullanmak. 8. Aklını yitirmek (TS).

Bul. oynattısvam “oynatmak, oyun kurmak; oyun yapmak” (Gran. 150; Alf. 202) (Karaağaç, 2008, s. 659).

oynat- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. oynatmá “oynatma; hafif kadın, kıpırdak”.

ozuş- Yarışmak (TTAS). *krş.* **uz, uza-, yıra-, ırak** vb.

Mac. versengni “yarışmak” (MTESz. III, 1122; Pal. 227) (Karaağaç, 2008, s. 660).

ozuş- eylemi Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. verseny “yarış”.

Ö:

ödeş- 1. Birbirine olan borçları ödeyip, alacak verecek bırakmamak. 2. Karşılık olarak benzer iş, hareket yapıp veya bir şey verip manen borçlu kalmamak (TS). *krş.* **öd, öde-, ödünç, öğün, öğle, töle-** vb.

Erm. ödenmiş illal, ödeşmiş illal “ödeşmek” (Aç. 107). (Karaağaç, 2008, s. 661).

öğ- Övmek, birinin veya bir şeyin iyiliklerini, üstünlüklerini söyleyerek değerini yüceltmek, methetmek (TS). *krş.* **öv-, yük-, yükmek, yığ-, yukarı, öküş, öklit-, küme** vb.

öğ- eylemi Farsça ve Arapçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. ögülge “armayan, hediye” (TMEN 23).

Ar. al- ükişiya “Türk askeri; dost, arkadaş” (ŞY 94) (Karaağaç, 2008, s. 662).

öldür- 1. Bir canlının hayatına son vermek. 2. Bitkinin solarak kurummasına sebep olmak. 3. Çok üzmek. 4. Aşırı yormak. 5. Boşuna geçmek. 6. Ölmesine yol açmak. 7. Sağlığını bozmak, rahatsızlık vermek. 8. Yok olmamasına, ortadan kalkmasına, azalmasına yol açmak. 9. Etkisini ve gücünü azaltmak. 10. Bazı şeylerin diriliğini, tazeliğini veya sertliğini gidermek (TS).

Yun. eldurdízo, ğioldurdízo “öldürmek” (Geor. 21, 101) (Karaağaç, 2008, s. 663).

öldür- eylemi Yunancada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Yun. eldürma “öldürme”.

ön- 1. Çıkmak, ortaya çıkmak, yayılmak. 2. Doğmak. 3. Beklemek. 4. Gözetlemek. 5. Saklanmak. 6. Birinin önüne çıkmak, yolunu kesmek. 7. Sezdirmeden birini izlemek (EPDT, DS). *krş.* **öndür, bün-** vb.

Mac. önük “kalkmak, yükselmek; çıkmak” (MTESz. III, 29; Pal. 145) (Karaağaç, 2008, s. 663).

ör- 1. İplik, yün, tel, saz vb.ni birbirine dolayarak veya geçirerek işlemek veya tezgâhta dokumak. 2. Kumaşlardaki delikleri elde iplikle besleyerek kapatmak. 3. Telleri birkaç bölüme

ayırıp birbirine geçirme yolu ile dağınıklıktan kurtarmak. 4. Duvar yapmak veya onarmak. 5. Bir özelliği oluşturmak, ortaya koymak. 6. Estetik kaygıyla, duygulu biçimde bir güzelliği ortaya koymak (TS). *krş. or, ör, tor, tör, çor, uz, ürlük, ürlüksüz vb.*

Erm. örmüş inel “örmek, dokumak; işlemek” (Aç. 107).

Mac. verni “örmek, bükme, burmak” (TMEN 507; MTSz II, 169, 171; III, 1116; Pal. 224; GK).

Yun. rudízo, urudízo “örmek” (Kuk. 79; Geor. 93) (Karaağaç, 2008, s. 663-664).

ör- eylemi Farsça, Macarca ve Yunancada ad ya da ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. yörme, yurme “gergef örgüsü, işleme” (TMEN 1918).

Mac. hurok “örgü, ağ, ilmik; kement” húr “tel, yay kirişi”.

Yun. urucís “örücü”.

öri- 1. Gizlenmek, saklamak. 2. Sıralamak, sırayla yerleştirmek, sıraya koymak, sıraya dizmek (Lessing).

öri- eylemi Macarcada ad ya da ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Mac. órizni “korumak, sakınmak”; ór “bekçi” (MTESz. III, 31; Pal. 147, 151; GK) (Karaağaç, 2008, s. 664).

öt- (II) 1. Değişik tonda ses çıkarmak. 2. Sürekli ses çıkarmak. 3. Anlamsız, boş konuşmak. 4. Kusmak (TS).

Erm. ötmüş íllal “ses çıkarmak, çınlamak”; ötdürmüş inel “ötmek, seslendirmek” (Aç. 106).

Mak. uttisuva “ötmek” (Nas. 98 112) (Karaağaç, 2008, s. 665).

özen- 1. Bir şeyi yaparken elden geldiğince iyi yapmaya çabalamak, bir şeye büyük dikkat ve ilgi göstermek, itina etmek. 2. Beğendiği şeye benzemeye çalışmak, yapmaya kalkışmak. 3. Birini veya bir şeyi taklit etmeye kalkışmak (TS). *krş. öz, arman vb.*

Erm. özenmiş íllal “özenmek” (Aç. 106).

Bul. izendísvam, izendíša “çok sevmek, tapmak, tapınmak”; izindísvam, izindísam “özenmek, gıpta etmek; kıskanmak” (Alf. 101) (Karaağaç, 2008, s. 666).

P:

parçala- 1. Parçalara ayırmak, bütünlüğünü bozmak, parça parça etmek. 2. Birliği bozmak amacıyla bölmek (TS).

Erm. parçalamış inel “bölmek”; parçalanmış íllal “bölünmek; kendini yemek, çırpınmak” (Aç. 347).

Bul. paraladísvam, paraladíša, parçaladísvam, parçaladísam “kırmak, parçalamak, paralamak” (Mik. 38; Lok. 1626; Kak. 319; Gran. 55, 116, 128; Gab. 595; Alf. 208, 209).

Srp. párcati, parčétati “parçalamak” (Mik. 38; Lok. 1628; Škal. 510).

Mak. rasparça “parçalamak” (Nas. 150, 164, 212).

Yun. parçalízo “yırtmak” (Kuk. 80; Gia. 131) (Karaağaç, 2008, s. 675).

parçala- eylemi Bulgarca ve Makedoncada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. pará-parçé, parám parçé “paramparça, küçük küçük parçalara ayrılmış”; paraçiçe “para çiçeği, koyungözü”.

Mak. troşokparasi “harçlık parası”

parla- 1. Güçlü bir ışık çıkarmak, ışık saçmak. 2. Bir ışık kaynağından gelen ışıkları yansıtma. 3. Tutuşup alev çıkarmak. 4. Ün, san kazanmak. 5. Birdenbire öfkelenmek. 6. Işıldamak (TS) *krş.*

yaru-, nar, sar, sarı vb.

Erm. parlamiş íllal “parlamak; ışımak”; parlatmış ínel “parlatmak; aydınlatmak” (Aç. 347).

Bul. parlamá “aydınlık, parlaklık”; parladísvam, parladíša “elbise ve ayakkabı giymek, giyinip kuşanmak; kızmak, öfkelenmek” (Gab. 600; Alf. 208, 209).

Srp. parláisati, sarláisati “parlamak, ışıldamak” (Škal. 510).

Yun. parlatízo “parlatmak, ısıtmak; cilalamak” (Geor. 191) (Karaağaç, 2008, s. 675).

parla- eylemi Sırpçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Srp. párlak “parlak deri”.

paslan- 1. Üzerinde pas oluşmak. 2. İşsizlik, tembellik ve hareketsizlikten canlılığını yitirmek, uyuşup kalmak (TS).

Erm. paslanmış íllal “pas tutmak”; paslatmış ínel “paslandırmak” (Aç. 347) (Karaağaç, 2008, s. 676).

patla- 1. İç basıncın etkisiyle ve çoğunlukla büyük ses çıkararak dağılmak, infilak etmek. 2. Yırtılıp açılmak. 3. Yarılmak. 4. Görünür duruma gelmek, ortaya çıkmak. 5. Ansızın, tehlikeli ve gürültülü bir şey baş göstermek. 6. Çok sıkılmak, sıkıntı ve sabırsızlığını belli etmek. 7. Aşırı tepki göstermek. 8. Ansızın bir gürültü duyulmak. 9. Herhangi bir durum veya bir değer yitirilmesine yol açmak, mal olmak (TS).

Erm. patlamış íllal “patlamak, çatlamak; sıkılmak”; patlatmış ínel “patlatmak, yırtmak; sıkmak” (Aç. 343-4).

Bul. pátla “geber!”; patladísam “ölmek” (Alf. 209, 210).

Yun. patladízo “patlamak, çatlamak” (Kuk. 81) (Karaağaç, 2008, s. 679).

payla- Birine kusurundan ötürü sert sözler söylemek, azarlamak (TS). *krş.* **pay, baş 2, başık-, böl-, bölek, üleş-** vb.

Erm. paylamış ínel “bölüştürmek” (Aç. 345) (Karaağaç, 2008, s. 680).

paylaş- 1. Aralarında bölüşmek, pay etmek, üleşmek. 2. Katılmak (TS).

Erm. paylaşmış íllal “paylaşmak, bölüşmek” (Aç. 345) (Karaağaç, 2008, s. 681).

piş- 1. Ateşte, fırında, kaynar suda veya yağda ısı etkisiyle yenilebilir duruma gelmek. 2. Isıtma sonucu belirli bir kullanıma uygun duruma gelmek. 3. Meyve olgun duruma gelmek. 4. Pişik oluşmak. 5. Bir konuyu iyice öğrenmek. 6. İşe alışıp beceri ve ustalık kazanmak, zorlukları göğüslemek. 7. Herhangi bir iş için konuşup hazırlanmak. 8. Bunalacak kadar sıcaklık duymak (TS). *krş. biş-, pişi, buşı, alış-, ısın-, ışıık vb.*

piş- eylemi Rusçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Rus. bişlék “evde yapılmış peynir” (Fas. I, 170; Şip. 82) (Karaağaç, 2008, s. 694).

pişir- 1. Bir besin maddesini gerektiği kadar ısıda tutarak yenebilecek bir duruma getirmek. 2. Isı etkisiyle belirli bir kullanıma elverişli duruma getirmek. 3. Çalışarak öğrenmek. 4. Olgunlaşmak, yoluna koymak (TS). *krş. biş-, piş-, pişi, buşı-, alış-, ısın-, ışıık vb.*

Bul. pişirmé “genel fırına ödenen pişirme parası”; pişkín “tecrübeli, deneyimli”; pişkinlik “tecrübe, deneyim”; pişmiş “kızarmış, haşlanmış, kavrulmuş”; pişirdísvam “kaynatmak; kızartmak; tecrübe kazanmak, deney sahibi olmak”; pişkinlindísvam se “işini iyi ve çabuk yapmak” (Gran. 151; Alf. 215).

Yun. pisireúko “pişirmek, kızartmak veya kavurmak” (Gia. 119) (Karaağaç, 2008, s. 694).

pişir- eylemi Sırpça ve Makedoncada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Srp. pişúrma “ekmek, tatlı, et, yemek gibi pişirmeler için fırıncaya ödenen para” (Škal. 519).

Mak. peşerme, pişerme “pişirme” (Nas. 177).

püskür- 1. Ağzında buluan bir sıvı veya toz durumundaki bir şeyi hızla savurarak dışarı çıkarmak. 2. Yanardağ, lav çıkarmak, indifa etmek. 3. (Öfke vb. için) Patlarcasına dışarı vurmak (TS).

Erm. püskürmiş inel “püskürmek” (Aç. 353).

Arn. bushurdis “püskürmek, fışkırmak, püskürtmek” (Mik. 43; Mey. 56; Bor. 29) (Karaağaç, 2008, s. 700).

S:

sabret- Sabır göstermek, sabırlı davranmak (TS).

Srp. sābur učiniti “sabretmek, dayanmak” (Škal. 539) (Karaağaç, 2008, s. 712).

saçıl- 1. Saçma işi yapılmak. 2. Etrafa dağılmak, yayılmak. 3. Açılıp saçılmak (TS). *krş. saç-, seç-, çaş-, şaş- vb.*

Yun. saçellízo “saçılmak, dağılmak” (Gia. 142). (Karaağaç, 2008, s. 713).

sagura- Oturmak, yerleşmek; yaşamak, kalmak, durmak, ikamet etmek; bulunmak, var olmak; olmak (Leessing).

Far. savramişi kerden “yerleştirmek”; saharmişî kerden “(cezalandırmada) tereddüt etmek” (TMEN 210, 226) (Karaağaç, 2008, s. 715).

sağ- 1. Memeyi parmaklar arsında sıkarak sütünü akıtmak. 2. Balı kovandan almak. 3. Yumak durumunda olan bir şeyi çözüp açmak. 4. Aldatarak parasını çekmek (TS). *krş. yağ-, ak-, sağanak vb.*

Bul. sagdisvam “koyundan süt sağmak” (Mik. 47) (Karaağaç, 2008, s. 715).

sağ- eylemi Farsça, Rusça ve Bulgarca da ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. savlik “sağmal koyun, koyun” (TMEN 1223).

Rus. sakmán “sağmal koyun”; sakmánčik “sağmal koyunun kuzularına bakan kimse” (Şip. 272).

Bul. sagmal “sağmalık koyun”.

sağın- 1. Düşünmek. 2. Özlemek, hasret çekmek (TTAS). *bk. san-; krş. añ, oñ, sağ, aña-, oña-, sağla- vb.*

Mac. szánni “sanmak, düşünmek; pişman olmak”; sajnálni “acımak, üzölmek”; szándékozni “niyet etmek, niyetlenmek, amaç edinmek” (Pal. 159) (Karaağaç, 2008, s. 716).

sağın- eylemi Farsçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. sağnağ “seçme, seçkin; ileri gelen” (Erş. 169).

sakın- 1. Herhangi bir korku veya düşünce ile bir şeyi yapmaktan uzak durmak, içtinap etmek. 2. Olabileceği düşünölen kötölöklere karşı önlemler almak. 3. Korumak, esirgemek, gözetmek (TS). *krş. añ, oñ, aña-, sağın-, san-, san, sayı vb.*

Erm. sakín, sakgín “sakın!”; sakínmiş ílal “sakınmak, çekinmek”; sakíndírmış ínel “çekindirmek, sakınmasına yol açmak” (Aç. 305).

sakın- eylemi Farsça, Bulgarca, Arnavutça, Makedonca ve Yunancada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. sahlav “garnizon; sığınak” (TMEN 1205; Erş. 160).

Bul. sakín “sakın!”; sakíná-sakíná, sákíná-sákíná “korkarak, ürkerek”; sakınmak “gizlilik”; sákíná “utanarak” (Gran. 57; Gab. 710; Alf. 223, 237).

Arn. sakan, sakén! “yasaklama; sakın!” (Mey. 377; Bor. 115).

Mak. sakín “sakın!” (Nas. 124).

Yun. sakintízo “sakınmak”; sakín, sakína “dikkat, sakın ha!” (Kuk. 85) (Karaağaç, 2008, s. 720).

sal- 1. Bağımlılığına, tutukluluğuna veya baskı altındaki durumuna son vererek serbest kılmak, bırakmak, koyuvermek. 2. Göndermek yollamak. 3. Koymak, katmak. 4. Sürmek. 5. Uğratmak. 6. Vergi yüklemek. 7. Üzerine yürötmek. 8. Saldırmak. 9. Sarkıtmak. 10. (gemi) Demir üzerinde döört yana dönmek. 11. Bakmak, ilgilenmemek, özen göstermemek (TS). *krş. çal- yel- il- vb.*

Erm. salmiş ínel “salmak, bırakmak”; saldírmış ínel “saldırmak” (Aç. 304).

Mac. szálni “ulaşmak; inmek, düşmek; bir yere yerleşmek” (Mik. 48; MTESz. III, 600).

Bul. saldísvam, saldísam, saldíša “üzerine çökmek, saldırmak” (Gab. 711; Alf. 223).

Srp. sáldisati “koymak, hazırlamak, yapmak; kurmak; çalıştırmak” (Škal. 545).

Yun. saldízo “salmak, bırakmak; atmak, fırlatmak” (Kuk. 86) (Karaağaç, 2008, s. 721).

sal- eylemi Macarca ve Bulgarca ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. szállas “inme, konaklama; konaklama yeri; iğreti yerleşim yeri, yerleşke”.

Bul. saldirmá, sıldirmá “saldırma, büyük bıçak; altın veya gümüş sikkelerden oluşan ve bir omuzdan geçirilip kemere bağlanan erkek süsü”.

salık ver- 1. Haber vermek. 2. İyi, uygun olduğunu söylemek, tavsiye etmek (TS).

Erm. salınmiş íllal “salınmak, sallanmak” (Aç. 303) (Karaağaç, 2008, s. 723).

salın- 1. Yürürken uyumlu hareketlerle hafifçe bir yandan bir yana eğilmek. 2. Salmak işine konu olmak (TS).

Erm. salınmiş íllal “salınmak, sallanmak” (Aç. 303).

Yun. saledízomai, saladízomai “salınmak, sallanmak” (Kuk. 86) (Karaağaç, 2008, s. 723).

salla- 1. Düzenli bir biçimde ve hep aynı doğrultuda hareket ettirmek. 2. Bir işi sürekli olarak başka bir zamana ertelemek, savsaklamak. 3. Vurmak, tokat atmak (TS).

Erm. sallanmiş íllal “sallanmak”; sallatdırmış ínel, sallatmış ínel “sallamak; sallandırmak” (Aç. 304).

Arn. sallanditem “sallanmak”; salnisem “başı dönmek” (Mey. 378; Bor. 115).

Yun. salladízo “sallamak, ırgalamak, kımıldatmak” (Kuk. 85) (Karaağaç, 2008, s. 724).

salla- eylemi Farsça, Ermenice, Bulgarca ve Arnavutçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. sallana sallana “salınarak” (TMEN 2050; Erş. 170).

Erm. sallana sallana, sallana bulanla “sarsak sarsak”; sallapati “sarsak”.

Bul. salantíya “sallantı, dalga, deniz çalkantısı”; salák-mallák, sılák-mıllák “gevşek, salak sullak; sallanarak, sersemleyerek”; salladısvam, salladışa “kavuk sallamak, dalkavukluk etmek, yaltaklanmak” (Mik. 49; Alf. 223).

Arn. sallahane, sallanxhak, sallxhak “salıncak”; sallxhakthi “sallanarak”.

san- 1. Bir şeyin olma veya olmama ihtimalini kabul etmekle birlikte, olabileceğine daha çok inanmak, zannetmek. 2. Gibi gelmek, farz etmek. 3. Bir şey veya kimsenin ... olduğunu düşünmek (TS). *bk. sağın-, sakın-; krş. añ, oñ, sağ, añla-, oña-, sağla- vb.*

Mac. száni “sanmak, düşünmek; endişe duymak, üzülmek”; szándékozni “dilemek, amaç edinmek, niyetlenmek, bilerek istemek, kasdetmek”; szánakozni, sajnálni “acımak” (Gom. 271, 272; MTESz. III, 472, 672; Pal. 159; Lig. 36, 117; GK) (Karaağaç, 2008, s. 726).

san- eylemi Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. szándék “dilek, amaç”; szánalom “acıma”.

sap- 1. Yön değiştirmek. 2. Önceden belirlenmiş, tespit edilmiş görüş, düşünüş amaç veya davranıştan ayrılmak. 3. Doğruluktan ayrılmak (TS).

Erm. sapmış illal “şaşmak, yoldan çıkmak” (Aç. 311).

Yun. saptízo “yol değiştirmek, sapmak; uzaklaşmak” (Kuk. 87) (Karaağaç, 2008, s. 729).

sap- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. sıpík “deli, delişmen, kaçık, çılgın” (Alf. 237).

sapıt- 1. Ruhi bir düzensizlik içine düşmek. 2. Saçmalamaya başlamak. 3. Şaşırmak. 4. Aklını bozmak (TS).

Erm. sapıtmiş inel “şaşırmak, delirmek” (Aç. 310).

Yun. safidkiázumai “şaşırmak, kaçmak, uzaklaşmak” (Gia. 142) (Karaağaç, 2008, s. 729).

sapla- Hızla batırmak (TS).

Arn. şāplāma, šānplāma “kazıklama, yalan, desise” (Muh. 191; ŞY 242).

Erm. saplamiş inel “saplamak” saplanmış illal “saplanmak, batmak” (Aç. 311).

Bul. zablyátyuvam, zıblátyuvım “bıçaklamak, birisine bıçak batırmak” (Alf. 92).

Srp. saplaisati “saplamak, batırmak; yenmek, galip gelmek” (Mik. 50) (Karaağaç, 2008, s. 729).

sar- 1. Çevresini çevirmek, çepeçevre dolanmak. 2. Çevrelemek, dolayında yer almak, kuşatmak. 3. Yayılıp etkisi altına almak, toplamak. 4. Örtmek. 5. Kucaklamak. 6. Yumak yapmak. 7. Kâğıt veya bir bitki yaprağıyla dürmek. 8. Hoşuna gitmek, zevkini okşamak. 9. Sarılıp tırmanmak. 10. Bir şeyi başka bir şeyin içine koyup onunla kaplamak. 11. Sözle saldırmak, tedirgin etmek. 12. (Taşıt için) Tırmanmak, yükseğe doğru çıkmak. 13. Saldırmak, hücum etmek (TS).

Erm. sarmiş inel “kuşatmak, sarmak, çevrelemek” (Aç. 310)

Bul. sardısvam sardısam, sardıša “sarmak, kuşatmak, çevrelemek”; sarındısvam, sırınddisum “sarınmak” (Mik. 51; Gab. 716; Alf. 226).

Mak. sardisuva “sarmak, dolamak” (Nas. 112, 211).

Yun. sardízo “sarmak, dolamak, kuşatmak” (Kuk. 87; Gia. 142) (Karaağaç, 2008, s. 729-730).

sarar- 1. Sarı olmak, rengi sarıya dönmek. 2. Korku, üzüntü, coşku gibi sebeplerle yüzün rengi solmak (TS). *krş.* **sarı, yaru-, nar, sar** vb.

Erm. sararmiş inel “sararmak, solmak” (Aç. 309) (Karaağaç, 2008, s. 730).

sarıl- 1. Sarma işi yapılmak. 2. Bir şeyin üzerine bir veya birkaç kez dolanmak. 3. Kollarını dolamak, kucaklamak. 4. Bütün gücü ile ele almak. 5. Hemen yapmaya koyulmak, girişmek. 6. Büyük bir istekle kendini vermek, benimsemek (TS). *krş.* **sar-** vb.

Yun. sarildízomai “kucaklamak” (Kuk. 87) (Karaağaç, 2008, s. 732).

sark- 1. Aşağıya doğru uzanmak. 2. Yolunu uzatmak, uğramak. 3. Karşı cinsle ilişki kurmayı veya arkadaş olmayı istemek (TS).

Erm. sarkılmış ílal “sallanmak, asılmak”; sarkıtmiş ínel “sallamak, asmak” (Aç. 310) (Karaağaç, 2008, s. 732).

sars- 1. Birdenbire ve güçlkle kımıldatmak, sallamak, oynatmak, türetmek. 2. Zarar verecek yolda etkilemek, aksatmak (TS).

Erm. sarsmış ínel “sarsmak, silkmek, silkelemek” (Aç. 310) (Karaağaç, 2008, s. 733).

sat- 1. Bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek. 2. Kendinde olmayan bir şeyi var gibi göstermek, taslamak. 3. Bir kimse, kendini veya başkasını olduğundan daha önemli, yetkili ve değerli göstermek. 4. Bir çıkar karşılığında bir şeyi gözden çıkarmak, feda etmek. 5. Bir yolunu bularak birinden ayrılmak (TS). *krş.* **saç-** vb.

Bul. sattırdısvam, sıttırdısvım “bir şeyi satın kurtulmak” (Alf. 227) (Karaağaç, 2008, s. 734).

sat- eylemi Bulgarcada ad ya da ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. satıcıya satıcıy “satıcı; satış elemanı”.

sataş- 1. Bir kimseyi rahatsız edecek davranışta bulunmak, musallat olmak. 2. Sarkıntılık etmek (TS). *krş.* **çat-** vb.

Erm. sataşmış ínel “çatmak, karşı karşıya bırakmak” (Aç. 302).

Bul. sataştısvam, sataştısam, sıtıştısvım, sıtıştısım “dikkatini çekmek, gözüne çarpmak; karşılaşmak, çatmak, rastlamak” (Alf. 227).

Yun. satastízo “çatmak, takılmak; tartışmak” (Kuk. 88) (Karaağaç, 2008, s. 734).

sav- 1. İstenmeyen birini yanından uzaklaştırmak. 2. Sıkıcı bir durumu geçirmek, atlatmak. 3. Geçirmek. 4. Vakti geçmek. 5. İşleyip geçmek, tesir etmek (TS). *krş.* **ob**, **yıpra-**, **oğ-**, **ov-**, **savur-** vb.

Far. sava kerdem “savmak, ayırmak”; savgan kerdem “(ata) yarış eğitimi yaptırmak” (TMEN 1295, 1309; Erş. 173).

Srp. saúlisati (se) “barışmak, uzlaşmak; barıştırmak” (Škal. 511) (Karaağaç, 2008, s. 734-735).

sav- eylemi Farsçada ad ya da ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Far. sayak “başiboş, avare”.

savaş- 1. Ordu ölçüsünde iki silahlı kuvvet karşı karşıya gelip çarpışmak, muharebe etmek. 2. Uğraşmak, mücadele etmek (TS). *krş.* **sok-**, **sogış**, **sogış-** vb.

Erm. savaşmış ílal “savaşmak” (Aç. 309).

savaş- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. savaşmak “çaba, çalışma, gayret” (Alf. 221) (Karaağaç, 2008, s. 734).

savur- 1. Havaya atıp dağıtmak, saçmak. 2. (Rüzgâr) Bir yeri, bir şeyi şiddetle eserek altüst etmek, havaya kaldırmak, dağıtmak. 3. Kaldırıp atmak, fırlatmak. 4. Şiddetle döndürerek sallamak, kaldırarak vurmak. 5. Bir sıvının havalanmasını veya kaynayan sıvının taşmasını önlemek, soğutmak amacıyla alıp yine kendi kabına dökmek. 6. Sallamak, uçurmak, dalgalandırmak. 7. (Yalan, küfür vb. için) Söylemek. 8. Boşuna ve çok miktarda harcamak, israf etmek (TS). *krş. ob, yıpra-, oğ-, ov-, sav-* vb.

Mac. szórni “savurmak, dağıtmak, saçmak” (Gom. 283; MTESz. III, 783; Pal. 165).

Yun. savurdízo “savurmak, saçmak, dağıtmak”; savuróno “tıka basa döke saç yemek yemek” (Kuk. 85; Ahl. 82; Gia. 141) (Karaağaç, 2008, s. 735).

savur- eylemi Farsça ve Arapçada ad ya da ad soylu bir sözcük öbeği olarak veya bir söz öbeği olarak örneklenmiştir.

Far. savrī “saçı; hediye; vergi, haraç” (Erş. 166).

Ar. daftar ʿatīk şāvirma “eski defterleri karıştırma” (ŞY 242).

say- 1. Bir şeyin kaç tane olduğunu anlamak için bunları birer birer elden veya gözden geçirmek, sayısını bulmak. 2. Sayıları arka arkaya söylemek. 3. Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı dolayısıyla bir kimseye değer vermek, hürmet etmek. 4. Hesaba katmak, dikkate almak. 5. Geçerli tutmak. 6. Önem vermek, önemsemek, mühimsemek. 7. Herhangi bir sıraya koymak, herhangi bir sırada yer aldığını kabul etmek. 8. Herhangi bir şey, yerine koymak veya herhangi bir şey gözüyle bakmak, addetmek. 9. Varsaymak, tutmak, farz etmek. 10. Arka arkaya söylemek, sıralamak. 11. Gibi görmek, kabul etmek. 12. Ödemek, peşin vermek (TS). *krş. sağın-, sakın-, san-, san 2, sagış* vb.

Erm. say anel, saymiş inel, sebel, saybel “saymak, hesaplamak” (Aç. 307, 312).

Mac. szám “sayı; sayım, numara, rakam”; számtán “sayı bilgisi, matematik” (Gom. 270; TMEN 1219; MTESz. III, 667; Lig. 35, 117).

Bul. saydısvam, saydısam “saymak, saygı göstermek, hürmet etmek” (Mik. 48; Gab. 709; Alf. 222).

Arn. sajoj “saymak; hazırlamak, tasarlamak” ; sajdis, sahidis “saymak, saygı göstermek” (Mik. 48; Mey. 377; Bor. 114).

Yun. saydízo “sayı saymak; saygı göstermek, itibar etmek, hürmetkar davranmak” (Kuk. 85; Gia. 140) (Karaağaç, 2008, s. 735-736).

say- eylemi Macarca, Bulgarca, Sırpça ve Arnavutçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Mac. számolni “saymak, hesap etmek”.

Bul. saymák “saygı, hürmet”.

Srp. sāja “sayma, sayı” (Škal. 543).

Arn. sajim “plan, proje, tasarım”; sajdi, sahidi, sajgi “saygı, hürmet”.

sayıkla- 1. Uykuda, bir hastalığın verdiği dalgınlık sırasında anlamsız, tutarsız sözler söylemek. 2. İsteddiği, özlediği bir şeyden sürekli söz etmek (TS).

Arn. saijój “düşünüp taşınmak, bir şeyi ölçüp biçmek” (Mey. 377) (Karaağaç, 2008, s. 737).

seç- 1. Benzerleri arasında hoşta gideni seçip almak veya yararlanmak için ayırmak. 2. Birine oy vererek bir göreve getirmek. 3. Üstün, iyi, uygun bularak yeğlemek. 4. Ne olduğunu anlamak, fark etmek. 5. Farklı görmek, üstün görmek. 6. Tercihini bir yönde kullanmak. 7. Titiz davranmak, kolay kolay beğenmemek (TS). *krş.* **saç-, ayır-, çöz-** vb.

seç- eylemi Ermenice ve Romencede ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Erm. seçme “seçim; seçkin” (Aç. 312).

Rom. seçme “seçme”; seçmece “seçip bakılan, seçerek alınan” (Wendt, 103, 153) (Karaağaç, 2008, s. 739).

seğir- Hafif kıvıldamak, genellikle vücudun bir yerinde deri ile birlikte derinin hemen altındaki kaslar hafifçe oynamak (TS).

seğir- eylemi Bulgarca da ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. seydím, siydím “hızlı, süratli; coşkun akan su” (Alf. 229) (Karaağaç, 2008, s. 740).

sek- 1. Tek veya iki ayak üzerinde sıçrayarak ilerlemek. 2. Atılan bir nesne bir yere dokunduktan sonra sıçrayarak gitmek. 3. Bir yere, bir cisme çarparak yön değiştirmek. 4. Aralık vermeden sürüp gitmek (TS). *krş.* **seğir-, çekirge** vb.

Rus. sigát', skatat', sektát' “sekmek, atlamak, sıçramak, duramamak” (Fas. III, 618; Şip. 282, 285; RTS; GK).

Mac. szökik “sekmek, sıçramak, hoplamak” (Gom. 284; MTESz. III, 793; Pal. 166; Lig. 185) (Karaağaç, 2008, s. 740-741).

sek- eylemi Farsça da ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. seksek “sekerek yürüyen at, kötü at”; seksekî “zahmetli yorucu” (Erş. 169).

sendele- 1. Dengesi bozularak düşecek gibi olmak, adımlarını şaşırarak. 2. Herhangi bir olay karşısında ne yapacağını şaşırarak kadar sarsılmak (TS).

Mac. szenderegni “uyuklamak” (Pal. 161).

sendele- eylemi Macarca ve Bulgarca da ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Mac. szendergés “yarı uyku, sersemlik”.

Bul. sendél-mendél “sendeleyerek, sersem sersem” (Alf. 230) (Karaağaç, 2008, s. 743).

ser- 1. Asmak. 2. Göstermek amacıyla asmak veya yaymak. 3. Kurutmak için düz bir yere yaymak. 4. Açarak yaymak veya döşemek. 5. Boylu boyunca yere yatırmak, düşürmek veya hırpalamak. 6. Boşlamak, savlamak, savsaklamak (TS).

Erm. sermiş inel “sermek, yaymak, yazmak” (Aç. 313) (Karaağaç, 2008, s. 744).

serp- 1. Bir şeyi dağılacak biçimde dökmek, saçmak. 2. Belli bir yere dağılacak biçimde dökmek. 3. Vermek, saçmak. 4. Azar azar, ince ince yağmak (TS).

Erm. serpmiş inel “serpmek”; serpilmiş ilal “serpilmek” (Aç. 314).

serp- eylemi Macarca, Bulgarca ve Makedoncada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Mac. szeplő “ben, benek” (Gom. 136; MTESz. III, 729; Lig. 315).

Bul. serkmé “serpme, yuvarlak balık ağı; balıkçı sepeti” (Alf. 231).

Mak. sertme, serkme “serpme”; serkmeciya “serpmeci” (Nas. 51, 73) (Karaağaç, 2008, s. 747).

sev- 1. Sevgi ve bağlılık duymak. 2. Birine sevgiyle bağlanmak, gönül vermek. 3. Çok hoşlanmak. 4. Okşamak. 5. Yerini, şartlarını uygun bulmak (TS). *krş.* **öp-, em-, sömür-, soğur-, sor-, öfke** vb. *Rus.* otsúmivat’ “aşkı reddetmek” (Fas. III, 173, 615; Şip. 253, 285).

Srp. sevdísati “sevdalanmak, sevmek” ; sévdisati, srdisati, sevditi “sevmek, sevdalanmak” (Mik. 54; Škal. 562) (Karaağaç, 2008, s. 748).

sev- eylemi Farsça, Rusça, Bulgarca ve Sırpçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. sūguli “sevgili; inci tanesi” (Erş. 174).

Rus. seunç “sevinçli haber, müjde, müjdeli haber”.

Bul. sevdím! “sevdiğim, sevgilim!”; sevgelíya “sevgili, sevilen” (Mik. 54; Alf. 228).

Srp. sévdisānje “sevme, aşk, sevgi”.

sez- 1. Açık bir kanıt olmaksızın, olmuş veya olacak bir şeyi anlamak, kestirmek, hissetmek. 2. Anlamak, fark etmek (TS). *krş.* **sirke, sere-, sigü-** vb.

Erm. sezmiş inel “sezmek, duymak”; sezdirmiş inel “sezdirmek”; sesmezi zal “şaşırtmak, sürpriz yapmak” (Aç. 311).

Bul. sezendísvam “sezmek, farkına varmak, hissetmek” (Alf. 228) (Karaağaç, 2008, s. 750).

sıçtır- Sıçtırmak (EPDK)

Bul. sıçtirdísvam “sıçtırmak, sıçtırtmak” (Gran. 152; Alf. 233) (Karaağaç, 2008, s. 750).

sığ- 1. Bir kaba, bir yere bütünüyle girebilmek veya içinden geçebilmek. 2. Uygun olmak (TS).

Erm. sígmel “sıgmak, girmek” (Aç. 316) (Karaağaç, 2008, s. 751).

sık- 1. Çevresine sarılarak veya bir şey sararak çevre basıncı altına almak. 2. Basınçla suyunu, yağın, sıvı kısmını çıkartmak. 3. Dar gelmek. 4. Basıncı bir araçla fışkırtmak, püskürtmek. 5. Tetiği çekip boşaltmak. 6. Baskı altına almak. 7. Sıkıntı vermek (TS).

Erm. síkmel “sıkma, sıkıştırma” (Aç. 315).

Bul. siktísam, siktísam “sıkıştırıp paketlemek, sıkıca boğalamak, denkleştirmek; basmak, ezmek”; sakanyá se “sıkılmak, üzmek” (Gran. 152; Alf. 222, 237).

Arn. sèkèlldis, sikèlldis “sıkma, ezmek”; sèkèlldisem, “sıkılmak, üzmek” (Bor. 118).

Yun. siktó, suhtó “sıkma, ezmek, baskı yapmak”; sikildízomai “sıkılmak” (Kuk. 90; Geor. 132, 247; Gia. 145) (Karaağaç, 2008, s. 751).

sık- eylemi Bulgarca, Arnavutça ve Yunancada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. sakılmák “sıkıntı, üzüntü, acı”.

Arn. sèkèlldi, sekèlldi “sıkıntı, üzüntü; sıkılganlık”.

Yun. sikinti “sıkıntı”.

sıkıl- 1. Sıkma işi yapılmak. 2. Can sıkıntısı duymak. 3. Utanıp çekinmek. 4. Sıkıntıya düşmek (TS).

Erm. síkılmış íllal “sıkılmak, üzmek” (Aç. 315).

Bul. sikkídísam, sikkídísam “canını sıkma, üzmek, sıkılmak” (Gran. 152; Alf. 237).

Srp. sakílisati se “sıkılmak, canını ezmek, bunalmak” (Škal. 544).

Yun. sikkirtó, sikkirtízo, sikildízomai “sıkılmak; üzmek” (Kuk. 90; Geor. 132, 247; Gia. 145) (Karaağaç, 2008, s. 752).

sıkıl- eylemi Makedonca ve Yunancada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Mak. saklma “sıkılma” (Nas. 102).

Yun. sikinti “sıkıntı, üzüntü”.

sıkış- 1. Birbirine basınç yapacak kadar yaklaşmak. 2. Basınçla iki şey arasında kalmak. 3. Dar bir yere zorla sığmak veya sığdırılmak. 4. Zor bir durumda kalmak. 5. Sıkıntı ve darlık vermek, çarpıntı duymak. 6. Tuvalet ihtiyacı gelmek (TS).

Erm. síkışmış íllal “sıkılmak, sıkışıp kalmak, kısılmak”; síkışdírmış ínel “sıkıştırmak” (Aç. 315) (Karaağaç, 2008, s. 752).

sına- 1. Değerini anlamak, gerekli niteliği taşıyıp taşımadığını bulmak için birini, bir nesneyi veya bir düşünceyi yoklamak, denemek, tecrübe etmek. 2. Bilgisini, yeteneğini, yeterliliğini veya niteliğini yoklamak, imtihan etmek (TS). *krş. añ, oñ, sağ, cın, oña*

Far. sinça kerdan “sınamak, gözden geçirmek, incelemek” (TMEN 1318).

Yun. sunaeúo “sınamak, denemek” (Geor. 124) (Karaağaç, 2008, s. 752).

sındır- 1. Kırarak, parçalamak. 2. Yenerek bozmak, mağlup etmek. 3. Sindirmek (TS).

Bul. sandırdısvam, sandırdısam “kırarak, bozmak; bozguna uğratmak” (Alf. 225) (Karaağaç, 2008, s. 752).

sıva- 1. Sıva ile kaplamak, sıva vurmak. 2. Harcı bir yere vurmak. 3. Sıvar gibi bulaştırmak. 4. Okşamak, sıvazlamak (TS).

Erm. sıvalamış ínel “sıvamak” (Aç. 317).

Arn. suva “sıva; badana, boya”; suvaxhi “sıvacı; boyacı, badanacı”; suvatoj “sıvamak; boyamak, badana yapmak” (Bor. 121).

Yun. sovatízo “sıvamak; boyamak” (Geor. 52, 125, 190; Ahl. 83) (Karaağaç, 2008, s. 755).

sıva- eylemi Ermenice ve Yunancada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Erm. síva “sıva”; sívalí “sıvalı”; sívací “sıvacı”.

Yun. asovatízo “sıvanmamış, sıvasız; boyasız”.

sıvış- 1. Bulaşmak, yayılmak, sıvaşmak. 2. Haber vermeden, sessizce gidivermek, kaçmak (TS).

Erm. sıvışmış ílal “kaçmak” (Aç. 320) (Karaağaç, 2008, s. 715).

sıyır- 1. Hızla sürtünerek bir şeyin yüzünden bir parça soymak, koparmak veya üzerini hafifçe yırtmak. 2. Sürtünerek veya çekerek bir şeyi yerinden almak, kaldırmak. 3. Bir şeyin üstündeki örtüyü çekerek almak veya açmak. 4. Çekerek çıkarmak. 5. Kazıyarak, silerek üzerinde veya içinde hiçbir şey bırakmamak. 6. Çekip kurtarmak (TS).

Erm. sıyırmiş ínel “sıyırmak, soymak”; sıyırılmış ílal “sıyrılmak” (Aç. 316) (Karaağaç, 2008, s. 755).

sız- 1. İnce aralıklardan veya gözeneklerden az miktarda ve belli olmadan yavaş yavaş akmak, çıkmak. 2. Gizli tutulan haber, sır vb. şeyler duyulmak, yayılmak. 3. Düşman mevzileri arasına gizlice girmek ve ilerlemek. 4. Herhangi bir topluluğu, bir örgütü yolundan saptırmak için gizlice arasına girmek. 5. Gizlice, haber vermeden gitmek, sıvışmak. 6. İçki, yorgunluk vb. sebeplerle kendinden geçerek uyuyakalmak (TS).

Erm. sızmış ínel “sızmak, akmak” (Aç. 315).

Bul. sazdardısvam “et salamurası yapmak” (Gran. 152; Alf. 221) (Karaağaç, 2008, s. 755-756).

sız- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. sazdırmá “salamura, et salamurası”.

sızla- 1. Sızısı ortaya çıkmak, sızısı olmak. 2. Sızlanmak (TS).

Erm. sızlamış ínel “ağrımak, sızlamak” (Aç. 315).

Yun. sizladú “sızlamak, sancımak” (Geor. 219) (Karaağaç, 2008, s. 756).

sil- 1. Üzerine genellikle bir bez sürterek tozlarını, kirlerini almak veya parlatmak. 2. Bir yazı, çizgi vb.ni kazıyarak veya sürterek yok etmek. 3. Tahta malzemeyi makineyle düzgün ve pürüzsüz hâle getirmek. 4. Üzerini çizerek atmak, yok etmek. 5. İlişkisini koparmak, yok saymak. 6. Üstünlük göstererek o alanda üstün olanları ikinci plana atmak. 7. Ortadan kaldırmak, yok etmek veya gidermek (TS).

Bul. silik “silik, silinmiş”; silmé “ağzına kadar dolu” (Alf. 232) (Karaağaç, 2008, s. 757-758).

silte- Sallamak (TTAS).

Far. siltev daden, siltev kerden “tartmak, çekmek, asılmak” (TMEN 1259) (Karaağaç, 2008, s. 759).

sin- 1. Kendini göstermemek için büzülmek, saklanmak, pusmak. 2. Korku, yılgınlık gibi sebeplerle konuşmamak, hareket etmemek veya tepki göstermemek. 3. Hiç çıkmayacak veya güç çıkacak biçimde işlemek, nüfuz etmek. 4. Huy, alışkanlık vb. iyice yerleşmek (TS).

Erm. sinmiş íllal “sinmek, pusmak; inmek”; sindirmiş ínel “sindirmek” (Aç. 319) (Karaağaç, 2008, s. 760).

sin- eylemi Ermenicede ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Erm. sine sine “sinerek, yavaşça”.

sokul- 1. Sokmak işine konu olmak. 2. Girmek. 3. Yanaşmak, yaklaşmak (TS).

Erm. sokulmuş íllal “yaklaşmak” (Aç. 324).

Yun. sokuldízomai “gizlice gelmek, yaklaşmak” (Kuk. 92) (Karaağaç, 2008, s. 765).

sol- 1. Rengini yitirmek, rengi uçmak. 2. Tazeliğini, diriliğini veya parlaklığını yitirmek (TS).

Erm. solmuş íllal “açılmak, rengi solmak” (Aç. 324) (Karaağaç, 2008, s. 765).

soy- 1. Bir şeyin üzerinden kabuk, deri, zar gibi şeyleri çıkarmak. 2. Birinin giysilerini çıkarmak. 3. Birinin üstünde yanında veya bir yerde bulunan şeyleri çalarak alıp götürmek (TS).

Erm. soymuş ínel “soymak, yüzmek” (Aç. 324).

Bul. syuydísvam “soymak, çalmak” (Alf. 238).

Srp. sóisati, sójisati “çalmak, soymak; saldırmak” (Škal. 569) (Karaağaç, 2008, s. 767).

soyurga- Tenezzül etmek, lutfetmek, alçak gönüllü olmak, tevazu göstermek; esirgemek, korumak, bağışlamak, ihsan etmek (Lessing) *krş.* **soyurgal, soy-, sıdır-, sıırım** vb.

Far. soyurgamişî kerden “cömertlik göstermek, lutfetmek, bağışlamak” (TMEN 228, 229, 230, 2051; Erş. 175) (Karaağaç, 2008, s. 768).

soyurga- eylemi Farsçada ad ya da ad soylu bir sözcük örneği olarak da kullanılmıştır.

Far. soyurgay “güvenilir”; soyurgal “timar, vergiden muaf mülk”; sorsat, soyursat “erzak, yol yiyecek içeceği”.

sök- 1. Bir şeyi bulunduğu yerden kuvvet kullanarak veya gevşeterek çıkarmak, çekip ayırmak. 2. Kurulmuş bir şeyi parçalarına ayırmak. 3. Rüzgâr, sel, akarsu, bir şeyi yerinden çıkarmak, götürmek. 4. Geçip gitmeye engel olan zorlukları atlatmak. 5. Karışık bir yazıyı okumak. 6. Balgam vb.nin çıkması, akması kolaylaşmak. 7. Ayırmak, uzaklaştırmak, vazgeçirmek. 8. Örölmüş, dikilmiş şeyin, örgüsünü veya dikişini ayırmak. 9. Okuyabilme becerisini kazanmak. 10. Geçmek, etki yapmak. 11. Gelmeye başlamak veya çıkagelmek (TS).

Bul. syuktísam “söküp çıkarmak, gidermek, temizlemek, arıtmak” (Alf. 238) (Karaağaç, 2008, s. 768).

sön- 1. Yanmaz, aydınlatmaz, parlamaz olmak. 2. Parlaklığını, ışığını yitirmek. 3. Hava veya başka bir gaz ile şişirilmiş bir şeyin havası kaçıp şişkinliği inmek. 4. Yanardağ etkinliğini yitirmek. 5. Duygular dinmek, yatışmak, etkisini yitirmek. 6. Gerilemek, parlaklık ve önemini yitirmek. 7. Ses duyulmaz olmak. 8. Tükenmek, yok olmak, yitmek (TS).

Mac. szűnik “kesilmek, sona ermek” (Gom. 290; MTSz. III, 812; Pal. 167; Lig. 199) (Karaağaç, 2008, s. 768).

söv- 1. Onur kırıcı, çoğu basmakalıp kaba sözler söylemek, küfretmek (TS).

Mac. szid “sövmek, azarlamak, küfretmek” (Pal. 163) (Karaağaç, 2008, s. 768).

söyle- Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak. 2. Bir düşünceyi ileri sürmek, ortaya koymak. 3. Bir şeyin yapılmasını sözle istemek. 4. Türkü, şarkı vb. okumak. 5. Yazmak, düzmek. 6. Haber vermek. 7. Önceden bildirmek, tahmin etmek. 8. Herhangi bir şeyi bildirmek, anlatmak, demek istemek, hatırlatmak (TS).

Bul. söylendísam “söylenmek” (Gran. 59; Alf. 238) (Karaağaç, 2008, s. 768).

söyle- eylemi Bulgarcada çekimli biçimiyle de yer almıştır.

Bul. söylé “söyle, anlat!”.

sula- 1. Su vermek, sulamak. 2. Hayvana su vermek, suvarmak. 3. Ödemek, vermek, harcamak (TS).

Erm. sulamış ínel “sulamak”; sulanmış íllal “ıslanmak; sulanmak”; sulandirmış ínel “sulandırmak” (Aç. 323).

Srp. sulaisáti “düzeltmek, tesviye etmek”; savárisati “bir nesneyi su ile temizlemek, yıkamak” (Mik. 58; Škal. 352).

Yun. sulatízo “sulamak” (Kuk. 92; Geor. 191) (Karaağaç, 2008, s. 770).

sun- 1. Bir büyüğe veya nezaket gereğince bir kimseye bir şeyi vermek, yollamak, göndermek, takdim etmek. 2. Tanıtmak, bilgi vermek amacıyla çeşitli yöntemler kullanarak bir konuyu dinleyenlere aktarmak (TS).

Rus. súnut’ “değmek, dokunmak” (RTS; GK) (Karaağaç, 2008, s. 772).

sus- 1. Konuşmasını kesmek veya konuşmaktan kaçınmak. 2. Ses veya gürültüyü kesmek, ses ve gürültü yapmamak. 3. Etkisini göstermemek, tepki göstermemek (TS).

sus- eylemi Arapça, Ermenice, Bulgarca ve Makedoncada çekimli biçimiyle yer almıştır.

Ar. sōs “sus, sessiz ol!” (Muh. 192)

Erm. sus “sus, sessiz ol!” (Aç. 323).

Bul. sus! “sus, sessiz ol!” (Gran. 59; Gab. 774; Alf. 236).

Mak. sus “sus!” (Nas. 113) (Karaağaç, 2008, s. 772).

süpür- 1. Bir şeyin, bir yerin üstündeki çer çöp, toz toprak gibi şeyleri süpürge, fırça veya başka bir araçla toplamak, temizlemek. 2. Çıkarıp atmak, kovmak. 3. Tüketmek, bitirmek (TS). *krş. çöp vb.*

Mac. seperni, söpörni “süpürmek, temizlemek” (MTESz. III, 518; Pal. 155; Lig. 18).

Srp. supúrisati, sutúrisati “süpürge ile süpürmek; düşüncesizce harcamak, tüketmek, silip süpürmek” (Škal. 575).

Mak. supurdisuva “süpürmek” (Nas. 181) (Karaağaç, 2008, s. 775).

süpür- eylemi Farsça ve Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. supur, süpür, sopūr “süpürücü, temizlikçi” (TMEN 2047; Erş. 165; FTS).

Mac. seprō “süprüntü, döküntü”.

sür- 1. Yönetip yürütmek, sevk etmek. 2. Önüne katıp götürmek. 3. Uzatmak, ileri doğru itmek. 4. Dokundurmak, değdirmek. 5. Oturduğu, bulunduğu yerden, ülkeden ceza olarak başka bir yer veya ülkeye göndermek, nefyetmek. 6. Bir maddeyi bir yüzey üzerine ince bir tabaka olarak yaymak, dökmek, serpmek. 7. Bir malı satışa sunmak, piyasaya çıkarmak. 8. Yasal olmayan yolla piyasaya para çıkarmak. 9. Herhangi bir durum içinde bulunmak. 10. Pulluk veya sabanla toprağı işlemek. 11. Olmaya devam etmek. 12. Zaman geçmek. 13. Zaman almak. 14. Yetişip ortaya çıkmak, bitmek, yeşermek. 15. (Özne olarak iç veya karın kelimeleri aldığında) Olağandan daha çok, daha sık ve sulu dışkı çıkarmak (TS).

Far. sür kerdan, sür kerdan “sürmek, kovmak; sürmek, haydamak”; sürmişī kerdan “sürmek, kötü ruhları kovma töreni düzenlemek”. (TMEN 1283, 1288; Erş. 165, 173).

Bul. syurdísam “sınırlamak; sürgüne göndermek; çeki düzen vermek, düzenlemek” (Gab. 778; Alf. 239).

Srp. súrísati “sürmek, sürgün etmek; bir yere göndermek, uzaklaştırmak” (Škal. 575).

Arn. syrdís “sürmek, çekmek, sıvamak” (Bor. 121).

Mak. surdisa “sürmek”; surmek “sürmek” (Nas. 112, 180) (Karaağaç, 2008, s. 776).

sür- eylemi Farsça ve Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. sürčī “sürücü”.

Bul. syuryuciya, sürücüya “sürücü, posta atları sürücüsü”; syurmék “sürgün, ishal”.

sürükle- 1. Bir şeyi yerden kaldırmadan iterek veya çekerek götürmek. 2. Akarsu için, götürmek. 3. İstekli olmayan birini bir yere götürmek, getirtmek veya bir işi yapmaya zorlamak. 4. Kötü bir duruma, sona doğru götürmek. 5. İlgi uyandırarak bırakamayacak duruma getirmek, çok ilgilendirmek (TS).

Erm. sürüklemiş ínel “sürüklemek” (Aç. 321).

Yun. surukledízo, surukleúo, surukló “sürüklemek” (Kuk. 93; Geor. 35, 108; Gia. 151) (Karaağaç, 2008, s. 778).

sürün- 1. Karnı üzerinde sürünerek ilerlemek. 2. Kendi üzerine sürmek. 3. Bir şeye değerek geçmek, geçerken değmek. 4. Sürünmek işine konu olmak. 5. Yoksul ve perişan yaşamak (TS).

Erm. sürünmiş ílal “yoksul yaşamak”; süründirmiş ínel “yoksul bir biçimde yaşatmak” (Aç. 321).

Yun. suruntízumai “sürünmek” (Geor. 132; Gia. 151) (Karaağaç, 2008, s. 778).

sürün- eylemi Yunancada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Yun. súrinu súrinu “sürüne sürüne”.

süz- 1. Bir sıvıyı, içindeki katı maddelerden ayırmak için bez veya delikli bir kaptan geçirmek. 2. Bazı sıvıların yoğunlaşmasına yol açan, katı ve tortulu maddeleri bu sıvılardan ayırmak. 3. Gözle, inceleyerek, dikkatle bakmak. 4. Baygın ve anlamlı bakmak (TS).

Erm. süzmüş ínel “süzmek”; süzülmüş ílal “süzülmek” (Aç. 318)

Mac. szűrni “süzmek, süzgeçten geçirmek” (Gom. 291; MTESz. III, 812; Pal. 169; Lig. 14)

Bul. syuzdísam, syuzdísam “kireç süzmek, kireç söndürmek” (Alf. 238) (Karaağaç, 2008, s. 779).

Ş:

şangırda- Düşerek veya birbirine çarparak gürültü çıkarmak (TS). *krş.* **çangırda-, çañ 1, çakaçak, çav, şangır, çingirak** vb.

Mac. csengik, csengetni “çınlamak, çınlatmak, çan sesi çıkarmak” (TMEN 1128; MTESz. I, 499; GK) (Karaağaç, 2008, s. 785).

şangırda- eylemi Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. csengö, csengetyű “çan, çingirak, zil”; csingia “bir müzik aleti”.

şaş- 1. Umulmayan, beklenmeyen veya olağanüstü bir olay, bir olgu karşısında şaşkın duruma gelmek, hayret etmek. 2. Yolundan sapmak, gidişini değiştirmek veya yanılmak. 3. Şaşırmak (TS). *krş.* **çöz-, yiş-, del-, deş-, çeş-** vb.

Erm. şaşımış ílal “şaşmak”; şaşırmış ínel “şaşırmak”; şaşırtmış ínel, şaşırtırmış ínel “şaşırtmak” (Aç. 258).

Rom. sastisi, sistisi “şaşmak” (Mik. 61; Mey. 400).

Bul. şaşvam, şaştısvam, şaştısam, şaştısvam, şaştısam, şıştısvam, şıştışa “şaşmak, şaşırmak, sersemlemek, kafası karışmak” (Mik. 61; Mey. 400; Alf. 228, 291, 294, 296).

Srp. šaširisati “şaşmak, korkudan aklını yitirmek” (Škal. 581).

Arn. shashtis, shastis, shakhtis “hayret etmek, şaşmak, şaşırmak”; shashtris “şaşırtmak”. (Mik. 61; Mey. 400; Bor. 123).

Mak. şaştisa, şaştisuva “şaşmak” (Nas. 112, 170, 211).

Yun. sastízo “şaşmak, şaşırmak, alıklaşmak; bocalamak” (Mik. 61; Mey. 400; Kuk 88; Geor. 53, 214; Ahl. 90; Gia. 142). (Karaağaç, 2008, s. 786-787).

şaş- eylemi Ermenice, Bulgarca, Sırpça, Arnavutça ve Yunancada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Erm. şaşırtma “dolambaçlı”.

Bul. şaşav, šéšav, šéšif “şaşkın, sersem”; šešmí “şaşma, yanılğı, hata”.

Srp. šaşav “şaşkın”.

Arn. shaktisem “şaşırtıcı, doğru olmayan, uygunsuz”; shashërma “şaşma, şaşıрма, şaşkınlık” shestis “sersemleme, kendini kaybetme”; shashti, shasti “korku, telaş, dehşet”.

Yun. sástisma “şaşma”; sastismára “şaşırtıcı”; sastisménos “şaşkın”.

şaşıır- 1. Bir işe nasıl başlayıp o işi nasıl sürdüreceğini ve sonuçlandıracağını bilemeyecek duruma gelmek, içinden çıkamamak. 2. Doğru, gerçek ve gerekli olanı ayırt edemeyecek duruma gelmek. 3. Ne yapmak gerektiğini bilememek, nasıl davranacağını kestirememek, hayret etmek (TS). *krş. çözü-, yiş-, del-, deş-, çeş-, şaş-* vb.

Bul. şaşardısvam, şaşardısam, şaşardışa “şaşmak, sersemlemek, şaşırmak” (Gab. 917; Alf. 291).

Srp. šaširisati “şaşırmak, şaşmak” (Škal. 581).

Mak. şaşardisuva “şaşırmak” (Nas. 108, 109, 112).

Yun. sasirdízo “şaşmak, şaşırmak” (Kuk. 87; Gia. 142) (Karaağaç, 2008, s. 787).

şaşıır- eylemi Bulgarca ve Makedoncada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. şaşarmá “şaşma, şaşkınlık”.

Mak. şaşkan, şaşliv “şaşkın”.

şiş- 1. İçi hava veya gazla dolarak gerilmek. 2. Bir şey emerek hacmi büyümek, genişlemek. 3. İçine yabancı bir maddenin girmesiyle veya başka bir etkiyle gerilmek, kabarmak. 4. Çok yemek yiyerek rahatsız olacak kadar doymak. 5. Yorularak koşuyu veya müsabakayı sürdüremek olmak. 6. Gururlanmak, büyüklenmek. 7. Bozum olmak, bozulmak, utanmak (TS).

Erm. şişmiş íllal “şişmek, kabarmak” (Aç. 261).

Bul. şıştısvam “şişmek kabarmak” (Alf. 296) (Karaağaç, 2008, s. 796).

T:

tak- 1. Bir şeyi başka bir yere uygun bir biçimde tutturmak, iliştiirmek, geçirmek. 2. Düşün vb. törenlerde takı armağan etmek. 3. Ad, lakap koymak. 4. Kuşanmak. 5. Kendisiyle birlikte götürmek, yanına almak veya arkasından izletmek. 6. Biriyle olumsuz olarak uğraşmak. 7. Borç bırakmak. 8. Önemsemek, önem vermek, tınmak. 9. Sınavını başaramamak (TS). *krş. çak-, yak-, yak-, yakın, yakış-, takım* vb.

Erm. takmış inel “iliştirmek, takmak, asmak” (Aç. 115).

Yun. taktízo “takmak”; takildízo “takınmak; takılmak” (Kuk. 94) (Karaağaç, 2008, s. 806).

takıl- 1. Takma işi yapılmak. 2. Denge bozulacak bir biçimde bir yere dokunup aksaklık ortaya çıkarmak. 3. Bir yerde bir süre kalmak. 4. Olumsuz veya aksayan, eksik bir yanını görerek üstünde durmak. 5. Kızdırmak, üzme, şaşırtmak amacıyla şaka yollu konuşmak. 6. Karşı cins ile ilişki kurmayı veya arkadaş olmayı istemek (TS). *krş. tak-, takım* vb.

Erm. takılmış illal “şakalaşmak; kur yapmak; tutulmak” (Aç. 115; Eug. I, 149).

Yun. takildízo, dakildízo “rahatsız etmek, alay etmek, dalga geçmek” (Kuk. 73, 94) (Karaağaç, 2008, s. 807).

takın- 1. Kendine takmak. 2. Bir nitelik veya durum almak (TS). *krş. takım, tak-, takıl-* vb.

Yun. takildízo “süslenmek, süs veya çiçek takınmak” (Kuk. 94) (Karaağaç, 2008, s. 808).

tam- Alevlenmek, tutuşmak (KKTS).

Mac. támad “tutuşmak, yanmak” (Pal. 175) (Karaağaç, 2008, s. 811).

tanı- 1. Daha önce görülen, bilinen bir kimse veya şeyle karşılaşıldığında bunun kim veya ne olduğunu hatırlamak. 2. Daha önce görmüş olmak, ilişkisi bulunmak, bilmek. 3. Bir kimse veya şeyle ilgili, doğru ve tam bilgisi bulunmak. 4. Bilip ayırmak, seçmek, ayırt etmek. 5. Hukuki yönden varlığını kabul etmek. 6. Boyun eğmek, yargısına uymak, saymak. 7. Sorumlu bilmek. 8. Bir şeyin yapılması, bitirilmesi için belli bir süre vermek (TS). *krş. tan, añ* vb.

Far. danuşuk kerdem, danuşuk sahtem, daniştan “danışmak” (TMEN 1175).

Erm. tanışmış inel, daniştanmış inel “görüşmek, akıl soruşturmak” (Aç. 330).

Mac. tanulni “öğrenmek”; tanítani “öğretmek” (MTESz. III, 838; GK).

Bul. tanadísvam, tanadísam, tanadíša “bakmak, dikkat etmek, bakıp anlamak, görüp tanımak” (Mik. 68; Gab. 783; Alf. 242) (Karaağaç, 2008, s. 812-813).

tanı- eylemi Farsçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Far. danuşuk “danışma, görüşme”.

tanı- eylemi Arapçada çekimli biçimiyle yer almıştır.

Ar. dānaş “danıştı”; yidāniş “danışıyor” (ŞY 203).

tap- (I) 1. Bulmak. 2. Kapmak. 3. Başa kakmak. 4. Bir şeye tutkun olmak, düşkünlük göstermek.

5. Yapı, köprü vb. şeyler selden çökmek (DS). *krş.* **çap-**

Far. tapışmışı kerden “buluşmak” (TMEN 847) (Karaağaç, 2008, s. 813).

tap- (II) 1. Tanrı diye tanımak, kulluk etmek. 2. Tutku ile sevmek, bağlanmak (TS).

Srp. tápisati “tapmak, ibadet etmek” (Škal. 600) (Karaağaç, 2008, s. 813).

tapış- 1. Buluşmak, kavuşmak. 2. Birbirini anlamak, barışmak, birbirine karşı anlayışlı olmak. 3.

Anasına kavuşmak (hayvanlar için) (KTTS). *krş.* **tap-** 1 vb.

Far. tapışmışı kerden “buluşmak” (TMEN 847).

danış- eylemi Rusçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Rus. tomaşá, tumaşá “konuşma, yaygara, telaş” (Şip. 325, 335) (Karaağaç, 2008, s. 813).

tapta- 1. Ayaklarıyla basmak, ezmek, çiğnemek 2. Demiri ateşte kızdırarak dövmek. 3. İmha etmek, yok etmek, harap etmek 4. Beğenmemek, kendini üstün görmek (KTTS). *krş.* **çap-**, **tep-** **tekme** vb.

Rus. tópat’ “ayakla yere vurmak, patırtı yapmak” (Fas. IV 78) (Karaağaç, 2008, s. 814).

tar- Dağıtmak, saçmak (BTH). *krş.* TARGA-

Mac. túrni “tırmalamak, kaşımak; ; kazmak; eşmek, delmek; aşındırmak” (MTESz. III, 1001; Pal. 205).

Bul. darmásvam, darmásam “taramak; yün veya pamuk taramak” (Alf. 61) (Karaağaç, 2008, s. 814).

tar- eylemi Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. túr “yağır, aşınma, yara”.

targa- 1. Bölünüp her tarafa dağılmak, saçılmak, yayılmak. 2. Dinmek, normale dönmek, yatışmak (KTTS). *krş.* **tar-**, **tarı-**, **tara-**, **tarak**, **dar**, **narın** vb.

Far. targamışi kerden “dağılmak, ayrılmak”; tarkal kerden “dağılmak, ayrılmak” (TMEN 125, 127).

Bul. darmásvam, darmásam “taramak; yün veya pamuk taramak” (Alf. 61) (Karaağaç, 2008, s. 816).

tart- 1. Bir şeyin birim cinsten ağırlığını bulmak. 2. Bir şeyi avuç içinde sallayarak ağırlığını kestirmeye çalışmak. 3. Dikkatle incelemek, değer biçmek. 4. Binek hayvanlarının dizginlerini çekmek. 5. Bir şeyin bütün sonuçlarını düşünmek, hesap etmek (TS).

Mac. tártani “tutmak; tartmak, çekmek; engellemek; sürmek; devam etmek; bulundurmak; beslemek; dayanmak; etmek, değerinde olmak”; tartalmazni “içermek” (MTESZ. III, 858; Pal. 177, 180; GK).

Fin. tarttua “tutmak; çekmek; sürmek; kalmak; dayanmak; etmek” (MTESZ. III, 858; GK).

Arn. tartis “tartmak, veznetmek, ölçmek”; tartallis, tartalis “tartılmak, ölçülmek, kendini ölçmek, denemek” (Mik. 69; Mey. 424; Bor. 128).

Yun. tartízo “silmek, iptal etmek” (Gia. 172) (Karaağaç, 2008, s. 818).

tart- eylemi Arapça, Rusça ve Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük veya bir sözcük öbeği olarak örneklenmiştir.

Ar. ahad t̄arat ‘annu “bu döşek yükünü çekti, ağırlığına dayandı” (Kum. 60).

Erm. tartel “tartmak, ölçmek” (Aç. 122).

Rus. tartáine “çekme, kuyudan petrol çıkarma biçimi”; artáçitsya, rtáçitsya “dik başlı , inatçı (at)” (Şip. 38).

Mac. tartalom “içerik”.

tart- eylemi Arapçada çekimli biçimiyle yer almıştır.

Ar. t̄arat “tarttı”.

taş- 1. Sıvı maddeler, içinde bulundukları kaba sığmayacak kadar çoğalma ve kabarma yüzünden kenarları aşmak. 2. Yatağından çıkarak çevresini kaplamak. 3. Bulunduğu yüzeyden geniş gelerek kenarları aşmak. 4. Öfke, sabırsızlık veya heyecan yüzünden kendini tutamamak. 5. İnsan, nesne vb. çokça bulunmak, sayısı artmak (TS).

Erm. taşmış íllal “taşmak”; taşırmiş ínel, taşdırmış ínel “taşırmaq” (Aç. 118).

Yun. dastirdízo “taşırmaq, taşmasına yol açmak” (Geor. 178) (Karaağaç, 2008, s. 820).

taş- eylemi Bulgarçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. taşkín “sel, su baskını; güç durum; sıkıntılı, üzüntülü”; taştísam “yayılmak, taşmak, saçılmak” (Alf. 245).

tavla- 1. İşlenilecek bir nesneye gereken ısıyı veya nemi sağlamak, tav vermek. 2. Yolsuz ve kolay kazanç umudu vererek dolandırmak. 3. Kandırıp elde etmek (TS, Lessing). *krş.* **tabla-**, **tabsay-**, **tabtay** vb.

Bul. tavládísvam, tavlásdísam, tavládíşa “ıslatmak, nemlendirmek; uygun kıvama getirmek”; tavlátísvam, tavlátísam, tıvlítísvım, tıvlítísım “orak dövmek, demirini yumuşatıp döverek ekin biçme aletini bilemek” (Alf. 240).

Srp. tavláisati “iyileştirmek, yumuşatmak, işlemek” (Şkal. 604).

Yun. tavládisménos “uygun duruma getirmek; şişmanlatmak, semirtmek” (Gia. 171) (Karaağaç, 2008, s. 823).

tavla- eylemi Bulgarçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. tav “ıslaklık, nem, rutubet”; tavlíya “yeterince nemli; şişmanca”; tavlattardisan “tavlı, tavlanmış, ıslak”.

tegir- Çevirmek, döndürmek (TTAS). *krş.* **tag, teg, denk, tegin-, değin-, dön-, değiş-, eğir-, çevir-, tegre, çevre** vb.

Mac. tekerni “çevirmek, burmak, döndürmek; sarmak, bükmek”; tükör “ayna”; tükrözni “yansımak, dönmek”; tekerceselni “çevirmek, yuvarlamak, döndürmek”; tekinteni “görmek, itibar etmek, saymak, dikkate almak; değinmek, temas etmek” (MTESz. III, 877, 878; Pal. 183; GK) (Karaağaç, 2008, s. 827).

tegir- eylemi Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. tekercs “teker, yumak, yumru, makara, bobin, rulo, demet, deste”; tekintély “itibar, saygı”; tekintélyes “itibarlı”; tér “tegre, çevre; meydan, alan”.

tep- 1. Hayvan ayağıyla vurmak. 2. Üzerine basarak sıkıştırmak. 3. Çokça yürümek. 4. Değerini anlamak veya kestirememek, geri çevirmek. 5. Yeniden ortaya çıkmak, tazelenmek, depresmek (TS).

Far. tapānden, tabāniden, tepiden “tepmek, vurmak; ezmek; sokmak; tıka basa doldurmak”; (Erş. 182; FTS).

Bul. teptísvam “tepmek, geri çekmek, ilerlemesine engel olmak”; kipılna se “tepilmek, devrilmek, yan yatmak” (Alf. 146, 248).

Arn. teptis “basmak, ezmek; acele yürümek; çekip gitmek” (Bor. 130) (Karaağaç, 2008, s. 835).

tep- eylemi Farsçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Far. tepeş “çarpıntı, kalp çarpıntısı”.

tez- Kaçmak, hızla uzaklaşmak (EPDT). *krş.* **terk 1, terkin, tez** vb.

Rus. teženit’ “kaçmak, sıvışmak” (Şip. 315) (Karaağaç, 2008, s. 842).

tıdıl- Tıkanmak; tıkamak, engellemek (EPDT). *krş.* **tıd-, tıdıg, tıdıgsız, tıka-** vb.

Mac. tiltani “engellemek, engel olmak, yasaklamak” (MTESz. III, 919; Pal. 194) (Karaağaç, 2008, s. 843).

tıdıl- eylemi Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. tilos, tiltott “yasak, yasaklanmış”.

tık- 1. İterek, zorla, aceleyle sokmak. 2. Sokmak (TS). *krş.* **çak-, kak-, sok-** vb.

Erm. tıkal “sokmak, çakmak”; tıkılmış ıllal “sokulmak, çakılmak, kakılmak” (Aç. 132) (Karaağaç, 2008, s. 843).

tırmala- 1. Tırnaklarıyla çizmek veya hırpalamak, tırnaklamak. 2. Tedirgin etmek (TS). *krş.* **tarı-, tara-, tarak, tırnak, tırmık, tırpan, çır-, çiz-** vb.

Erm. tırmalamış inel “tırmalamak” (Aç. 133) (Karaağaç, 2008, s. 845).

tirge- 1. Sorguya çekmek, soruşturma yapmak. 2. Araştırmak, sorup soruşturmak (KTTS). *krş.* **iz, tar, tarı-, irdele-, cır-, çiz-, yar-, yırt-** vb.

tirge- eylemi Farsçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. térgev “araştırma, soruşturma, sorgu” (TMEN 999) (Karaağaç, 2008, s. 847).

titre- 1. Küçük ve hızlı salınım hareketleri yapmak. 2. Kaslar hızlı küçük kasılmalarla sarsılmak. 3. Kısık ve kesik ses çıkarmak. 4. Birinden veya bir şeyden korkmak, korkuya kapılmak. 5. Çok üşümek. 6. (Işık için) Aralıklı olarak gücü azalıp çoğalmak (TS).

Erm. tiril tiril gegal “titremek” (Aç. 134).

Srp. titráti se “titremek” (Mik. 75; Škal. 615).

Yun. trémo “titremek, korkmak, ürkmek” (Kuk. 100) (Karaağaç, 2008, s. 848).

titre- Bulgarca, Sırpça ve Yunancada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. tyutyurmé “parlama, parıltı, ışıltı; çil çil, madeni para” (Alf. 257).

Srp. tetréika, titréika “ışıldayan, parıldayan; ışıldayan kadın mücevherleri”; tindirik “pırıltılı, parıltılı”.

Yun. tiríli “titrek”.

toğ- Bir yere doğru gitmek (EPDT). *krş.* **sagura-** vb.

Mac. tojik “koymak, yerleştirmek” (Pal. 1906) (Karaağaç, 2008, s. 848).

tokta- 1. Hareketini durdurmak, dinmek, durmak, duraklamak. 2. Bitmek, sona ermek. 3. Bir konu üzerinde durmak, değinmek (TTAS). *krş.* **toñ-, kad-, don-, toktam** vb.

Far. toktamişi kerden “düzenlemek, sükunu sağlamak” (TMEN 141) (Karaağaç, 2008, s. 850).

tokuş- 1. Elle tutulan iki şeyi birbirine çarpmak, çarpışmak. 2. Kafa kafaya vuruşmak (TS). *krş.*

doku-, dokuma, tokmak, çokmar, tok, tok-, tokı-, tokat, çak-, çakış-, çekiç, çakan, kak- vb.

Erm. dokuşmış ínel, tokuşmuş ínel “tokuşmak, vuruşmak” (Aç. 342) (Karaağaç, 2008, s. 850).

toparla- 1. Bir araya getirmek, toplu bir duruma sokmak. 2. Neler üzerinde durulacağını hatırlayıp bir araya getirmeye çalışmak. 3. Şaşkın durumdan kurtulup kendine gelmek. 4. Çekidüzen vermek (TS). *krş.* **top, topaç, topuz, tombul, topak** vb.

Yun. toparladízo “toplamak; çeki düzen vermek” (Kuk. 101) (Karaağaç, 2008, s. 853).

tora- 1. Durdurmak, yakalamak. 2. Yığmak, toplamak (Lessing). *krş.* **dur-, torga-, torgugla-, torgaguli, torgagultu** vb.

Mac. torlik “yığmak, toplamak, katmak” (MErtSz. II, 1386; MTESz. III, 946, 1004; Pal. 198) (Karaağaç, 2008, s. 854).

tora- eylemi Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. torlasz “set, engel”; turma “sürü, koyun sürüsü”; torok “boğaz, gırtlak”.

töle- 1. Satın alınan veya faydalanılan herhangi bir şeyin karşılığını vermek, ödeme yapmak. 2. Herhangi bir şeyi yerine getirmek, ifa etmek. 3. Borç ödemek. 4. Yapılan zarar ziyana telafi etmek. 5. Yapılan işlerin, davranışların cezasını çekmek (TTAS). *krş. kölüsün, eş, tuş, koş, koş-, tuşa-* vb.

Far. tölemiş kerdan “ödemek, geri vermek, bir cezayı ödemek” (TMEN 891, 980). (Karaağaç, 2008, s. 857).

töle- eylemi Farsça ve Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. tölek “karşılığı verilmiş, ödenmiş”.

Mac. kölesön “borç, ödünç”; kölesönözni “borç almak” (Gom. 218; MTESz. II, 605; Lig. 45, 58).

tör- 1. Sıvamak, kıvırmak. 2. Dağıtmak, yarmak, bölmek (KTTS). *krş. ob, togusun, tuz, obruk, yıpra-, oğ-, doğra-, togusun, dabusun, çor, çör* vb.

Mac. törni “kırmak, parçalamak”; törük “kırılmak” (MTESz. III, 968, 973; Pal. 203) (Karaağaç, 2008, s. 858).

tuşa- Bağlamak (EPDT) *krş. eş, tuş 1 2, tüş, koş, koş-, tüşün-, koşma, koşuk, kuşak, töle-, kölüsün* vb.

Far. tuşamişi kerdan “birisine bir birliğin idaresini vermek, uygun görmek, havale etmek”; tüşimişi kerdan “itaat etmek, boyun eğmek” (TMEN 136, 138, 139); (Karaağaç, 2008, s. 864).

tuşa- eylemi Farsçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. tüşimel “memur; polis şefi; aşçı başı”.

tut- 1. Elde bulundurmak, ele almak. 2. Ele geçirmek, yakalamak. 3. Avlanmak. 4. Anlamak, farkına varmak. 5. Yanında bulundurmak, alıkoymak. 6. Hürriyetinden yoksun bırakıp bir yere kapamak, tevkif etmek. 7. Kaplamak. 8. (Kırağı, çiğ veya kar için) Bir yüzeyde görünür durumda olmak, kalmak. 9. Denetimi ve yetkisi altına almak. 10. Desteklemek, birinden yana çıkmak. 11. Benimsemek, beğenmek. 12. Gereğini yapmak, yerine getirmek. 13. Uygun gelmek, çelişmez olmak. 14. Hizmetine almak veya kiralamak. 15. (Bir işe) Herhangi bir anlayışla girişmek. 16. İçine girmek, girişmek, yapmak. 17. Kocası olmak. 18. Dokunmak; etkisini göstermek. 19. (Beddua için) Etkisini göstermek, gerçekleşmek, yerine gelmek. 20. Ağrımak, sancımak, musallat olmak. 21. Ulaşmak, varmak. 22. Para toplamı-e varmak. 23. Uğramak. 24. Herhangi bir durumda bulundurmak. 25. Varsaymak, farz etmek. 26. Hedef olarak almak. 27. Alacağa (veya vereceğe) saymak. 28. Yaklaştırmak. 29. Edinmek, peyda etmek. 30. Kullanmak. 31. Bağlamak. 32. Başlamak. 33. Beklenen sonucu vermek. 34. İş görebilmek. 35. Sürmek, zaman almak. 36. Kayıt, zabıt, not kelimelerine “etmek” anlamıyla yardımcı fiil olarak katılır. 37. Yapışarak veya sokularak çıkmaz olmak. 38. Giyinmesine yardım etmek. 39. Bir cümlede fiilden önce ve fiilin kipinde veya sıfat-fiil durumunda kullanıldığında o fiilin anlattığı işin çok beklenmediği, umulmadığı veya çok uygun düşmediği hâlde yapıldığını anlatır. 40. Sunmak. 41. İşgal etmek. 42.

İzlemek. 43. Alıkoymak. 44. Bırakmamak. 45. Yöneltmek. 46. Kaplamak. 47. Asılmak, çekmek. 48. Bir kimsenin yerini almak. 49. (Otobüs, vapur, uçak vb. için) Dokunmak, hasta etmek. 50. Herhangi bir durumda kalmasını sağlamak. 51. Bir yerde kalmasını sağlamak. 52. (Yemek için) Hafifçe yanmak. 53. Bir sanat eseri geniş ilgi görmek (TS).

Srp. tútisati “tutmak, kavramak” (Şkal. 626). (Karaağaç, 2008, s. 864).

tut- eylemi Bulgarca ve Arnavutçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. boğa güreşinde boğayı teşvik sözü”; tútki “sanki, farzet ki, say ki”; tutuş “geciktirme, uzatma, sürdürme; davranış, tavır” (Alf. 254, 255).

Arn. tuté “korku, endişe, merak”; tus tut “korkutma, ürkütme” (Mey. 453, 454).

tut- eylemi Arapça ve Bulgarcada çekimli biçimiyle örneklenmiştir.

Bul. tut, tutún “tut, yakala, tutun, yakalayın!”.

Ar. tut şanı bağla “tut şunu bağla” (ŞY 150; Ayt. 133).

tuttur- 1. Tutmasını sağlamak. 2. Bir işe başlayıp sürdürmek, bir şeyi yapmakta olmak. 3. Aklına koyup direnmek, ısrar etmek. 4. Çivi, toplu iğne, çengelli iğne vb. ile iliştmek, bağlamak. 5. Hedefe vardırarak, değdirmek, isabet ettirmek. 6. Takip etmek (TS).

Bul. tuturdísvam “kışkırtmak, tahrik etmek” (Alf. 255) (Karaağaç, 2008, s. 865).

tuttur- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. tutura “karişıklık, kargaşa”; tuturaklıya “hırçın, sinirli, azgın”.

tutul- 1. Tutmak işi yapılmak veya tutmak işine konu olmak. 2. (Ay ve Güneş) tutulma olayına uğramak. 3. Tutuk duruma gelmek. 4. (Bir üyesi) İşle yemek olmak. 5. Birine tutkun olmak, sevmek. 6. Bir işe veya birine canı sıkılmak. 7. Yakalanmak (TS). *krş.* TUT- vb.

Bul. tutuldísva se, tutuldísa se, tutuldísuvı sı, tutuldísı sı “tutulmak, (at) yakalanmak” (Alf. 255).

Arn. tutul’ atem “kendini dünyaya kapatmak” (Mey. 454) (Karaağaç, 2008, s. 865).

tutul- eylemi Arnavutçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Arn. münzevi “dünyadan el çekmiş”.

tuzla- Tuza yatırmak veya üstüne tuz ekmek (TS).

Yun. tuzlatízo “tuzlamak, tuz katmak” (Geor. 191) (Karaağaç, 2008, s. 866).

tüke- Bitmek, bitirmek (EPDT). *krş.* **tük-, yük-, yığ-, tükel** vb.

Mac. töké “sergilemek, gerçek kılmak, yapmak” (Pal. 201) (Karaağaç, 2008, s. 866).

türe- 1. Oluşmak, ortaya çıkmak, meydana çıkmak, parçalanıp çoğalmak, üremek. 2. Bir kökten çıkmak (TS). *krş.* TÜR, **töz, ör, öz, öri-, öreke, öğür, öñür, urug, ruv** vb.

Erm. töremiş íllal “türemek” (Aç. 131).

Bul. tyuradísam, t'uaředésam, tyuryudísam “büyülemek, gelişmek, zenginleşmek” (Alf. 257) (Karaağaç, 2008, s. 868-869).

türe- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. tyuremé “sonradan ortaya çıkan, yeni yetme”.

tüt- 1. Duman veya buhar çıkarmak. 2. Dumanı geri vermek. 3. Özlemek. 4. İyi veya kötü kokmak (TS).

Erm. tütmiş inel “tütmek”; tütdürmiş inel “tüttürmek” (Aç. 135). (Karaağaç, 2008, s. 869).

tüt- eylemi Arnavutçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Arn. Arn. tütek “sigara ucu” (Mey. 453)

tüt- eylemi Bulgarcada çekimli biçimiyle örneklenmiştir.

Bul. tyútya “tüttü, bitti gitti, uçtu gitti” (Alf. 257).

U:

uçur- 1. Uçmak işini yaptırmak. 2. Kesip ayırmak. 3. Gizlice alıp gitmek. 4. Hızlı götürmek, hızlı sürmek (TS). *krş.* **uç-** vb.

Srp. učúrisati “düşünmeden ve hesapsızca harcamak, tüketmek” (Škal. 628) (Karaağaç, 2008, s. 872).

uğra- 1. Yolu devam etmek üzere, bir yerde, kısa süre kalmak. 2. Bir yerin yanından, yakınından, içinden geçmek. 3. Fırlayarak çıkmak, dışarı çıkmak. 4. Konu olmak. 5. Yaklaşmak. 6. Karşılaşmak, maruz kalmak. 7. Cin, peri çarpmak (TS). *bk.* **uğur;** *krş.* **ob, oğ-, ov-, avk-, toğ-, doğra-, ovrak, argu, argıt, yar, çığır, tıkır** vb.

Erm. ogramiş illal “karşılaşmak” (Aç. 369).

Bul. ogradísam, ogradísam “büyülenmek, kötü büyüler yüzünden hastalanmak, çarpılmak; tam olmak, tamamlanmak; yerleşmek” ugradísam, urdísam, urdísuvum “kötü talihe çatmak, şanssızlığa uğramak” (Gab. 816; Alf. 201, 257, 259, 260).

Srp. ográisati, ográjisati, nagráisati, nagrájisati “uğramak, çarpılmak, cin çarpmak; herhangi bir talihsizliğe veya felakete uğramak” (Mik. 80; Škal. 483, 500).

Arn. ogradis “uğramak, geçip gitmek” (Mey. 314; Bor. 100).

Mak. ograk “uğrak”; oğrama “uğrama”; ogradisa, ogradisuva “uğramak” (Nas. 112, 185, 191).

Yun. oğradízo, ğradízo “uğramak, denk gelmek, çatmak, rastlamak”; beloğradízo “belaya uğramak” (Kuk. 77; Geor. 113; Gia. 107) (Karaağaç, 2008, s. 872).

uğra- eylemi Bulgarca, Sırpça ve Arnavutçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. ogramá “kötü büyüden doğan hastalık; sihir, kötü büyü”; urídík “kader, alın yazısı”.

Srp. ográma, agráma “cin çarpması sonucu kişinin kendini kaybetmesi”.

Arn. ogradi “sıkıntı, taciz”.

uğraş- 1. Bir işi başarmaya çalışmak, iş edinmek. 2. Bir iş üzerinde sürekli çalışmak. 3. Zamanını bir işe verme durumunda kalmak. 4. Savaşmak. 5. Birine kötü davranmak (TS) *krş.* **ob, oğ-, ov-, avk-, toğ-, doğra-, ovrak, argu, argıt, yar, uğur, çığır, tıklar** vb.

Erm. ogramiş illal “çabalamak” (Aç. 369).

Bul. uraştısvam se, uraştışa se “ilgilenmek, dikkate almak; küçük bir iş için çok zaman harcamak” (Alf. 259).

Srp. ogrāštisati “uğraşmak, ilgi ile çalışmak” (Škal. 500).

Yun. oğraştízo, oğraştú “uğraşmak, çabalamak” (Geor. 113) (Karaağaç, 2008, s. 872-873).

uğraş- eylemi Bulgarca ve Sırpçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. uraşmak “güçlük, sıkıntı, üzüntü”.

Srp. ógraš, ógraše “uğraş, çaba”.

uk- 1. Anlamak, kavramak, bellemek. 2. Dinlemek, işitmek, duymak (EPDT, KTTS, KS). *krş.* **oñ, sağ, añ, ög, ukuş, ögre-, aña-, sağın-, san-** vb.

Mac. oktatni “öğretmek” (Gom. 231; MTESz. II, 1069, 1071; Pal. 143; Lig. 264) (Karaağaç, 2008, s. 873).

uk- eylemi Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. ok “sebepe, kaynak; delil, belge; fırsat, vesile; okmány “belge, doküman”; oklevél, okirat “yazılı belge”; okos “akıllı”.

ula- Bitişmek, yetişmek (EPDT). *krş.* **ul, alt, aşağı, ast** vb.

Bul. ulendisovam se “ulanmak, bitişmek, birleşmek” (Alf. 259) (Karaağaç, 2008, s. 873).

ulaş- 1. Varmak, gelmek. 2. Elde etmek, erişmek. 3. Yetişmek. 4. Birbirine katılmak, dökülmek (TS). *krş.* **ul, ula-, ulak** vb.

Bul. ulaştısvam, ulaştışa “yakalamak, tutmak” (Alf. 258) (Karaağaç, 2008, s. 874).

ulu- 1. Köpek, kurt, çakal vb. hayvanlar uzun, iniltili ağlar gibi bir ses çıkarmak. 2. İnsan iniltili ses çıkararak boğuk boğuk ağlamak (TS)

Rus. úlandat', úlaydat' “ulumak, haykırmak” (Fas. IV, 158; Şip. 345) (Karaağaç, 2008, s. 875).

um- 1. Bir şeyin olmasını istemek, beklemek. 2. Sanmak, tahmin etmek (TS). *krş.* **öp-, em-, soğur-, sor-, sömür-** vb.

Erm. ummiş ínel “ummak, beklemek” (Aç. 263).

Mac. imádni “çok sevmek tapmak” (Pal. 107).

Mac. unszol “istemek, izlemek, peşinden koşmak, bir kişiyi bir şey yapmaya zorlamak” (Pal. 209).

Bul. umdisam, undísam “düşünmek; fikrinde olmak, zannetmek; beklemek, ümit etmek” (Mik. 80; Gab. 818; Alf. 259).

Yun. umudízo, emeúo “ummak, beklemek” (Kuk. 79; Geor. 102; Gia. 107) (Karaağaç, 2008, s. 875).

um- eylemi Farsça ve Arnavutçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Far. umīd “umut” (Erş. 39).

Arn. omúd, omudi “umut, güven, inanma” (Mik. 80; Mey. 315).

usan- Tekrarlanması, uzun sürmesi dolayısıyla bir şeyden hoşlanmaz veya sıkılır duruma gelmek, bıkmak, bezmek (TS).

Erm. osanmiş íllal “usanmak, bıkmak”; osandírmiş ínel “bıktırmak” (Aç. 370).

Bul. usandísvam se, usandíşa se, sandísvam “usanmak, bıkmak, sıkılmak, üzölmek” (Alf. 225, 260).

Srp. ossanisávati, osánisati, osándisati (se) “usandırmak, bıktırmak” (Škal. 503).

Yun. osandiéo “usanmak, bıkmak” (Geor. 113) (Karaağaç, 2008, s. 877).

usan- eylemi Sırpçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Srp. osánma “usanma, bıkkınlık”.

utandır- Utanmasına yol açmak, utanacak bir duruma düşürmek, mahcup etmek (TS). *krş. abı-, yap-, ubıt, ut, uvtan-, utan-, uyal-* vb.

Yun. utantirdízo “utanması için birine bir şey yapmak” (Kuk. 79) (Karaağaç, 2008, s. 878).

uy- 1. Öölçöleri birbirini tutmak. 2. Renk, biçim vb. yönünden birbirini tutmak, uygun düşmek. 3. Zevke, anlayışa uygun düşmek. 4. Bir inanca, bir anlayışa, bir duruma veya egemen bir güce uygun davranışta bulunmak. 5. Bağlı kalmak, tabi olmak. 6. Uygun düşmek, münasip olmak (TS).

Erm. uymış íllal “uymak, denk gelmek, yakışmak” (Aç. 263).

Bul. uydísvam, uydísam, uydíşa “uymak, uyuşmak, uyum sağlamak; uzlaşmak, biriyle anlaşmak” (Mik. 80; Mey. 456; Gran. 61, 117, 129; Gab. 816; Alf. 258).

Srp. újisati, úisati, újdisati “uymak, bir şeye denk gelmek, uygun düşmek”; újmaz “uygun olmamak, uymamak”; ujdúrisati “uydurmak, yakıştırmak” (Mik. 80; Škal. 630).

Arn. ujdís, uidís, me u ujdís “uymak, uygun gelmek” (Mik. 80; Mey. 456; Bor. 136).

Mak. uydisuva “uyumak” (Nas. 112).

Yun. oydízo “uymak, denk gelmek” (Kuk. 77; Geor. 113, 144) (Karaağaç, 2008, s. 878).

uy- eylemi Arnavutça ve Yunancada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Arn. ujdí, uidí “uzlaşma, uyum”; ujdísje “sıra, dizi”; riujdisje “onarım, tamir”.

Yun. uydísun “uyduđu zaman, denk gelince”.

uyan- 1. Uyku durumundan çıkmak. 2. Bitkiler canlanıp yeşermeye başlamak. 3. Belirmek, ortaya çıkmak, depreşmek. 4. Gerçekleri anlar, kavrar duruma gelmek. 5. Bilgisizlikten kurtulmak (TS).

Yun. oyandízo, oyntízo, oyandú “uyanmak” (Geor. 113) (Karaağaç, 2008, s. 878).

uydur- 1. Uymasını sağlamak. 2. Hayal gücünden yararlanarak gerçek dışı bir şey söylemek, yakıştırmak. 3. Elde etmek, sağlamak, bulmak. 4. Cinsel birleşmede bulunmak, becermek (TS). *krş. uy-* vb.

Erm. uydurmiş ínel “denkleştirmek; yalandan yapmak” (Aç. 263).

Bul. uydurdísam, uydurdísam, uydurdíša “uydurmak, denkleştirmek, uyumlu hâle getirmek; uzlaştırmak, anlaşmalarını sağlamak” (Gran. 117, 129; Gab. 817; Alf. 258).

Srp. ujdúrisati, uzdúrisati “uydurmak, uymasını sağlamak, yerleştirmek, yapmak” (Škal. 630) (Karaağaç, 2008, s. 878).

uyu- 1. Uyku durumunda olmak. 2. İlaç etkisiyle ağrı duymayacak kadar derin uykuya dalmak. 3. İşlem görmemek, durgun kalmak, el sürülmemek. 4. Çevresindeki olayları fark etmemek, görmemek (TS).

Mac. aludni “uyumak” (MTESz. I, ?) (Karaağaç, 2008, s. 879).

uyuş- Soğuk, basınç vb. yüzünden vücudun bir yerinde, duygu ve hareket geçici olarak azalmak (TS). *krş. uy-* vb.

Erm. uyuşdurmiş ínel “uyuşturmak” (Aç. 263) (Karaağaç, 2008, s. 879).

uza- 1. Uzun duruma gelmek, boyu büyümek. 2. Çok zaman tutmak, uzun sürmek (TS). *krş. uz, uzak, uzun, yıra-, ırak* vb.

Yun. uzatízo, uzadízo “değerlendirme yapmak, takdir etmek” (Gia. 109) (Karaağaç, 2008, s. 879).

uzan- 1. Boylu boyunca yatmak 2. Gitmek. 3. Bir alana yayılmak. 4. Bir şey boyunca sıralanmak. 5. Yetişmek, ulaşmak. 6. Vücudunu yöneltmek veya vücuduyla birlikte kolunu uzatmak (TS). *krş. uz, uza-, uzak, uzun, yıra-, ırak* vb.

Yun. uzadízo, uzantízo “uzanmak, yayılmak” (Kuk. 78) (Karaağaç, 2008, s. 879).

uzat- 1. Uzamasına sebep olmak, uzamasını sağlamak. 2. Baş, kolları veya bacakları bir yere yöneltmek. 3. Bir şeyi vermek için birine yöneltmek. 4. Germek. 5. Konuşmayı sürdürmek. 6. Vermek, göndermek. 7. Süreyi artırmak, temdit etmek (TS). *krş. uz, uza-, uzak, uzun, yıra-, ırak* vb.

Far. uzatmiş kerden “uzağa taşımak, yolcu etmek” (TMEN 594).

Yun. uzadízo “uzatmak” (Kuk. 78) (Karaağaç, 2008, s. 879).

uzlaş- Aralarındaki düşünce veya çıkar ayrılığını, karşılıklı ödünlerle kaldırarak uyuşmak, karşılıklı anlaşmak ve mutabık kalmak, antant kalmak (TS). *krş. uy-* vb.

Bul. ozlaşısıvam se, ozlaşısam se “uyuşmak, uzlaşmak, görüş birliğine varmak” (Gran. 54; Alf. 202, 258).

Srp. uzlaşitisati “uzlaşmak, anlaşmak; barışmak” (Škal. 635) (Karaağaç, 2008, s. 879).

uzlaş- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. uzlišma, uzlaşmak “uyum uyuşma, uzlaşma, anlaşma; sözleşme”.

Ü:

ürk- 1. Bir şeyden korkup sıçramak, tevahhuş etmek. 2. Şaşkınlık ve korku duymak. 3. Ağaç meyve vermemek. 4. Çekinmek (TS).

Erm. ürkmış illal “ürkmek, korkmak” (Aç. 148) (Karaağaç, 2008, s. 881).

üşen- Kendinde bir gevşeklik duyarak bir işi yapmaya istekli olmamak (TS).

Erm. üşenmiş illal “üşenmek”; üşenmeden “üşenmeden” (Aç. 147).

Bul. işundısvam se “üşenmek, canı bir şey yapmak istememek” (Alf. 109, 261) (Karaağaç, 2008, s. 882).

üşen- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. uşengán “üşengeç, tembel”.

üz- 1. Koparmak, ayırmak, çekip çıkarmak (EPDT). *bk. ör; krş. yüz-* vb.

Mac. örökölñi “vâris olmak, tevarüs etmek”.

üz- eylemi Ermenice, Macarca, Romence ve Çekçede ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Erm. üzñük “hastalığın depreşmesi” (Aç. 147).

Mac. örök “uzun süren, sürekli, devamlı, ebedi; miras”; örökség “miras, kalıt” (MTESz. III, 35; Lig. 271).

Rom. uríc “miras, kalıt” (MTESz. III, 36).

Çek. na írek “ebediyen, sonsuza kadar” (MTESz. III, 36) (Karaağaç, 2008, s. 882).

üzül- 1. Üzme işine konu olmak 2. Üzüntü duymak, kaygılanmak (TS). *krş. üz-, yüz-* vb.

üzül- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. izyulmí, iz'ul'mí “üzülme, sıkıntı” (Alf. 101) (Karaağaç, 2008, s. 883).

V:

vangılda- İnsan, havyan için acıklı ses çıkarmak (DS).

Yun. vangilatízo “vangıldamak, vızıl vızıl etmek, mırıldanmak” (Geor. 240) (Karaağaç, 2008, s. 885).

var- 1. Erişilmek istenen yere ayak basmak, ulaşmak, vasıl olmak. 2. Belli bir duruma veya düzeye gelmek. 3. Hoş olmayan bir sona ermek. 4. Bir şeyi iyice anlamak veya duymak. 5. Acımadan, çekinmeden yapmak. 6. (Kadın) Evlenmek. 7. Bir durumdan başka duruma geçmek (TS). *krş. var, barış-, barış, bark, varlık vb.*

Bul. vardísam “varmak, ulaşmak; sürmek, devam etmek” (Mik. 82; Gran. 117; Gab. 120; Alf. 43).

Srp. ovárisati, uvárisati “tahmin etmek; bulmak, keşfetmek” (Mik. 82; Škal. 505). (Karaağaç, 2008, s. 886).

var- eylemi Farsça, Rusça, Bulgarca, Sırpça ve Makedoncada ad ya ad soylu bir sözcük veya bir söz öbeği olarak örneklenmiştir.

Far. var “git, defol!”; baral “israf, savurganlık; yağma, talan” (TMEN 75, 1759; GK).

Rus. barábuz “bara-mız; Tatar arabacısı” (Şip. 59).

Bul. várin-görin “gidin görün; alışveriş pazarlığı”; varsín-gitsin “giderse gitsin”; vársa-yókxa “az çok, hemen hemen”; vár-yók “yaklaşık, aşağı yukarı”; varmiók “çocuk oyunu, var mı yok mu oyunu”; várıvızgeç “vazgeç, bırak!”; varıncá “hatta, ayrıca”.

Mak. varince “varınca” (Nas. 117).

vazgeç- 1. Kendi hakkı saydığı bir şeyi artık istemez olmak. 2. Eskiden beri yapmakta olduğu bir şeyi artık yapamaz olmak. 3. Niyetten veya karardan dönmek (TS).

Erm. vaz zal, vaz antsnel “vazgelmek, vazgeçmek” (Aç. 325).

Bul. vazgeçtísam (se), vazgeçtísam (se), vazgeçtíša (se) “vazgeçmek, ilgisini kesmek; bırakmak, terk etmek”; vızgeşterdísam se “vazgeçirmek, bıraktırmak” (Mik. 11; Gab. 115; Alf. 42, 45).

Yun. vazğeçéro, vazğestízo, vazğestízo, varğiestó “vazgeçmek, terk etmek, bırakmak” (Alp. 4; Geor. 86, 212, 217, 219, 247, 257; Ahl. 86; Gia. 29) (Karaağaç, 2008, s. 887-888).

vazgeç- eylemi Bulgarcada çekimli biçimiyle de yer almıştır.

Bul. vızgéc “vazgeç, bırak!”.

ver- 1. Birisine eriştirmek, iletmek. 2. Bırakmak veya bağışlamak. 3. Ondan bilmek, atfetmek. 4. (Düşünce veya bilgi anlatan şeyler için) Başkalarına iletmek, bildirmek. 5. Döndürmek, çevirmek, yöneltmek. 6. Herhangi bir duruma yol açmak. 7. (Eğlenceli toplantı) Düzenlemek, konuk çağırıp ağırlamak. 8. (Sanatçı) Topluluk önünde sanatını göstermek, icra etmek. 9. Satmak. 10. Biriyle evlendirmek. 11. Ödemek. 12. Yaymak. 13. Ürün üretmek. 14. Herhangi bir şey ortaya çıkarmak, oluşturmak. 15. Hepsini herhangi bir duruma sokmak. 16. Sahip olmasını sağlamak. 17. (Bir şey üzerinde) Etki yapmak, biçimini değiştirmek. 18. Tespit etmek. 19. Kazandırmak, katmak. 20. Ayırmak, harcamak. 21. Dayamak. 22. Kök veya gövdeleri sonuna -e(a) zarf-fiil eki almış fiilimsilerle tezlik bildirir. 23. Dilek bildiren birleşik fiiller yapar (TS).

Ar. varvārī “ver ver demek, ısrarla istemek” (ŞY 112, 342-3).

Mac. bérelni “kiralamak, icarlamak” (Mik. 83; Gom. 33; TMEN 1763; MTESz. I, 280; Lig. 71).

Bul. verderísam “vermek, devretmek, sunmak, teslim etmek” (Alf. 44). (Karaağaç, 2008, s. 889).

ver- eylemi Farsça, Arapça, Macarca ve Bulgarcada ad ya ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. verdük “çeyiz, başlık, drahome”; verdi “verilmiş” (TMEN 1763, 1767).

Ar. var “çaba”; barmakluğîya “bermekilik, cömertlik, Abbasiler devrinde yaşamış Bermek ailesinin adından”.

Mac. bér “kira, ücret, vergi”; bérlet “kiralık”.

Bul. verecék, verejék “borç”; verétse, verétsi “verici, orospu” verím “bir vergi çeşidi”.

ver- eylemi Romence ve Sırpçada çekimli biçimiyle yer almıştır.

Rom. veră “ver, versen a!” (Wendt. 120).

Srp. vérdi “verdi” (Škal. 640).

vur- 1. Elini veya elinde tuttuğu bir şeyi bir yere hızla indirmek. 2. Ses çıkarmak için bir şeyi başka bir şey üzerine hızlıca çarpmak. 3. Etkisi bir yere kadar uzanma, sokulmak, girmek, duyulmak, yansımak, aksetmek. 4. Hızla değmek, çarpmak. 5. Çarpma işlemini yapmak. 6. Sürmek. 7. Bağlamak takmak, koymak. 8. Olduğundan başka bir biçime çevirmek veya olduğundan başka biçimde görünmek. 9. Batıcı veya kesici cisimleri saplamak, kakmak. 10. Uygulamak, basmak, koymak. 11. Çok etki etmek, yaralamak. 12. Ses çıkarmak, ses vermek, çalmak. 13. Herhangi bir biçimde haksız yoldan para almak, soymak. 14. İçki içmek. 15. Amaçladığı şeye rast getirmek. 16. Hızla çarpmak. 17. Silahla yaralamak, öldürmek. 18. Dokunmak, hasta etmek. 19. (soğuk, dolu gibi şeyler için) Zarar vermek. 20. Vuru durumunda olmak, çarpmak. 21. Çıkmak, isabet etmek. 22. Üzerinde görünmek, üzerine düşmek. 23. Desteklemek, dayamak. 24. Çıkmak, görünmek. 25. Sırtına, omzuna yerleştirmek veya bir şeyi başka bir şey üzerine koymak. 26. Tavla oyununda pulu kırmak (TS). *krş. ur-, urs- vb.*

Mac. verni “vurmak, dövmek; yenmek” (MTESz. III, 1115; Pal. 222).

Bul. urdísam, urdísuvum, vuruştísvam se “vurmak, vuruşmak; saldırmak” (Alf. 45, 259). (Karaağaç, 2008, s. 892-893).

vur- eylemi Romence, Bulgarca ve Sırpçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Rom. urdubelea “beklemedik, umulmadık; beklenmedik sıkıntı” (Lok. 2167).

Bul. vúram “sıkı çalışma, çaba”; vúra-túta “yaygara, tartışma, kavga gürültü; çabuk, hızlı”; úra kóma “eskisi gibi, herhangi bir şekilde bir şekilde”.

Srp. frtútma, furtútma, vurtútma “kargaşa, koşturma, karışıklık” (Škal. 285).

Yun. úrtu, vúrtu “baskın için parola veya kışkırtma” (Gia. 35).

vur- eylemi Bulgarcada çekimli biçimiyle yer almıştır.

Bul. vur “vur!”.

Y:

yakala- 1. Bir kimseyi veya bir şeyi elle tutmak. 2. Kaçan kimseyi ele geçirmek, derdest etmek. 3. Bir kimsenin gitmesini engellemek, durdurmak. 4. Bir kimseyi hoşla gitmeyecek bir durumda bulmak, bir kimsenin suçu ortaya çıkarmak. 5. Bir kimsenin suçluluğunu gösteren söz, bakış veya işareti fark etmek. 6. Birdenbire etkisi altına almak. 7. Arayarak veya rastlantı sonucu bulup bağlantı kurmak. 8. Belirlemek, anlamak (TS). *krş.* **yaka, yañ** vb.

Erm. yakalamış inel “yakalamak, tutmak” (Aç. 243).

Yun. ğiakaladızo “yakalamak, tutmak; göz altına almak, tutuklamak” (Kuk. 24) (Karaağaç, 2008, s. 899).

yakış- 1. Güzel durmak, iyi gitmek, yaraşmak, uygun gelmek. 2. Uygun olmak, iyi karşılanmak, münasip olmak (TS). *krş.* **yak-, yahşı** vb.

Arn. jakështis “yakışmak, uygun gelmek” (Bor. 68).

Bul. yakıştısvsam “uymak, uygun düşmek, denk gelmek” (Alf. 300).

Yun. ğiakistízo, ğiakkistízo, ğiakkisiro “yakışmak, uygun gelmek” (Kuk. 24; Gia. 39) (Karaağaç, 2008, s. 899).

yaklaş- 1. Arada az bir aralık kalacak biçimde ilerlemek, aradaki uzaklığı azaltmak veya büsbütün ortadan kaldırmak için ileri gitmek. 2. Benzemek, andırmak, uygun olmak. 3. Bir konuyu bir sorunu ele alarak değerlendirmek. 4. Yakınlaşmak (TS). *krş.* **yak, yan, yakın** vb.

Yun. yaklastízo, ğiaklastízo “yaklaşmak, yanaşmak” (Kuk. 24) (Karaağaç, 2008, s. 899).

yala- (II) Suçlamak, iftira etmek (EPDT). *krş.* **al 2, yalan, alda-, yilpik; albız, çal-** vb.

Mac. gyalázni “aşağılamak, kötü söylemek, sövmek; suçlamak” (MTESz. I, 1116; Pal. 82; Lig. 320) (Karaağaç, 2008, s. 900).

yalvar- Birinden ısrarla, kendini acındıracak sözlerle, saygılı bir biçimde bir şey istemek (TS).

krş. **dil, kelen, hel, kala-, ilen-, kılavuz, keleşü, yala-, dilmaç** vb.

Far. yalbarmiş kerden “yalvarmak, yakarmak” (TMEN 1808).

Erm. yalvar íllal “yalvarmak” (Aç. 242) (Karaağaç, 2008, s. 902).

yalvar- eylemi Farsçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Far. yalbarmiş “dilek, dua”.

yanaş- 1. Bir şeyin, bir kimsenin yanına gelmek. 2. Vapur, kayık vb. kıyıya varmak. 3. Karışmak, ilgilenmek, istek göndermek. 4. İlişki kurmak (TS). *krş.* **yañ, yak, yaka, yañlıg** vb.

Erm. yanaşmış íllal “yanına gelmek, yakına gelmek” (Aç. 245).

Bul. yaniştısvam “hayvanı pulluğa veya arabaya koşmak, yanaştırmak” (Alf. 302).

Yun. yanastízo, ğianastízo “yanaşmak, yaklaşmak” (Kuk. 25) (Karaağaç, 2008, s. 904).

yalvar- eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Bul. yarış “iş yapan hayvana söylenen söz: yanaş, çiziyä!”.

yapış- 1. Ayrılmayacak bir biçimde bir yere tutunup kalmak. 2. İyice yaklaşmak, sokulup değmek. 3. Aralık bırakmayacak biçimde üzerine dokunmak. 4. Bir iş yapmak amacıyla hevesle bir şeyi eline almak. 5. Sıkıca yakalamak, tutmak, sarılmak. 6. Birini rahatsız etmek, sataşmak, peşini bırakmamak, musallat olmak (TS). *krş.* **yap- 1, 2, abı-, aban-, kapa- vb.**

Far. yapışmış kerden “yapıştırmak, yapışmak” (TMEN 1773; Erş. 303).

Erm. yapışmış illal “yapışmak”; yapışdırmış inel “yapıştırmak” (Aç. 247).

Yun. yapisdízo, ğiapiadízo “yapışık olmak, yapışmak” (Kuk. 25) (Karaağaç, 2008, s. 906).

yapış- eylemi Farsça ve Ermenicede ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Far. yāpūşkan “yapışkan”.

Erm. yapışkan “yapışıcı”.

yaptır- Yapmasını sağlamak, yapmasına imkân vermek (TS). *krş.* **yap-, abı-, aban-, kapa-, yapış-, yapıştır- vb.**

Bul. yaptırdısvam, yaptırdısam “bir kişiye bir şey buyurmak, yaptırmak, emretmek” (Alf. 302).

Yun. yaptırdízo, ğiaptirdízo “birisine bir şey yaptırmak” (Kuk. 25) (Karaağaç, 2008, s. 907).

yar- 1. Uzunlmasına bölüp ayırmak. 2. Ortasından, içinden geçmek. 3. Buğday, arpa vb. tahıl tanelerini değirmende kırmak. 4. Yara açmak. 5. Yarık açmak (TS). *krş.* **yara, yarım, yarı, yardım, yarış, arık, ark, yarık, yır, ar-, argıt, az-, çiz-, yaz-, kaz-, kazık, karık vb.**

Rus. zarubit' “kılıçla kesmek; kertmek, yarık açmak”; (Fas. IV, 215; RTS; GK).

Erm. yarmış inel “yarmak”; yarılmış illal “yarılmak, çatlamak” (Aç. 246).

Mac. gyaratni “kazmak, kazımak, törpülemek” (MTESz. III, 494; Pal. 86; Lig. 23, 44, 287; GK) (Karaağaç, 2008, s. 907).

yar- eylemi Rusça ve Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Rus. haz “kumaş kenarı; kolsuz kadın elbisesi için sırma”; zarübka “kertik”; zarubéjnıy “yabancı”.

Mac. sarló “orak”.

yara- 1. Bir şey yararlı olmak, yarar sağlamak. 2. Bir iş için uygun olmak, kullanılır olmak (TS). *krş.* **yara, yarım, yarı, yardım, yarış, yarış-, arık, ark, yarık, yır, ar-, argıt, az-, çiz-, yaz-, kaz-, kazık, karık vb.**

Erm. yaramış illal “yaramak, uygun gelmek” (Aç. 247).

Mac. gyarapodik “çoğalmak, artmak; şişmanlamak” (MTESz. I, 1122; Pal. 84; GK).

Bul. yaradısvam, yaradısam, yaradıša “yarayışlı olmak, faydalı olmak, yaramak” (Alf. 302).

Srp. aráisati, arájisati “yaramak, hoşuna gitmek” (Škal. 96).

Yun. ğiaradízo, yaradízo “yaramak, yarayışı olmak” (Kuk. 25; Geor. 96; Gia. 38) (Karaağaç, 2008, s. 908).

yara- eylemi Ermenicede ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Erm. yarar “yarayışı”.

yarala- 1. Silah, bıçak vb. bir araçla yara açmak. 2. Gücendirmek, incitmek, kırmak (TS). *krş.* **yar-, yara, çiz-** vb.

Yun. yaraladízo, ğiaraladízo “yaralamak, incitmek; kalbini kırmak” (Kuk. 25; Gia. 39) (Karaağaç, 2008, s. 908).

yaraş- 1. Yakışmak, uymak. 2. Uygun olmak (TS). *krş.* **yara-** vb.

Far. yaraşmiş kerden (Karaağaç, 2008, s. 909).

yarat- 1. (Tanrı) Olmayan bir şeyi var etmek. 2. Zekâ ve düşünce gücünden yararlanarak o zamana kadar görülmeyen yeni bir şey ortaya koymak, yapmak. 3. Olmasına, ortaya çıkmasına yol açmak, sebep olmak (TS). *krş.* **yara-, yaran-** vb.

Mac. gyártani “yaratmak, yapmak, imal etmek, üretmek”; gyaratni “yün, kendir vb. temizlemek, taramak” (Gom. 131; MTESz. I, 1122; Pal. 86, 88; Lig. 21, 54).

Bul. yaratísam, yaratísvam “yapmak, yaratmak” (Mik. 80; Mey. 14).

Srp. jaràtisati “yaratmak” (Škal. 363).

Arn. jaratis, jaradis, aratis, jeretis “yaratmak, oluşturmak, meydana getirmek” (Mik. 80; Mey. 14; Bor. 69) (Karaağaç, 2008, s. 909).

yarat- eylemi Farsça ve Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. yaratkan “yaradıcı”; yaradan kulı “kimliği önemsiz kişi” (TMEN 1843, 2121).

Mac. gyár “fabrika”.

yargıla- 1. Yargıç, bir karara varmak için davalı ile davacıyı dinleyerek sonuca varmak. 2. Herhangi bir kimse, şey, konu vb. yle ilgili olumlu veya olumsuz görüş belirtmek (TS). *krş.* **yar, yır, yar-, yaz-, çiz-, sıra, düz, düz-, tüzük, töre** vb.

Mac. irgalmazni “acımak, acıyıp yardım etmek” (MTESz. II, 231; Pal. 117) (Karaağaç, 2008, s. 909).

yargıla- eylemi Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. irgalom “acıma, merhamet”.

yasa- 1. Yapmak, kurmak. 2. Düzenlemek, yerleştirmek, sıraya koymak, sıralamak. 3. Düz duruma getirmek. 4. Yasa koymak (EPDT, TS). *krş.* **yara-, düz-** vb.

Far. yasamiş kerden “düzenlemek, sıralamak; donatmak” (TMEN 1793, 1794; Erş. 305).

Rus. yasát, yosat', yasát' "yapmak, sıraya koymak, düzenlemek, elle yapmak, yaratmak" (Fas. IV, 564; Şip. 441; TMEN 1794).

Srp. jásačiti "yasaklamak, engel olmak" (Mik. 80; Lok. 939; TMEN 1789, 1790; Kak. 418; Škal. 363) (Karaağaç, 2008, s. 911-912).

yasa- eylemi Farsçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Far. yasama "bir tür vergi".

yaslan- 1. Dayanmak. 2. Güvenmek (TS). *bk. yas-, yaz- 2, yay-, yat-, yastık, yatak, yassı, yaygın* vb.

Erm. yaslanmiş illal "yaslanmak" (Aç. 246) (Karaağaç, 2008, s. 913).

yaşa- 1. Canlılığını, hayatını sürdürmek. 2. Sağ olmak. 3. Varlığını sürdürmek. 4. Oturmak, eğlenmek. 5. Geçinmek. 6. Herhangi bir durumda bulunmak veya olmak. 7. Görüp geçirmek, başından geçmek. 8. Sürmek, devam etmek. 9. Varlıklı, endişesiz, hoş vakit geçirmek, keyif sürmek. 10. Keyfi yerine gelmek, mutlu olmak, işleri yolunda olmak. 11. Bir durumu yaşar gibi olmak, bir durumla özdeşleşmek, duymak, hissetmek (TS). *krş. yıl, yaş 1* vb.

Yun. yasatú "yaşamak" (Geor. 177) (Karaağaç, 2008, s. 913).

yatır- 1. Bir kimsenin bir yere yatmasını sağlamak. 2. Uyumak. 3. Eğmek, yatık duruma getirmek. 4. Konuk etmek. 5. Parayı, işletmek amacıyla bir yere vermek. 6. Parayı bir kurulaşa vermek, teslim etmek. 7. Bir yiyeceği korumak veya tatlandırmak amacıyla tuz, soğan, yağ vb. nde bir süre bekletmek. 8. Düzeltmek, bastırmak, yassıltmak. 9. Harcamak (TS). *krş. yat-, yay-, yaz- 2, yas-* vb.

Bul. yatartarışvam "yatırmak, sermek" (Alf. 303).

Yun. yattirtízo, ğiattirtízo "yatırmak" (Gia. 40) (Karaağaç, 2008, s. 915).

yatış- 1. Hızı, etkisi azalmak, aşırılığı geçmek. 2. Sakinleşmek, geçmek, etkisi azalmak. 3. Sakinleşmek, durulmak. 4. Yan yana, kucak kucağa yatmak (TS).

Bul. yataştışvam se "yatışmak, sessiz ve sakin hâle gelmek, sakinleşmek" (Alf. 303) *krş. yat-, yay-, yaz-2, yas-* vb. (Karaağaç, 2008, s. 915).

yay- 1. Bir şeyi açarak, düzelterek bir alanı örtecek biçimde sermek. 2. Birçok kimseye duyurmak. 3. Çevreye dağılmasına sebep olmak. 4. Sınırı genişletmek. 5. Otlatmak. 6. Dağınık ve düzensiz biçimde dağıtmak, saçmak (TS). *krş. yaz-2, yas-, yat-, yazı, yaygı, yazgı, ayır-, kañır-, kayır-* vb.

Erm. yaymiş inel "yaymak, sermek"; yayılmış illal "yayılmak, genişlemek" (Aç. 244).

Bul. yaydışvam "yaymak, saçmak, dağıtmak, ayırmak" (Alf. 299) (Karaağaç, 2008, s. 917).

yayla- Yazın yaylada oturmak, yaylaya çıkmak (TS). *krş. yaz, yay-, yas-, yaz-2, yat-, yazla-* vb.

Far. yaylamişĩ kerden, yaylakmişĩ kerden “yaylamak, yazlamak, yaz aylarını geçirmek” (TMEN 1942) (Karaağaç, 2008, s. 918).

yaz- (I) 1. Sözü, düşünceyi özel işaret veya harflerle anlatmak. 2. Yazı ile anlatmak, yazıya dökmek. 3. Yazar olarak görev yapmak. 4. Yazı ile bildirmek, haber vermek. 5. Bir bilim eseri veya edebiyat eseri oluşturmak. 6. Sayılarla niceliğini belirtmek. 7. Kaydetmek, bir görev almak. 8. Yaymak, sermek. 9. Gelinin yüzünü süslemek. 10. İnsanın geleceğini belirlemek (TS). *krş.* **yara, yarım, yarı, yardım, yarış, arık, ark, yarık, yır, ar-, argıt, az-, çiz-, çiz-, kaz-, kazık, karık vb.**

Mac. írni “yazı yazmak, yazmak” (Gom. 172; MTESz. II, 227, 231; TMEN 1788; Pal. 111; Lig. 14, 15) (Karaağaç, 2008, s. 918).

yaz- Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. író “yazan, yazar”; írás “yazı”; irodalom “edebiyat”.

yaz- (II) Sermek, yaymak (EPDT). *krş.* **yay-, yas-, yat-, yatak, yastık, yazgı, yaygı vb.**

yaz- (II) eylemi Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Bul. yáspus “yayılmış, serilmiş” (Alf. 303) (Karaağaç, 2008, s. 918).

yedir- 1. Yemesini sağlamak. 2. Ağzına yiyecek vermek, beslemek, karnını doyurmak: Çocuğu yedirmek. 3. Bir şeyi azar azar başka bir şeyin içine karıştırarak belli olmayacak duruma getirmek: Yağı hamura yedirmek. 4. Bir fazlalığı herhangi bir biçimde kullanmak. 5. Yakıştırmak, yaraştırmak. 6. Bir kimseye rüşvet vermek (TS).

Ar. rimmak “gevelemek, devamlı olarak bir şeyler yemek” (Muh. 184; ŞY 217).

Bul. yedirdísam, idirdísam “yedirmek, beslemek; yemeye zorlamak” (Gran. 143; Alf. 85, 100).

Yun. yedirdú “yedirmek, beslemek” (Geor. 53) (Karaağaç, 2008, s. 920).

yen- 1. Savaş veya yarışmada üstünlük sağlamak, üstün gelmek. 2. Tutmak, bastırmak (TS). *krş.* **yegin- vb.**

Erm. yenmiş íllal “yenmek, başarmak” (Aç. 249).

Mac. győzni “yenmek, galip gelmek” (Pal. 93).

Bul. endísam, éndisam, yendísam, yéndisam “yenmek, üstesinden gelmek; başarmak” (Alf. 88).

Srp. jéndisati, jénisati, jéjisati “yenmek, galip gelmek” (Škal. 368).

Mak. endisa, endisuva “yenmek” (Nas. 52, 98, 111) (Karaağaç, 2008, s. 923).

yen- eylemi Macarca ve Makedoncada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. győzelem “başarı, zafer”.

Mak. yenmece “bir deri hastalığı”.

yerleş- 1. Yerine iyice oturmak, yerinde sabit olmak. 2. Yer bulup oturmak. 3. Çalışmak üzere bir iş yerine başlamak. 4. Bir yerde oturmaya, yaşamaya başlamak. 5. Eşyayı yerli yerine koymak. 6. Rahat bir biçimde oturmak. 7. Yaygın duruma gelmek, tutunmak. 8. Alışılmak, kullanılır olmak. 9. Sınav sonucuna göre herhangi bir eğitim kurumunda okumaya hak kazanmak, okumaya başlamak (TS).

Bul. yerleştsıvam, yerleştsısam “çıkıp gitmek, ayrılmak; vazgeçmek, önem vermemek, aldırmmamak” (Alf. 90).

Yun. yerlestízo, ğerlestízo “yerleşmek” (Kuk. 23) (Karaağaç, 2008, s. 904).

yetiş- Yetişmek, ulaşmak, kavuşmak (TS). *krş.* **yet-** vb.

Bul. itiştsıvam, itiştsısam “yetişmek, zamanında ulaşmak” (Alf. 107) (Karaağaç, 2008, s. 926).

yığ- 1. Bir tepe oluşturacak biçimde, üst üste koymak. 2. Biriktirmek. 3. Toplamak, bir araya getirmek (TS). *krş.* **yük-, yükmek, çığ, çıkın, yığın, öklit-, öküş, köp, öbek, tüğ-, düğün, düğüm, düğme, toka** vb.

Erm. yígnel “yığmak, toplamak” (Aç. 250).

Mac. gyúlñi “yığılmak, toplanmak; biriktirmek”; gyújtñi “yığmak, toplamak, biriktirmek”; (MTESz. I, 1139; Lig. 67, 195) (Karaağaç, 2008, s. 926).

yığ- eylemi Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. gyúlés “toplantı”; gyújtñeny “toplama, derleme, antoloji, koleksiyon”.

yığıl- 1. Yığma işine konu olmak veya yığma işi yapılmak. 2. Çok sayıda birikmek, toplanmak. 3. Düşmek, yıkılmak, kendini tutamayıp çökmek (TS). *krş.* **yığ-, yük-, yükmek, yığın, öklit-, öküş, köp, öbek, tüğ-, düğün, düğüm, düğme, toka** vb.

Mac. gyúlñi “yığılmak, toplanmak”; gyúlölni “kin beslemek” (Gom. 142; MTESz. I, 1139; Pal. 99, 101; Lig. 21, 67) (Karaağaç, 2008, s. 926).

yık- 1. Kurulu bir şeyi parçalayarak dağıtmak, bozmak, tahrip etmek 2. Bir insan, hayvan veya ağaç devirmek 3. Bir yana eğmek 4. Birine yüklemek 5. Yük indirmek 6. Herhangi bir suç, iş vb. ni birine yüklemek 7. Yıkımına yol açmak, mahvına sebep olmak (TS). *krş.* **yığ-** vb.

Bul. yaktısvam “yıkamak, tahrip etmek, incitmek” (Alf. 300) (Karaağaç, 2008, s. 927).

yıl- 1. Bir işten gözü korkup vazgeçmek 2. Bıkmak, usanmak (TS).

Yun. yiltízo “geri çekilmek, korkmak” (Gia. 40). (Karaağaç, 2008, s. 927).

yıpra- Aşınıp eskimek, incelmek (TS). *krş.* **ob, oğ-, yıpran-, obruk, epri-, opra-, ovrak** vb. (Karaağaç, 2008, s. 927).

yırla- Türkü, şarkı söylemek, ırlamak, teganni etmek (TS). *krş.* **yır** vb.

Far. cırgamişi kerdñ “kutlamak”; cırgalang “sevinç, neşe”; yırlamişi kerdñ “şarkı söylemek” (TMEN 159, 160, 1847).

Srp. arlati “gürültü etmek” (Mik. 51) (Karaağaç, 2008, s. 928).

yitir- 1. Ne olduğunu, nerede bulunduğunu bilememek, kaybetmek. 2. Bazı nitelik veya özelliklerin yok olması durumuna uğramak, kaybetmek. 3. Ölüm sonucu kaybetmek. 4. Yanlış yola girmek, kaybolmak (TS). *krş.* **yet-, yetişkin, yit-, yitik, büt-, bütün, bitki, bit-, bitkin** vb.

Mac. gyötörni “üzmek, eziyet etmek, can sıkmak; bıktırmak, usandırmak” (MTESz. I, 1136; Pal. 91) (Karaağaç, 2008, s. 929).

yoğur- 1. Katı veya toz durumundaki bir maddeyi herhangi bir sıvı ile karıştırarak hamur durumuna getirmek. 2. Bir kişiye istenilen nitelikleri kazandırmak, yeteneklerini geliştirmek (TS). *krş.* **yığ-, yoğun, çok, yük-, yüklemek, yüksek, yukarı, öklit-, öküş, tomar, tüg-, düğüm, kop, köp** vb.

Mac. gyúrni “yoğurmak”. (Gom. 141; MTESz. I, 1138; Pal. 97; Lig. 20, 67) (Karaağaç, 2008, s. 930).

yoğur- eylemi Macarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak da örneklenmiştir.

Mac. gyúrható “yoğrulabilir, plastik”; gyúró “yoğuran, masajcı”.

yokla- 1. El ile dokunarak incelemek. 2. Bakmak, gözden geçirmek, kontrol etmek. 3. Durum belirlemek. 4. Durum, bilgi, niyet vb.ni belirlemeye veya anlamaya çalışmak. 5. Ziyaret veya sağlığını sormak amacıyla birine gitmek. 6. Ara sıra etkisini göstermek. 7. Aramak, araştırmak (TS). *krş.* **yok** vb.

Erm. yoklamiş ínel “yoklamak” (Aç. 252).

Bul. okladísvam, okladíša “yoklamak, kontrol etmek, gözden geçirmek” (Alf. 202).

Yun. ğiokladízo, yoklattínu “yoklamak, denemek, kontrol etmek” (Kuk. 26; Geor. 164; Gia. 40) (Karaağaç, 2008, s. 931).

yol- 1. Bitki, tüy vb. ni çekerek yerinden çıkarmak, çekip koparmak. 2. Dolandırarak, hile ile birinin parasını almak (TS). *krş.* **yol, yolamak, yüli-, oluk** vb.

Far. yulma kerden “yolmak, kapmak”.

yol- eylemi Farsça, Rusça ve Bulgarcada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Far. yulum “geçit” (TMEN 1890, 1929).

Rus. cúlma “yolma; koyun veya keçinin toynaklarından alınan yün veya kıl” (Şip. 123).

Bul. yolma “sepilme işlemi sırasında elde edilen yün veya kıl” (Şip. 123). (Karaağaç, 2008, s. 932).

yolla- Göndermek (TS). *krş.* **yol** vb.

Yun. ğiolláro “yollamak, göndermek” (Gia. 40) (Karaağaç, 2008, s. 932).

yorgala- At yorga yürümek, yorga gitmek (TS).

Mac. nyargalni “atı dörtlale koşturmak” (MTESz. II, 1037; Pal. 139; GK) (Karaağaç, 2008, s. 933).

yun- Yıkanmak (TS). *krş.* **yuvun-, su, su-, var-, çim-, çubuk, çomak, çimen** vb.

Mac. gyónni “tevbe etmek, günahını söyleyerek arınmak, günah çıkarmak” (MTESz. I, 1132; Pal. 89; Lig. 271, 320) (Karaağaç, 2008, s. 936).

yut- 1. Ağızda bulunan bir şeyi yutağa geçirmek. 2. Tam ve doğru söylememek. 3. Dayanıp sesini çıkarmamak, katlanmak. 4. İnanmak, aldanmak, kanmak. 5. Türlü anlamlara gelebilen sözü anlayamamak. 6. Söylemek istediği bir sözü kendini tutarak söylememek. 7. İyice, eksiksiz olarak öğrenmek. 8. Gücünü, parlaklığını azaltmak (TS). *krş.* **yet- yetişkin, yit-, yitik, büt-, bütün, bitki, bit-, bitkin, kıt, yut, üt-** vb.

Erm. yutdurmiş inel “yutturmak” (Aç. 251).

Bul. yuturdısvam “kandırmak, tahrik etmek, kışkırtmak” (Alf. 298).

Yun. yutízo, ğiutizo “yutmak; çiğnemedi yutmak” (Kuk. 28). (Karaağaç, 2008, s. 936).

yuvarla- 1. Bir şeyi bir yerden kaldırmadan ekseni çevresinde döndürerek yürütmek, tekerlemek. 2. Döndürerek tomar yapmak veya yuvarlak duruma getirmek. 3. Hızla düşürmek, devirmek. 4. İstekle veya çabucak yemek veya içmek. 5. Belirsizce, anlaşılmayacak biçimde söylemek. 6. İnanılmayacak yalanlar söylemek (TS).

Erm. yuvarlamış inel “yuvarlamak”; yuvarlanmış illal “yuvarlanmak” (Aç. 251).

Yun. yiverlaévo “yuvarlamak” (Geor. 109) (Karaağaç, 2008, s. 937).

yürü- 1. Adım atarak ilerlemek, gitmek. 2. Karada veya suda, herhangi bir yöne doğru sürekli olarak yer değiştirmek. 3. Çocuk ayakları üzerinde gezecek duruma gelmek. 4. Yayan gezmek, yayan gitmek. 5. Yol almak. 6. Bir yere gelmek, bir yere ulaşmak, kaplamak. 7. Üz”erine doğru gitmek, akın etmek, saldırmak, hücum etmek. 8. Faiz, hesap edilmek, işletmek. 9. Geçmek, ilerlemek, değişmek. 10. Bir işte ileri gitmek. 11. Gereği gibi yapılmak veya ilerlemek. 12. Ölmek (TS). *krş.* **yori-** vb.

Mac. járni “yürümek” (MTESz. II, 260; Pal. 123).

Bul. yúrvam, yúrna “sürmek, kovmak, kovalamak” (Alf. 106, 297).

Srp. júriti “yürümek, koşmak; önden hızla gitmek” (Škal. 374).

Yun. yurdáro, ğiurustízo “yürümek” (Kuk. 27; Geor. 46, 52, 53, 101, 102; Gia. 40) (Karaağaç, 2008, s. 938).

yürü- eylemi Bulgarcada söz öbeği olarak örneklenmiştir.

Bul. yúrya “çabuk gel ve yardım et!”

yürü- eylemi Bulgarca ve Yunancada çekimli biçimiyle de yer almıştır.

Bul. iryún “yürüyün!”

Yun. ğiúrġia “yürü ya!”.

yüz- 1. Kol, bacak, yüzgeç gibi organların özel hareketleriyle su yüzeyinde veya su içinde ilerlemek, durmak. 2. Yüzme sporu yapmak. 3. Bir sıvının yüzeyinde batmadan durmak. 4. Herhangi bir şeyele üzeri kaplanmak, bir şeye bulanmak. 5. Herhangi bir durumun aşırı derecesinde olmak. 6. Dalgalanmak (TS). *krş. üz-* vb.

Erm. yüzmiş illal “yüzmek” (Aç. 250) (Karaağaç, 2008, s. 939).

Z:

zağla- Kılağlamak, kılağı vermek (TS). *krş. yağ* vb.

zağla- eylemi Arapçada ad ya da ad soylu bir sözcük olarak örneklenmiştir.

Ar. zağnamak “kuyumcunun kullandığı parlatıcı madde” (ŞY 219) (Karaağaç, 2008, s. 941).

5. TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

TDK (2011) ölçünlü Türkçenin ögelerinin yer aldığı *Türkçe Sözlük*'te madde başı ve madde içi toplam 92.292 sözün bulunduğunu belirtmektedir. Bu sayı içerisinde yerel sözcükler, terimler, yer ve kişi adları vb. unsurlar yoktur.

Ölçünlü Türkçenin söz varlığında bulunan kelimelerin büyük çoğunluğunu Türkçe kökenli sözcükler oluşturmaktadır. Bununla birlikte çeşitli dillerden ödünçlenen ögeler de bulunmaktadır. TDK, Türkçenin söz varlığında yirmi beş dile ait söz olduğunu açıklamaktadır. Bu diller, Türkçede bulundukları sözcük sayısına göre şöyle sıralanmaktadır: Arapça, Fransızca, Farsça, İtalyanca, İngilizce, Rumca, Almanca, Latince, Rusça, Yunanca, İspanyolca, Ermenice, Bulgarca, Macarca, Japonca, Moğolca, İbranice, Fince, Malay dili, Portekizce, Soğdca, Arnavutça, Korece, Sırpça, Slavca. Bu dillerin dışında çeşitli diller aracılığıyla Amerika, Brezilya, Madagaskar, Maldivler yerlilerinin dilinden geçme çok az sayıda sözcük de Türkçenin söz varlığında yer almaktadır (TDK, 2011, s. 2674).

Türkler, geçmişte göç, savaş, ticaret, din, yeni bölgelere yerleşme; yakın tarihte ve günümüzde ise yenilikleri izleme, çalışma, turizm, evlilik gibi nedenler ile pek çok toplum ile uzun süreli ilişkiler geliştirmiştir. Türklerin kurduğu ilişkiler yaşamlarının pek çok noktasında etkisini göstermiştir. İnanç anlayışı, ekonomik etkinlikler, mimari yapı, kültür, gibi toplumun genelini ilgilendiren alanlarda diğer uygarlıklarla kurulan ilişkilerin yansımaları görülmüştür.

Türklerin diğer toplumlar ile yakınlaşmasının sonuçlarının açık bir biçimde görüldüğü alanların başında Türkçe gelmektedir. Bu durum, çeşitli dillerden sözcükler barındıran *Türkçe Sözlük*'te de görülmektedir. Türkçe, yabancı dillerden sözcük aldığı gibi bu dillere değişen miktarlarda sözcük vermiştir. Bu alışveriş günümüzde de devam etmektedir. Günümüzde pek çok dilin söz varlığında Türkçe sözcükler yer almaktadır. Bu sözcükler, türleri bakımından temel bir sınıflandırma ile ad ve eylem olarak ikiye ayrılabilir ve adların eylemlerden daha fazla olduğu söylenebilir.

Eylemler, Türkçenin diğer dillere verdiği sözcük birimlerindendir. Günay Karaağaç'ın *Türkçe Verintiler Sözlüğü* (TDK, 2008) adlı eserinin referans alındığı bu çalışmada on beş dilin Türkçeden ödünçledikleri eylemler incelenmiştir. Bu diller alfabetik sıralamaya göre şöyledir: Arapça, Arnavutça, Bulgarca, Çekçe, Çince, Ermenice, Farsça, Fince, Macarca, Makedonca, Romence, Rusça, Sırpça, Urduca, Yunanca.

Bu çalışmada söz konusu diller ile Türkçe arasındaki ilişki, bu dillerin Türkçeden ödünçledikleri eylemler çerçevesinde ele alınmıştır. Çalışmada ulaşılan sonuçlar şu şekilde açıklanabilir:

1. Bu çalışmada Günay Karaağaç'ın hazırladığı *Türkçe Verintiler Sözlüğü* (TDK, 2008) adlı eser esas alınmıştır. Yapılan tarama sonucunda eserde çalışmamız kapsamına giren toplam 560 eylem tespit edilmiştir. Belirlenen 560 eylemin söz konusu yabancı dillere dağılımı, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5. 1.
Türkçeden Ödünçlenen Eylemlerin Dillere Göre Dağılımı

	AR.	ARN.	BUL.	ÇEK.	ÇİN	ERM.	FAR.	FİN	MAC.	MAK.	ROM.	RUS.	SRP.	UR.	YUN.
abı-									✓						
acı-		✓	✓												✓
acıt-			✓												
aç-			✓						✓						✓
ada-			✓												
ahdet-															✓
ak-							✓								
aktar-															✓
al-			✓									✓	✓		✓
alçal-															✓
alda-			✓				✓		✓			✓			
aldır-			✓			✓									
alıkoy-						✓									✓
alın-						✓									✓
alış- (I)	✓	✓	✓			✓							✓		
alış- (II)							✓								
alk-												✓			
an-			✓										✓		✓
añır-															✓
anla-			✓			✓				✓			✓		✓
anlat-		✓	✓												✓
apar-													✓		
ar-			✓						✓						
ara-			✓			✓				✓					✓
aralat-			✓			✓									
arı-									✓						
arıt-			✓												
arkala-															✓
art-			✓								✓		✓		✓
astır-			✓												
aşa-							✓					✓			
aşık-													✓		
aşıla-			✓			✓				✓			✓		

	AR.	ARN.	BUL.	ÇEK.	ÇİN.	ERM.	FAR.	FİN.	MAC.	MAK.	ROM.	RUS.	SRP.	UR.	YUN.
aşın-			✓			✓									
aşır-			✓			✓							✓		
at-			✓								✓				✓
atla-															✓
avla-					✓	✓									✓
avun-						✓									
avut-						✓			✓						
aya-									✓						
ayart-						✓									✓
ayıl-						✓									
ayır-						✓	✓						✓		
ayrıl-						✓									
az-		✓	✓			✓					✓		✓		✓
azarla-						✓				✓					
azlet-			✓			✓				✓	✓		✓		✓
bağır-			✓				✓					✓			✓
bağışla-			✓			✓									
bağla-							✓								✓
bak-	✓	✓	✓			✓			✓	✓		✓	✓		✓
barın-						✓									
barış-			✓			✓									✓
bas-	✓	✓	✓				✓		✓	✓		✓	✓		
bastır-						✓						✓			✓
başar-			✓												✓
başla-	✓		✓			✓	✓								
başlat-							✓								
bat-		✓	✓			✓				✓			✓		✓
batır-		✓	✓										✓		✓
bay-													✓		
bayıl-		✓	✓						✓				✓		✓
baz-									✓						
becer-		✓	✓			✓									✓
beğen-		✓	✓							✓			✓		✓
bekle-			✓			✓									

	AR.	ARN.	BUL.	ÇEK.	ÇİN.	ERM.	FAR.	FİN	MAC.	MAK.	ROM.	RUS.	SRP.	UR.	YUN.
bele-												✓			
belle-						✓									✓
benimse-			✓										✓		
benze-			✓			✓							✓		
besle-		✓	✓			✓						✓	✓		✓
bez-		✓	✓			✓							✓		✓
bık-		✓	✓			✓							✓		✓
bırak-		✓	✓			✓				✓			✓		
biç-			✓			✓			✓	✓					✓
bil-	✓	✓				✓									✓
bile-	✓					✓									✓
bin-	✓		✓			✓									
birleş-						✓									
bit-	✓	✓	✓			✓				✓	✓	✓	✓		
bitir-															✓
bitiş-			✓			✓									
boğ-			✓				✓					✓			✓
bokla-			✓												✓
bollan-			✓												
boşa-						✓			✓						✓
boşan-			✓						✓						
boşat-		✓				✓			✓						
boya-		✓	✓			✓				✓			✓		✓
boyala-						✓									
boyla-						✓									
boz-	✓		✓				✓						✓		
bozar-						✓						✓			
bozuş-			✓												
böbürlen-						✓									
bögle-							✓								
böl-						✓									✓
bul-							✓								
bula-			✓			✓			✓		✓	✓			

	AR.	ARN.	BUL.	ÇEK.	ÇİN.	ERM.	FAR.	FİN.	MAC.	MAK.	ROM.	RUS.	SRP.	UR.	YUN.
bulandır-		✓										✓			
bulaş-			✓				✓								✓
bulun-		✓													
bun-									✓						
bur-						✓		✓	✓			✓	✓		✓
buş-									✓						
buyur-	✓	✓	✓			✓			✓			✓	✓		✓
bük-						✓				✓					
bürü-									✓						
büyü-			✓									✓	✓		✓
büz-	✓					✓									
cay-						✓									
cebele-							✓								
coş-						✓									
çabala-						✓									
çagla-			✓				✓								
çağır-			✓												✓
çak-	✓	✓	✓			✓	✓		✓			✓			✓
çakıştır-															✓
çal- (I)	✓	✓	✓			✓	✓		✓				✓		✓
çalış-	✓	✓	✓								✓		✓		✓
çalka-	✓					✓							✓		✓
çap-			✓				✓					✓		✓	
çarla-			✓								✓	✓			
çarp-			✓			✓									✓
çat-		✓	✓			✓			✓				✓		✓
çatallan-						✓				✓					
çatla-			✓			✓							✓		
çek-	✓		✓				✓				✓		✓		✓
çekin-						✓									
çel-			✓			✓	✓					✓			
çevir-	✓		✓			✓	✓		✓	✓		✓			✓
çıda-		✓					✓								

	AR.	ARN.	BUL.	ÇEK.	ÇİN.	ERM.	FAR.	FİN.	MAC.	MAK.	ROM.	RUS.	SRP.	UR.	YUN.
çık-		✓	✓			✓	✓					✓	✓		
çıldır-			✓			✓									✓
çırp-						✓									
çiftleş-						✓									
çiğne-															✓
çitle-						✓									
çiz-	✓		✓			✓									✓
çök-						✓	✓		✓						✓
çöm-							✓								
çöz-															✓
çürü-		✓				✓									✓
dadan-			✓			✓									
dağıl-		✓					✓								
dağıt-						✓									
dağla-	✓					✓									
dal-		✓	✓			✓	✓			✓	✓		✓	✓	✓
dala-							✓		✓			✓		✓	
dalaş-			✓			✓	✓					✓			
danış-	✓		✓			✓	✓		✓						✓
davran-			✓			✓									
dayan-	✓	✓	✓			✓				✓	✓		✓		✓
dayat-			✓			✓									✓
de-	✓	✓	✓			✓	✓			✓			✓		✓
değ-		✓	✓			✓	✓		✓				✓		
değiş-	✓					✓	✓								
dene-			✓			✓									
depreş-			✓												
devir-						✓			✓				✓		✓
dik-			✓												
dil-							✓		✓						
dile-															✓
dillen-		✓													✓
dinle-						✓							✓		✓

	AR.	ARN.	BUL.	ÇEK.	ÇİN.	ERM.	FAR.	FİN.	MAC.	MAK.	ROM.	RUS.	SRP.	UR.	YUN.
dinlen-			✓												
diren-									✓				✓		
diril-						✓	✓								
diz-		✓				✓									
doğur-			✓												
doku-									✓			✓			
dokun-		✓	✓							✓			✓		✓
dol-									✓		✓		✓		
dola-							✓								
dolan-		✓	✓												✓
dolandır-		✓	✓			✓									✓
dolaş-						✓									✓
doldur-		✓											✓		✓
donat-		✓	✓			✓									
doy-			✓							✓					
döşe-			✓			✓									
döv-	✓														
döz-									✓						
dur-		✓	✓			✓			✓	✓	✓		✓		
durul-						✓									
duy-	✓												✓		
dür-									✓						
dürt-						✓									✓
düş-			✓						✓			✓			
düşün-			✓			✓									✓
düz-			✓			✓				✓					✓
edin-			✓												
eğ-									✓						
eğil-			✓			✓									
eğir-			✓				✓		✓						
eğlen-		✓	✓			✓				✓	✓		✓		✓
ekle-			✓												
eksil-			✓												✓

	AR.	ARN.	BUL.	ÇEK.	ÇİN.	ERM.	FAR.	FİN.	MAC.	MAK.	ROM.	RUS.	SRP.	UR.	YUN.
elle-						✓									
em-								✓	✓						
er-									✓						
es-						✓									
esirge-						✓	✓								✓
esne-						✓									
eş-			✓						✓						
et-						✓									
ettir-			✓												✓
evril-									✓						
eyle-						✓									
eymen-							✓								
ez-			✓			✓									✓
fırçala-						✓									
fırıla-						✓							✓		✓
fışkır-			✓			✓									
geber-			✓							✓			✓		✓
gebert-															✓
gecik-									✓						
geç -		✓	✓						✓				✓		✓
geçin-		✓	✓			✓									✓
geğir-						✓	✓								
gel-	✓		✓										✓		✓
geliş-			✓												✓
ger-			✓			✓									
getir-			✓												
gev-									✓		✓				
gevşe-			✓												✓
gez-	✓	✓	✓			✓							✓		✓
gezin-															✓
gir-			✓												
git-			✓										✓		✓
göç-				✓			✓					✓			

	AR.	ARN.	BUL.	ÇEK.	ÇİN.	ERM.	FAR.	FİN.	MAC.	MAK.	ROM.	RUS.	SRP.	UR.	YUN.
gönder-															✓
gör-	✓		✓										✓		
göster-			✓			✓	✓						✓		
gözet-						✓									
gücen-						✓									✓
gürle-						✓									✓
güt-			✓												
güven-			✓			✓									✓
harca-			✓							✓			✓		
haşla-			✓												✓
havla-						✓									
hayda-			✓	✓				✓	✓	✓	✓	✓	✓		
hırpala-			✓					✓			✓				
ılga-							✓								
ısın-								✓							
ıslat-													✓		
ısmarla-	✓		✓			✓							✓		✓
il-			✓			✓		✓							
ilet-								✓							
imde-								✓							
imren-			✓			✓				✓					
inan-															✓
inci-			✓			✓									
ir (II)								✓							
işan-												✓			
işle-		✓	✓												
işlet-			✓												✓
izle-			✓												
kabar-		✓	✓			✓				✓		✓	✓		✓
kaç-			✓				✓						✓		✓
kaçır-			✓								✓		✓		✓
kakı-							✓					✓			
kal-		✓	✓				✓								

	AR.	ARN.	BUL.	ÇEK.	ÇİN.	ERM.	FAR.	FİN.	MAC.	MAK.	ROM.	RUS.	SRP.	UR.	YUN.
kaldır-	✓		✓										✓		✓
kalgı-			✓												
kamaş-						✓									
kan-			✓			✓				✓			✓		✓
kandır-	✓	✓	✓							✓			✓		✓
kanır-			✓												
kap-		✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓		✓			✓
kapa-	✓		✓			✓	✓					✓	✓		
kapan-															✓
kapat-															✓
kapattır-			✓												
kapla-		✓	✓			✓					✓		✓		✓
kariş-	✓	✓	✓												✓
kas-			✓			✓							✓		
kaşandır-			✓												✓
kaşın-						✓									
kat-			✓												
katla-			✓												
kav- (II)												✓			
kavra-													✓		✓
kavur-	✓	✓	✓		✓	✓	✓			✓		✓	✓	✓	✓
kay-			✓			✓			✓	✓			✓		✓
kayır-			✓												
kayna-			✓			✓							✓		✓
kaz-		✓					✓						✓		
kazan-		✓	✓			✓				✓			✓		✓
kekele-			✓									✓			
keneş-							✓					✓			
kenetle-						✓									
kert-			✓												
kes-		✓	✓										✓		
kesil-			✓												
kıl-			✓												

	AR.	ARN.	BUL.	ÇEK.	ÇİN.	ERM.	FAR.	FİN.	MAC.	MAK.	ROM.	RUS.	SRP.	UR.	YUN.
kımıl-da-			✓			✓									
kına-		✓	✓			✓									
kır-		✓	✓			✓	✓				✓		✓		✓
kırk-		✓	✓			✓				✓			✓		
kırp-						✓			✓		✓				
kıs-			✓							✓					
kıskan-		✓	✓			✓									✓
kıstır-			✓												
kış-	✓						✓								
kışla-			✓				✓					✓			
kıvan-									✓				✓		
kıvır-		✓				✓									
kıy-			✓			✓	✓		✓				✓		✓
kız-			✓			✓									✓
kızır-						✓									
kok-			✓												
kol-							✓		✓			✓			
kolaylat-						✓									
kolla-			✓			✓									
kolt-							✓		✓		✓	✓			
komar-							✓								
kon-		✓	✓			✓				✓			✓		
kondur-			✓												
konuş-			✓			✓	✓			✓			✓		✓
kop-			✓							✓			✓		✓
kork-			✓										✓		✓
koru-							✓							✓	
koş-			✓			✓						✓			✓
kovala-						✓									✓
kozgal-							✓								
köl-												✓			
kölbe-												✓			
köpür-			✓			✓									

	AR.	ARN.	BUL.	ÇEK.	ÇİN.	ERM.	FAR.	FİN	MAC.	MAK.	ROM.	RUS.	SRP.	UR.	YUN.
kösne-									✓						
köyün-									✓						
kudur-															✓
kullan-		✓	✓			✓				✓			✓		✓
kur-		✓	✓			✓	✓			✓			✓		✓
kurtar-		✓	✓								✓		✓		
kurtul-			✓							✓			✓		✓
kuru-			✓												
kurul-			✓												✓
kus-	✓		✓				✓								
kuşat-						✓							✓		
kükre-															✓
kürü-			✓												
küs-			✓												
mahvol-			✓							✓			✓		✓
makta-												✓			
mırıl-da-			✓									✓			
nike-							✓								
ofla-	✓	✓				✓						✓	✓		
okşa-						✓									✓
oku-			✓										✓		
ol-	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓			✓		✓
opra-									✓						
ora-									✓			✓			
ortala-						✓									
otla-						✓									
otur-			✓				✓						✓		
ovala-						✓							✓		
oy-						✓			✓						
oyna-			✓								✓				
oynat-			✓												
ozuş-									✓						

	AR.	ARN.	BUL.	ÇEK.	ÇİN.	ERM.	FAR.	FİN	MAC.	MAK.	ROM.	RUS.	SRP.	UR.	YUN.
ödeş-						✓									
ög-	✓						✓								
öldür-															✓
ön-									✓						
ör-						✓	✓		✓						✓
öri-									✓						
öt- (II)						✓				✓					
özen-			✓			✓									
parçala-			✓			✓				✓			✓		✓
parla-			✓			✓							✓		✓
paslan-						✓									
patla-			✓			✓									✓
payla-						✓									
paylaş-						✓									
piş-												✓			
pişir-			✓							✓			✓		✓
püskür-		✓				✓									
sabret-													✓		
saçıl-															✓
sagura-							✓								
sağ-			✓				✓					✓			
sağın-							✓		✓						
sakın -		✓	✓			✓	✓			✓					✓
sal-			✓			✓			✓				✓		✓
salık ver-						✓									
salın-						✓									✓
salla-		✓	✓			✓	✓								✓
san-									✓						
sap-			✓			✓									✓
sapıt-						✓									✓
sapla-	✓		✓			✓							✓		

	AR.	ARN.	BUL.	ÇEK.	ÇİN.	ERM.	FAR.	FİN.	MAC.	MAK.	ROM.	RUS.	SRP.	UR.	YUN.
sar-			✓			✓				✓					✓
sarar-						✓									
sark-						✓									
sars-						✓									
sat-			✓												
sataş-			✓			✓									✓
sav-							✓						✓		
savaş-			✓			✓									
savur-	✓						✓		✓						✓
say-		✓	✓			✓			✓				✓		✓
sayıkla-		✓													
seç-						✓					✓				
seğir-			✓												
sek-							✓		✓			✓			
sendele-			✓						✓						
ser-						✓									
serp-			✓			✓			✓	✓					
sev-			✓				✓					✓	✓		
sez-			✓			✓									
sıçtır-			✓												
sığ-						✓									
sık-		✓	✓			✓									✓
sıklı-			✓			✓				✓			✓		✓
sıkış-						✓									
sına-							✓								✓
sındır-			✓												
sıva-		✓				✓									✓
sıvış-						✓									
sıyr-						✓									
sız-			✓			✓									
sızla-						✓									✓
sil-			✓												
silte-							✓								

	AR.	ARN.	BUL.	ÇEK.	ÇİN.	ERM.	FAR.	FİN	MAC.	MAK.	ROM.	RUS.	SRP.	UR.	YUN.
sin-						✓									
sokul-						✓									✓
sol-						✓									
soy-			✓			✓							✓		
soyurga-							✓								
sök-			✓												
sön-								✓							
söv-								✓							
söyle-			✓												
sula-						✓							✓		✓
sun-												✓			
sus-	✓		✓			✓				✓					
süpür-							✓		✓	✓			✓		
sür-		✓	✓				✓			✓			✓		
sürükle-						✓									✓
sürün-						✓									✓
süz-			✓			✓			✓						
şangırda-									✓						
şaş-		✓	✓			✓				✓	✓		✓		✓
şaşır-			✓							✓			✓		✓
şiş-			✓			✓									
tak-						✓									✓
takıl-						✓									✓
takın-															✓
tam-									✓						
tanı-	✓		✓			✓	✓		✓						
tap(I)							✓								
tap(II)													✓		
tapış-							✓					✓			
tapta-												✓			
tar-			✓												
targa-			✓				✓								
tart-	✓	✓				✓		✓	✓			✓			✓
taş-			✓			✓									✓
tavla-			✓										✓		✓

	AR.	ARN.	BUL.	ÇEK.	ÇİN.	ERM.	FAR.	FİN.	MAC.	MAK.	ROM.	RUS.	SRP.	UR.	YUN.
teğir-									✓						
tep-		✓	✓				✓								
tez-												✓			
tıdıl-									✓						
tık-						✓									
tırmala-						✓									
tirge-							✓								
titre-			✓			✓							✓		✓
toğ-									✓						
tokta-							✓								
tokuş-						✓									
toparla-															✓
tora-									✓						
töle-							✓		✓						
tör-									✓						
tuşa-							✓								
tut-	✓	✓	✓										✓		
tuttur-			✓												
tutul-		✓	✓												
tutuş-			✓												
tuzla-															✓
tüke-									✓						
türe-			✓			✓									
tüt-		✓	✓			✓									
uçur-													✓		
uğra-		✓	✓			✓				✓			✓		✓
uğraş-			✓			✓							✓		✓
uk-									✓						
ula-			✓												
ulaş-			✓												
ulu-												✓			
um-		✓	✓			✓	✓		✓						✓
usan-			✓			✓							✓		✓

	AR.	ARN.	BUL.	ÇEK.	ÇİN.	ERM.	FAR.	FİN	MAC.	MAK.	ROM.	RUS.	SRP.	UR.	YUN.
utandır-															✓
uy-		✓	✓			✓				✓			✓		✓
uyan-															✓
uydur-			✓			✓							✓		
uyu-									✓						
uyuş-						✓									
uza-															✓
uzan-															✓
uzat-							✓								✓
uzlaş-			✓										✓		
ürk-						✓									
üşen-			✓			✓									
üz-				✓		✓			✓		✓				
üzül-			✓												
vangılda-															✓
var-			✓				✓			✓		✓	✓		
vazgeç-			✓			✓									✓
ver-	✓		✓				✓		✓		✓		✓		
vur-			✓						✓		✓		✓		✓
yakala-						✓									✓
yakış-		✓	✓												✓
yaklaş-															✓
yala- (II)									✓						
yalvar-						✓	✓								
yanaş-			✓			✓									✓
yapış-						✓	✓								✓
yaptır-			✓												✓
yar-						✓			✓			✓			
yara-			✓			✓			✓				✓		✓
yarala-															✓
yaraş-							✓								
yarat-		✓	✓				✓		✓				✓		
yargıla-									✓						

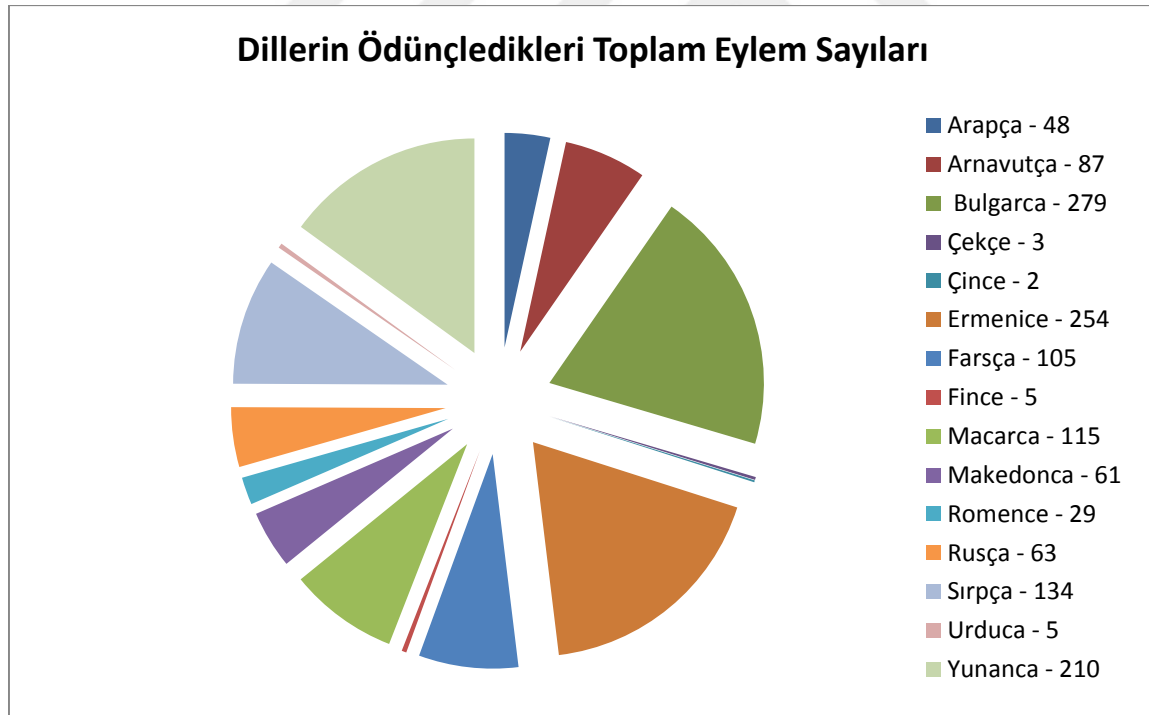
	AR.	ARN.	BUL.	ÇEK.	ÇİN.	ERM.	FAR.	FİN	MAC.	MAK.	ROM.	RUS.	SRP.	UR.	YUN.
yasa-							✓					✓	✓		
yaslan-						✓									
yaşa-															✓
yatır-			✓												✓
yatış-			✓												
yay-			✓			✓									
yayla-							✓								
yaz- (I)									✓						
yaz- (II)			✓												
yedir-	✓		✓												✓
yen-			✓			✓			✓	✓			✓		
yerleş-			✓												✓
yetiş-			✓												
yığ-						✓			✓						
yıgıl-									✓						
yık-			✓												
yıl-															✓
yıpra-			✓						✓						
yırla-							✓						✓		
yitir-									✓						
yoğur-									✓						
yokla-			✓			✓									✓
yol-			✓				✓					✓			
yolla-															✓
yorgala-									✓						
yun-									✓						
yut-			✓			✓									✓
yuvarla-						✓									✓
yürü-			✓						✓				✓		✓
yüz-						✓									
zağla-	✓														
TOPLAM	48	87	279	3	2	254	105	5	115	61	29	63	134	5	210

Türkçeden eylem ödünçleyen diller, ödünçledikleri eylem sayılarına göre bir tablo ve grafik aracılığı ile şu şekilde gösterilebilir.*

Tablo 5. 2.

Yabancı Dillerin Türkçeden Ödünçledikleri Eylem Sayıları

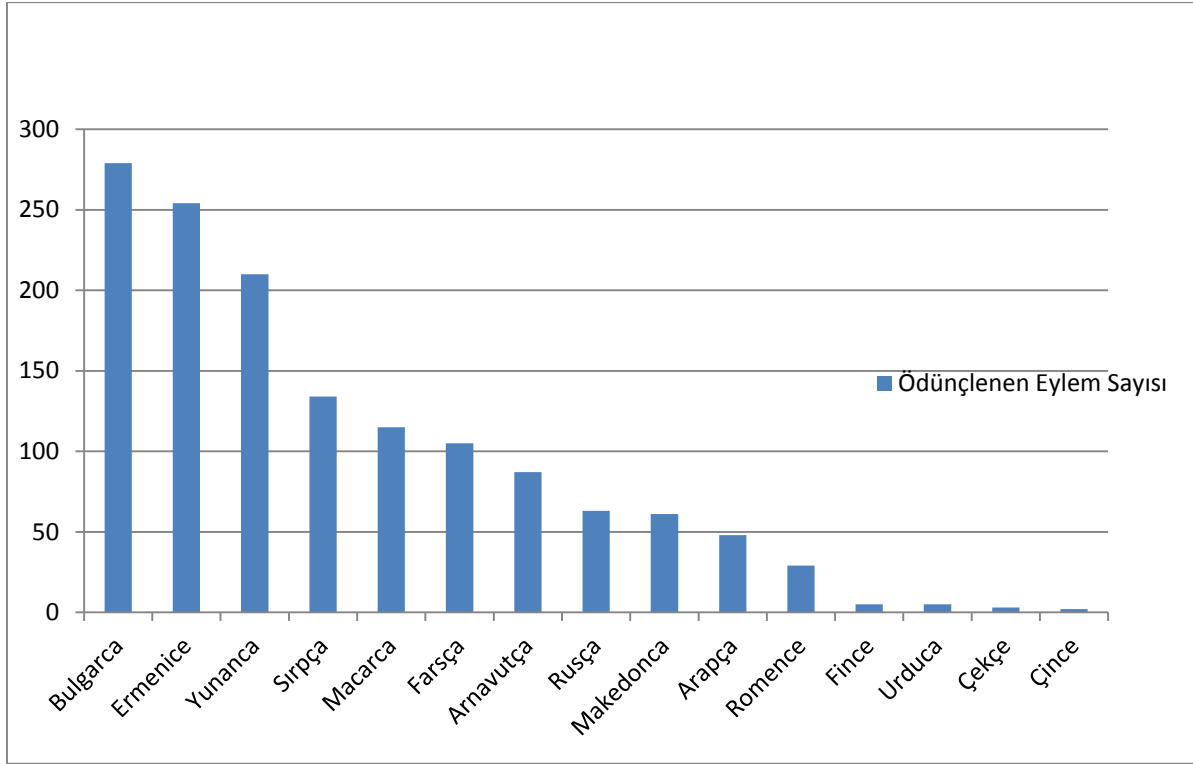
DİLLER	TOPLAM EYLEM SAYISI
Bulgarca	279
Ermenice	254
Yunanca	210
Sırpça	134
Macarca	115
Farsça	105
Arnavutça	87
Rusça	63
Makedonca	61
Arapça	48
Romence	29
Fince	5
Urduca	5
Çekçe	3
Çince	2

Grafik 5. 1. Türkçeden Ödünçlenen Eylemlerin Dillere Göre Dağılımı

* Karaağaç, *Türkçe Verintiler Sözlüğü* (TDK, 2008) adlı eserinde Türkçenin; “Çince, Farsça, Urduca, Arapça, Rusça, Ukranca, Ermenice, Macarca, Fince, Romence, Bulgarca, Sırp-Hırvatça, Çekçe, İtalyanca, Arnavutça, Yunanca, Lehçe, Fransızca, Almanca, İngilizce vs. gibi dillerle” ilişkilerini incelemiştir (Karaağaç, 2008, VI). Çalışmamız, Türkçeden ödünçlenen eylemlerle ilgili olduğundan çalışmamızda, Karaağaç’ın adı anılan eserinde yer alan ve Türkçeden eylem ödünçleyen diller yer almıştır. İlgili tablolar ve grafikler buna göre oluşturulmuştur.

Yabancı diller, birbirinden farklı sayılarda eylem ödünçlemişlerdir. Bir başka grafikte yabancı diller, ödünçleme sayılarına göre sıralanabilir:

Grafik 5. 2. Dillerin Türkçeden Ödünçledikleri Eylem Sayılarına Göre Sıralanışı

Yukarıdaki veriler incelendiğinde Türkçeden eylem ödünçleyen diller arasında Balkan dillerinin baskın olduğu görülmektedir. On beş dilin altısı Balkan dilidir. Dolayısıyla bu diller, diğerlerine göre daha fazla sayıda eylem ödünçlemişlerdir.

Türkçeden eylem ödünçleyen ilk beş dile bakıldığında yine Balkan dillerinin üstünlüğü göze çarpmaktadır:

Tablo 5.3

Türkçeden En Fazla Eylem Ödünçleyen Beş Dil

Diller	Toplam Eylem Sayısı
Bulgarca	279
Ermenice	254
Yunanca	210
Sırpça	134
Macarca	115

Balkan dillerinin içinde Bulgarca, ödünçlediği 279 eylem ile Türkçeden en fazla eylem ödünçleyen dil olmuştur. Balkan dillerinin diğer dillere göre Türkçeden daha fazla sayıda eylem ödünçlemesinin çeşitli dayanakları bulunmaktadır.

Türkçe, genel olarak en fazla sözcüğü Balkan dillerine vermiş, en çok bu dilleri etkilemiştir. Başta Bulgarca ve Yunanca olmak üzere Balkan dillerinin söz varlığında binlerce Türkçe sözcük bulunmaktadır. Aksan, Türkçenin Balkan dillerine etkisini akrabalık dilleri üzerinden göstermekte ve “akrabalık gibi, temel sözvarlığından sayılan öğelerin bir bölümünün de Türkçesiyle” Balkan dillerine geçtiğini belirtmektedir. “Örnek olarak Türkçe *bacanak* sözcüğü Bulgarcada *badžanàk*, Sırp-Hırvatçada *badžànah*, Arnavutçada *baxhanak*” şeklinde diğer dillere geçmiştir. “Baldız ise Bulgarcada *baldūza*, Boşnakça ve Sırp-Hırvatçada *bàlduza* olarak görülmektedir.” Ayrıca Aksan, **Škaljić**’ in Sırp-Hırvatçadaki Türkçe öğeler üzerine yaptığı çalışmasında Türkçe kökenli 6878 sözcük saptadığını belirtmektedir. Türkçenin Balkan dilleri üzerindeki etkisi, sadece sözcük boyutuyla da sınırlı değildir. Aksan, ayrıca Türkçeden bu dillere atasözleri, deyimler ve anlatım kalıpları gibi dil ürünlerinin de geçtiğini ifade etmektedir (Aksan, 2015, s. 147-151). Türkçenin, Balkan dillerini etkilemesinde tarihi ilişkiler ön plana çıkmaktadır. Nitekim Osmanlı Devleti, henüz kuruluş aşamasında iken Balkanlara geçmiş ve yüzyıllar boyunca bu bölgede egemenlik sürdürmüştür. Bu uzun süre içinde Türkler ve Balkan halkları arasında çok boyutlu ilişkiler yaşanmış ve bu ilişkiler, her iki tarafa da kalıcı etkiler bırakmıştır. Bu etkileri, ilgili toplumların dillerinde görmek mümkündür. Bölgede siyasî açıdan üstün olan taraf Türkler olduğundan Balkan toplumlarının dilinde çok sayıda Türkçe unsur yer almıştır.

Balkan dillerinde fazla sayıda Türkçe eylem bulunmasında tarihi ilgiyle birlikte coğrafi yakınlık etkilidir. Nitekim Türkiye hem Bulgaristan hem de Yunanistan ile sınır komşusudur. Diğer Balkan ülkelerine de oldukça yakındır. Konumları itibarıyla Türkiye’ye yakın olan bu ülkelerin toplumları ile Türk toplumu arasında öteden beri süren ve bugün de devam eden yakınlıklar yaşanmıştır. Örneğin Türkler ve Yunanlılar arasında yaşanan nüfus mübadelesi sonucu söz konusu iki toplumun yaşam yeri değişmiştir ya da günümüzde çeşitli Balkan ülkelerinden Türkiye’ye, Türkiye’den Balkan ülkelerine karşılıklı geziler yapılmaktadır. Bu gibi eylemler sonucu Türkçe ile Balkan dilleri arasında yoğun bir etkileşim yaşanmış ve Balkan dillerine Türkçeden çok sayıda öge geçmiştir. Bu nedenler, Balkan dillerinde diğer dillere göre daha fazla eylem olmasını açıklamaktadır.

Ermenice, Türkçeden 254 eylem ödünçleyen ve en fazla sayıda eylem ödünçleyen beş dilin içinde yer almaktadır. Türkçe, Balkan dilleri kadar Ermeniceyi de etkilemiştir. Bu durumu Açaryan’a göre Türkçenin Ermenice üzerindeki etkisi çok büyüktür. Açaryan Ermenicedeki Türkçe kelimelerin sayısının 4000’e ulaştığını, genellikle bir dilden başka bir dile isimler, bazen sadece sıfatlar, *çok nadir hallerde ise fiiller geçtiğini* belirtmiştir. Sayı sıfatlarının, bağlaçların ve zarfların ise, başka bir dil tarafından benimsenmediğini kaydeden Açaryan Ermenicede bu tür unsurların hepsinin aynı ölçüde yaygın olduğunu ifade etmiştir (Açaryan, R. A., 1926’dan akt. Karaağaç, 2008, s. XXVII).

Ermenice; batısında Türkiye Türkçesinin doğusunda ise Azeri Türkçesinin konuşulduğu bir dildir. Bu coğrafi yakınlık Türkçenin Ermenice üzerindeki baskısında önemli bir nedendir.

Macarca, Türkçeden 115 eylem ödünçleyerek on sekiz dil içinde beşinci sırada yer almaktadır. Macarca Ural-Altay dil ailesinin Ural kolunda olması sebebiyle de Türkçe ile bazı paralelliklere sahiptir. Türkçe gibi sondan eklemeli bir dildir. “Macar-Türk ilişkilerinin eskiliği ve canlılığı dolayısıyla Macarca üzerindeki Türkçe tesiri o kadar kuvvetlidir ki bugün Macarlar’ın yaşattıkları bizim unuttuğumuz Türkçe kelimelerden söz açmak bile mümkündür: arbagçı/arvışçı ‘büyücü, büyücü hekim; doktor’ Mac. *orvos* ‘doktor’; *bilig* ‘iz, işaret, bilgi’ Mac. *belyug...*” (Karaağaç, 2008, s. XXXV).

Aksan, Macarcada 16. - 17. yüzyıllardaki Türk egemenliğinden kalma birkaç yüz sözcüğün olduğunu belirtmiştir. Aksan’a göre Macarada bulunan Türkçe sözcüklerin kimileri Farsça ve Arapça kaynaklı olup Macarcada “zseb (cep), cseember (çember), csuha (çuha) (...) szakal (sakal), tarló (tarla), teve (deve) gibi sözcükler yaşamaktadır. Araştırmacı, Macarcadaki Türkçe ögeler konulu çalışmaları belirterek Macarca üzerindeki Türkçe etkisini açıklamıştır. Aksan, **Zs. Kakuk**’un kitabında (1977) bu sözlerden giysiler, nakış, süs, dericilik ve kunduracılık, yiyecek” alanlarında ayrıntılı incelemeler yapıldığını ve dikkat çekici örnekler verildiğini ifade etmiştir. “Örneğin Türkçe pastırma sözcüğü bu dilde pasztormány biçiminde “kurutulmuş sığır”, “sığireti” anlamında 17. yüzyılın başlarına ait kaynaklarda geçmektedir (Aksan, 2015, s. 150).

Diğer dillere bakıldığında Rusça 63, Arapça 48, Farsça 105 eylem ödünçlerken, Fince ve Urduca 5, Çekçe 3, Çince ise 2 eylem ödünçlemiştir. Dillerin Türkçeden ödünçledikleri eylem sayılarındaki farklılık çeşitli nedenlerden kaynaklanmaktadır. Türklerin diğer toplumlar ile kurduğu ilişkilerin niteliği, yönü ya da süresi, coğrafi bakımdan yakınlık-uzaklık durumlarının değişkenliği bu nedenlerden birkaçıdır. Bununla birlikte söz konusu diller açısından bakıldığında Türkçeden eylem alıntılarları, “ihtiyaç” ya da “prestij” kaynaklı olabilmektedir. Özellikle Balkan dillerinde içinde eylemlerin de bulunduğu çok sayıda Türkçe öge yer alması, bu dillerin Türkçeden yaptığı alıntılarda “prestij” etkisinin öne çıktığını göstermektedir. Aksan da Balkan dillerindeki Türkçe etkisinin “dilbilim çalışmalarında ‘superstratum’ olarak adlandırılan üst tabaka etkisi” olduğunu belirtmektedir (Aksan, 2015, s. 146).

2. Türkçeden ödünçlenen kimi eylemler, ödünçlendikleri dillerde ad ya da ad soylu bir sözcük olarak kullanıma girmişlerdir. Kimi eylemler ise ödünçlendikleri dillerde çekimli biçimleriyle yer almıştır. Örneğin Türkçede bir eylem olan *kıy-* sözcüğü, Farsçada “kıyıcı, öldüren, katil”, Macarcada “ıstırap, eziyet, cefa, işkence”, Bulgarcada “kıyıcı, acımasız, zalim kişi”, Sırpçada “işkence, azap, ceza” anlamlarını karşılayan bir ad olmuştur. Diğer taraftan *bil-* eylemi, Arapçada *bildam* “bildim” biçiminde; *bak-* eylemi Bulgarcada *bakalím* “bakalım, görelim” biçiminde çekimlenmiş olarak yer almıştır.

3. Türkçeden ödünçlenen eylemler arasında, ödünçlenme sıklığı en fazla olan elli eylem belirlenmiştir.* Belirlenen eylemler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5. 4.

Ödünçlenme Sıklığı En Fazla Olan Elli Eylem

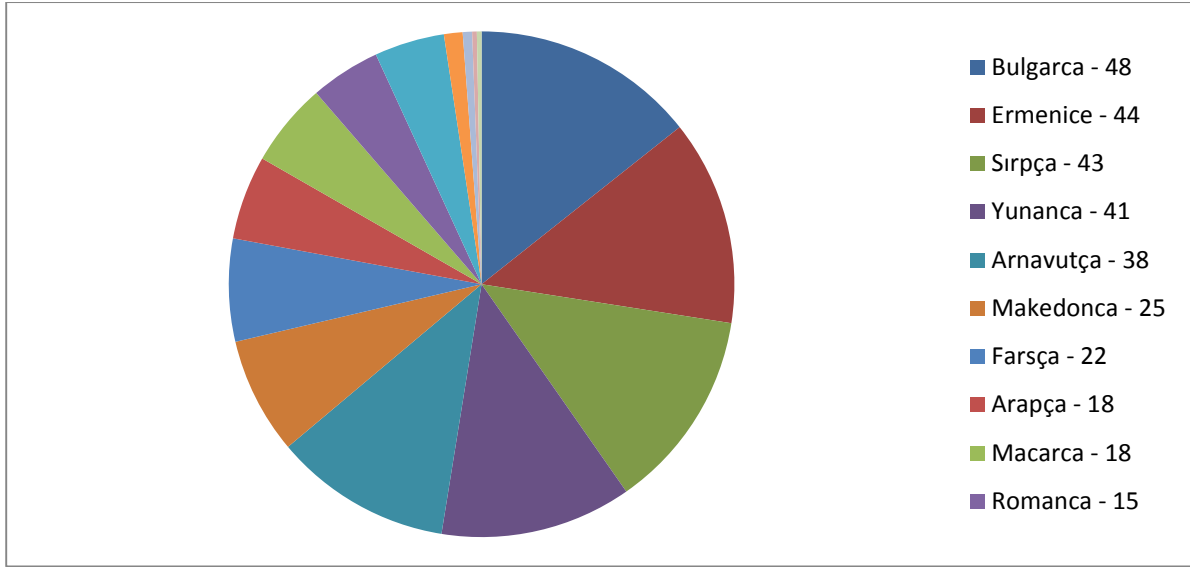
EYLEM	AR.	ARN.	BUL.	ÇEK.	ÇİN	ERM.	FAR.	FIN.	MAC.	MAK.	ROM.	RUS.	SRP.	UR.	YUN.
kavur-	✓	✓	✓		✓	✓	✓			✓		✓	✓	✓	✓
ol-	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓			✓		✓
bak-	✓	✓	✓			✓			✓	✓		✓	✓		✓
dal-		✓	✓			✓	✓			✓	✓		✓	✓	✓
kap-		✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓		✓			✓
bas-	✓	✓	✓				✓		✓	✓		✓	✓		
bit-	✓	✓	✓			✓				✓	✓	✓	✓		
buyur-	✓	✓	✓			✓			✓			✓	✓		✓
çak-	✓	✓	✓			✓	✓		✓			✓			✓
çal-I	✓	✓	✓			✓	✓		✓				✓		✓
çevir-	✓		✓			✓	✓		✓	✓		✓			✓
dayan-	✓	✓	✓			✓				✓	✓		✓		✓
de-	✓	✓	✓			✓	✓			✓			✓		✓
eğlen-		✓	✓			✓				✓	✓		✓		✓
dur-		✓	✓			✓			✓	✓	✓		✓		
hayda-			✓	✓					✓	✓	✓	✓	✓		
kabar-		✓	✓			✓				✓		✓	✓		✓
kır-		✓	✓			✓	✓				✓		✓		✓
kur-		✓	✓			✓	✓			✓			✓		✓
şas-		✓	✓			✓				✓	✓		✓		✓
tart-	✓	✓				✓		✓	✓			✓			✓
az-		✓	✓			✓					✓		✓		✓
azlet-			✓			✓				✓	✓		✓		✓
bat-		✓	✓			✓				✓			✓		✓
besle-		✓	✓			✓						✓	✓		✓
boya-		✓	✓			✓				✓			✓		✓
bur-						✓		✓	✓			✓	✓		✓
çat-		✓	✓			✓			✓				✓		✓
çalış-	✓	✓	✓								✓		✓		✓
çek-	✓		✓				✓				✓		✓		✓
çık-		✓	✓			✓	✓					✓	✓		
danış-	✓		✓			✓	✓		✓						✓
değ-		✓	✓			✓	✓		✓				✓		
gez-	✓	✓	✓			✓							✓		✓
kandır-	✓	✓	✓							✓			✓		✓
kapa-	✓		✓			✓	✓					✓	✓		
kapla-		✓	✓			✓					✓		✓		✓
kay-			✓			✓			✓	✓			✓		✓
kazan-		✓	✓			✓				✓			✓		✓
kıy-			✓			✓	✓		✓				✓		✓
konuş-			✓			✓	✓			✓			✓		✓
kullan-		✓	✓			✓				✓			✓		✓

* Eylemlerin ödünçlenme sıklık verisi oluşturulurken “en az beş dile geçen” eylemlere yer verilmiştir. Tabloda toplam 74 eylem yer almaktadır ve ilk 50’sini ödünçleyen diller gösterilmiştir. Kalan 24 eylem ise 5 dil tarafından ödünçlenen diğer eylemlerdir.

Tablo 5.4 (Devamı)

kullan-		✓	✓			✓				✓			✓		✓
sakın-		✓	✓			✓	✓			✓					✓
say-		✓	✓			✓			✓				✓		✓
uğra-		✓	✓			✓				✓			✓		✓
um-		✓	✓			✓	✓		✓						✓
uy-		✓	✓			✓				✓			✓		✓
ver-	✓		✓				✓		✓		✓		✓		
alış-	✓	✓	✓			✓							✓		
anla-			✓			✓				✓			✓		✓
bayıl-															
beğen-															
bez-															
bık-															
bırak-															
biç-															
bula-															
dokun-															
geç-															
ısmarla-															
kan-															
kırk-															
kon-															
ofla-															
parçala-															
sal-															
salla-															
sıkıl-															
sür-															
tanı-															
var-															
vur-															
yara-															
yen-															

Türkçe Verintiler Sözlüğü'ndeki (TDK, 2008) eylemler arasında, ödünçlenme sıklığı en fazla olan 50 eylem incelendiğinde “*kavur-*” eyleminin 11 dile geçerek en fazla ödünçlenen eylem olduğu görülmektedir. “*ol-*” eylemi 10 dil tarafından; *bak-*, *dal-* ve *kap-* eylemleri ise 9 dil tarafından ödünçlenmiştir. “*bas-* *bit-*, *buyur-*, *çak-*, *çal-* *I*, *çevir-*, *dayan-*, *de-*” eylemleri ise 8 dile geçmiştir. Öte yandan “*eğlen-* *dur-* *hayda-* *kabar-* *kır-* *kur-* *şas-* *tart-*” eylemleri 7 dil tarafından, yirmi yedi eylem 6 dil tarafından ve yirmi altı eylem 5 dil tarafından ödünçlenmiştir.

Grafik 5.3. Ödünçlenme Sıklığı En Fazla Olan Elli Eylemin Dillere Göre Dağılımı

Türkçeden ödünçlenen ve ödünçlenme sıklığı en fazla olan 50 eylemin dillere dağılımı incelendiğinde Bulgarcanın üstünlüğü göze çarpmaktadır. Bulgarca, söz konusu 50 eylemden 48'ini ödünçlemiştir. Bulgarca'yı 44 eylem ile Ermenice, 43 eylem ile Sırpça, 41 eylem ile Yunanca, 38 eylem ile Arnavutça, takip etmektedir. En fazla ödünçlenen ilk elli eylem içinde en fazla ödünçlemeyi yapan ilk beş dilden dördünün yine Balkan dilleri olduğu görülmektedir. Bu durumun başlıca nedeni yukarıda açıklandığı üzere tarihî ilişkiler ve coğrafi yakınlıktır.

4. *Türkçe Verintiler Sözlüğü'* nde (TDK, 2008) Türkiye Türkçesi dışında Kırgızca, Tatarca, Çuvaşça ve Başkurtça eylemler de bulunmaktadır.* Bunun dışında 619 eylemin 14 tanesinin Moğolca olduğu belirlenmiştir. Bu eylemler şunlardır: bögle-, çuğul-, komar-, köke- köl-, kürü-, makta-, nike-, öri-, örgeçi-, sagura-, soyurga-, tora-, tüş-.**

5. Türkçeden ödünçlenen eylemler; yapılarına göre basit, [“acı-, bul-, coş-, dil-, em- (...)”] türemiş, [“acıt-, bağışla-, çatallan-, dayat-, doldur-, eğil-, fışkır-, gebert-, kapan-, ödeş-, sapıt-, uçur, utandır- (...)”] ve birleşik [“ahdet-, alıkoy-, azlet-, mahvol-, sabret-, salık ver-, vazgeç-”] yapılıdır.

Çalışmamız kapsamında belirlenen kimi eylemlerde ekin kökle kaynaştığı ve kök durumundaki sözcüğün tek başına kullanılmadığı görülmektedir. Nitekim Korkmaz, /+IA-/ ekiyle kurulmuş “anla-, bekle-, belle-, damla-, dinle-, esle-, eyle-, salla-” gibi bazı fiil köklerinin

* Türkçe Verintiler Sözlüğü, Türkçenin değişik lehçelerinden sözleri barındırmaktadır. İşimizin yoğunluğu içinde, Türkçenin çeşitli lehçelerine ait sözleri aynı maddede toplayabilme başarısını gösterdiğimizi düşünüyoruz. Ayrıca maddelerin Türkçe olup olmadıklarını göstermeye yardımcı olmak amacıyla, maddelerin altında, sözlerin diğer aile üyelerinden bazılarını işaret ettik” (Karaağaç, 2008, s. III).

**Karaağaç, Türkçe Verintiler Sözlüğünde yer alan bu 14 eylem için şu kaynakları göstermiştir: “bögle-, çuğul-, komar-, köke- köl-, kürü-, makta-, öri-, örgeçi-, sagura-, soyurga-, tora-, tüş-” eylemleri için > Lessing, Ferdinand D. : Moğolca-Türkçe Sözlük, (çev. Günay Karaağaç), 1-2, Ankara 2003, I-XXIII, 1769 s. “nike-” eylemi için > Doerfer, Gerhard: Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen I-IV, Wiesbaden 1963-1975.

dilimizde yalın olarak kullanılışını kaybettiğini ve ekle kaynaşmış durumda olduğunu, benzer şekilde “aşın-, avun-, dadan-, davran-, gocun-, gücen ...” gibi /-n-/-(l)n-/-(U)n-/ ekleri ile türemiş eylemlerde de köklerin yalın biçimlerinin kullanılıştan düşmüş bulunduğunu belirtmiştir (Korkmaz, 2009, s. 117, s. 130).

6. Yararlanılan kaynaklar doğrultusunda Türkçeden ödünçlenen eylemlerin çok büyük oranda Türkçe kökenli olduğu görülmüştür. Bununla birlikte sözlükte Türkçe yapım ekleri alan kimi yabancı kökenli eylemlerin de, [azarla- < Far. azar; bağışla- < Far. bağış; böbürlen- < Far. böbür; cebele- < Mog. cebe; çiftleş- < Far. çift; dağla- < Far. dağ; harca- < Ar. harç; parçala- < Far. parça; tavla- < Far. tav (TDK 2011)] olduğu tespit edilmiştir.

7. Türkçeden yedi tane birleşik eylem ödünçlendiği görülmüştür. Bu eylemlerden ikisi (alı koy-salık ver-) Türkçe sözcüklerin birleşimiyle; dört eylem, Arapça kökenli sözcükler ile Türkçe yardımcı eylemlerin birleşimiyle oluşmuştur: [ahdet- < Ar. ahd + TT et-; azlet- < Ar. azl + TT et-; mahvol- < maḥv + TT ol-; sabret- < Ar. şabr + TT et- (TDK 2011)]. Bir eylemde ise Farsça kökenli bir sözcük ile Türkçe bir eylem birleşmiştir: [vazgeç- < Far. vāz + TT geç- (TDK 2011)].

8. *Türkçe Verintiler Sözlüğü*'ne (TDK, 2008) göre kimi diller, Türkçeden kök biçiminde bazı eylemler ödünçlerken bu eylemlerin türemiş biçimlerini ödünçlememiştir: [**ak-** → *Far.*, **aktar-** → *Yun.*; **at-** → *Bul. – Rom.*, **atla-** → *Yun.*; **bit-** → *Ar – Arn. – Bul. – Erm. Mak. Rom. Rus. – Srp.*, **bitir-** → *Yun.*; **bul-** → *Far.*, **bulun-** → *Arn.*; **dola-** → *Far.*, **dolan-** → *Arn. – Bul. – Yun.*, **dolandır-** → *Arn. – Bul. – Erm. – Yun.*, **dolaş-** → *Erm. – Yun.*; **eğ-** → *Mac.*, **eğil-** → *Bul. – Erm.*; “**et-**” → *Erm.*, **ettir-** *Bul. – Yun.*; **gev-** → *Mac. – Rom.*, **gevşe-** → *Bul. – Yun.*; **sür-** → *Arn. – Bul. – Far. – Mak. – Srp.*, **sürükle-** → *Erm. – Yun.*, **sürün-** → *Erm. – Yun.*; **üz-** → *Çek. – Erm. – Mac. – Rom.*; **üzül-** → *Bul.*; **yar-** → *Erm. – Mac. – Rus.*, **yarala-** → *Yun.*; **yara-** → *Bul. – Erm. – Mac. – Srp. – Yun.*, **yaraş-** → *Far.*; **yay-** → *Bul. – Erm.*, **yayla-** → *Far.*] İlgili sözlükte bu durumun tersinin yaşandığı da görülmüştür. Kimi diller, bazı eylemlerin türemiş biçimlerini ödünçlemelerine karşın kök biçimlerini ödünçlememiştir. [**et-** → *Erm.*, **ettir-** → *Bul. – Yun.*; **piş-** → *Rus.*, **pişir-** → *Bul. – Mak. – Srp. – Yun.* (...)]

9. *Türkçe Verintiler Sözlüğü*'ndeki (TDK, 2008) eylemler, geçtikleri dillerde değişimlere uğramıştır. Eylemlerin büyük çoğunluğu ödünçlendikleri dillerin biçim kurallarına göre değişmiştir. Bununla birlikte eylemlerden bazılarının anlamı değişirken bazı eylemlerin hem biçimi hem de anlamı değişmiştir. Aşağıda bu durumu örnekleyen eylemlere yer verilmiştir.

A. Biçim Değişikliğine Uğrayan Eylemler

Bir dilin söz varlığına dâhil olan alıntı sözcükler çoğunlukla biçim ve anlamca değişikliğe uğrar. Bu noktadaki değişiklik, alıcı dilin sistemi ile ilgilidir. “Karaağaç da ödünçleme sözcüklerin alıcı dilin ihtiyaçları ile ses ve yapı özelliklerine göre biçimlendiğini belirtmektedir” (Karaağaç, 2017, s. 114). Alıcı dil, sözcüğü kendi yerleşmiş yapısı içerisinde dönüştürür. Biçimsel değişikliğe uğrayan alıntı sözcük, dil kullanıcıları tarafından zaman içinde

benimsenebilindiği gibi rağbet görmeyip kullanımdan da düşebilir. Örneğin Türkçeye jandarma sözcüğü İtalyancadan geçmiştir ve orijinal yazımı “gendarme” biçimindedir (TDK, s. 2015, 580). Benzer şekilde Rumcadan geçen “kestane” sözcüğünün Rumcadaki yazımı “kastano” şeklindedir (TDK, 2015, s. 684). Türkçeden ödünçlenen eylemler de geçtikleri dillerde çoğunlukla biçim değişikliğine uğramışlardır:

acı- 1. Tadı acı duruma gelmek, acılaşmak. 2. Acılı, ağrılı olmak. 3. Başkasının acısına ortak olmak veya durumdan üzüntü duymak. 4. Başkasının uğradığı veya uğrayacağı kötü bir duruma üzülmek, merhamet etmek. 5. Bir şeyi vermeye kıyamamak veya verdiği, elden çıkardığına üzülmek (TS). *krş. acı vb.*

Arn. axhdis “acımak, üzülmek; canı yanmak, acı çekmek” (Mik. 6; Bor. 19) (Karaağaç, 2008, s. 5).

beğen- İyi veya güzel bulmak. 2. Benzerleri arasından birini seçip ayırmak. 3. Onaylamak, kabul etmek, tasvip etmek (TS). *krş. yeğ-, yeğle-, eñ 1, geñ, geniş, ingin 2, engin, öñ, çoñ, yekin-, yükse-, pek, bekçi, bekle- vb.*

Bul. begendísvam, begendísam, begendíša, beendísvam, beendísam, beendíša, beindísvam, beindísam “beğenmek, sevmek”; bendiné “seçmece, beğendiğine”; biendin-mi “cazibe, albeni” (Gab. 88; Alf. 26, 30) (Karaağaç, 2008, s. 96).

em- 1. Dudak, dil ve soluk yardımıyla bir şeyi içine çekmek, somurmak. 2. Tükürük yardımıyla eriterek içine çekmek. 3. Soğurmak. 4. Uzun süre yararlanmak (TS). *krş. öp-, sev-, soğur-, sor-, sömür-, öfke vb.*

Fin. ime- “emmek” (Gom. 111) (Karaağaç, 2008, s. 279-280).

eş- 1. Toprağı veya toprak gibi yumuşak bir şeyi biraz kazmak. 2. Araştırmak, incelemek. 3. At hızlı gitmek (TS). *krş. del-,deş-, çeş- vb.*

Mac. ásni “eşmek, kazmak”, ásó “çapa, kazma; bel” (MTESz I, 184; GK) (Karaağaç, 2008, s. 288).

gev- 1. Ağızda katı bir şey çiğnemek, geviş getirmek (TS). *krş. geviş, gevşe-, gevrek, kemir-, kip vb.*

Mac. kérođzik “gevmek, geviş getirmek, tekrar tekrar çiğnemek” (MTESz. II, 463; Pal. 130).

Rom. cuvrinie “çiğneme, geviş getirme; geveleme”; îi tremură cuvrintele “laflar geveliyor” (Wendt. 157) (Karaağaç, 2008, s. 320).

kavur- 1. Bir şeyi bir kabın içinde su katmadan kızartarak pişirmek. 2 (Rüzgâr, soğuk, sıcak vb. için). Kurutmak; yakmak. 3. Çok üzmek, yakmak, mahvetmek (TS). *krş. kak, kav, kaklık, kakaç, kakşak vb.*

Çin. kú' êrdáké “kavurdak; patatatesle yapılan etli yemek” (HWC 192; Alim.) (Karaağaç, 2008, s. 464).

kına- Yapılan bir işin kötü olduğunu belirtir bir biçimde söz söylemek, ayıplamak, takbih etmek (TS). *krş. kıy-, kıyın, kin, kıyna-* vb.

Arn. kēndis “kınamak, ayıplamak” (Gab. 424) (Karaağaç, 2008, s. 497).

konus- 1. Bir dilin kelimeleriyle düşüncesini anlatmak. 2. Belli bir konudan söz etmek. 3. Bir konudan karşılıklı söz etmek, sohbet etmek. 4. Söylev vermek, konuşma yapmak. 5. Konuşma dili olarak kullanmak. 6. Düşüncesini herhangi bir araç kullanarak anlatmak. 7. İlişki kurmak veya ilişkiyi sürdürmek. 8. Belli bir biçimde söylemek. 9. Geçerli olmak, etkili olmak. 10. Şık ve zarif görünmek. 11. Flört etmek (TS). *krş. kon, kon-, konuk konak, hane* vb.

Yun. kunuċizo “konuşmak; arkadaşlık etmek”; konuşmās “karşılıklı konuşma, görüşme; sohbet” (Kuk. 51; Geor. 88, 158, 249; Gia. 68) (Karaağaç, 2008, s. 522).

oy- 1. Keskin, sivri uçlu bir cisimle bir şeyi yontarak veya delerek çukur oluşturmak. 2. Kumaş gibi bir şeyi girintili bir biçimde kesmek (TS).

Mac. áj-ni, váj-ni “oymak, içini oyup çıkarmak”; vájfuró “burgu” (Pal. 10, 216). (Karaağaç, 2008, s. 658).

B. Anlam Değişikliğine Uğrayan Eylemler

İnsanlar karşılaştıkları yeni nesne, kavram, durum ya da olay karşısında genellikle üç yola başvurur: Yeni bir sözcük türetme, alıntı yapma ya da var olan sözcüğe yeni bir anlam yükleme. Yeni anlam yükleme, yerli sözcükler ile yapılabildiği gibi alıntı sözcükler ile de yapılabilir. Böylelikle alıntı sözcük, sahip olduğu anlamın dışında yeni anlamlar kazanır. Bu durum; alıntıyı yapan dilin özelliklerine, o dili konuşan toplumun alıntı sözcüğü içerik bakımından biçimlendirmesine göre gerçekleşir. *Türkçe Verintiler Sözlüğü*’nde (TDK, 2008) yer alan eylemler, ödünçlendikleri dillerde anlam değişikliği yaşamıştır.

aşır- 1. Yüksek veya geçilmesi güç bir yerin üstünden diğer yanına geçirmek. 2. Çalmak, çalıp götürmek, araklamak. 3. Tehlike içinde bulunan bir şeyi acele kaçırmak. 4. Başkasının eserinden parçalar alıp kendisininmiş gibi göstermek (TS). *krş. aş-, atla-, asra-, esirge-* vb.

Bul. aşırdısam, ışırdısım “kovmak, uzaklaştırmak” (Alf. 17) (Karaağaç, 2008, s. 49).

cebele- 1. Hızlandırmak, acele ettirmek. 2. Yardım etmek; cesaretlendirmek (ktts). *krş. cebe, kepenek, aba, kaba, yapağı* vb.

Far. cebelemişi kerdan “silah kuşanmak, silahlanmak”; cébelekü “zırhlı at” (TMEN 153, 154) (Karaağaç, 2008, s. 152).

çel- 1. Düşürmek. 2. Yolundan çevirmek, engel olmak, engellemek. 3. Örtü vb.ni örtünüp iki ucunu bağlamak. 4. Bir şeyin kenarını verev veya çapraz kesmek, çalmak. 5. Düşünce ve davranış birbirini tutmamak, birbirine ters düşmek. 6. Topa gidiş yönünü değiştirecek biçimde vurmak. 7. Kendi yanına çekmek, sempatisini, sevgisini kazanmak (TS). *krş. çal-* vb.

Rus. çal “urgan, halat, çıma”; çalıt’ “urgan veya halatla bağlamak, çıma ile bağlamak” (Fas IV, 312; RTS; GK) (Karaağaç, 2008, s. 187).

dik- 1. Bir cismi dik olarak durdurmak. 2. Yetiştirmek için bir bitkiyi toprağa yerleştirmek. 3. Bardak, kadeh, testi vb. kapların içindekini bir çırpıda, bir solukta içmek. 4. Beklemek için birini bir şeyin başına getirmek. 5. Top, taş vb.ni dikine havaya atmak. 6. Yapı kurmak, inşa etmek. 7. Top vb.ni oyun alanında belirli bir yere koymak. 8. Biçilmiş veya yırtılmış kumaş, deri, yara vb.ni iğneye geçirilmiş iplikle tutturmak (TS). *krş.* **dik** vb.

Bul. dikiciya “ayakkabı tamircisi” dikicilik “ayakkabı tamirciliği” (Gran. 8, 143; Gab. 204; Alf.74) (Karaağaç, 2008, s. 243).

dur- 1. Hareketsiz durumda olmak. 2. İşlemez olmak, çalışmamak. 3. Bir yerde bir süre oyalanmak, eğlenmek, eğleşmek, tevakkuf etmek. 4. Dinmek, kesilmek. 5. Varlığını sürdürmek. 6. Var olmak. 7. Beklemek, dikilmek. 8. Yaşamak. 9. Birisinin malı olarak bulunmak veya o malla ilişkisi olmak. 10. Kalmak. 11. Hareketsiz durumda olmak. 12. Bir yerde olmak veya bulunmak. 13. Belli bir durumda, bir görevde bulunmak. 14. (Olumsuz biçimiyle) Ara vermeden, sürekli olarak. 15. Bir konu ile çok ilgilenmek, üstüne düşmek. 16. *yard. f.* : çekimli bir fiille süreklilik bildiren birleşik fiiller oluşturur (TS). *krş.* **durmuş, dursun, er-, ker-, kerge-** vb.

Mak. durla “üşengeç, tembel”; durli “tembellik yapmak” (Karaağaç, 2008, s. 263).

kır- 1. Vurarak veya ezerek parçalamak. 2. İri parçalara ayırmak. 3. Belirli bir biçimde katlamak. 4. Öldürmek, yok olmasına neden olmak. 5. Azaltmak, indirmek. 6. Gücünü ve etkisini azaltmak. 7. Yok etmek. 8. İndirimle almak. 9. Dileğini kabul etmeyerek veya beklenmeyen bir davranış karşısında bırakarak gücendirmek, incitmek. 10. Tavlada karşı oyuncunun pulunu oyun dışında bırakmak. 11. Vücut kemiklerinden birini parçalamak. 12. Tahılı iri ve kaba öğütmek. 13. Hareket durumundaki canlının veya taşıtın yönünü değiştirmek, çevirmek, döndürmek. 14. Kaçmak, uzaklaşmak. 15. Daha iyi bir sonuç elde etmek (TS).

Far. kır, kı̄r “mahvoluş, kırım, yıkım”; kormut “samanla karıştırılmış arpa veya yulaf kırmısı, at yemi, kırma” (TMEN 1597, 2081; Erş. 244) (Karaağaç, 2008, s. 497).

kırk- 1. Bir şeyi uçlarından kesmek. 2. (Saç, sakal, tüy için) Kesmek. 3. Bir hayvanın tüylerini kesmek (TS). *krş.* **kırp-**

Arn. kerkma “kadınların alnındaki kesilmiş, kısaltılmış saçlar, saç perçemi” (Mey. 188).

tuttur- 1. Tutmasını sağlamak. 2. Bir işe başlayıp sürdürmek, bir şeyi yapmakta olmak. 3. Aklına koyup direnmek, ısrar etmek. 4. Çivi, toplu iğne, çengelli iğne vb. ile iliştmek, bağlamak. 5. Hedefe vardırarak, değdirmek, isabet ettirmek. 6. Takip etmek (TS).

Bul. tuturdısvam “kışkırtmak, tahrik etmek”; tutura “karışıklık, kargaşa”; tuturaklıya “hırçın, sinirli, azgın” (Alf. 255) (Karaağaç, 2008, s. 865).

tutul- 1. Tutmak işi yapılmak veya tutmak işine konu olmak. 2. (Ay ve Güneş) tutulma olayına uğramak. 3. Tutuk duruma gelmek. 4. (Bir üyesi) İşle yemek olmak. 5. Birine tutkun olmak, sevmek. 6. Bir işe veya birine canı sıkılmak. 7. Yakalanmak (TS). *krş.* TUT- vb.

Arn. tutul' atem "kendini dünyaya kapatmak; münzevi, dünyadan el çekmiş" (Mey. 454) (Karaağaç, 2008, s. 865).

uçur- 1. Uçmak işini yaptırmak. 2. Kesip ayırmak. 3. Gizlice alıp gitmek. 4. Hızlı götürmek, hızlı sürmek (TS). *krş.* uç- vb.

Srp. uçúrisati "düşünmeden ve hesapsızca harcamak, tüketmek" (Škal. 628) (Karaağaç, 2008, s. 872).

C. Biçim ve Anlam Değişikliğine Uğrayan Eylemler

Alıntı sözcükler, biçim ve anlam değişikliği ile alıcı dilde yer alabilir. İki yönlü değişim aynı anda olabileceği gibi zaman içinde de gerçekleşebilir. Bir başka deyişle önce biçim değişikliği sonrasında anlam değişikliği görülebilir. Bu değişim, alıcı dilin "kullanımı" ya da "ihtiyacı" ile ilgilidir. Türkçeden ödünçlenen eylemlerde de söz konusu değişime pek çok örnek vardır:

avut- 1. Bir kimsenin acısını veya sıkıntısını yatıştırmak, teselli etmek. 2. Oyalamak (TS). *krş.*

abı-, avun-, yap-, yuvat-, utan-, uyal- vb.

Mac. ápolni "bakmak, korumak; hasta bakıcılığı yapmak" (Gom. 7; MTESz. I, 165; GK) (Karaağaç, 2008, s. 54).

bay- 1. Yiyecek baygınlık vermek, mideyi bulandırmak, midede ezinti yapmak. 2. Aldatmak, kandırmak, etki altında bırakmak. (TS). *krş.* BOL-, OL-, BAY- vb.

Srp. bájati "fal açmak, fal bakmak" (Škal. 113) (Karaağaç, 2008, s. 90).

besle- 1. Yiyecek ve içeceğini sağlamak. 2. Yedirmek. 3. Semirtmek. 4. Eklenmek, katılmak, çoğaltmak. 5. Bir şeyi korumak veya sağlamca durmasını sağlamak için, çevresini veya altını desteklemek, doldurmak, pekiştirmek. 6. Yetiştirmek. 7. Bir duyguyu gönülde yaşatmak. 8. Maddî yardım yapmak, desteklemek (TS).

Rus. bazúlit' "şımartmak, şefkat göstermek" (Şip. 47) (Karaağaç, 2008, s. 103).

dala- 1. Köpek, kurt vb. dişlemek, ısırarak. 2. Zehirli böcek, ısırarak otu, sert kumaş vb. dokunarak teni acıtmak veya kaşındırmak (TS). *krş.* **dalaş, telaş** vb.

Far. talaş "çaba, gayret, çalışma"; telâş "telaş, heyecan"; talâşmîşi kerden "dalaşmak, çekişmek, yarışmak" (TMEN 923, 924; Erş. 102; FTS).

Ur. talaş "arama, araştırma" (Sİ; Tek.).

Rus. talovát' "soymak, çalmak" (Fas. IV, 15).

Mac. tolvaj "hırsız, soyguncu" (MTESz III, 936; GK) (Karaağaç, 2008, s. 221).

dil- 1. Bir bütünü ince ve yassı parçalara ayırarak kesmek. 2. Yarmak (TS). *krş. del-, deş-* vb.

Far. tişe “keser, marangoz çekici” (FTS; GK). (Karaağaç, 2008, s. 244).

dillen- 1. Konuşmaya başlamak. 2. Konuşma yeteneği olmayan varlık konuşmak, dile gelmek. 3. Onaylanmayan bazı davranışlar sebebiyle hakkında dedikodu yapılmak, dile düşmek (TS). *krş. til, elçi, yalavaç, kılavuz* vb.

Arn. delendis, telendis “karalamak”; delendisem “dalaşmak, savaşmak, kavga etmek” (Bor. 41).

Yun. dulettiménos “tecrübeli olmak, denemek” (Gia. 174) (Karaağaç, 2008, s. 245).

gir- 1. Dışarıdan içeriye geçmek. 2. Sıgmak. 3. Katılmak, iltihak etmek. 4. Almak, fethetmek. 5. İncelemek, ayrıntılara inmek. 6. Girişmek, başlamak. 7. Bulaşmak. 8. Zaman anlamlı kavramlar için gelmek. 9. Ağrı, sancı başlamak, saplanmak. 10. Yeni bir duruma geçmek, dönüşmek. 11. İyice anlamak, iyice bilmek. 12. Kavgaya tutuşmak. 13. Başlamak. 14. Erişmek, ulaşmak. 15. Bir şeyin yapımında, birleşiminde yer almak. 16. Yazılmak, başlamak. 17. Yemek yemek (TS).

Bul. girgútsa “girgiç; müstehcen takma ad, pejoratif lakap” (Alf. 52) (Karaağaç, 2008, s. 323).

hayda- 1. Çifte koşulan hayvanı sürmek, dehlemek. 2. Kovmak, defetmek (TS). *krş. ayda-, hayda-, haydi, haydut, hayduk, aylan-, aylak, hayta, haylaz* vb.

Rom. haidamac “gezgin, gezici. Göçebe” (Lok. 780; ML 3994; Wendt. 122; Rol. 118).

Çek. hajdalác “ihmalci, perişan ve dağınık kimse”; lajdák “dağınık, haylaz ve yaramaz çocuk”; “hajdalácký “dağınıklık”; hajdamác “Lehlilere karşı ayaklanan Ukraynalı; haydut”; hajdamácký “haydutluk”; haydati, lajdati “dolaşmak, gezinmek” (Blaš. 91, 101, 102, 107) (Karaağaç, 2008, s. 359).

ilet- 1. Götürmek, ulaştırmak, geçirmek, nakletmek. 2. Elektrik akımı, ısı, gaz vb. ni bir yerden başka bir yere götürmek (TS).

Mac. ölteni “bağlamak, iliştmek; takmak, asmak” (MTESz. II, 199, III, 25; Pal. 105, 144; Lig. 87, 320; GK) (Karaağaç, 2008, s. 389-390).

pişir- 1. Bir besin maddesini gerektiği kadar ısıda tutarak yenebilecek bir duruma getirmek. 2. Isı etkisiyle belirli bir kullanıma elverişli duruma getirmek. 3. Çalışarak öğrenmek. 4. Olgunlaşmak, yoluna koymak (TS). *krş. biş-, piş-, pişi, buşi-, alış-, ısın-, ışıık* vb.

Srp. pišúrma “ekmek, tatlı, et, yemek gibi pişirmeler için fırıncaya ödenen para” (Škal. 519) (Karaağaç, 2008, s. 694).

titre- 1. Küçük ve hızlı salınım hareketleri yapmak. 2. Kaslar hızlı küçük kasılmalarla sarsılmak. 3. Kısık ve kesik ses çıkarmak. 4. Birinden veya bir şeyden korkmak, korkuya kapılmak. 5. Çok üşümek. 6. (Işık için) Aralıklı olarak gücü azalıp çoğalmak (TS).

Srp. tetréika, titréika “ışıldayan, parıldayan; ışıldayan kadın mücevherleri”; tindirik “pırıltılı, parıltı”; titráti se “titremek” (Mik. 75; Škal. 615) (Karaağaç, 2008, s. 848).

Türkçe Verintiler Sözlüğü'nde (TDK, 2008) yer alan ve yukarıda örnekleri verilen eylemler incelendiğinde, eylemlerin geçtikleri dillerde değişikliklere uğradığı görülmektedir. Kimi eylemlerde biçim, kimilerinde anlam, kimilerinde ise hem biçim hem anlam değişimi olmuştur. Sözcük ödünçlemelerinde yaşanan bu tip değişimleri Aksan, "artist" sözcüğü üzerinden göstermektedir. "Artist" sözcüğünün dilimizde "yalnız sahne ve perde sanatçıları için" kullanıldığını belirten Aksan, bu sözcüğün özgün dilinde (Fr. artiste) "her tür sanatçıyı" ifade eden bir söz olduğunu ve "bir ressam, bir yontucu, bir müzisyen"inde artist olarak anıldığını bildirmektedir. (Aksan, 2015, s. 38). Türkçeden ödünçlenen eylemlerin biçimsel ve anlamsal değişimi gösteriyor ki alıntılar; geçtikleri dillerin ses, yapı, anlam ve kullanım özelliklerine göre yeniden biçimlenebilmektedir.

10. *Türkçe Verintiler Sözlüğü*'nde (TDK, 2008) kimi eylemler, ödünçlendikleri dillere sadece temel anlamları ile kimi eylemler sadece mecaz anlamları ile geçmiştir. Bununla birlikte ödünçleme yapan kimi dillerin aynı eylemin farklı anlamlarını ödünçledikleri görülmüştür. Aşağıda bu tür ödünçlemelerin örnekleri gösterilmiştir:

A. Yalnızca Temel Anlamı ile Ödünçlenen Eylemler

avla- 1. Bir avı diri veya ölü olarak ele geçirmek. 2. Tuzağa düşürmek, kurnazlıkla kandırmak (TS).

Çin. ā lǐ xǐ "abalaku; avlamak, avı kuşatmak" (HWC 7; TMEN 521; Alim.).

Erm. avlamış ínel "av avlamak, avlanmak, ava gitmek" (Aç. 78).

Yun. avladízo , avlatízo, avlátisma, vlátisma, avlató "gizlice gözetlemek, izlemek, pusu kurmak, tuzak hazırlamak; avlamak, avlanmak" (Kuk. 15; Geor. 91, 182, 191; Gia. 9) (Karaağaç, 2008, s. 53).

başlat- 1. Başlamasına yol açmak. 2. Kötü konuşmasına yol açmak (TS).

Far. başlatmışĩ kerden "başlatmak, yönetmek" (TMEN 699) (Karaağaç, 2008, s. 86).

bayıl- 1. Baygın duruma girmek, uyur gibi olmak, kendinden geçmek, kendini kaybetmek. 2. Çok hoşlanmak, çok sevmek. 3. Sıcak, açlık, susuzluk, yorgunluk vb. etkenlerle dayanma gücünü yitirmek. 4. Vermek, ödemek.

Mac. bágyadni "bayılmak, kendinden geçmek; yorulmak, bitkin düşmek; gevşemek; yavaşlamak" (MTESz. I, 217; Pal. 34).

Bul. bayıldísvam, bayıldísam, bayaldísam, bayaldísvam "bayılmak, kendinden geçmek"; baimá, bayalmá, bayalmak "bayılma, kendinden geçme" (Gran. 38, 139; Gab. 88; Alf. 20, 26).

Srp. baílissati se, bajílisati se, baíldisati se, bajildisati se, obalijéstiti "kendini kaybetmek, bayılmak"; baílma, bajílma "bayılma, baygınlık, kendini kaybetme" (Škal. 113, 497).

Arn. bajèlldis, bajalldis "bayılmak, kendini kaybetmek; dağılmak, sararıp solmak" (Mik. 18; Mey. 24; Bor. 20).

Yun. bağıldízo, payrtízo “baygın düşmek, bayılmak; güçsüz kalmak; ayakta duramamak” (Mik. 18; Kuk. 61; Geor. 52; Gia. 110) (Karaağaç, 2008, s. 91).

izle- 1. Birinin veya bir şeyin arkasından gitmek, takip etmek. 2. Zaman, süre, sıra vb. bakımından gelmek, arkasından gelmek, arkasında olmak. 3. Bir olayın gelişimini gözden geçirmek. 4. Eğlenmek, görmek, öğrenmek için bakmak, seyretmek. 5. Belirli bir yönde gitmek. 6. Gözlemek, incelemek. 7. Belirli bir tutum, davranış veya düşünceyi benimsemek. 8. Bir şeye uymak, bağlı olmak. 9. Herhangi bir olayla ilgilenmek (TS).

Bul. ezledísvam “izlemek, takip etmek, peşine düşmek” (Alf. 85) (Karaağaç, 2008, s. 404).

püskür- 1. Ağzında buluan bir sıvı veya toz durumundaki bir şeyi hızla savurarak dışarı çıkarmak. 2. Yanardağ, lav çıkarmak, indifa etmek. 3. (Öfke vb. için) Patlarcasına dışarı vurmak (TS).

Erm. püskürmiş ínel “püskürmek” (Aç. 353).

Arn. bushurdis “püskürmek, fışkırmak, püskürtmek” (Mik. 43; Mey. 56; Bor. 29) (Karaağaç, 2008, s. 700).

B. Yalnızca Mecaz Anlamı ile Ödünçlenen Eylemler

bitir- 1. Bitmesini sağlamak, sona erdirmek, tüketmek, tamamlamak, sonuçlandırmak. 2. Güçsüz duruma düşürmek, bitkin duruma getirmek, yormak. 3. Onulmaz duruma getirmek, mahvetmek (TS). *krş.* **büt-, bütün, bitki, bit-, bitkin, bitik, yet-, yetişkin, yit-, yitik** vb.

Yun. bitízo, puturévo, pittirdízo “bitirmek, öldürmek, ortadan kaldırmak” (Kuk. 63; Geor. 119; Gia. 120) (Karaağaç, 2008, s. 117).

dolandır- 1. Dolanma işini yaptırmak. 2. Dolaştırmak. 3. Birisini aldatarak parasını veya malını elinden almak (TS).

Erm. dolandírmış ínel “dolandırmak”; dolandírící “dolandırıcı” (Aç. 341).

Bul. dolandırıcıya, dolándarciya “aldatıcı, yalancı”; dolandırıcılık “yalancılık, aldatıcılık, dolandırıcılık”; dolandirdísvam, dolandirdísam, dolandirdíşa “aldatmak, kandırıp soymak” (Gran. 173; Gab. 214; Alf. 78).

Arn. dollandërdís “aldatmak, kandırmak, dolandırmak” (Bor. 44)

Yun. dolandirdízo “aldatmak, yalan sözlerle kandırmak” (Kuk. 76; Gia. 164) (Karaağaç, 2008, s. 255).

durul- 1. Duru duruma gelmek. 2. Gürültü, kımıldanış, karışıklık, yağış, yel dinmek, sükun bulmak. 3. Uslanmak, sakinleşmek (TS).

Erm. durulmuş íllal “durulmak, arınmak; sakinleşmek” (Aç. 340) (Karaağaç, 2008, s. 264).

kız- 1. Isıtılan veya ısınan bir nesnenin sıcaklığı çok artmak. 2. At, eşek vb. hayvanlar çiftleşmek istemek, kösnümek. 3. Dişi kuşlar zamanı gelip kuluçkaya yatma isteği göstermek. 4. Öfkelenmek, sinirlenmek (TS).

Erm. kízgín “kızmış, kızarmış; öfkeli”; kízmiş íllal “kızarmak; öfkelenmek”; kízdírmış ínel “kızartmak, öfkelenmek” (Aç. 179).

Bul. kizma “kızma, kızışma, kaşınma”; kizdísvam, kazdísvam, kazdísam, kizdísvam se “kızarmak; öfkelenmek, öfkeden deliye dönmek”; kizdírdísvam, kizdírdísam “kızdırmak, öfkelenmek, sinir sahibi etmek”; kızıştísvam se, sı kızışt'tísuvım, kızıştísam se, sı kızıştísvım “kızışmak, kızarmak, cildi iltihaplanmak; kokmak, kokuşmak” (Gran. 147; Gab. 424; Alf. 116, 161).

Yun. kizdirdízo “sinirlendirmek, öfkelenmek” (Kuk. 46; Gia. 66) (Karaağaç, 2008, s. 507).

takıl- 1. Takma işi yapılmak. 2. Denge bozulacak bir biçimde bir yere dokunup aksaklık ortaya çıkarmak. 3. Bir yerde bir süre kalmak. 4. Olumsuz veya aksayan, eksik bir yanını görerek üstünde durmak. 5. Kızdırmak, üzme, şaşırtmak amacıyla şaka yollu konuşmak. 6. Karşı cins ile ilişki kurmayı veya arkadaş olmayı istemek (TS). *krş. tak-, takım vb.*

Erm. takílmış íllal “şakalaşmak; kur yapmak; tutulmak” (Aç. 115; Eug. I, 149).

Yun. takildízo, dakildízo “rahatsız etmek, alay etmek, dalga geçmek” (Kuk. 73, 94) (Karaağaç, 2008, s. 807).

C. Anlamları Farklı Diller Tarafından Ödünçlenen Eylemler

batır- 1. Bir şeyin sıvı veya yumuşak bir maddenin içine gömülmesine yol açmak, batmasını sağlamak. 2. Bir işte sermayeyi yitirmek. 3. Bir kimseyi çekiştirip iyice kötülemek. 4. Kirletmek. 5. Mahvetmek (TS).

Bul. batırdísvam, batırdísam, batırdíša “batırmak, daldırmak, suya batırmak; çökertmek, yıkmak”; battırcíya, bittırcíy “batırıcı, müsrif”; batırmá “uskumru ağı (Mik. 22; Alf. 24).

Srp. batérisati “batırmak, ticarete iflas etmek”; batérma, batírma “batırma, iflas” (Škal. 126).

Arn. batérdis, badérdis “batırmak, bitirmek, tüketmek, yok etmek” (Bor. 23).

Yun. patúra, batirdízo “batırmak, iflas ettirmek”; batirízo “batırılmak”; batiris “batırılmış” (Kuk. 65; Geor. 99, 177) (Karaağaç, 2008, s. 89).

Türkçe Verintiler Sözlüğü'ne (TDK, 2008) göre “**batır-**” eyleminin 1. anlamını Bulgarca, 2. anlamını Sırpça ve Yunanca, 5. anlamını Arnavutça ödünçlemiştir.

kabar- 1. Ağırlığı artmadan hacmi büyümek. 2. Yağışlardan veya kaynamaktan taşmaya yüz tutmak. 3. Niceliği artmak, büyümek. 4. Şişmek, genişlemek. 5. (Hayvanlar için) Tüyleri dikilmek. 6. (Kumaş için) Üzerinde tüyler oluşmak, havlanmak. 7. Islanıp veya ısınıp yerinden kurtulmak. 8. Dalgalanmak, büyük dalgalar oluşmak. 9. Bulunmak. 10. (Öfke, sevgi gibi bazı duygular için) Gittikçe güçlenmek. 11. Kafa tutmak, öfkelenip üstüne yürüyecek gibi davranmak. 12. Böbürlenmek, gururlanmak (TS). *krş. kabar- geber-, tepe, yoğun, kıvan-, güven- vb.*

Rus. kabartmá “ekşi hamurdan yapılan kabartma, pişi” (Fas. II, 150; Şip. 147).

Erm. kabarmiş íllal “kabarmak, şişmek; kendini beğenmek”; kabartmış ínel “kabartmak”; kabartma “kabartma, oyma, rölyef” kabarçık “kabarcık” (Aç. 167).

Bul. kabardísam, kabardísam, kabardíša “yükselmek, kalkmak; şişmek, kabarmak”; kibirliǵ “kabarık, dalgalı” (Gab. 310, 311; Alf. 112, 160).

Srp. kabárisati, kabárdisati “taşmak, kabarmak, akmak” (Škal. 376).

Arn. kabardisem “şişmek; kasılmak, böbürlenmek, şişinmek” (Mey. 164; Bor. 71).

Mak. kabardisuva “kabarmak” (Nas. 52, 211).

Yun. kabardízo, gabardízo, kapardízo “boş yere övünmek, gururlanmak, şişinmek” (Kuk. 28, 41; Gia. 58) (Karaağaç, 2008, s. 407).

Türkçe Verintiler Sözlüğü’ne (TDK, 2008) göre “**kabar-**” eyleminin 1. anlamını Makedonca, 2. anlamını Sırpça, 4. anlamını Bulgarca, 12. anlamını ise Ermenice, Arnavutça, Yunanca ödünçlemiştir.

kır- 1. Vurarak veya ezerek parçalamak. 2. İri parçalara ayırmak. 3. Belirli bir biçimde katlamak. 4. Öldürmek, yok olmasına neden olmak. 5. Azaltmak, indirmek. 6. Gücünü ve etkisini azaltmak. 7. Yok etmek. 8. İndirimle almak. 9. Dileğini kabul etmeyerek veya beklenmeyen bir davranış karşısında bırakarak gücendirmek, incitmek. 10. Tavlada karşı oyuncunun pulunu oyun dışında bırakmak. 11. Vücut kemiklerinden birini parçalamak. 12. Tahılı iri ve kaba öğütme. 13. Hareket durumundaki canlının veya taşıtın yönünü değiştirmek, çevirmek, döndürmek. 14. Kaçmak, uzaklaşmak. 15. Daha iyi bir sonuç elde etmek (TS).

Far. kır, kı̄r “mahvoluş, kırım, yıkım”; kormut “samanla karıştırılmış arpa veya yulaf kırması, at yemi, kırma” (TMEN 1597, 2081; Erş. 244).

Erm. kırmış ínel “kırmak; kıvırmak”; kírgín “kıyım” (Aç. 185).

Rom. curma “kesmek, ayırmak; bölmek; bir şeye ara vermek”; precurm “kesmek”; curmej “parça kısım, adet” (Mik. 96; Lok. 1278).

Bul. kirdísam, kirdísam “yok etmek, mahvetmek; yıkmak, bozmak”; kirdísam se “yok olmak, mahvolmak, bitmek, tükenmek” (Gab. 425; Alf. 162).

Srp. krdísati “kırmak, bozmak, parçalamak”; kfntija, kfndija “kırıntı, eski püskü şey” (Mik. 96; Škal. 418, 420).

Arn. kērdis “kırmak, kılıçtan geçirmek, kökünü kazımak, kıyım yapmak”; kērdi “katliam”; kerdis, kērdi “kıyım, kırım” (Mey. 188, 189; Bor. 79).

Yun. kirdízo “kırmak, parçalamak; kesmek; koparmak” (Kuk. 46) (Karaağaç, 2008, s. 497-498).

Sözlükte bulunan dillerden Ermenice, Sırpça ve Yunanca “**kır-**” eyleminin 1. anlamını, Romence 2. anlamını, Bulgarca ve Arnavutça 4. anlamını ödünçlemiştir.

kıy- 1. Çok ince ve küçük parçalar biçiminde doğramak. 2. Acımadan vermek, esirgememek, feda etmek. 3. Acımayıp öldürmek. 4. Acımayarak büyük bir kötülük etmek, zulmetmek. 5. Nikâh kıymak (TS). *krş.* **kıl-, kış-, kes-, kılıç** vb.

Far. kidişi “kıyıcı, öldüren, katil” (TMEN 351).

Erm. kímíşel, kíymış ínel “kıymak, küçük parçalara ayırmak” (Aç. 181).

Mac. kín “ıstırap, eziyet, cefa, işkence” (Mik. 96).

Bul. kıyciya “kıyıcı, acımasız, zalim kişi”; kaydisvam, kaydısam, kaydışa “kıymak, doğramak; tahrib etmek, yıkmak, mahvetmek; girişmek, bir şey yapmaya karar vermek”; kaeştısvam (se), kaeştısam (se) “karar vermek, kararlaştırmak, girişmek”; kayaştısvam “girişmek, teşebbüs etmek” (Mik. 95; Alf. 115, 117, 136, 161).

Srp. kidisati, kídísati, kindisati, kéisati, kéhisati “birisine kıymak, öldürmek, cinayet işlemek; mahvetmek, yok etmek”; kinjiti “işkence, azap, ceza” (Mik. 95; Škal. 407).

Yun. kiydízo “kıymak, kesmek, doğramak; gözden çıkarmak, tehlikeye atmak” (Kuk. 46; Geor. 141) (Karaağaç, 2008, s. 505).

Ermenice “**kıy-**” eyleminin 1. anlamını, Sırpça 3. anlamını, Macarca 4. anlamını ödünçlemiştir.

Türkçe Verintiler Sözlüğü’nde (TDK, 2008) yer alan eylemlerden yalnızca temel anlamları ile ödünçlenenlerin, yalnızca mecaz anlamları ile ödünçlenenlere oranla daha fazla olduğu düşünülmektedir. Çünkü sözcük alışverişlerinde sözcükler -kimi zaman alıcı dillerde anlamları değişmekle birlikte- çoğunlukla temel anlamları ile alıcı dile geçmektedir. Bununla birlikte birden fazla anlama sahip olan eylemlerin farklı anlamlarının farklı dillerce ödünçlenmesi, alıcı dillerin; dil kullanım özelliklerine, alıntı sözcüğe yükledikleri anlama ya da “ihtiyaç”larına göre biçimlenebilmektedir.

Günümüzde yaşanmaya devam eden küreselleşme, dilleri birbirine daha fazla yakınlaştırmıştır. Bilgilenmenin ve gerek bu bilgilerin gerekse farklı alanlarda kullanılan nesnelerin, kavramların, olgu veya olayların karşılığı olan sözcükler; çok kısa süre içinde dünyanın pek çok diline, özgün biçimleriyle ya da bazı değişikliklere uğrayarak girmektedir. Bugün dillerin geneli, bu durumu yaşamaktadır. Türkçe de bu anlayış içinde diğer diller ile ilişkilerini sürdürmektedir.

Türkler, yüzyıllar boyunca geniş coğrafyalarda yaşamış ve bu süre içinde çok sayıda toplum ile karşılaşmıştır. Yaşanan karşılaşmalarda toplumlar arasında sosyal, kültürel, politik ya da din temelli ilişkiler yaşanmıştır. Bunun sonucunda da ilgili toplumların dilleri yaşanan yakınlaşmalardan etkilenmiştir. Bu çerçevede Türkçeye yabancı kökenli sözcükler girmiş ve Türkçe pek çok dile sözcük vermiştir. Kimi dillere Türkçeden sözcük birimiyle birlikte ses, yapı, anlam gibi dil öğeleri de geçmiştir. Çeşitli dillerin Türkçeden ödünçlediği öğeler arasında eylemler de yer almaktadır.

Karaağaç'ın *Türkçe Verintiler Sözlüğü* (TDK, 2008) adlı eserinde bulunan eylemlerin, yine bu eserde yer alan diller tarafından; farklı miktarlarda ödünçlemesi, Türkçe ile söz konusu diller arasında yaşanan etkileşimi göstermektedir. Türkçeden eylem ödünçleyen bu diller, birbirinden farklı bölgelerde yaşayan toplumlarca konuşulmaktadır ve bu durum, Türklerin bu toplumlar ile gerek doğrudan gerekse dolaylı olarak ilişkiler kurduğunun belirtisidir. Öte yandan bir dilden diğerine eylem geçişi, Açaryan'ın ifadesiyle "nadir hâllerde" olmaktadır (Açaryan, R. A., 1926'dan akt. Karaağaç, 2008, s. XXVII). Bu bakımdan birçok dilin Türkçeden eylem ödünçlemesi, dikkat çekicidir.

Türkçe Verintiler Sözlüğüne (TDK, 2008) göre Türkçeden eylem ödünçleyen on beş dil içinde en fazla ödünçleme yapan dillerin başında Balkan dilleri gelmektedir. Türkler ile Balkan toplumları arasında yaşanan sıkı ilişkinin bir yansıması olan bu durum, aslında Türkçe ile Balkan dilleri arasında yaşanan sözcük alışverişlerinin genel özelliğine de uygunluk göstermektedir. Çünkü bu diller arasındaki ilişkide Türkçeden Balkan dillerine çok sayıda sözcük birimi geçmiştir. Balkan dillerinin Türkçeden fazlaca eylem ödünçlemelerine karşın Fince ve Urduca'nın 5, Çekçenin 3, Çincenin ise 2 eylem ödünçlediği görülmektedir. Bu dillerin Türkçeden az sayıda eylem ödünçlemeleri, Türklerin bu dilleri konuşan toplumlar ile Balkan toplumları kadar ileri düzeyde yakınlıklar yaşamadığının bir işareti olarak düşünülebilir.*

Türkçe, diğer diller gibi girdiği sözcük alışverişlerinde kimi zaman "alıcı" kimi zaman "verici" bir dil olmuştur. Türkçenin diğer diller ile sözcük alışverişi, ilk yazılı belgeler olan "Köktürk Yazıtları"ndan bugüne kadar devam etmektedir. Türkçede çeşitli dillerden sözcük bulunması ve buna karşılık çeşitli dillerin söz varlıklarında Türkçe sözcük birimlerinin olması bu durumun bir göstergesidir. Bu karşılıklı ilişkiler, hem Türkçede hem diğer dillerde türlü etkiler yaratmıştır. Yabancı dillerin Türkçe üzerindeki etkileri farklı alanlarda görülmektedir ve bu alanlardan biri Türkçe öğretimidir. Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan iki kazanım, yabancı dillerin Türkçe üzerindeki etkisini azaltmaya yöneliktir.

- T.3.2.6. Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.
- T.3.4.16. Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır (Meb, 2018, s.28-32).

*Çince ile Türkçe arasındaki ilişkilerin geçmişi diğer dillere göre çok daha eskidir. Çünkü Türklerin bilinen en eski komşusu Çinlilerdir. Ancak çalışmamıza esas olan *Türkçe Verintiler Sözlüğü* adlı esere göre Çince, Türkçeden iki eylem ödünçlenmiştir. Bu durumun nedeninin ise Çincedeki Türkçe unsurlar üzerine yapılan çalışmaların azlığından kaynaklandığını düşünmekteyiz. Nitekim Karaağaç, bu konu ile ilgili olarak "Çincedeki Türkçe unsurlar" sözünün bile kolayca söylenebilecek bir söz olmadığını belirtmekte ve Çincedeki Türkçe öğeler konusunda yapılan çalışmaların yetersizliğini vurgulamaktadır (Karaağaç, 2008, s. VIII).

Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan bu kazanımlarla birlikte yabancı dillerde de Türkçe sözcük birimlerinin bulunduğunu belirten kazanımlar olması, diller arasındaki sözcük ilişkilerinin “karşılıklı olduğunu” gösterecektir.

Karaağaç'ın *Türkçe Verintiler Sözlüğü* (TDK, 2008) adlı eserinin esas alındığı bu çalışma ile ilgili sözlükte yer alan on beş dilin Türkçeden eylem ödünçlediği görülmüştür. Bu dillerin, Türkçeden farklı sayılarda eylem ödünçlenmesi, eylem ödünçlemenin az görülen bir olay olduğu düşünüldüğünde, Türkçe için oldukça önemlidir.

Çalışmamızda, başvuru kaynağına göre Türkçeden toplamda 560 eylem ödünçlenmesi, Türkçenin, ödünçleme yapan diller karşısında “etkileyen bir dil” olduğunu göstermektedir. Türkçenin ilgili kaynakta yer alan dilleri etkileyişini eylemler üzerinden göstermek, bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

Alanyazında Türkçeden diğer dillere geçen sözcük birimlerini, türüne göre inceleyen bir çalışma mevcut değildir. Bu çalışma literatürdeki bu eksikliği bir nebze kapatmaya yöneliktir. Bundan sonra yapılacak çalışmalar ile Türkçenin diğer dillere verdiği sözcükler, türlerine göre sınıflandırılabilir. Böylece hem yaptığımız çalışma daha fazla zenginleşir hem de bu alandaki açık kapatılmış olur.

Türkçe ile diğer diller arasındaki ilişkiler, geçmişten bugüne sürmektedir ve biz, gelecek dönemlerde de Türkçe ile diğer diller arasındaki öge alışverişinin devam edeceğini düşünmekteyiz.

Öneriler

1. Türkçeden başka dillere geçen sözcük birimleri türlerine göre sınıflandırılabilir ve böylece hangi tür sözcüklerin hangi dillere ne oranda geçtiği belirlenebilir.
2. Türkçe Öğretim Programında, “Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.” ve “Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır. (MEB, 2018) biçiminde kazanımlar yer almaktadır. Buna karşın Türkçeden diğer dillere geçen öğelere yönelik bir kazanım mevcut değildir. Bu yüzden programda Türkçeden başka dillere geçen sözcük birimlerinin olduğunu içeren kazanımlara yer verilebilir ve böylelikle diller arasındaki sözcük ilişkilerinin “karşılıklı” olduğu Türkçe derslerinde gösterilebilir.

KAYNAKLAR

Basılı Kaynaklar

- [1]. Açıkgöz, H. (2004). Kur’anda Türkçe Kelime Var mı?. G. Karaağaç (Yay. haz.). *Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi* içinde (s. 37-75). Ankara: Akçağ Yayınları.
- [2]. Aksan, D. (2015). *Türkçenin Sözvarlığı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- [3]. Aksan, D. (2020). *Her Yönüyle Dil*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- [4]. Altunay, N. (2016). Türkçeden Bulgarcaya Geçen Kelimeler Sözlüğü. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 6(12), 179-181.
- [5]. Azmun, Y. (2004). Farsçadaki Türkçe Sözlükler Üzerine. G. Karaağaç (Yay. haz.). *Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi* içinde (s. 243-252). Ankara: Akçağ Yayınları.
- [6]. Belge, M. (1982). Türkçe Sorunu-I. *Yazko Edebiyat Dergisi*, 3 (19), 88-102. Erişim Adresi: turkoloji.cu.edu.tr//genel/24php.
- [7]. Birinci, N. (2014). Sırp, Hırvat, Makedon Dilleri Üzerine Türkçenin Etkisi. *İlmi Araştırmalar*. 0(1), 83-90.
Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/fsmiadeti/issue/6478/85662>
- [8]. Caferoğlu, A. (1969). Milletlerarası Kültür Sözlüğünde Bazı Türkçe Unsurlar. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, 17, 35 – 43.
Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/belleten/issue/38321/443711>.
- [9]. Develi, H. (2010). Dil İlişkileri ve Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi. H. Develi (Yay. Haz.) *İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Ders Kitabı* içinde (s. 108-123).
- [10]. Erbay, F. (2002). Türkçe Sözlük’ün İlk ve Son Baskısındaki Batı Kökenli Kelimelere Dair. *SÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 11, 129-136. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sutad/issue/26289/277009>
- [11]. Ergene, O. (2014). Alıntı Sözcükler İçin Verilen Kaynak Dil Ve Özgün Biçim Bilgileri Açısından Türkçe Sözlüklerin Karşılaştırılması. *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(3), 647-674. doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6110>
- [12]. Ergene, O. (2015). Türkiye Türkçesinin Ölçünlü Dilinde Özgün Yazımlarını Koruyan Batı Kökenli Sözcükler. *International Journal of Social Science*, 38, 303-318. doi: 109761/JASSS3002
- [13]. Eker, S. (2009). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- [14]. Esen, M., A. (2008). Rus Dilindeki Türkçe Kelimeler Üzerine Bir Tasnif Denemesi. *Journal of Turkish Studies*, 3 (7), 364-382. doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.506>
- [15]. Günay, D. (2007). *Sözcükbilime Giriş*. Ankara: Multilingual.
- [16]. Güngörmüş, N. (2004). Macarcadaki Türkçe Kökenli Sözcüklerde Anlam Değişimleri ve Anlam Kaymaları. G. Karaağaç (Yay. haz.). *Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi* içinde (s. 179-200). Ankara: Akçağ Yayınları.
- [17]. İnayet, A. (1999). Türkçede Çince Kaynaklı Gösterilen Bazı Kelimeler Üzerine. III. Uluslararası *Türk Dil Kurultayı* 1996, s. 561-567, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- [18]. İnayet, A. (2006). Doğrudan veya Dolaylı Olarak Çinceye Geçen Türkçe Kelimeler Üzerine. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 6(1), 81-102. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/egetid/issue/34421/380204>
- [19]. Johanson, L. (2018). *Türkçe Dil İlişkilerinde Yapısal Etkiler*. (N. Demir, Çev.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- [20]. Jupp, V. (2006). *The SAGE Dictionary of Social Research Methods*. Oxford: Sage Publications
- [21]. Karaağaç, G. (Yay. Haz.). (2004). *Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- [22]. Karaağaç, G. (2008). *Türkçe Verintiler Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- [23]. Karaağaç, G. (2009). *Dil Tarih ve İnsan*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- [24]. Karaağaç, G. (2012). Türkçenin Komşularıyla İlişkilerine Genel Bir Bakış. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 28 (0) , 359-406. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iutded/issue/17067/178315>
- [25]. Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- [26]. Karaağaç, G. (2017). *Türkçe Üzerine Yazılar*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- [27]. Karaörs, M. (2004). Türkçenin Zaman ve Mekân Boyutları. G. Karaağaç (Yay. haz.). *Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi* içinde (s. 163-178). Ankara: Akçağ Yayınları.
- [28]. Karasar, N. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- [29]. Korkmaz, Z. (1997). Batı Dilleri ve Türk Dili Grameri Üzerindeki Etkileri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 45(1997), 48-54.
- [30]. MEB (2018). *Türkçe Dersi Öğretim Programı*. Ankara.
- [31]. Osam, N. (1997). *Türkçenin Söz Varlığı Kirlendi mi?*. VIII. Uluslararası Türk Dilbilimi Konferansı Bildirileri, 7-9 Ağustos 1996, s. 213-220, Ankara: AÜ DTCF. Erişim Adresi: http://turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/osam_01.pdf
- [32]. Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- [33]. Özezen, M., Y. (2021) "Dilbilimsel Tipoloji ve Türkçe", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (49) 117-133. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/989128>
- [34]. Özetken, Ö. (2004). Türkçenin Dünya Dillerine Etkisine Genel Bir Bakış. G. Karaağaç (Yay. haz.). *Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi* içinde (s. 11-36). Ankara: Akçağ Yayınları.
- [35]. Özkan, F., Musa B. (2004). Yabancı Dillerin Türkçenin Söz Dizimi Üzerindeki Etkisi. *bilig (Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi)*, 30, 95-139.
- [36]. Sarı, İ. (2013). Dil Etkileşimi Bağlamında Ses-Anlam Eşlemesi ve Türkçedeki Örnekleri. *Türk Kültürü*, 2013/1, 1-27.
- [37]. Sarı, M. (2008). *Türkçenin Batı Dilleriyle İlişkisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- [38]. Tanpınar, A. H. (2006). *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: YKY.
- [39]. Temir, A. (1955). Türkçe ile Moğolca Arasındaki İlgiler. *AÜ. DTCF Dergisi*, 13(1-2) 1-25. Erişim Adresi: dtcfdergisi.ankara.edu.tr/index.php/dtcf/article/wiew/3760/3394
- [40]. Thomason, S. G. (2001). *Language Contact*. Edinburg University Press, Edinburg.
- [41]. Tuna, O. N. (2020). *Sümer-Türk Dillerinin Tarihi İlgisi ve Türk Dilinin Yaşı Meselesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- [42]. Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- [43]. Türk Dil Kurumu (2015). *Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- [44]. Ülkü, V. (1991). Yabancı Kelimeler – Yerleşmiş Kelimeler. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 1991/II (476), 81-86. Erişim Adresi: http://turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/ulku_01.pdf
- [45]. Ülkü, V. (2002). *Cumhuriyetten Günümüze Türk Dilinin Dünü, Bugünü ve Geleceği*. V. Türk Kongresinde sunulan bildiri. Erişim Adresi: turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/16.php.
- [46]. Yangın, A. (2004). Rusçadaki Türkçe Sözcükler Üzerine Tematik Bir İnceleme. G. Karaağaç (Yay. haz.). *Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi* içinde (s. 99-102). Ankara: Akçağ Yayınları.
- [47]. Yıldırım, A., Şimşek H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Elektronik Kaynaklar

- [1]. Kaçar Hanedanı (2021, 27 Mayıs). Erişim Adresi: https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Kaçar_Hanedanı&action=history
- [2]. Resmî dili İngilizce olan ülkeler listesi (2021, 23 Haziran). Erişim Adresi: https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Resm%C3%AE_dili_%C4%B0ngilizce_olan_%C3%B9lkeler_listesi&action=history
- [3]. sadece 22 ülkeyi işgal edemediler (2012, 9 Kasım). Erişim Adresi: <https://www.ntv.com.tr/dunya/sadece-22-ulkeyi-igal-edemediler,eKw5nT6MmkWbdSZiwDCaNg>